વર્ષ ૧૩મું : અંક પહેલો
મે ૧૯૫૮

તંત્રી
...રાય મં. વ્યાસ

★

...રેક મેનેજર
...કુમાર જાની

★

...ઓ. ગાવભાવાડી,
...ર, મુંબઇ ૨
...૨૦૭૩૯

૧૩૫૯
મુંબઈ-૪

ગૃહોપયોગી
સાંસ્કારિક
માસિક

★

વાર્ષિક લવાજમ
રૂા પાંચ

★

૩૭
નયા પૈસા

રૂપનો આ રૂપાળો ઇલાજ
સૌંદર્યવૃદ્ધિ માટે
અનુપમ છે!
રેમી સ્નો
રેમી સ્નો સૌંદર્યવર્ધક છે, ત્વચાને
મુલાયમ બનાવે છે અને ચહેરા
પર ફુલ જેવી તાઝગી લાવે છે.
વાળની ચમક, સુંવાળપ
અને ખુશબુદાર નવી
સુગંધ જાળવી રાખવા...
રેમી
હેર ઓઇલ
રેમી હેર ઓઇલ વાળની સંભાળ
માટેનું સર્વોત્તમ સાધન છે.
સોલ ડીસ્ટ્રીબ્યુટર્સ:
એ. વી. આર. એ. એન્ડ કું.
મુંબઇ ૨-મદ્રાસ ૧.
દરેક સ્થળે વેચાય છે.

એ હકીકત છે...

કે જેમ તૂટેલા ઘડામાં અખંડ
ઘડાની જેમ પાણી રહી
શકતું નથી અને તેવીજ રીતે
કલર (HAIR-DYE) વડે શ્યામ
બનેલા વાળ સોમાની જેમ
શ્યામ રહી શકતા નથી

કલર વાળને અકુદરતી રીતે
શ્યામ બનાવે છે
જ્યારે સોમા કુદરતી રીતે

સોમા

દુનીયા ભરમાં માન્યતા
પામેલ વાળને કુદરતી રીતે
શ્યામ કરનાર.

[illegible] વિક્રેતા: એમ. એમ. ખંભાતવાલા, અમદાવાદ ૧.
વિક્રેતા શ્રી. નરોત્તમ [illegible] કંપની, મુંબઈ ૨. [illegible]

ટેલીફોન : ૩૦૫૭૫

ક્રાઉન બ્રાન્ડ

એલ્યુમિનિયમનાં
વાસણો

બીજી કોઈપણ ધાતુનાં વાસણો કરતા

★ કિંમતમાં સસ્તાં ★ વજનમાં ફોરાં
★ વાપરવામાં સલામત ★ કલાઈની જરૂર નહિ
★ આકર્ષક ઘાટ અને ફીનીશ,

અમારી સુટકેસો અને એનોડાઇઝડ રંગીન વસ્તુઓ ઘેર ઘેર વપરાઈ રહી છે.

જીવનલાલ [૧૯૨૯] લીમીટેડ

ક્રાઉન બ્રાન્ડ વાસણો બનાવનાર
કલકતા–મુંબઈ–મદ્રાસ–રાજમહેંદ્રી–એડન

ઊંધીયું

શ્રી મહાલક્ષ્મી હિન્દુ હોટલ

ભૂલેશ્વર, મુંબઇ–૨ ફોન નં. ૨૭૯૫૦

—:—

રામભરોસે હિન્દુ હોટલ

હબીબ મેન્શન, પ્લેહાઉસ, ગ્રાંટરોડ, કોરનર,
મુંબઇ–૭.
ફોન નં. ૭૧૪૧૯.

આઠ જ આનામાં સુરતી ટેસ્ટની
રાઇસ–પ્લેટ

શ્રી જયભારત હિન્દુ હોટલ

હરરવાળા બીલ્ડીંગ, ગોલપીઠા, મુંબઇ–૪.
ફોન નં. ૪૦૭૨૧

—:—

દરરોજ ગરમાગરમ ચટાકેદાર મસાલા ભરપુર

SUITS, SHIRTS, MANILA, LONGCOAT & SHERWANI
SPECILALISTS

KANAIYA CLOTH STORES

For Gentlemen of Taste

GENTS COTTON SILK
&
WOOLLEN CLOTH
MERCHANTS
&
TAILORS

209/211 New Charni Road,
BOMBAY–4.

લવાજમ

હિંદમાં	એક	વર્ષના રૂા	૫
,,	બે	વર્ષના રૂા	૯
,,	પાંચ	વર્ષના રૂા	૨૦
પરદેશમાં	એક	વર્ષના રૂા	૮
,,	બે	વર્ષના રૂા	૧૪
,,	પાંચ	વર્ષના રૂા	૩૩

ચેતન

(સ્થાપના-૧૯૪૬)

લોકોપયોગી સાંસ્કારિક માસિક

જાહેરાતના ભાવ

આખું પાનું	રૂા	૭૫
અર્ધું પાનું	રૂા.	૪૦
પા પાનું	રૂા	૨૦

આર્ટ પેપર તથા રંગીન જા. ખ. ના ભાવ અલગ

ઠાકુરદ્વાર. ઝાવબાવાડી; રામમંદિર પાછળ, મુંબઇ ૨. ટેલીફોન ૨૦૭૬૯

છેલડો સોહે !

(શાલિની, મંદાક્રાન્તા, માલિની, સ્રગધરા)

ટોળે ટોળે છેલડો એક સોહે,
છોગાધારી વદન ઉપરે બિંબના બિંબ મોહે,
ખુલ્લે ચોકે ગુપ્ત વ્યાપાર ચાલે,
જાઉં જો બાગમાં તો કુસુમ કુસુમની દૃષ્ટિમાં
ખાર સાલે

શાને માટે દૂર પ્યારાં ખસો છો ?
ઝુરે છે જે અતિ તમ મિષે તેહ હૈયે વસો તો ?
જાણી હત્યા છે નહીં આ નિષાદે,
લાવ્યો છું સાથ કાંઈ સભર, સજીવને સૌમ્ય
આખેર–નાદે

સહિત પ્રભુત આત્મા કો કરે માગણી જો,
નિજ હક તણી રક્ષા મંત્ર હો જિંદગીનો !

—પતીલ

તંત્રી : પ્રતાપરાય પ્ર. વ્યાસ — જનરલ મેનેજર : શિવકુમાર જાની

હમણાં જ ઢેબરભાઇએ દીલ્હીમાં રાજ્ય કોંગ્રેસના પ્રમુખો અને મંત્રીઓની એક સભા એકાએક જ, અણધારી અને ઓચિંતી જ બોલાવી; અને કોંગ્રેસમાં જે ઠેરઠેર અસંતોષ અશિસ્ત અને ફાચર પડવા લાગી છે તેનો ઉપાય કરવા અને તે સામે કડક હાથે કામ લેવા નક્કી કરીને કોંગ્રેસની આપવડાઇ ગાતા ગાતા સા વીખેરાયા ઢેબરભાઇ એક દિવસે સાચા હૃદયથી કહે છે કે કોંગ્રેસની આજની આવી સ્થિતિ જોઇને મને ભયંકર દુ:ખ થાય છે, અને એ માટે મારી જ ખામી છે. પણ પાછા બીજે જ દિવસે એ બોલ્યું ફોક કરી નાખે છે કે દેશમાં કોંગ્રેસ જેવી એક પણ સંસ્થા નથી તે જુનામા જુની અને મજબુતમાં મજબુત સંસ્થા છે આમ, કોંગ્રેસના મોવડીઓ સાચી પરિસ્થિતિ સમજે છે, છતાંયે વાસ્તવિકતાની સામે આંખમિંચામણા કરીને પોતાની જાતને છેતરીને એ પોતાની આપવડાઇ ગાઇ રહ્યા છે પણ કોંગ્રેસની આ જાતની સડેલી સ્થિતિ, આખી કોંગ્રેસને બે પાંચ વર્ષમા જ આખીને આખી ચાઉ કરી જશે એ જો એના વડીલો ન સમજે તો તો પછી આપણે હાથ ધોઇ નાખવાના જ રહ્યા

- આ બાજુ કોંગ્રેસની સ્થિતિ આવી ઢીલી અને કેડ વિનાની ડોશી જેવી પડુ પડુ થઇ રહી છે, ત્યારે સામ્યવાદીઓ એટલા જ જોરથી આગળ વધી રહ્યા છે, અને અમૃતસરની વિચારણા પછી તો તેઓ કેરળના રસ્તેથી ઠેઠ દીલ્હી સુધી પહોંચવા માગે છે એ કહે છે કે હવે અમે હિંસા નહી કરીએ; પણ અમે હવે મતપેટીના માર્ગેજ દીલ્હી પહોંચશું—અને દીલ્હીમાં લાલ વાવટો રોપશું જ. આ કંઇ એ બિરાદરોનું ધુની–પ્લેટોનીક–સ્વપ્નું જ નથી. પણ ધીંગી ધરતી ઉપર ઉભા રહીને નક્કી કરાએલી એક વ્યુહ યોજના છે. કોંગ્રેસને હજીયે એની ઊંઘમાં સ્તાક રહેવું હોય તો ભલે રહ્યા કરે, પણ આ એક ભયંકર લાલબત્તી છે તે એ સમજી લે આ આપત્તિ આવી પડશે તો એકલી કોંગ્રેસને જ વાંધો આવશે એવું નથી, પણ સારાયે દેશનું નખ્ખોદ નીકળી જશે એ નક્કી જ છે.

દીલ્હીમાં–પંડિતજીની ને ઢેબરભાઇની આંખ સામે જ કોંગ્રેસે ભયંકર હાર ખાધી, અને બગડેલી બાજીને કંઇક સુધારવા અરૂણા અસફઅલી જેવા કટ્ટર સામ્યવાદીને દીલ્હીના મેયર બનાવવા પડ્યા તે પણ કોંગ્રેસની કેટલી અધોગતિ થઇ છે એ ઠીકજ બતાવે છે ગઇ ચૂંટણીમા એક વખત હારેલી મહાનમાં મહાન વ્યકિતને પણ ફરી વખત ચુંટણીમાં ઉભી નહિ કરવાની નીતિ કોંગ્રેસે એક વખત સ્વીકારેલી હોવા છતાંયે ઉદયભાણુ ગુપ્તામાં એના શા હાલહવાલ થયા, તે કોંગ્રેસ કેવી રીતે ભૂલી જઇ શકે છે?

–મણીબેન પટેલે ખરેખરજ બન્ને હાથમાં

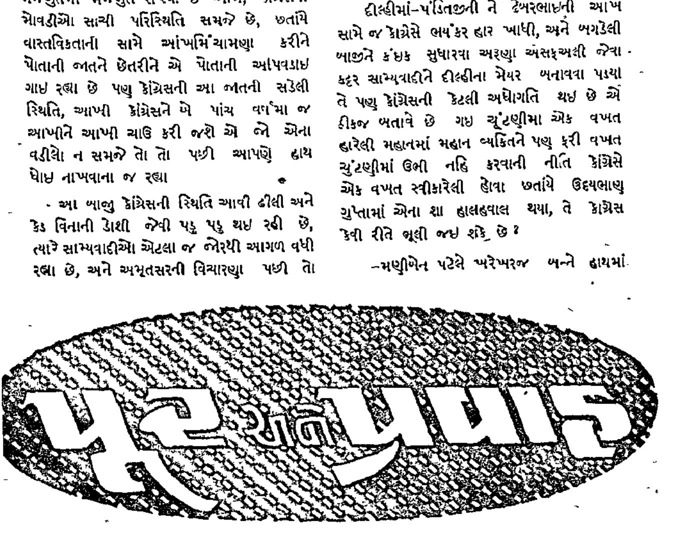

ખુબજ હિંમત એકઠી કરીને પંડિતજી અને પંતજી સામે આંગળી ચીંધીને ઠીકજ કહ્યું છે કે, 'મુંબઈ વિષેનો પ્રશ્ન હજીયે સળગતો રાખવામાં ખરી ભૂલ તમારી જ છે.' કંઇ પણ આખરી નથી.' એ શબ્દો બોલીને જ તમે આ પ્રશ્નને આજ સુધી સળગતો રહેવા દીધો છે.' આવું સ્પષ્ટ સ્પષ્ટ કાણાને મોઢે કાણાનું કથન કરવા માટે મણીબેનને ખુબજ ધન્યવાદ ઘટે છે જો કે ફરીને પણ પંતજીએ, ચાતુર્યથી અને મુત્સદીની દીર્ઘ દ્રષ્ટિથી લોકસભામા કહ્યું કે, આગામી ચૂંટણી સુધી મુંબઇ વિષે કંઈ પણ ફેરવિચાર કરવામાં નહિ આવે–એમાં એમણે એક કાકરે બે પક્ષી માર્યા છે એક તો ચાર વર્ષ સુધી જુવો અને થોભી જાવ અને પછી જોયું જશે. મુંબઈની ધારાસભાના બધા જ સભ્યો કહેશે તો અમે ક્યા ના પાડીએ છીએ ? આ વાક્યમાં પણ બેવડી હૈયાધારણ છે, તેમજ થોડીક ધારતી પણ છે, છતાયે પંતજીએ ચાર વર્ષ માટે સમિતિ અને પરિષદને થોભી જવાની સલાહ આપી એણે તત્કાલ માટે જરૂર સારી એવી હવા ઊભી કરી જ છે, અને બન્ને પક્ષોને કંઇક થંડા પાડયા જ છે પણ ત્યારબાદ જ મોરારજીભાઇએ કહ્યું છે કે દ્વિભાષી મુંબઇ એ આખરી જ છે, અને એમાં કંઈપણ ફેરવિચાર કરવામાં નહિ આવે, એ કથન દીલ્હી કઇ દિશામાં વિચાર કરી રહ્યું છે તેનું ઝાખું માર્ગદર્શન કરાવી જાય છે.

–૧૮ મી એપ્રિલે મહર્ષિ કર્વેનું સન્માન કરવા માટે પંડિતજી ખાસ મુંબઈ આવ્યા હતા, અને મહર્ષિનું ખુબ ખુબ માન સન્માન કર્યું એ પણ એમની મહાનતા અને ઉદારતા છે. જો કે મહર્ષિએ આવા બીન રાજકીય મોનેરી પ્રસંગ વચ્ચે રાજકારણને ખેંચીને અલગ મહારાષ્ટ્ર અને અલગ ગુજરાતની માગણી કરી આવા મહાન સમારંભની સુંદરતા મારી દીધી એ જરા ખુંચે છે ખરું.

ઓરિસામાં ત્રણ વટલાએલા કોંગ્રેસીઓ સામા પક્ષે જવાથી ઓરીસાની સરકારની હસ્તી ઘણીજ નાજુક અને ડામાડોળ બની ગઈ છે, અને મહેતાબની સરકાર ક્યારે પડશે તેની ઘડીઓ ગણાઈ રહી છે

પંજાબમાં પણ લગભગ આવીજ સ્થિતિ છે ત્યાંના પંતપ્રધાનની સામે ખુદ કોંગ્રેસીઓએજ –મોટી લાગવગ ધરાવતા એક મોટા તડે-ભયંકર તહોમતનામું પોકારીને ઢેબરભાઇને સુપરત કર્યું છે જો કે ઢેબરભાઇએ એનો ચુકાદો મુલતવી રાખ્યો છે છતા પણ પંતપ્રધાન માટે મોટામાં મોટી કટોકટી સર્જાઈ છે આમ, પંજાબ પણ આજે તો એક મોટામાં મોટું પ્રશ્નશિરોમણિ બની રહ્યું છે અંદર અંદર બે મજબુત આખલાઓ બાઝે એમાં બીચારી પ્રજાનો કચ્ચરઘાણ બોલાઈ જાય છે એ કેમ કોઈ સમજતુ નહિ હોય તેજ અમે તો નથી સમજતા.

–હમણા હમણાં પંડિતજી પણ ઘણાજ અશાંત અને ઉતાવળા થઈ જતાં હોય એવું ઘડી બે ઘડી લાગી આવે છે કેરલમાં એ હમણાંજ સામ્યવાદીઓના મહેમાન થઈને ગયા હતા પણ હજી તો કેરલની ધરતીઉપર પગ મૂકે છે, ત્યાંજ સામ્યવાદી વિરૂદ્ધ ખુલ્લે ખુલ્લું જેટલું બોલી શકાય તેટલું બોલ્યા જેના આપણે મહેમાન બન્યા હોઇએ, એનું તેજ જગાએ વાંટવું એ તો સાચી શિસ્ત કે સાચો શિરસ્તો પણ નથી પંડિતજીને સામ્યવાદી વિરૂદ્ધ જે કંઈ પણ કહેવાનું હોય તે કેરલ બહાર કહ્યું હોત તો કંઇજ બગડી ન જાત ઉલટાની આવી ટીકા તો ઉંડા ઘાની જેમ ડંખે છે અને જો કેન્દ્રજ એક રાજ્યની ખુલ્લી–અધખુલ્લી ટીકા કરે, તો પછી રાજ્ય કેન્દ્રની ટીકા કરે તો આ પરિસ્થિતિ ક્યા પહોંચશે? પંડિતજી

જેવા મહાન નેતા અને મુત્સદ્દી પણ નિરાશામાં અને હતાશામાં એમની લાગણી ઉપર કાબુ ન જાળવી શકે એ આપણું દુર્ભાગ્યજ ગણાય

—કેરળમાં મેની ૧૬મી તારીખે પાણીપતનું યુદ્ધ ખેલાવાનું છે સામ્યવાદીઓ કહે છે- કે અમે જરૂર આ પેટાચૂંટણી જીતશું, જ્યારે કોંગ્રેસવાળા કહે છે કે અમે જ આ એક જ ચૂંટણી કેરળનું નસીબ ઘડવાનું છે જો સામ્યવાદીઓ આ ચૂંટણીમા હાર્યા તો પક્ષની અખિલ હિંદ નીતિજ બદલાશે અને જો કોંગ્રેસ જીતશે, તો તે કંઈ લાંબો વખત રાજ કરી શકે તેમ નથી, એટલે પ્રમુખનું શાસન લદાવીને કદાચ નવી ચુંટણી પણ આવી પડે અને એમાં પણ કોંગ્રેસ માને છે કે અમે અમારી હારી બાજી સુધારી લેશું માટેજ આ એક બેઠક એજ કેરલનું ભાવિ નક્કી કરવાનું છે આથી બન્ને પક્ષે ખુબજ ગરમી આવી છે, આપણે અત્રે તો એનું શું પરિણામ આવશે એ અટકળ કરીનેજ સોળમી મે સુધી થોભી જઈએ

—અમે સામ્યવાદી નથી; કે અમને સામ્યવાદીઓ અત્યે પ્રેમ પણ ઉભરાઇ નથી જતો, છતાયે મુંબઇના નવા મેયર મીરજકરને અમે ખુબજ પ્રેમથી વધાવીએ છીએ જો સમિતિ અને સ્ટાફ એમને યારી આપે અને બે ત્રણ વર્ષ કામ કરવાની તક આપે તો જરૂર એ ગરીબ મુંબઇની સુરત બદલી શકશે. 'હું તો મુંબઇનો પગપાળા મુસાફરી કરતો, મોટરવિનાનો, બેંકના હિસાબ વિનાનો અને ફક્ત બે ઓરડીમાજ રહેતો ગરીબ મેયર છું" આ કથન કંઇ ખોટું નથી જ

પંડિતજી રાત અને દિવસ કહ્યા કરે છે કે પ્રજાની પાઇએ પાઇ બચાવો પણ આપણી વિવિધ રાજ્ય સરકારો કેવી કરકસર કરે છે તે તો જરા જુઓ? એક કરોડના ખરચે ફરીને બાંધવા ધારેલું મુંબઇનું જે. જે. હોસ્પીટલ, એક કરોડના ખરચે બાધવા ધારેલું પંજાબનું ધારાસભાનું મકાન, પંજાબે ત્રીસ લાખ રૂપિયામાં ખરીદેલો પતિયાળાનો રાજમહેલ, મદ્રાસે સાડાપાચ લાખમાં ખરીદેલો જોધપુર મહેલ આ બધુ શું છે? આ જ કરકસર છે?

ANY WHERE & EVERY WHERE

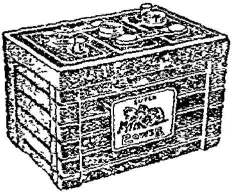

NEW GRADE 21 JEWELS

SUPER POWER BATTERIES

A Guranteed Battery for Better Starting & Lighting

SUPER POWER BATTERIES (India) Private Ltd.

Krishna Nivas, Charni Road, Corner, New Queen's Road, BOMBAY 4.

Phones · Office : 27345 Factory : 74199

નવું ખમીશ

નટવર અંકલેસરી

૭મી સપ્ટે.— બાંયમાં હાથ નાખીને ખમીશ ઉતાવળે પહેરવા પ્રયત્ન કર્યો તો તે પીઠ પરથી ચરરર અવાજ સાથે ફાટી ગયું. ઉતાવળે જવા ધાર્યું હતું ત્યાં પગ ઢીલા પડી ગયા ખમીશ કાઢી નાખ્યું. માથે હાથ દીધો —'વાહરે નસીબ વાહ ! તું યે કમાલ કરે છો ! ' ખમીશને ફાટવાનું યે આજેજ આવ્યું ! વિચારમાં પડયો—શું કરૂં? શું પહેરૂં? બે રૂપિયા અગિયાર આનાવાળી પતરાની પેટી ઊઘાડી તપાસ શરૂ કરી—કદાચ એકાદ ખમીસ મળી આવે તો!

ટાવરની ઘડિયાળમાં સાડાદશનો ટકોરો પડયો. ઓફીસે પહોંચવાનું તો બાજુએ રહ્યું, પણ હજી પગ પણ ઘરમાંથી બહાર નથી કાઢયો ત્યાં તો સાડાદશ વાગી ચૂક્યા વળી ઓફીસ પણ દોઢ માઈલ દૂર છે, પૂરા અગિયાર. થઈ જવાના ને સાહેબની કઠોર વાણી સાંભળવી પડવાની. અરે ભગવાન !

આજે શું પહેરવું એ મારા માટે એક કોયડો હતો. પહેરવા લાયક એકે ખમીશ નહિ મળે કોઈ ખભાઉપર તો કોઈ કોલરપર તો કોઈ પીઠપર ફાટેલાં હતાં બાકી એક રહ્યું'તું તેનું યે આજે આવી બન્યું ઠીક, હમણાં તો સીવીને ચલાવવું પડશે. પરંતુ સોઇ દોરો કયાં હશે વારૂ ! ગોખમાં, અભરાઈ પર, પેટીમાં કે પેટી ઉપર ? જરૂર હોય ત્યારે કમબખ્ત એ પણ નહીં જડે જ્યારે જરૂર ન હોય ત્યારે પગમાં અટવાયા કરે નસીબની બલિહારી છે. હવે શું થાય? એક સ્વેટર છે તે કાઢું પહેરવાને કાઢયાને પૂરા પાંચ વરસ થયાં છતાં એને જરાય સરખી આંચ આવી નથી. ખમીશના છિદ્રો તો ઢાંકશે, ઓફીસમાં પહોચતા મોડું થશે તો જણાવીશ કે તબિયત નરમ હતી—રાતભર તાવ આવ્યો હતો, સાથે શરદી પણ પછીની વાત પછી

પરંતુ હવે આમ કયાં સુધી નભશે! હવે આમ કયાં સુધી નભશે! હવે મારે એક નવું ખમીશ સીવડાવવું પડશે. પણ શી રીતે? ગણતરી કરવા માંડી. પહેલી તારીખે પંચ્યાશી રૂપિયા મળ્યા હતા. તેમાંથી ત્રીસ લોજના ચૂકવ્યા ત્રીસ ઘરે મોકલ્યા બાર મકાનભાડાના ચૂકવ્યા ચારને તેર આના પરચુરણ ખર્ચના જતા બચ્યા ફક્ત આઠને ત્રણ આના

એક ખમીશ બનાવવામાં તો કેટલો ખર્ચ આવવાનો? સાધારણ સારૂ કાપડ જો રૂપિયે વાર મળી જાય તો ત્રણનું કાપડ અને સવા સિલાઈનો જતાં પછી રહેવાના ત્રણને પંદર આના-અને તેમાં ખેંચવાનો રહેશે પૂરો મહિનો એક—બાપરે બાપ ખેર, જો જો કોઈ જગ્યાએથી સસ્તા ભાવે બાર-ચૌદ આને વાર મળી જાય તો તો પછી અજીત પાસે પણ સીવડાવી લેવાય—બારેક આનામાં તે સીવી આપશે. આમ બને તો તો રંગ

રહી જાય

સંધ્યાકાળ થઇ ગઇ આઠ વાગ્યા અજીતની દુકાનમાં પ્રવેશ કરતાં પ્રશ્ન કર્યો– 'માસ્તર શું ચાલે છે?'

મશીનપરથી નજર ઊંચી કરી માસ્તર અજીત બોલ્યા– 'પધારો પધારો, બોલો આપની શું સેવા કરી શકું છું ?

'માસ્તર અજીત, એક કામ છે ભાઇ?'

'બોલો'

'એક ખમીસ બનાવવાનું છે.'

'એમાં શું ? એ તો મારે ધંધોજ છે' કહી અજીતે માપપટ્ટી મારા તરફ લંબાવવા માંડી.

'પણ વાત જાણે એમ છે ..માસ્ત ર'

'શું ?'

'કે કમબખ્ત ધોબીએ...તમે તો જાણતાજ હશો કે એ લોકો કેવા નાલાયક હોય છે. મારા બધાજ ખમીસ ધોલાઈમાં સાફ કરી નાખ્યા પહેરવા લાયક એક પણ રહેવા નથી દીધું, એટલે.'

'અરે અજીતભાઇ' બહારથી કોઈનો અવાજ આવ્યો. 'કપડા બની ગયા?'

'હમણાંજ બનાવી આપું શેઠજી' અજીતે ખંખારીને જવાબ આપ્યો 'આપનાજ બનાવી રહ્યો છું'

મને અજીતનો ઉત્તર સાભળી નવાઈ ઉપજી. કારણકે તે પૂછનારના નહીં પણ બીજા કોઇનાજ કપડાં બનાવી રહયો હતો

'જરા જલ્દી બનાવી દો ભાઈ!'

'ઠીક, શેઠજી,'

શેઠજી ગયા ને મેં મારી ગાડી ચાલુ કરી.– 'તો માસ્તર મારા કહેવાનો મતલબ એ છે કે...' પાછી વાત પૂરી થવા ન પામી. સાક્ષાત કાલિકાના અવતાર સમી એક બાઈ દુકાનપર ચઢી આવી ને બંને હાથના આંગળા નચાવતા બોલવા લાગી

'તને તે દરજી કોણે બનાવ્યો? લાવ, મારૂ કાપડ પાછું આપી દે. બીજા કેકાણે સીવડાવી લઇશ. આજ આપું, કાલ આપું કરતાં વીશ દિવસ કાઢી નાખ્યા. લાવ મારૂ કાપડ લાવ.'

માસ્તર અજીત ગરીબ બકરી બની ગયો. તે નમ્રતાથી બોલ્યો 'માતાજી હમણાંજ સીવી આપું છું આપ બેસો, દશ મીનીટમાજ બનાવી દઉં છું'

'કાલે સવારમાં, સીવી ન દીધું તો યાદ રાખજે હા. મારા જેવી ભૂંડી કોઈ નતી હા'

'હા હા માતાજી સવારમાં લઈ જજો, જરૂર લઇ જજો'

મારૂ કામ જલદી પતાવવા કાલિકા જતાં હું બોલ્યો 'ભાઇ માસ્તર. જો કાલે સવારમા સીવીને આપી શકો તો મારૂ માપ લઇ લો'

'આપ માપ તો આપો' કહીને મારી લંબાઈ, પહોળાઈ ને ઊંચાઈ માપવા માંડી ક્રિયા પૂરી કરીને તે બોલ્યા 'તમારે કાલે સવારે જોઇએને ?'

'હા'

'કાલે નહીં', આજેજ. આપ એક કલાક પછી લઇ જાવ. આ કામ પછી થશે. પહેલાં આપનું કામ'

હું દિગ્મૂઢ બની અજીત તરફ જોઇ રહયો. સાચેજ સીવાઇ રહેલા કપડાને તે સમેટી રહયો હતો

૮મી સપ્ટે– ટાવરમાં સાડાનવનો ટકોરો પડયો મને એકાએક ખમીશની યાદ આવી ગઇ કાલે કલાક પછી માસ્તર અજીત મળ્યા ન હતા બને તેટલી ઝડપથી તેની દુકાને પહોંચ્યો. પણ દુકાન બંધ. માસ્તર અજીતનો પત્તો ન હતો.

ફરી પાછો કાલવાળો પ્રશ્ન આવી ખડો થયો

સોઇ દોરો જડયો નહિ. નિશ્ચય કર્યો કે સાંજના પાછા વળતાં સોઇ દોરો જરૂર પકડતો આવીશ. ફાટેલા ખમીશની સુરત દીપાવવા તેના ઉપર સ્વેટર ચઢાવી ઓફીસે ગયો. ઓફીસેથી પાછા ફરતા સોઈ દોરો અને ૫૦૧ સાબુની ગોટી લઈ લીધાં. માસ્તર અજીતની દુકાન તરફ નજર નાંખી તો દુકાન પર ત્રણ દેડકાં લટકતા નજરે પડયાં.

૯મી સપ્ટે– માસ્તર અજીત દુકાનપર ન મળ્યાં. ફેરો પડયો.

૧૦મી સપ્ટે– માસ્તર.. માસ્તર અજીતનો કયાંય પત્તો નથી ફાટયું તુટયું ખમીશ મેલું થઇ ગયું. સાબુ લગાવી ધોઇ તેને સૂકવ્યું કયું આવતી કાલે એક આનો ખર્ચી અસ્ત્રી કરાવી પડશે માસ્તર અજીતપર ઘણો ગુસ્સો આવ્યો પણ શું થાય?

૧૧મી સપ્ટે– લાખ લાખ પ્રણામ મારા પ્રભુને કે અજીતની દુકાન ઊઘાડી દીઠી. 'જય રામજી કી'

'રામજી કી જય. પધારો'

'બોલો શું ચાલે છે?' ખુરસી પર બેઠક લેતાં હું બોલ્યો.

આપનું ખમીશ વેતરી રહયો છું, સાહેબ'

મારા કાપડપર તે લીલા ચાકથી આડા ઊભા લીટા મારી રહયો હતો.

'કયાં છુપાયા હતા આટલા દિવસ? કલાક પૂરો થયો કે નહીં?'

'અરે સાહેબ. વાતજ ના પૂછો...વાત કરવામાજ મઝા નથી, એવી મુશીબત આવી પડી.

અજીતનો લહેકો સાંભળવાને મારી પાસે સમય ન હતો. મેં પૂછ્યું સાંજ સુધીમાં બની જશે ?'

'સાંજ સુધીમાં !' અજીતની આંખમાં અદ્દભૂત તેજ ઝબકી ઉઠયું. 'અરે સાહેબ હમણાં જ તૈયાર થઈ ગયું માનો–એક કલાકમાં.'

૧૨મી સપ્ટે. 'હમણાં જ તૈયાર થઇ ગયું માનો એક કલાકમાં' કલાક ન થયો–યુગ થઇ ગયો યુગ પૂરો થતાં સુધીમાંયે તે ન જણાયો. મળે તો તો તેદો જ પીસી નાખું માસ્તરનો ! માસ્તર અજીત ન મળ્યા-ખીજવાઇને પાછો ઘર તરફ વળ્યો.

૧૩મી સપ્ટે. આવી તો કંઇ મઝાક હોય ભલા ! મૂળમાં તો ખમીશ ફાટયું તૂટયું હતું તેમાં ભાઇ સાહેબે આંગળી નાખી વધારો કરી આપ્યો. આજે પણ દિવસભર અજીતની દુકાન બંધ રહી કોને ખબર કયાં રખડતો હશે ?

૧૪મી સપ્ટે.–નશીબમાં જે લખ્યું હશે તેજ મળે એનું એજ ખમીશ સીવીને તેમજ ધોઇને પહેરી લીધું. હવે આ જિંદગીમાં નવા ખમીશની આશા રાખવી નકામી. કારણ કે નવું ખમીશ ન તો અજીત સીવી આપવાનો કે ન તો નવા કાપડ માટે મારી પાસે પૈસા બચવાના.

૧૫મી સપ્ટે.–પત્તો લાગ્યો. અજીતને એના સગાને ત્યાં મોત થવાથી જવું પડયું હતું. હું વિચારવા લાગ્યો. માત્ર સમ ખાવાની ચીજ હોય તે યે અણીને વખતે દગો દે છે. ધર્મિષ્ટની માફક મારું ખમીશ સીવી આપ્યા પછી એના સગાને ત્યાં મોત થયું હોત અગર ખુદ એ પોતે જ...અરરરર કેવા મલિન વિચાર કરું છું હું ?

૧૬મી સપ્ટે.–આજે ખમીશની ડાબી બાજુ પણ ચરરરર બોલી ગઈ પણ માસ્તર અજીતનું મોં કે માથું નજરે પડતું નથી

૧૮મી સપ્ટે.–માસ્તર અજીતની દુકાને આજે પણ ત્રણ તાળા લટકતા જણાયા. ભગવાન જાણે ! કેટલા દિવસ ખરખરો કર્યા કરશે! સુરખ કયાંનો ! અને જો કોઇ ઘરડું પાન જ ખરી ગયું હોય

તો તો 'ખરખરો કરવાની જરૂર શી છે ? કોઈ એક દિવસ તો સૌને મરવાનું જ છે ને !

૧૯મી સપ્ટે—માસ્તરજી આપ મારું ખમીશ. સીવવાના છો કે નહિ ? 'મારો અવાજ ભારી હતો.'

માસ્તર અછતે હસવાનો પ્રયત્ન કરતાં કહ્યું: 'સીવી દઉશ ના શા માટે ! હમણાં જ સીવી આપું છું'

'વેતરી તો તે દિવસે જ નાખ્યું હતું ને ?'

'હમણાં વેતરી નાખું છું સાહેબ ? તે દિવસે તો સગામાં મોત થવાથી લૌકિક જવું પડેલું.'

'સાંજ સુધીમાં સીવાઈ જશે ?'

'પણ હું સાંજના આવીને લઈ જઈશ જરૂર બનાવી રાખજો'

'ઠીક સાહેબ, એમ રાખો'

૨૦મી સપ્ટે–ખમીશ ન મળ્યું મિત્રનું માંગીને ઓફિસે ગયો. કદાચ અછત દોઝખમાંયે પહોંચ્યો હોય એથી જ

૨૧મી સપ્ટે—'માસ્તર સાહેબ !'

'પધારો સાહેબ પધારો, કાંઈ હુકમ ?' હું ક્રોધમાં હતો અછતના બોલનો પ્રભાવ મારાપર ના પડ્યો

'ખમીશ સીવાઈ ગયું ?'

'સીવી રહ્યો છું સાહેબ !'

'તો પછી સીવવાનું માંડી વાળો'

'બસ હમણાં જ સીવી આપું છું'

'મેં કહ્યું ને કે સીવવાનું નથી ! કાપડ પાછું આપો બીજે કોઈ ઠેકાણે સીવડાવી લઈશ'

'ફક્ત પંદર મિનિટમાં જ સીવી આપું સાહેબ, પછી કાંઈ...'

'કાપડ પાછું આપી દો...મારે નથી સીવડાવવું તમારી પાસે.'

'ગમ ખાવ સાહેબ, રહેમ રાખો. હમણાં જ બનાવી દઉં છું. કાપડ તો વેતરી નાખ્યું છે.'

'કાંઇ જરૂર નથી હવે–વેતરેલું હોય તો પણ આપી દો.'

'એક વખત '

'એક ને બે મારે હવે કાંઇ જ સાંભળવું નથી. કાપડ પાછું આપી દો.'

ક્રોધમાં આવી જઇ ગભરાટે વેતરેલું કાપડ પાછું તો લઇ આવ્યો, પરંતુ વિચાર ન કર્યો કે બીજે કોઈ ઠેકાણે સીવડાવીશ તો ખરો પણ રોકડ સીલાઈ ક્યાંથી ચૂકવીશ–બચેલા પાંચ રૂપિયા તો ક્યારના ખતમ થઈ ચૂક્યા છે

વિચારૂં છું કાપડ અછતને જ સીવવા માટે ફરી પાછું આપી દઉં. બેચાર દિવસમાં તો તે સીવી આપશે. સીલાઇ પહેલી તારીખ પછી આપવાનું કહીશ તો યે ચાલશે

(* શ્રી રમેશ શર્માની વાર્તા પરથી)

★

કાનનાં દર્દો માટે તુલસી કર્ણામૃત
આંખનાં દર્દો માટે તુલસી નયનામૃત
દાંતનાં દર્દો માટે તુલસી ટુથ પાવડર અને દંતામૃત

ઉપરાંત પેટનાદર્દો, ગેસ, છાતીની અશક્તિ, પેશાબનાં દર્દો ઉપરાંત બીજા કોઇ પણ રોગની મફત સલાહ માટે જવાબી ટીકીટ સાથે લખો અથવા મળો.

તુલસી મેડીકલ સ્ટોર્સ, મહારાજની હવેલી, શ્રીજી બાગવાડી, ભૂલેશ્વર, મુંબઇ, ૨. મુલાકાત ખાનગી.

મહોર

લેખક :
શ્રી. લક્ષ્મણરાવ સરદેસાઇ

પચાસ વર્ષ પહેલાંની આ વાત છે. ઘર-બહાર જતા પહેલા નારાયણરાવ પૂજાઘરમાં ગયા અને કુળદેવતાને હાથ જોડી પ્રણામ કર્યા લક્ષ્મીબાઇ પણ એજ વખતે પ્રાર્થનામાં સામેલ થઇ ગયા બંનેની આંખમાં આંસુ હતાં. તેઓએ દેવતાને એક નાળિયેર અર્પણ કર્યું, કપાળે ભસ્મ લગાડી. ચઢાવેલા ફૂલોની કેટલીક પાંખડીઓ લઇને લક્ષ્મીબાઇએ ગજવામાં નાખી અને કરૂણાભરી વિનંતી કરતા કહ્યું, દેવી દુર્ગા આ વખતે બીજું તારાથી ન થાય તો કંઈ નહીં પણ યશ તો આપજેજ.

પૂજાઘરમાથી વિદાય લેતા પહેલા લક્ષ્મીબાઇએ મૂર્તિની બાજુમાં આવેલું કબાટ ખોલ્યું અને તેમાંથી ચાંદીના પાત્રમાં રાખેલી એક મહોર કાઢી. કબાટનું બારણું બંધ કરી ત્યાં ઉભા રહીને સુવર્ણ મુદ્રા તરફ શ્રદ્ધાપૂર્વક જોયું.

એ મહોર આ પરિવારની પરંપરાગત પવિત્ર સંપત્તિ હતી. નારાયણરાવના પિતાજીએ મરતી વેળાએ કુટુંબીજનોને પાસે બોલાવીને કહ્યું હતું 'આ આપણા ઘરની લક્ષ્મી છે. કેટલી પણ મહાન આપત્તિ કેમ ન આવી પડે છતાં પણ આ મહોરને હાથમાંથી જવા ન દેતા. કોઈ સત્કાર્ય કરવા જાઓ ત્યારે તમારી પાસે રાખજો એ ખોવાઈ ન જાય તેનું ધ્યાન રાખજો કોઇને આપશો પણ નહીં.' આટલી સલાહ આપી તેઓએ દેહ છોડયો હતો મહોર તરફ પૂજ્યભાવે જોતાં-જોતાં નારાયણરાવનું મન ભરાઇ આવ્યું. કેવા-કેવા ગુણવાન માણસોના હાથથી એ પવિત્ર બની હશે એ મહોરનો સેંકડો વર્ષ થયા ઉપયોગ થતો હોવાથી એની છાપ અસ્પષ્ટ બની ગઈ હતી. પરંતુ ઉચ્ચ સંસ્કારોના જે અસંખ્ય ચિન્હો એનાપર અંકિત હતા તેને શ્રદ્ધા ચક્ષુ બરાબર નિહાળી શક્તા હતા. શ્રદ્ધાની કેવી પરંપરાની પ્રતિક હતી એ મહોર !

નારાયણરાવે ફરીથી દેવતાને નમસ્કાર કર્યા; શ્રદ્ધાપૂર્વક મહોરને ધોતીયાની ગાંઠમાં બાંધી અને આશાપૂર્ણ નેત્રોથી એમણે પોતાની જીવતી જાગતી લક્ષ્મી તરફ જોયું.

કારણ કે ચારે તરફ છવાયેલા અંધકારમાં એજ એક માત્ર પ્રેરણા હતી.

લક્ષ્મીબાઈના આગ્રહના કારણેજ તેઓ આજે પુત્રીની સગાઇની વાત નક્કી કરવા માટે પુરૂશોત્તમબાબાને ઘેર જઇ રહ્યા હતા. આજ વહેલી સવારેજ લક્ષ્મીબાઇએ ઘણાજ વિનયપૂર્વક કહ્યું હતું, 'એ બાબતમાં આપનું શું કહેવું છે? આજ રાતે સ્વપ્નમાં માતા દુર્ગાએ કહ્યું હતું કે પુરૂષોત્તમબાબાને ત્યાં જાઓ; ત્યાં કાર્યસિદ્ધિ અવશ્ય થવાની

પત્નીની એ નિષ્કપટ શ્રદ્ધાને જોઇને નારાયણરાવનું હૃદય પીગળી ગયું. પોતાના દુર્ભાગ્યપર એઓ મનમા ને મનમાં હસ્યા પુરૂષોત્તમબાબા કેટલા મોટા માણસ છે! છેલ્લા ત્રણ-ચાર મહીનાઓ થયા પુત્રી તુલસીના કારણે તેઓ ન જાણે કેટલાય ખાનદાન કુટુંબોના ઘર ખુંદી વળ્યા હશે બધેથી એમને નકાર મળ્યો હતો, કોઇ એક બહાનું બતાવતું, તો કોઇ વળી બીજું. પરંતુ વાસ્તવીક કારણ એકજ હતું—નારાયણરાવના ઘરની કફોડી આર્થિક સ્થિતિ. ૨૫ વર્ષ પહેલાં સારા સારા

ખાનદાન કુટુંબો તરફથી આ ઘરની દીકરીઓ માટે માંગા આવ્યાં કરતાં હતાં, જ્યારે આજે નારાયણરાવને સચ્ચરિત્ર અને ગુણવંતી માત્ર એક પુત્રી માટે ઘેર-ઘેર ભટકવાનો વારો આવ્યો હતો.

દસ વર્ષ પહેલા આ ઘરમાં બપોર વેળાએ એકસો માણસો માટે જમણ થતું હતુ જ્યારે આજે કુટુંબના દસ માણસો માટે પણ માંડમાંડ પુરૂ થતું હતું વિશાળ મકાનની પકી પત્થરની દિવાલો માત્ર લોકોને જોવાજ હતી વૈભવના બધાજ ચિન્હો નાશ પામ્યાં હતા કારણ કે એ દેશપ્રભુનું મકાન હતું, એટલે બપોરે એમના બારણે કોઇ ને કોઈ ભૂખ્યો બ્રાહ્મણ અથવા થાકયો-પાકયો અતિથિ આવી પહોચતો. અને તેની ભૂખ શાંત કરવા માટે કુટુંબનાં એક માણસને ભૂખ્યા રહેવું પડતું હતું આ તો દરરોજનો કાર્યક્રમ બની ગયો હતો પરમાત્માની અસીમ કૃપા હતી કે, દરવાજેથી કોઈ પણ ભૂખ્યો ખાલી હાથે પાછો ન ફરતો. આનો શ્રેય પૂર્વજોના પુણ્ય પ્રતાપનો હતો, કુળ-દેવતાએ કુટુંબને એટલી શક્તિ પ્રદાન કરી હતી. નારાયણરાવના મગજમા એવાજ વિચારો આવવા લાગ્યા

પુરૂશોત્તમબાબા સાધારણ લોકોની હરોળના નહતા પૈસા કરતા માનવ હિતની એઓ વધારે ચિંતા કરતા હતા નારાયણરાવને માટે આજ એક આશાનું કિરણ હતું. એમનું ધન આડંબર દેખાડવા માટે નહિ, પણ લોકોની ભલાઈ માટે હતું પોતાના સમયમાં એમણે હજારો લોકોને મદદ કરી હતી પછી ભલેને એમની વિપત્તિનુ કારણ કેટલુંયે મોટું કેમ ન હોય કાયદાના પંજામાં ફસાયેલા ભલા માણસો, વિવાહ યોગ્ય દીકરીના બાપ, દુષ્ટોના ચક્કરમાં ફસાયેલા ગૃહસ્થ-એવાઓને માટે પુરૂષોતમબાબાના દ્વાર ચોવીસે કલાક ખુલ્લા રહેતા હતાં એઓ સમાજના સાચા સેવક હતા. ઘરના ધાર્મિક કાર્યોમાં પણ એઓ સમાજ સેવા જ કરી રહ્યા હતા પોતાના પુત્રો માટે એમણે ગરીબ ઘરની દીકરીઓનેજ પસંદ કરી હતી. આવા અવસરોપર તે બીજી એક પણ વાતપર ધ્યાન આપતા ન હતા સારો સ્વભાવ અને કુલીનતાને તેઓ વધારે માન આપતા હતા નારાયણરાવના મનમાં થયું કે આવા સજ્જન પુરૂષ એમની માગણીનો અસ્વીકાર તો નહીંજ કરે. એમને પોતાની ગૃહલક્ષ્મીની બુદ્ધિમતાપર આશ્ચર્ય થયુ અને એના તેજથી ચમકતા મુખમંડળપ્રતિ એઓ ગર્વપૂર્વક જોવા લાગ્યા!

એજ વખતે તુલસીએ ઓરડામા પ્રવેશ કર્યો એને જોઈને હૃદય વેદનામાં ઉભેરો થયો. કેટલી વહાલી લાગે છે એ! એની આખો જાણે દેવતા પર ચઢાવેલા બે દીપક જેવી લાગતી હતી કેટલું સાત્વિક અને ભોળુ મુખડું! ફક્ત તેર વર્ષની ઉંમરની એ હતી, પરંતુ સાદા વસ્ત્રોમા પણ એ કેટલી મોહક લાગતી હતી, જાણે સુકુમારતા પોતે પણ એની સામે છોભીલી પડી ગઈ હોય આવી નાની અને સુદર બાલિકાને માટે આટલી બધી માથાકૂટ! શું કોઇ કરોડપતિની સમગ્ર સંપત્તિ એમના એક નખની બરાબર પણ થઇ શકે એમ છે? પણ, આ છોકરીને કેમે કરી પરણાવ્યા સિવાય તો છુટકો નથી. આ વિચારથી એમનું મન ભારે બની ગયું હતું. જ્યા સુધી ઘરમાં ધન છે ત્યાં સુધી કુટુબની માન મર્યાદા ટકી રહ્યા છે ધન ખતમ થતાની સાથેજ નીચતા સવાર થઇ જાય છે અગર લગ્ન પહેલાંજ કન્યા મોટી થઇ જાય છે તો તેને આખું ગામ આંગળી ચીંધવા તૈયાર પડે છે. વિરોધનો વંટોળિયો જાગવે છે લોકો કહેશે કે કુળની પરંપરાપર કલંક લગાડવામાં આવ્યું.

પરંતુ નારાયણરાવપર 'આવી ભયાનક આપત્તિ કેમ કરી આવી પડી? શું એમણે પોતાનું ધન ખરાબ માર્ગે બરબાદ કરી નાખ્યું હતું કે

પછી ખોટા વૈભવ પાછળ ફના થઇ ગયા હતા નહીં, ન તો એમણે, કે ન તો એમના પૂર્વજોએ આવું કોઈ કૃત્ય કર્યું હતુ. એમના વૈભવના હ્રાસનું કારણ હતું પોતાના પૂર્વજોના ગૌરવને આંચ ન આવવા દેવી અને ગમે તે ભોગે તેની રક્ષા કરવી. અતિશય ઉદારતાના કારણે એમણે નાની-મોટી જમીનો દાનમાં આપી દીધી હતી, આપત્તિમાં પડેલી લગ્ન-યોગ્ય કન્યાઓના એમણે લગ્ન કરાવી દીધા હતા. ગરીબોને રૂપિયા ઉધાર આપ્યા હતા એની ઉદારતાના બીજ બધી દિશાઓમા વાવવામાં આવેલા હતા. ફળસ્વરૂપ નારાયણરાવના માથે ઘરનો બોજો આવી પડયો ત્યારે એમનામા એ બોજો ઉઠાવવાનું સામર્થ્ય રહ્યું ન હતું. એઓ એ ભાર હેઠળ દબાઈ ગયા હતા અને હવે પોતાની એક માત્ર પુત્રીના લગ્નની સમસ્યા સતાવ્યા કરતી હતી

ઘેરથી નીકળતા પહેલા નારાયણરાવે તુલસીને પાસે બોલાવી એના સુંવાળા વાળપર હાથ ફેરવ્યો અને ડાબા હાથથી એનું મોઢું ઉપર ઉઠાવતા કહ્યું 'બેટી શું તું પણ આ ઘરને છોડવા માટે ઉતાવળી બની છે? પત્ની અને પુત્રી તરફ અતૃપ્ત અને દીન નજરે જોતાં એમણે ચાલવા માંડયુ

ચાલ્યા જતાં પતિને જોઇને લક્ષ્મીબાઇને સ્મરણ થઇ આવ્યું કે એમના સસરાજી જ્યારે બહાર જતાં ત્યારે એમનો કેટલો રૂઆબ રહેતો હતો આ વાતનું સંસ્મરણ થતાંની સાથે એમની આંખોમાં પાણી ભરાઇ આવ્યા

પુરૂષોતમબાબાને ઘેર પહોચ્યા પછી નારાયણરાવને ખબર મલ્યા કે તેઓ તો મંગેરા મંદિરની યાત્રા માટે ગયા છે, અને બે દિવસ પછી પાછા ફરવાના છે. તેમનો સૌથી નાનો કુંવારો પુત્ર પણ તેમની સાથે ગયો હતો તેમનો જયેષ્ઠ પુત્ર વ્યાપારથૅ પંજિમ ગયો હતો છતાં પણ પુરૂષોતમબાબાના આદેશાનુસાર નારાયણરાવનું સ્વાગત કરવામાં આવ્યું. પોતાની આગતા-સ્વાગતામાં કોઇ પણ જાતની ઉણપ ન રહી જાય તેની પુરૂષોતમબાબા ઘણીજ કાળજી રાખતા હતા. એટલુંજ નહીં. તેઓ એ વાતનું પણ વિશેષ ધ્યાન રાખતા હતા કે આગન્ત અભ્યાગતોનું અનાદર અથવા અપમાન ન થાય. આ કારણસર નારાયણરાવનું આગમન થતાની સાથે ઘરના બીજા માણસોએ, ખાસ કરીને તેમના મુનીમજીએ આવીને એમના કુશળ-ક્ષેમ પૂછ્યાં અને એમના રહેવાનો સુંદર પ્રબંધ કરી આપ્યો.

જલપાન કર્યા પછી નારાયણરાવ ઘણીવાર સુધી કુટુંબની એક વયોવૃદ્ધ વ્યકિત જોડે વાતો કરતા રહ્યા. આ વ્યકિતએ નારાયણરાવના પૂર્વજોએ દેશપ્રભુના વિષે અનેક રોચક સ્મરણ કરી સંભળાવ્યા તેમણે એ પણ કહ્યું કે ગઈ પેઢી સુધી આ બન્ને કુટુંબો વચ્ચે કેટલો ગાઢ સબંધ હતો, કેટલા લગ્ન સમ્બંધો બંધાયા હતા, કેટલા ઉત્સાહથી એમણે નારાયણરાવના લગ્નપ્રસંગે દોડધામ કરી હતી, એ અવસરની ઉપર તો ગોવામાં ભારે ચર્ચા થઇ હતી એ લગ્નપ્રસંગે કાશી અને રામેશ્વરના કેટલાય બ્રાહ્મણોને આમંત્રણ આપવામાં આવ્યું હતુ તથા ચાંદીના કેટલાય સિક્કાઓની વહેંચણી કરવામાં આવી હતી-અને બધાના અનેકાનેક સંસ્મરણ સાંભળી-સાંભળીને નારાયણરાવે જ્યાં એક તરફ એકલપણાનો અનુભવ ન કર્યો ત્યાં બીજી તરફ આ સાંભળીને એમનું મન ઉદાસ બની ગયું, કારણકે પુરૂષોતમબાબા સાથે સમ્બંધ જોડવા માટે હવે એમની પાસે પૂરતી સંપત્તિ પણ રહી ન હતી આ વિચાર આવતાની સાથે એમને દુઃખ થયું. સમયની પ્રથા અનુસાર એમની સાથે બે-ત્રણ સેવક પણ હોવા જોઇતા હતા. પણ તે તો એકલા જ પગપાળો કરીને આવ્યા હતા. શું આ ઘરના લોકો અમારા દુર્ભાગ્યથી અજાણ્યા હશે? આ પ્રશ્ને એમના

અશાંત કરી દીધું

ભોજન પૂરું થયા પછી નારાયણરાવ અતિથિ ગૃહમાં જઈને ખાટલા પર પડયા. બાજુના ઘરમાં દસ-બાર બાળકો જમી રહ્યાં હતાં. એમના તરફ જોતાં તથા પોતાની વ્હાલી બેટી તુલસીના લગ્નની વાત વિચારતા એઓ આમતેમ પાસા બદલવા લાગ્યા. એ દરમિયાન એમણે જોયું તો બાળકોના ખેલમાં ગડબડ મચી ગઇ હતી. ત્યાં જ બેસીને એમણે પૂછ્યુ કે આ ગડબડ શાની છે? એમને કહેવામાં આવ્યું કે પુરુષોત્તમબાબાના પૌત્રના હાથમાં એક મહોર હતી, જે રમતા-રમતા ન જાણે ક્યાં ગૂમ થઇ ગઇ છે. આ સાંભળી નારાયણરાવ તો ચોંકી જઇ ઊભા થઇ ગયા અને હાથ વડે પોતાના ધોતીયાની ગાંઠમાં બાંધેલી મહોર શોધવા લાગ્યા. જોયું તે એમની મેલી ધોતીના છેડે બાંધેલી એ મહોર ચમકી રહી હતી.

થોડીવારમાં બે ત્રણ નોકરો ત્યાં આવી પહોંચ્યા. ઘરના લોકો પણ ત્યાં ભેગા થઈ ગયા બધાએ મળીને મહોરની શોધ કરવા માંડી

નારાયણરાવ વ્યગ્ર બની ગયા. એક ક્ષણ માટે એક ભયાનક વિચારથી એઓ ત્રસ્ત બની ગયા. બધા લોકોની નજર એમના ગાંઠમાં બાંધેલી મહોર તરફ વળી હતી ત્યારે મહોર ખોવાઈ ગઇ હતી ત્યારે અતિથિ ગૃહમાં નારાયણરાવ સિવાય બીજું કોઇ ન હતું. આજકાલ એમની દશા માઠી થઇ ગઇ હતી. બીજાઓની નજરમાં તેઓ દીન-હીન હતા. અતિથિ ગૃહનો ખૂણેખૂણો શોધી વળ્યા. પરંતુ બધું વ્યર્થ ગયું. હવે પોતાનું ભાગ્ય કઇ રીતે જાણી શકે કે તેની મહોર ક્યાં છે!

નારાયણરાવને એવું લાગ્યું જાણે ઘરના બધા એમના તરફ શંકાભરી દ્રષ્ટિથી જોઈ રહ્યા છે. અને હવે તો આપસમાં ગુસપુસ કરવા લાગ્યા. આ જોઇ નારાયણરાવ વધુ વ્યથિત બની ગયા. લોકો એમના તરફ શંકાની નજરે જુએ છે એ વિચાર માત્ર એમના મનમાં અગ્નિનું કામ કરવા લાગ્યો. ગરીબાઈની સાથે-સાથે બેઈજ્જતી પણ! હાય, કેવી વિપદા આવી પડી. એમના પૂર્વજો માન-મર્યાદાના ઘણા કટ્ટર હતા. મરતી વેળાએ પિતાજીએ કહ્યું હતું- 'આ મહોર આપણાં ઘરની લક્ષ્મી છે. તેની સંભાળપૂર્વક રક્ષા કરજો'

પણ એમનું કુટુંબ કોના માટે જીવતું હતું ધન કે ઇજ્જત માટે? નારાયણરાવના વિચારના વંટોળે ચડેલા મનમાં આ પ્રશ્ન ડંખવા લાગ્યો. ઇજ્જતના કાંકરા થઇ જાય તેના કરતાં એમના કુટુંબના લોકો ભૂખ્યા રહેવું વધારે પસંદ કરશે.

પોતાની બધી શક્તિ એકઠી કરી એમણે મનમાને મનમાં પોતાના કુળદેવતાનું સ્મરણ કર્યું. થોડિક વાર માટે એઓ વ્યથિત બની ગયા. આંખોમાં ગરમ આંસું ઉભરાઇ આવ્યાં. પીડ વાળી એમણે આંસું લુછી નાખ્યા, અને ત્યાર પછી એક નિશ્ચય કર્યો અને થોડીકવાર પછી જ્યારે લોકોની ભીડ ઓછી થઈ ત્યારે એમણે ધીરે રહીને ગાંઠમાં બાંધેલી મહોર બહાર કાઢી અને ખૂણામાં જ્યાં બાળકો રમી રહ્યાં હતા ત્યાં એક જાજમની નીચે કોઇ જુએ નહીં તેમ મૂકી દીધી.

આટલું કર્યા પછી એઓ એક ક્ષણ માટે પણ ત્યાં રોકાયા નહિ. પોતાના આગમનનો ઉદ્દેશ પણ કોઇને જણાવ્યો નહીં. ઘરના નોકરોની શંકાશીલ દ્રષ્ટિ સહન કરતાં એમણે ગયાં અને ખેદપૂર્વક પુરુષોત્તમબાબાના ઘેરથી વિદાય લીધી.

બે દિવસ પછી પુરુષોત્તમબાબા ઘેર પાછા ફર્યા. મહોરવાળી ઘટના તેમને કહી સંભળાવવામાં આવી. પરંતુ એ મહોર તો આગલે દિવસે જડી ગઇ હતી તેથી તેમણે એ ઘટનાને વિશેષ મહત્વ આપ્યું નહીં.

તેમને જે એક વાત ખટકયા કરતી હતી તે હતી નારાયણરાવનું આકસ્મિક આગમન. તેઓ

એ વિચારે ઉદાસ બની જતા હતા કે એઓ તેમની ગેરહાજરીમાં આવ્યા અને મળ્યા વગર પાછા ચાલ્યા ગયા. એમનું આવવાનું કારણ પણ જાણી શકાયું નહીં. તેઓ નારાયણરાવના ઘરની કફોડી હાલતથી પૂરેપૂરા વાકેફ હતા. પરંતુ તેમની પાસે તો એટલા બધા આપત્તિગ્રસ્ત આવતા કે એમનું દુઃખ-દર્દ દુર કરવા પાછળ જ તેમનો અધિકાંશ સમય અને શકિત વેડફાતી જતી હતી. આથી તેમની પાસે નારાયણ જેવી અભિમાની વ્યકિતઓ વિષે પૂછપરછ કરવા જેટલો સમય પણ બચતો ન હતો, જેમના માટે પોતાની ગરીબાઇની ચર્ચા કરવી મૃત્યુ સમાન દુખદાયી હતી. આ કારણસર પુરૂષોતમબાબાનું મન ખિન્ન હતું

પુરૂષોતમબાબા એક બીજી સમસ્યાનું નિરાકરણ કરવામાં વ્યસ્થ હતા તેઓ એક બીજી પુત્ર વધુને ઘરમાં લાવવાનું વિચારી રહ્યા હતા ગોવાના અનેક ધનવાન કુટુંબોએ પોતાની દીકરી આપવા માટે હાથ લંબાવ્યા હતા, પરંતુ પુરૂષોતમબાબાને ધનની જરા સરખી પણ લાલચ ન હતી તેઓ તો કન્યાની કુલીનતા અને સુચારિત્ર્યને વધારે મહત્વ આપતા હતા. જે છોકરી સ્નેહપૂર્વક વ્યવહાર કરતી હોય, જે સેવાપરાયણ, ઉદાર, દયાળુ, પ્રેમપૂર્ણ અને સહનશીલ હોય, જે દ્દઢ વિચારોવાળી તથા સ્મિતભાષી હોય, જે કુટુંબની ઉદારતાના સંસ્કારોની રક્ષા કરતી હોય-એવી પુત્રવધુને પોતાના ઘરમાં આણવાની પુરૂષોતમબાબાની ઈચ્છા હતી. એવી કન્યા સ્વાર્થપરાયણતા-જુઠું અભિમાન તથા આડંબરના વાતાવરણમા ભલા કેવી રીતે જન્મી શકે?

પુરૂષોતમબાબાના મનમા એજ સવાલ વારેઘડીએ ઉદ્દભવતો હતો. એ કારણસર તેઓ નારાયરાણરાવના ઘેરે જઇ એમની કુશળતાના સમાચાર જાણવા જઈ શકયા નહતા. એટલા માટે તેમણે નારાયણરાવને પત્ર લખી એમના આગમનનું કારણ પૂછ્યું અને સગવડે પોતાને ત્યાં થોડા દિવસ માટે આવવાનું આમંત્રણ પણ આપ્યું.

પત્ર લખીને તેમણે શાહી સુકાવવા માટે ચીની માટીના પાત્રમાંથી થોડી રેતી ઉપાડી પણ એ વખતે રેતીમાં છુપાયેલી એક મહોરને તેમના હાથનો સ્પર્શ થયો. તેમણે સાશ્ચર્ય મહોરને બહાર કાઢી અને વિચારવા લાગ્યા કે જો ખોવાયેલી મહોર પાછી મળી ગઈ હતી તો પછી આ બીજી મહોર કયાંથી આવી? મુનીમજી તથા ખજાનચીને પોતાની પાસે બોલાવી આ વાતનો ખુલાસો માંગ્યો.

બધા લોકો હાંફળા-ફાંફળા બની ગયા. અતિથિ-ગૃહના ખુણામા જે મહોર મળી હતી તે તો ખજાનચીએ લઇને માલિકના હાથમાં સોંપી દીધી હતી તેમણે તો પૂરા ખજાનાની તલાસ કરવાનો હુકમ આપ્યો તરતજ એ વાત સ્પષ્ટ થઈ ગઇ કે રેતીમાંથી જે મહોર મળી હતી. એજ પુરૂષોતમબાબાના પૌત્રે રમતાં-રમતાં ખોઇ નાખી હતી

તો પછી અતિથિગૃહના ખુણામાંથી મળી આવેલી મહોર કયાંથી આવી? આ પ્રશ્નનો જવાબ આપવામાં ઘરના નોકરોના મોઢા જાણે સીવાઇ ગયા કારણકે તેઓના મનમાં નારાયણરાવ પ્રતિ ચોરીનો સંદેહ જાગ્યો હતો. તેઓએ અચકાતાં અચકાતાં કહ્યું: 'એ દિવસે તો ફકત ડિપોલીના નારાયણરાવ દેશપ્રભુએ જ અતિથિગૃહમાં નિવાસ કર્યો હતો'

પુરૂષોતમબાબાની સમજમાં બધી વાત આવી ગઇ હર્ષ અને વિષાદની બે વિરોધી લહેરો તેમનાં મનમાં દોડી ગઈ. સજ્જન પુરૂષજ સજ્જનનું હૃદય પારખી શકે છે શ્રદ્ધાપૂર્વક તેમણે એ મહોરને માથે ચડાવી. જાણે દેશપ્રભુના કુટુંબને સમસ્ત સંસ્કારો ને પ્રભાવિત કર્યા હતા. નારાયણરાવે પોતાના વ્યવહારથી જે નૈતિક ઉદારતાનો પરિચય આપ્યો

હતો તેનાથી તેઓ આભાજ બની ગયા.

પુરૂષોતમબાબાએ અનુભવ્યું કે તેમનાથી એક મોટી ભૂલ થઈ ગઇ છે પોતાના ઘેરે આવવાને નારાયણરાવને કષ્ટ ભોગવવું પડયું હતું. એમને એક અતિ કઠોર પરીક્ષામાથી પસાર થવું પડયું

બીજે દિવસે પુરૂષોતમબાબાએ તિજોરીમાથી એક નાની કીંમતી દાગીનાની પેટી કાઢીને એમાં આ મહોરને રાખી અને ત્યારપછી પાલખીમાં બેસીને તેમણે નારાયણરાવના ઘર ભણી ચાલવા માંડયું

જ્યારે નારાયણરાવે જાણ્યુ કે પુરૂષોતમબાબા ઘરની બહાર પ્રતીક્ષા કરી રહ્યા છે ત્યારે, એમના મનમાં વિચિત્ર પ્રકારના ભાવો જાગવા લાગ્યા એમના મનમા શંકા જાગી કે જે કાર્ય મેં મારા માનસિક સંતોષ ખાતર કર્યું હતું તેની જાણ શું બધાને થઇ ગઈ? આ વિચાર આવતાંજ એઓ ભયભીત બની ગયા

એઓ તરતજ ઘરની બહાર આવ્યા એમને જોઈને પુરૂશોતમબાબા શાત ચિત્તે પાલખીની બહાર નીકળ્યા કંઇ પણ કહ્યા વિના તેમણે નારાયણરાવનો હાથ પકડી લીધો અને ઘરમા પ્રવેશ કર્યો ત્યાં બન્ને જણાં એક જુની કાસ્મીરી શેતરંજી પર બેઠા આ શેતરંજીપર સોના-ચાંદીનું કામ કરવામાં આવ્યું હતું, પરંતુ કેટલેક ઠેકાણેથી તે ફાટી ગઇ હતી, અને ઘરની જેમજ દરિદ્રતાનો પરિચય આપી રહી હતી.

પોતાનું આસન ગ્રહણ કર્યા પછી પુરૂષોતમબાબા ભાવુકતાને લીધે નારાયણરાવને ભેટી પડયા. પુરૂષોતમબાબા કેટલા મહાન હતા!

ઉંમર, શરીર, મન બધી વાતોમા મહાન- જેવી રીતે કોઈ માદા પક્ષી પોતાના શિશુઓની ઉપર પોતાની પાંખ ફેલાવીને તેની રક્ષા કરે છે એજ પ્રમાણે

પુરૂષોત્તમબાબાએ એમને પોતાની છાતીએ લગાડયા. જ્યારે નારાયણરાવે પુરૂષોત્તમબાબાનો સ્પર્શ અનુભવ્યો-એ સ્પર્શ જે પરથી તેમના હૃદયની મહાનતા સૂચિત થઈ રહી હતી-ત્યારે એઓ ભાવનાઓથી ગળગળા બની ગયા અને એક બાળકની જેમ રડવા લાગ્યા

થોડો સમય વીતી ગયો. પુરૂષોતમબાબાએ નારાયણરાવને પોતાની જમણી બાજુએ બેસાડયા અશ્રુભીનાં નયને તેઓ બંને જણાં એક બીજા સામું જોવા લાગ્યા. પુરૂષોતમબાબાનું મુખમંડળ દીપી રહ્યું હતું, એક સુદ્દઢ તથા સુસંસ્કૃત ભાવના તેમના મુખમંડળ પર ચમકી રહી હતી એમના વિશાળ અને બલિષ્ઠ અંગ-પ્રત્યંગ, એમની પ્રભાવશાળી મૂંછો, તેમના કાનમાં પહેરેલા મોટા કુંડળ, એમના માથાપરની પાઘડી અને સૌથી વિશેષ તેમની વિશાળ આંખો જે મિત્રતા અને ઉદારતાની જાણ કરી રહી હતી-આ બધું જોઇને નારાયણરાવને એવું લાગ્યુ જાણે આ પુરૂષનો સ્નેહ એમના વંશવૃક્ષને સદા પુષ્પિત-પલ્લવિત બનાવી રાખશે

પુરૂષોતમબાબાએ પોતાના બાદશાહી ઢંગથી કોટના ખિસ્સામાથી એક દાગીનાની પેટી કાઢીને ખોલી અને મહોર નારાયણરાવના હાથમાં રાખીને કહ્યું

"દેશપ્રભુ, આ રહી તમારી મહોર, તમારા ઘરની લક્ષ્મી, તમારા કુટુંબનું શુભ ચિન્હ સમાજ માટે તમે આ મહોરને દાવપર લગાવી દીધી, તમે ધન્ય છો' આટલું બોલતા પુરૂષોત્તમબાબાએ પોતાનો જમણો હાથ નારાયણરાવના ખભાપર મુકી એમને પોતાની પાસે ખેંચી લીધા નારાયણરાવ તો કંઈ પણ બોલી ન શકયા. ભાવાવેશને કારણે એમની જીભે તાળું લાગી ગયું. એમની આંખોમાં ઝળઝળિયાં આવી ગયા મહામહેનતે એઓ બે-ત્રણ શબ્દ જ મોઢામાથી

કાઢી શક્યા. 'પુરૂષોત્તમબાબા આ બધું મારા પૂર્વજોના પુણ્યપ્રતાપ અને તમારી કૃપાનું ફળ છે.'

એજ વખતે નારાયણરાવની પુત્રી ઓરડામાં આવી. તેને જોઇને એમણે કહ્યું, આવ બેટી, પુરૂષોત્તમબાબા પાસેથી આશીર્વાદ માંગ' આ બાર વર્ષની ઉજ્જવળ કુમારિકાએ સૌન્દર્યની પ્રતિમા, મનોહરતાની ખાણ, કુટુંબોના આભૂષણો, વિનયનો આશ્રય, સરળ સ્વભાવની, તુલસી ધીરેકથી આગળ વધી પુરૂષોત્તમબાબાને માથું નમાવી પ્રણામ કર્યા.

તેને પહેલીવાર જોતાંની સાથે જ પુરૂષોત્તમબાબાના મનમાં આજ છેલ્લાં ત્રણ મહિનાથી જે પ્રશ્ન ઉદ્દભવતો હતો તેનું નિરાકરણ થઈ ગયુ તેમણે અત્યંત સ્નેહપૂર્વક તુલસીના માથે તથા પીઠપર હાથ ફેરવતાં કહ્યું: 'બેટી, તારા સૌભાગ્યનો ઉદય થાઓ'

આટલું બોલી તેમણે પોતાના ગળામાંથી એક બહુમૂલ્ય હાર કાઢી તુલસીના ગળામાં પહેરાવતાં કહ્યું: 'નારાયણરાવ, તમારી ઉદારતાની શી પ્રશંસા કરૂં? મારી એવી ઇચ્છા કે તમારી પુત્રી મારી પુત્રવધુ બને'

લક્ષ્મીબાઇ આ બધું પાછલી બારીમાંથી જોઇ રહ્યા હતા તેમની આંખોમાંથી હર્ષના આંસુ છલકાઇ પડયાં.

નારાયણરાવે ગદગદ કંઠે કહ્યું 'પુરૂષોત્તમબાબા, તમારી આજ્ઞા શિરધાર્ય છે, મારી તુલસી તમારી પુત્રવધુ બનશે'

આટલું બોલી નારાયણરાવે દાગીનાની પેટી ખોલીને મહોરને શ્રદ્ધાપૂર્વક જોયું; જાણે ભૂતકાળના બધા સંસ્કારો બધી, ઉદારતા અને નૈતિકતા સાકાર બની ઉઠી હોય એમના હૃદગત્ ભાવો એમની આંખોમાંથી બે આંસુ નીકળીને એ સુવર્ણ મુદ્રાપર ટપકી પડયાં

(અનુવાદકો—શ્રી શ્યામ ગણાત્રા : ગુણવંત પડયા)

હંમેશા 'જોકી' નોટબુકો જ વાપરો

એકસરસાઇઝબુક, નોટબુક, લેટરબુક, ડુપ્લીકેટબુક, એકવિન્ટબુક, ગ્રાફબુક, પરીક્ષાપેપર, રીપોર્ટબુક, વિ. વિ. જ્યારે જ્યારે આપ ખરીદો ત્યારે અમારો 'જોકી' માર્કો જોઇ તપાસીને જ ખરીદશો

સુરેશ સ્ટેશનરી માર્ટ

૨૮૫. અબ્દુલ રહેમાન સ્ટ્રીટ. સેઇફ બેંક સામે. મુંબઈ—૩

વીમા એજન્ટ

લેખક :—
ખુશવન્તસીંગ

ઓરડો મહેમાનોથી ખીચોખીચ ભરેલો હતો હું પરિચિત માણસને શોધી રહયો હતો કે જેની સાથે બેસીને સમય-વિતાવી શકું. એટલામાં એક માણસ મારી પાસે આવ્યો અને પોતાની ભૂજાઓમાં જકડી લીધો 'આવો' 'આવો' કહેતા વારે વારે છાતી સરસો ચાપતો રહયો

મેં સંકોચ પામતા ધીરેથી 'હેલ્લો' કહ્યું કેટલી શરમની વાત છે કે મેં આ માણસને ઓળખ્યો સુદ્ધા નહિ ! 'કહો ભાઇ શું હાલ-ચાલ છે ?' તેણે મારી પીઠ પર જોરથી ધબ્બો માર્યો, જેથી મારા બનાવટી દાંત ઉખડી બહાર આવી ગયા

'સંભળાવો શું ચાલે છે ? ઘરમા તો બધાં સારા છે ને ? બાળકો પણ ખુશી મજામા હશે ?'

મેં મારા બનાવટી દાંત ગોઠવતો કહ્યું કે 'પરમાત્માનો આભાર છે' શું આ માણસને પોકો થયો છે ? હુ તો હજુ કુંવારો છું અને તે પણ શરાફ કુંવારો

'આપને મળીને હું ઘણોજ ખુશ થયો છું વાહ-વાહ, હું કેટલો ભાગ્યશાળી છું !' તે માણસ પોતાની મેળે જ બોલતો રહયો, મારી પ્રતિયે જરાપણ ધ્યાન રાખ્યા વગર અને બાકીના બીજાઓની સામે જોતો અને સાથે 'આભાર છે, આભાર છે' કહેતો.

એટલામાં મારો એક મિત્ર મારી પાસે આવી રહયો હતો, ત્યારે તે માણસની દ્રષ્ટિ મારા મિત્ર પર પડી. તો તે જ ક્ષણે મને છોડીને મારા મિત્રને 'આવો' આવો' 'આભાર છે' 'આભાર છે' ગળે વળગી પડયો તેણે મારા મિત્ર પાસેથી પણ પત્ની અને બાળકોના સમાચાર પૂછ્યા. મારા મિત્રે તેનો આભાર માન્યો, અને તે પરમાત્માનો આભાર છે, પરમાત્માનો આભાર છે બોલતો રહયો મારો મિત્ર પણ કુંવારો હતો

આખરે તે માણસ અમને છોડીને બાકીના બીજાઓની જોડે વાતો કરવામાં તલ્લીન થયો, ત્યારે મેં મારા મિત્રને પૂછ્યું, 'આ માણસ કોણ છે ?'

'હું તો પેલા તેને ક્યારે પણ મળ્યો નથી. મેં વિચાર્યુ હતું કે તમારો કોઈ પરિચિત માણસ હશે, તમને છાતી સરસો એવી રીતે ચાંપ્યો કે જાણે વર્ષોથી વિખુટા પડેલા હોય તેમ

'અને તને છાતી સરખો નહોતો ચાપ્યો ?' 'ચાલો આપણે યજમાન પાસેથી જ આ માણસ વિષે પૂછીએ.' છેવટે અમે એ પ્રશ્નને હલ કરવાનો નિશ્ચય કર્યો

'ભાઈ, હું તો સમજ્યો કે તમારો મિત્ર છે, તમારો નહિ તો બીજા કોઇનો મિત્ર હશે.' કોઈ વાત નહિ 'મારા મિત્રોના મિત્રો પણ મારા ઘેર હજારવાર આવે આ તો સંચાર્યથ માણસોને ઓળખતો લાગે છે તેમજ ઘણો મળતાવડો જણાય છે'

તે માણસ અમારા શહેરમાં પરદેશી હતો એ દિવસથી તે દરેક જગ્યાએ, સાર્વજનિક જલસાઓમાં, ધાર્મિક જલસાઓમાં લગ્નના જલસાઓમાં, તેમજ મરણ પ્રસંગે પણ હાજર દેખાતો

વર્તમાનપત્રોપરથી માલુમ પડયું કે એ માણસનું નામ સરદાર "મલાસીંગ હતું." સરદાર સાહેબનો ફોટો દરેક બે ચાર દિવસના આંતરે પ્રગટ થતો, કોઇ મહેમાનોનું સ્વાગત કરતાં, કે કોઇ મોટા માણસને પુષ્પમાળા પહેરાવતાં, કે કોઇ

મોટા માલદારની સાથે વાતચીત કરતાં નજરે પડતા. કોઇક શંકા ઉઠતી કે ફોટોગ્રાફર અને સરદાર સાહેબ વચ્ચે પહેલાંથીજ કોઇક મામલો ગોઠવાયો હશે. જેવાજ સરદાર સાહેબ પોતાની મૂછોને આમળી જરા ઉભી કરતાં પંપાળીને ઠીક કરતા કે એટલામાંજ ક્યાંકથી કોઈ ફોટોગ્રાફર પ્રગટ થતો અને સરદાર સાહેબ વિશિષ્ટ અદાથી પોતાના ચહેરાની રેખાઓ સમારતા અને જે કોઇથી વાત કરી રહ્યા હોય, તે અધુરી છોડીને ચાલતા થતાં અને જ્યારે તેમની ભૂજાઓ પહોળી હોય જોર-જોરથી કોઇને 'આવો' 'આવો' કહીને તેમનું સ્વાગત કરી રહ્યા હોય તેજ વેળાએ 'ટચ' કરીને કેમેરાનો અવાજ આવતો અને તેમનો ફોટો પડી જતો.

લોકો કહેતા કે સરદાર મૂલાસીંગને ખ્યાતિ પ્રગટ કરવાનો ઘણોજ શોખ છે. તેમજ તે વર્તમાનપત્રો અને તેમના ફોટોગ્રાફરને લાંચ આપતો હતો. પણ હું તો પહેલેથીજ કહી ચુક્યો છું કે એ બધી વાત ઇર્ષાળુઓની હતી. સરદાર મૂલાસીંગ તો એ જાતના પ્રોપેગેન્ડાથી ઘણાજ નફરત કરતા હતા. અને તે હંમેશા તેઓની મજાક કરતા કે જે લોકોને પોતાના નામ પ્રગટ કરવાનો શોખ હોય

એ વાત તદ્દન ખરી હતી કે સરદાર મુંલસીંગને પ્રોપેગન્ડા કરવાની શું આવશ્કતા હતી? મોટા ઓફીસરો અને વઝીરોને જોડે તેમની ઓળખાણ હતી. એમની વાતપરથી ખબર પડતી કે ફક્ત ઓળખતા નહિ પણ તેમાંના કેટલાક તો સલાહ મશવેરા કરવા સરદાર મૂલાસીંગ પાસે આવતા રહે છે.

'ભઇ મે પંડિત'ને સ્પષ્ટ કહ્યું કે મારો અભિપ્રાય આપને જોડે બરોબર મળતો નથી.' આવી રીતે સરદાર મુલાસીંગ ઘણીવાર પોતાના રાજકીય મંતવ્યો પ્રગટ કરતાં.

'પંડિત કોણ?' કોઇએ પુછ્યું.

'ભાઈ પંડિત નહેરૂ-મારો પુરાણો મિત્ર છે. મેં તેને કહ્યું 'પણ જવાહર! જો તું મારૂં કહ્યું માને તો આજે જ પાકિસ્તાન જોડે તારા ફેંસલો કરાવી આપુ.'

આવી રીતે સરદાર મૂલાસીંગ મોટી મોટી વ્યક્તિઓને ઓળખતો હતો. દરેકને ફક્ત ટુંકા નામથી જ યાદ કરતો. 'બલદેવ તારા ગુરમુખ જેવી તેની જુની મિત્રતા ન હોય.' લોકો કહેતાં સરદાર મૂલાસીંગ ચાંપલો છે એ વાત ખોટી હતી બલ્કે મોટા મોટા માણસો સરદાર મૂલાસીંગની ખુશામત કરતા હતા.

'કેમ ભાઈ, મુંબઇ શહેર કેવું છે?' એક દિવસે સરદાર મુલાસીંગે અમને પુછ્યું.

'ઘણું જ વિશાળ શહેર છે, મુંબઇ. દરિયાનો કિનારો તો ઘણો જ રળિયામણો છે.' મેં જવાબ આપ્યો.

'કેમ શું મુંબઈ ફરવા જવાનો વિચાર છે?'

'હું'? સરદાર મુલાસીંગ બોલ્યા અને પછી એક ઠંડો નિશ્વાસ નાખી બોલ્યા. 'હાશ ક્યારે હું મુંબઈ ફરવા જઈ શકતો! આ ધંધાઓમાંથી કયારે ફુરસદ મળે છે કે હું ફરવા જઇ શકું? પણ કોઇને વાત ન કરતાં હમણાં, મેં મુંબઇ ફરવા જવાનો ફેંસલો નથી કર્યો.

એ વાત સરદાર મુલાસીંગે બીજા કેટલાક લોકોને કહી. અમારામાંથી કેટલાકને, એ વાતની ખબર ન હતી કે તેમણે કઇ વાતનો ફેંસલો કર્યો નથી કદાચ તેમને મુંબઇના ગવર્નરનો ઓધ્ધો મળે તેમણે તો ન કહ્યું. પણ તેમની વાતચિત પરથી માલુમ પડતું-કે કોઇ મોટો ઓધ્ધો જરૂર મુલાસીંગને મળવાનો છે. તેમણે સંખ્યાબંધ લોકો પાસેથી કલકત્તા, મદ્રાસ વિષે પૂછ્યું અને કાનમાં કહ્યું કે આ વાત બીજા કોઇને કાને ન

જાવ.

'શું આપે કોઇ વાતનો ફેંસલો કર્યો છે?' કેટલાક દિવસ પછી અમે સરદાર મુલાસીંગને પુછ્યું.

'ભઇ, મારી ઇચ્છા હતી કે 'હા' કહું, પણ ધંધાઓમાંથી ફુરસદ જ કયાં મળે છે! કામના માણસોને આરામ ક્યાં છે?'

ઇર્ષાખોરોનું કહેવું હતું કે સરદાર મુલાસીંગ જુઠું બોલતા હતા. વાત એ છે કે તે માણસ બેકાર હતો. અમને એ વાતની ખબર ન હતી કે તે શું કામ કરે છે. પણ આટલી ખબર હતી કે તે જે કામ કરે છે, તે ઘણુંજ અગત્યનું કામ છે. કેટલીયે વાર તેમણે પોતેજ કહ્યું હતું કે તેમનું કામ જીવન અને મોતની સાથે ગાઢ સબંધ રાખે છે પરંતુ તેનું ઠીક અને ખરું કારણ અમારી સમજમાં ન આવ્યું. પણ આટલું તો જરૂર માલુમ પડતું હતું કે કોઈ કામ અવશ્ય લાભદાયક છે. મુલાસીંગ વર્તણુક તેમજ કપડા પરથી ઘણોજ કામનો માણસ લાગતો હતો તેની ખારી કાંદ મુલ્યવાન વાસ્કેટથી ઢંકાયેલી રહેતી હતી. અને વાસ્કેટના ગજવામાં એક સોનાની સાંકળી લટકતી રહેતી હતી સરદાર મુલાસીંગ મૂંછોને મીણ લગાડીને ઊભી રાખતો હતો. રેશમી રૂમાલ સેન્ટ, બુટ હંમેશા ચળકતા તેમજ ચટ, પટ બોલતા હતા

કપડા સિવાય, એવી વાતો પરથી જેમાંથી સરદાર મુલાસીંગ માલદાર દેખાતા હતાં તે એ હતી કે તે શહેરની દરેક કલબોનો સભ્ય હતો. તે છતાં પણ તે હંમેશા એમજ કહેતો હતો કે કલબો માટે તેની પાસે સમય નથી. દરેક સાંજે બે-ત્રણ કલબોમાં અવશ્ય લટાર મારી આવતો હતો.

અમારા જેવા નજદીકના મિત્રોને સરદાર મુલાસીંગના પોકેટના દર્શનનો-લહાવો મળ્યો હતો બે પૈસાના પાન પણ લેવા હોય તો સો રૂપિયાની નોટ કાઢીને આપતો, અને તેના પોકેટમાં એવી નોટોની કેટલીય થપીઓ જોઇ હતી. સરદાર મુલાસીંગના કાર્યની અમને એક મુદ્દત પછી ખબર પડી ત્યાં સુધીમાં તો તે શહેરના દરેક લોકોનો ઓળખીતો થઇ ગયો હતો. તે લોકોની ઓફિસોમાં પણ જતો હતો. તેમજ લોકોના ઘરમાં પણ તેની અવર-જવર થઇ હતી. પણ કાંઈ ખોટું ન લગાડતો અને એમાં મુલાસીંગનો પોતાનો મતલબ થોડા જ હતો? તે વાતો કામની જ કરતો. દરેક સમયે તંદુરસ્તી વિશે પુછતો રહેતો, અને લોકોના સુખદુઃખમાં ભાગ લેતો સરદાર મુલાસીંગ કેટલાક અંશે તત્વજ્ઞાની પણ હતો

'અરે શ્વાસનો શો ભરોસો!'...'આવ્યો' 'આવ્યો ન આવ્યો. દુનિયા ક્ષણભંગુર છે 'પછી કદીક કહેતો જીવનમાં એક વાત નિશ્ચિત છે અને તે મૃત્યુ.' અને ધીમેથી કહેતો 'જે મૃત્યુને શરણે જાય છે તે ચિંતાઓથીપર રહે છે. પણ એક

કુટુંબ નિયોજન સલાહ મફત

ફેમીલી પ્લાનીંગ માટે સામાન્ય માહિતી અને જરૂરી માર્ગદર્શન મેળવવા

લખો યા મળો:—

કુસુમ હાઉસ એજન્સી

પાડાપોળ સામે, ગાંધી રોડ, અમદાવાદ ૧

"ચેતન" આપને ગમે છે? તો ચેતનના વાર્ષિક ગ્રાહકજ બની જાવને? છુટક અંકો ખરીદવા કરતા વાર્ષિક ગ્રાહક બની જવું જ આપના લાભમાં છે!

ચિંતા રહી જાય છે અને તે પોતાની પાછળ છોડેલાં કુટુંબીજનોની.'

ઇર્ષાખોરો કહેતા હતા કે સરદાર મુલાસીંગ 'ઘણો જ ચાલાક માણસ છે. વાતવાતમાં પોતાની મતલબ નીકાળી લે છે પરંતુ એ પ્રમાણે ઇર્ષાખોરો કહે છે. તેમને સરદાર મુલાસીંગના મત લબની શી ખબર હોય? સરદાર મુલાસીંગ હંમેશા એવી રીતે વાતો કરતાં કે જેથી સાંભળનારને વિશ્વાસ આવી જતો

એક વખતે, અમારા શહેરના માજી પ્રમુખની પત્ની મૃત્યુ પામી. પ્રમુખ સાહેબને રીટાયર્ડ થયાને કેટલાંય વર્ષો વીતી ગયા હતાં આજકાલ તેમની સ્થિતિ સાધારણ હતી અને ઇર્ષાખોરોને સંપુર્ણ વિશ્વાસ હતો કે સરદાર મુલાસીંગ કે જે ફક્ત મોટા માણસોની ચાંપલુસી કરે છે, તે માણસ વૃદ્ધ રીટાયર્ડ પ્રમુખને ત્યાં જ જશે. પરંતુ તેમની એ કલ્પના વ્યર્થ હતી સરમુલાસીંગ, વહેલી સવારે ત્યાં આવી ગયો. અને દરેકને ગળે વળગી વળગીને મળ્યો અને વારંવાર રડયો. અમે વિચાર્યું કે તે વૃદ્ધ પ્રમુખની સ્વર્ગસ્થ પત્નીનો કોઇ સગો હશે. પછી ખબર પડી કે સરદાર મુલાસીંગ તો, એ પહેલાં તેમને કદી મળ્યો જ નહતો. પણ એથી શું? કોઇના દુઃખમા ભાગ લેવો, કોઈ ખરાબ વાત નથી સરદાર મુલાસીંગ તો દીલદાદીલ માણસ હતો. જ્યારે વૃદ્ધ પ્રમુખ બહાર આવ્યો ત્યારે સરદાર મુલાસીંગ તેના ગળે વળગીને જોરજોરથી રડયો અને તેને સર્વથી વિશેષ આશ્વાસન આપવાની આવશ્યકતા જણાય. જ્યારે અરથી સ્મશાનભૂમિ તરફ લઇ ગયાં, ત્યારે સરદાર મુલાસીંગ, આખા સમય દરમીયાન વૃદ્ધ પ્રમુખ જોડે ગળે વળગી, વળગીને વાતો કરતો રહયો.

'પરમાત્માની મહેરબાની છે કે આપની પત્નીને આપ સાહેબ કરતાં પહેલાં બોલાવી લીધાં પર ત્મા આપની ઉંમરમાં વધારો કરે. આપના કુટુંબીજનોને આપની આવશ્યકતા વધારે છે'

વૃદ્ધ પ્રમુખે કહ્યું 'પરમાત્મા દયાળુ છે. તેના ગયા પછી પણ, પરમાત્મા જ તેના કુટુંબીજનો પર દયા દૃષ્ટિ રાખશે.'

'બરાબર છે, પરમાત્મા મહાન છે પણ તેણે માનવીને બુદ્ધિ આપી છે કે જેથી મુશ્કેલ સમય માટે, પહેલાથી જ વ્યવસ્થા કરી લે' વૃદ્ધ પ્રમુખ સરદાર મુલાસીંગની દરેક વાતથી સહમત હતો.

એવી રીતે સરદાર મુલાસીંગ અને વૃદ્ધ પ્રમુખ પરમાત્મા, ધર્મ, જીવન અને મૃત્યુ વિષે વાતો કરતાં કરતાં સ્મશાનભૂમિ સુધી પહોંચ્યા. સંસ્કારની તૈયારીઓ થઈ રહી હતી, અને સરદાર મુલાસીંગ, આખો સમય વૃદ્ધ પ્રમુખને આશ્વાસન આપી રહયો હતો છેવટે જ્યારે લોકો આઘાપાછા થયા ત્યારે સરદાર મુલાસીંગે ગજવામાંથી કાગળો કાઢયા અને વૃદ્ધ પ્રમુખને માટે કંઇક વાચ્યું દુર ઉભેલા મિત્રો સમજ્યા કે કદાચ કોઇ ધાર્મિક વિચારો સરદાર મુલાસીંગ વાંચી સંભળાવી રહ્યો છે. વૃદ્ધ પ્રમુખે ઘણા જ ધ્યાન પૂર્વક સર્વ કંઇક સાંભળ્યું અને પછી સરદાર મુલાસીંગની ફાઉન્ટનપેન લઇને એક જગ્યાએ સહી કરી આપી. સરદાર મુલાસીંગનો ચહેરો ખીલી ઉઠયો, તેણે વૃદ્ધ પ્રમુખની પીઠ ધીમેથી થાબડી અને નમસ્તે કહીને સંસ્કાર પહેલાં જ ચાલ્યો ગયો. કોઈ બીજાની સંસ્કાર વિધીમાં જવાનું હતું

ઇર્ષાખોરોનું કહેવું હતુ કે સરદાર મુલાસીંગ વીમાં એજન્ટ હતો બિચારા વૃદ્ધ પ્રમુખ કે જેણે કબરમાં પગ લટકાવ્યા હતા......પણ એ વાતો ઇર્ષાખોરો કહેતાં હતાં અને ઇર્ષાળુઓ હંમેશા, એમ જ કહે છે.

અનુ: 'શાહીન' અંકલેશ્વરી

હતો તેનાથી તેઓ આભાજ બની ગયા.

પુરૂષોત્તમબાબાએ અનુભવ્યું કે તેમનાથી એક મોટી ભૂલ થઈ ગઇ છે પોતાના ઘેરે આવવાને નારાયણરાવને કષ્ટ ભોગવવું પડયું હતું. એમને એક અતિ કઠોર પરીક્ષામાંથી પસાર થવું પડયું

બીજે દિવસે પુરૂષોત્તમબાબાએ તિજોરીમાંથી એક નાની કીંમતી દાગીનાની પેટી કાઢીને એમાં આ મહોરને રાખી અને ત્યારપછી પાલખીમાં બેસીને તેમણે નારાયણરાવના ઘર ભણી ચાલવા માંડયું

જ્યારે નારાયણરાવે જાણ્યુ કે પુરૂષોત્તમબાબા ઘરની બહાર પ્રતીક્ષા કરી રહ્યા છે ત્યારે એમના મનમાં વિચિત્ર પ્રકારના ભાવો જાગવા લાગ્યા એમના મનમા શંકા જાગી કે જે કાર્ય મેં મારા માનસિક સંતોષ ખાતર કર્યું હતું તેની જાણ શું બધાને થઇ ગઈ? આ વિચાર આવતાંજ એઓ ભયભીત બની ગયા

એઓ તરતજ ઘરની બહાર આવ્યા એમને જોઈને પુરૂશોતમબાબા શાંત ચિત્તે પાલખીની બહાર નીકળ્યા કંઇ પણ કહ્યા વિના તેમણે નારાયણરાવનો હાથ પકડી લીધો અને ઘરમા પ્રવેશ કર્યો ત્યાં બન્ને જણા એક જુની કાસ્મીરી શેતરંજી પર બેઠા આ શેતરંજીપર સોના-ચાંદીનું કામ કરવામા આવ્યું હતું, પરંતુ કેટલેક ઠેકાણેથી તે ફાટી ગઇ હતી, અને ઘરની જેમજ દરિદ્રતાનો પરિચય આપી રહી હતી

પોતાનું આસન ગ્રહણ કર્યા પછી પુરૂષોત્તમબાબા ભાવુકતાને લીધે નારાયણરાવને ભેટી પડયા. પુરૂષોત્તમબાબા કેટલા મહાન હતા!

ઉંમર, શરીર, મન બધી વાતોમા મહાન–જેવી રીતે કોઈ માદા પક્ષી પોતાના શિશુઓની ઉપર પોતાની પાંખ ફેલાવીને તેની રક્ષા કરે છે એજ પ્રમાણે પુરૂષોત્તમબાબાએ એમને પોતાની છાતીએ લગાડયા. જ્યારે નારાયણરાવે પુરૂષોત્તમબાબાનો સ્પર્શ અનુભવ્યો–એ સ્પર્શ જે પરથી તેમના હૃદયની મહાનતા સૂચિત થઈ રહી હતી–ત્યારે એઓ ભાવનાઓથી ગળગળા બની ગયા અને એક બાળકની જેમ રડવા લાગ્યા.

થોડો સમય વીતી ગયો પુરૂષોત્તમબાબાએ નારાયણરાવને પોતાની જમણી બાજુએ બેસાડયા અશ્રુભીનાં નયને તેઓ બંને જણાં એક બીજા સામું જોવા લાગ્યા પુરૂષોત્તમબાબાનું મુખમંડળ દીપી રહ્યું હતું, એક સુદ્દઢ તથા સુસંસ્કૃત ભાવના તેમના મુખમંડળ પર ચમકી રહી હતી એમના વિશાળ અને બલિષ્ઠ અંગ–પ્રત્યંગ, એમની પ્રભાવશાળી મૂંછો, તેમના કાનમાં પહેરેલા મોટા કુંડળ, એમના માથાપરની પાઘડી અને સૌથી વિશેષ તેમની વિશાળ આંખો જે મિત્રતા અને ઉદારતાની જાણ કરી રહી હતી–આ બધું જોઇને નારાયણરાવને એવું લાગ્યુ જાણે આ પુરૂષનો સ્નેહ એમના વંશવૃક્ષને સદા પુષ્પિત–પલ્લવિત બનાવી રાખશે

પુરૂષોત્તમબાબાએ પોતાના બાદશાહી ઢંગથી કોટના ખિસ્સામાંથી એક દાગીનાની પેટી કાઢીને ખોલી અને મહોર નારાયણરાવના હાથમાં રાખીને કહ્યું:

"દેશપ્રભુ, આ રહી તમારી મહોર, તમારા ઘરની લક્ષ્મી, તમારા કુટુંબનું શુભ ચિન્હ સમાજ માટે તમે આ મહોરને દાવપર લગાવી દીધી, તમે ધન્ય છો' આટલું બોલતા પુરૂષોત્તમબાબાએ પોતાનો જમણો હાથ નારાયણરાવના ખભાપર મૂકી એમને પોતાની પાસે ખેંચી લીધા નારાયણરાવ તો કંઈ પણ બોલી ન શકયા ભાવાવેશને કારણે એમની જીભે તાળું લાગી ગયું એમની આંખોમાં ઝળઝળિયાં આવી ગયા મહામહેનતે એઓ બે–ત્રણ શબ્દ જ મોઢામાથી

કાઢી શકયા. 'પુરૂષોત્તમબાબા આ બધું મારા પૂર્વજોના પુણ્યપ્રતાપ અને તમારી કૃપાનું ફળ છે.'

એજ વખતે નારાયણરાવની પુત્રી ઓરડામાં આવી તેને જોઇને એમણે કહ્યું, આવ બેટી, પુરૂષોત્તમબાબા પાસેથી આશીર્વાદ માંગ' આ બાર વર્ષની ઉજ્જ્વળ કુમારિકાએ સૌન્દર્યની પ્રતિમા, મનોહરતાની ખાણ, કુટુંબોના આભૂષણો, વિનયનો આશ્રય, સરળ સ્વભાવની, તુલસી ધીરેકથી આગળ વધી પુરૂષોત્તમબાબાને માથું નમાવી પ્રણામ કર્યાં.

તેને પહેલીવાર જોતાંની સાથે જ પુરૂષોત્તમબાબાના મનમાં આજ છેલ્લાં ત્રણ મહિનાથી જે પ્રશ્ન ઉદ્દભવતો હતો તેનું નિરાકરણ થઈ ગયું તેમણે અત્યંત સ્નેહપૂર્વક તુલસીના માથે તથા પીઠપર હાથ ફેરવતાં કહ્યું: 'બેટી, તારા સૌભાગ્યનો ઉદય થાઓ'

આટલું બોલી તેમણે પોતાના ગળામાંથી એક બહુમૂલ્ય હાર કાઢી તુલસીના ગળામાં પહેરાવતાં કહ્યું: નારાયણરાવ, તમારી ઉદારતાની શી પ્રશંસા કરૂં ? મારી એવી ઇચ્છા કે તમારી પુત્રી મારી પુત્રવધુ બને.'

લક્ષ્મીબાઇ આ બધું પાછલી બારીમાંથી જોઇ રહ્યા હતા તેમની આંખોમાંથી હર્ષના આંસુ છલકાઇ પડયાં

નારાયણરાવે ગદગદ કંઠે કહ્યું 'પુરૂષોત્તમબાબા, તમારી આજ્ઞા શિરધાર્ય છે, મારી તુલસી તમારી પુત્રવધુ બનશે'

આટલું બોલી નારાયણરાવે દાગીનાની પેટી ખોલીને મહોરને શ્રદ્ધાપૂર્વક જોયું; જાણે ભૂતકાળના બધા સંસ્કારો બધી, ઉદારતા અને નૈતિકતા સાકાર બની ઉઠી હોય. એમના હૃદગત્ ભાવો એમની આંખોમાંથી એ આંસુ નીકળીને એ સુવર્ણ મુદ્રાપર ટપકી પડયાં

(અનુવાદકો –શ્રી શ્યામ ગણાત્રા : ગુણવંત પંડયા)

હંમેશા 'જોકી' નોટબુકો જ વાપરો

એકસરસાઇઝબુક, નોટબુક, લેટરબુક, ડુપ્લીકેટબુક, એકાઉન્ટબુક, ગ્રાફબુક, પરીક્ષાપેપર, રીપોર્ટબુક, વિ. વિ. જ્યારે જ્યારે આપ ખરીદો ત્યારે અમારો 'જોકી' માર્કો જોઇ તપાસીને જ ખરીદશો

સુરેશ સ્ટેશનરી માર્ટ

૨૮૫. અબ્દુલ રહેમાન સ્ટ્રીટ. સેઇફ બેંક સામે. મુંબઇ–૩

વીંમા એજન્ટ

લેખક :—
ખુશવન્તસીંગ

ઓરડો મહેમાનોથી ખીચોખીચ ભરેલો હતો હું પરિચિત માણસને શોધી રહયો હતો કે જેની સાથે બેસીને સમય-વિતાવી શકું. એટલામાં એક માણસ મારી પાસે આવ્યો અને પોતાની ભૂજાઓમાં જકડી લીધો 'આવો' 'આવો' કહેતાં વારે વારે છાતી સરસો ચાંપતો રહયો

મેં સંકોચ પામતા ધીરેથી 'હેલ્લો' કહ્યું કેટલી શરમની વાત છે કે મેં આ માણસને ઓળખ્યો સુદ્ધાં નહિ ! 'કહો ભાઇ શું હાલ-ચાલ છે ?' તેણે મારી પીઠ પર જોરથી ધબ્બો માર્યો, જેથી મારા બનાવટી દાત ઉખડી બહાર આવી ગયા

'સંભળાવો શું ચાલે છે ? ઘરમા તો બધાં સારા છે ને ? બાળકો પણ ખુશી મજામાં હશે ?'

મેં મારા બનાવટી દાત ગોઠવતા કહ્યું કે 'પરમાત્માનો આભાર છે' શું આ માણસને ધોકો થયો છે ? હું તો હજુ કુંવારો છું અને તે પણ શરાફ કુંવારો

'આપને મળીને હું ઘણોજ ખુશ થયો છું વાહ-વાહ, હું કેટલો ભાગ્યશાળી છું !' તે માણસ પોતાની મેળે જ બોલતો રહયો, મારી પ્રતિયે જરાપણ ધ્યાન રાખ્યા વગર અને બાકીના બીજાઓની સામે જોતો અને સાથે 'આભાર છે, આભાર છે' કહેતો.

એટલામા મારો એક મિત્ર મારી પાસે આવી રહયો હતો, ત્યારે તે માણસની દૃષ્ટિ મારા મિત્ર પર પડી. તો તે જ ક્ષણે મને છોડીને મારા મિત્રને 'આવો' આવો' 'આભાર છે' 'આભાર છે' ગળે વળગી પડયો તેણે મારા મિત્ર પાસેથી પણ પત્ની અને બાળકોના સમાચાર પૂછ્યા મારા મિત્રે તેનો આભાર માન્યો, અને તે પરમાત્માનો આભાર છે, પરમાત્માનો આભાર છે બોલતો રહયો. મારો મિત્ર પણ કુંવારો હતો.

આખરે તે માણસ અમને છોડીને બાકીના બીજાઓની જોડે વાતો કરવામાં તલ્લીન થયો, ત્યારે મેં મારા મિત્રને પૂછ્યું, 'આ માણસ કોણ છે ?'

'હું તો પેલા તેને કયારે પણ મળ્યો નથી. મેં વિચાર્યું હતું કે તમારો કોઈ પરિચિત માણસ હશે, તમને છાતી સરસો એવી રીતે ચાંપ્યો કે જાણે વર્ષોથી વિખુટા પડેલા હોય તેમ!

'અને તને છાતી સરખો નહોતો ચાંપ્યો ?' 'ચાલો આપણે યજમાન પાસેથી જ આ માણસ વિષે પૂછીએ' છેવટે અમે એ પ્રશ્નને હલ કરવાનો નિશ્ચય કર્યો

'ભાઈ, હું તો સમજ્યો કે તમારો મિત્ર છે, તમારો નહિ તો બીજા કોઇનો મિત્ર હશે.' કોઈ વાત નહિ 'મારા મિત્રોના મિત્રો પણ મારા ઘેર હજારવાર આવે આ તો સંબંધ માણસોને ઓળખતો લાગે છે તેમજ ઘણો મળતાવડો જણાય છે'

તે માણસ અમારા શહેરમાં પરદેશી હતો એ દિવસથી તે દરેક જગ્યાએ, સાર્વજનિક જલસાઓમાં, ધાર્મિક જલસાઓમાં લગ્નના જલસાઓમા, તેમજ મરણ પ્રસંગે પણ હાજર દેખાતો

વર્તમાનપત્રોપરથી માલુમ પડયું કે એ માણસનુ નામ સરદાર "મુલાસીંગ હતું." સરદાર સાહેબનો ફોટો દરેક બે ચાર દિવસના આંતરે પ્રગટ થતો, કોઇ મહેમાનોનું સ્વાગત કરતાં, કે કોઇ મોટા માણસને પુષ્પમાળા પહેરાવતાં, કે કોઇ

મોટા માલદારની સાથે વાતચીત કરતાં નજરે પડતાં. કાંઇક શંકા ઉઠતી કે ફોટોગ્રાફર અને સરદાર સાહેબ વચ્ચે પહેલાંથીજ કાંઇક મામલો ગોઠવાયો હશે. જેવાજ સરદાર સાહેબ પોતાની મૂંછોને આમળી જરા ઉભી કરતાં પંપાળીને ઠીક કરતાં કે એટલામાંજ ક્યાંકથી કોઈ ફોટોગ્રાફર પ્રગટ થતો અને સરદાર સાહેબ વિશિષ્ટ અદાથી પોતાના ચહેરાની રેખાઓ સમારતા અને જે કોઇથી વાત કરી રહ્યા હોય, તે અધુરી છોડીને ચાલતા થતાં અને જ્યારે તેમની ભૂજાઓ પહોળી હોય જોર–જોરથી કોઇને 'આવો' 'આવો' કહીને તેમનું સ્વાગત કરી રહ્યા હોય તેજ વેળાએ 'ટચ' કરીને કેમેરાનો અવાજ આવતો અને તેમનો ફોટો પડી જતો.

લોકો કહેતા કે સરદાર મૂલાસીંગને ખ્યાતિ પ્રગટ કરવાનો ઘણોજ શોખ છે. તેમજ તે વર્તમાનપત્રો અને તેમના ફોટોગ્રાફરને લાંચ આપતો હતો. પણ હું તો પહેલેથીજ કહી ચુકયો છું કે એ બધી વાત છપાંળુઓની હતી સરદાર મૂલાસીંગ તો એ જાતના પ્રોપેગેન્ડાથી ઘણુાજ નફરત કરતા હતા. અને તે હંમેશા તેઓની મજાક કરતા કે જે લોકોને પોતના નામ પ્રગટ કરવાનો શોખ હોય

એ વાત તદ્દન ખરી હતી કે સરદાર મુંલસીંગને પ્રોપેગન્ડા કરવાની શું આવશ્કતા હતી? મોટા ઓરીસરો અને વઝીરોને જોડે તેમની ઓળખાણુ હતી. એમની વાતપરથી ખબર પડતી કે ફકત ઓળખાના નહિ પણ તેમાંના કેટલાક તો સલાહ મશવેરા કરવા સરદાર મૂલાસીંગ પાસે આવતા રહે છે.

'ભઇ મે પંડિતને સ્પષ્ટ કહ્યું કે મારો 'અભિપ્રાય આપને જોડે બરોબર મળતો નથી' આવી રીતે સરદાર મુલાસીંગ ઘણીવાર પોતાના રાજકીય મંતવ્યો પ્રગટ કરતાં.

'પંડિત કોણ?' કોઇએ પુછ્યું.

'ભઈ પંડિત નહેરૂ–મારો પુરાણો મિત્ર છે. મેં તેને કહ્યું 'પણ જવાહર! જો તું મારૂં કહ્યું માને તો આજે જ પાકિસ્તાન જોડે તારા ફેંસલો કરાવી આપું'

આવી રીતે સરદાર મૂલાસીંગ મોટી મોટી વ્યક્તિઓને ઓળખતો હતો દરેકને ફકત ટુંકા નામથી જ યાદ કરતો. 'બલદેવ તારા ગુરમુખ જેવી તેની જુની મિત્રતા ન હોય.' લોકો કહેતાં સરદાર મૂલાસીંગ ચાંપલો છે એ વાત ખોટી હતી. બલ્કે મોટા મોટા માણસો સરદાર મૂલાસીંગની ખુશામત કરતા હતા

'કેમ ભાઈ, મુંબઇ શહેર કેવું છે?' એક દિવસે સરદાર મુલાસીંગે અમને પુછ્યું.

'ઘણું જ વિશાળ શહેર છે, મુંબઇ, દરિયાનો કિનારો તો ઘણો જ રળિયામણો છે.' મેં જવાબ આપ્યો.

'કેમ શું મુંબઈ ફરવા જવાનો વિચાર છે?'

'હું'? સરદાર મુલાસીંગ બોલ્યા, અને પછી એક ઠંડો નિશ્વાસ નાખી બોલ્યા. 'હાશ ક્યારે હું મુંબાઈ ફરવા જઈ શકતો! આ ધંધાઓમાંથી ક્યારે ફુરસદ મળે છે કે હું ફરવા જઇ શકું? પણ કોઇને વાત ન કરતાં હમણાં, મેં મુંબઇ ફરવા જવાનો ફેંસલો નથી કર્યો.

એ વાત સરદાર મુલાસીંગે બીજા કેટલાક લોકોને કહી અમારામાંથી કેટલાકને, એ વાતની ખબર ન હતી કે તેમણે કઇ વાતનો ફેંસલો કર્યો નથી. કદાચ તેમને મુંબઇના ગવર્નરનો ઓધ્ધો મળે તેમણે તો ન કહ્યું પણ તેમની વાતચિત પરથી માલુમ પડતુ કે કોઇ મોટો ઓધ્ધો જરૂર મુલાસીંગને મળવાનો છે. તેમણે સંખ્યાબંધ લોકો પાસેથી કલકત્તા, મદ્રાસ વિષે પૂછ્યું અને કાનમાં કહ્યું કે આ વાત બીજા કોઇને કાને ન

જાય

શું આપે કોઇ વાતનો ફેંસલો કર્યો છે?' કેટલાક દિવસ પછી અમે સરદાર મુલાસીંગને પુછ્યું

'ભાઇ, મારી ઇચ્છા હતી કે 'હા' કહું, પણ ધંધાઓમાંથી ફુરસદ જ કયાં મળે છે? કામના માણસોને આરામ કયાં છે?'

ઈર્ષાખોરોનું કહેવું હતું કે સરદાર મુલાસીંગ જુઠું બોલતા હતા. વાત એ છે કે તે માણસ બેકાર હતો. અમને એ વાતની ખબર ન હતી કે તે શું કામ કરે છે પણ આટલી ખબર હતી કે તે જે કામ કરે છે, તે ઘણુંજ અગત્યનું કામ છે. કેટલીયે વાર તેમણે પોતેજ કહ્યું હતું કે તેમનું કામ જીવન અને મોતની સાથે ગાઢ સબંધ રાખે છે. પરંતુ તેનું ઠીક અને ખરૂ કારણ અમારી સમજમાં ન આવ્યું, પણ આટલું તો જરૂર માલુમ પડતું હતું કે કોઈ કામ અવશ્ય લાભદાયક છે. મૂલાસીંગ વર્તણુક તેમજ કપડા પરથી ઘણોજ કામનો માણસ લાગતો હતો તેની પ્યારી કાંઇ મુલ્યવાન વાસ્કેટથી ઢંકાયેલી રહેતી હતી. અને વાસ્કેટના ગજવામાં એક સોનાની સાંકળ લટકતી રહેતી હતી સરદાર મુલાસીંગ મૂંછોને ભીણુ લગાડીને ઊભી રાખતો હતો. રેશમી રૂમાલ સેન્ટ, બુટ હંમેશા ચળકતા તેમજ ચર, ચર બોલતા હતા

કપડા સિવાય, એવી વાતો પરથી જેમાથી સરદાર મુલાસીંગ માલદાર દેખાતા હતાં તે એ હતી કે તે શહેરની દરેક કલ્બોનો સભ્ય હતો. તે છતાં પણ તે હંમેશા એમજ કહેતો હતો કે કલ્બો માટે તેની પાસે સમય નથી દરેક સાંજે બે–ત્રણ કલ્બોમાં અવશ્ય લટાર મારી આવતો હતો.

અમારા જેવા નજદીકના મિત્રોને સરદાર મુલાસીંગના પોકેટના દર્શનનો લહાવો મળ્યો હતો એ પૈસાના પાન પણ લેવા હોય તો સો રૂપિયાની નોટ કાઢીને આપતો, અને તેના પોકેટમા એવી નોટોની કેટલીય થપીઓ જોઇ હતી. સરદાર મુલાસીંગના કાર્યની અમને એક મુદત પછી ખબર પડી ત્યાં સુધીમાં તો તે શહેરના દરેક લોકોનો ઓળખીતો થઇ ગયો હતો તે લોકોની ઓફિસોમાં પણ જતો હતો. તેમજ લોકોના ઘરમાં પણ તેની અવર–જવર થઇ હતી પણ કોઈ ખોટું ન લગાડતો અને એમા મુલાસીંગનો પોતાનો મતલબ થોડો જ હતો? તે વાતો કામની જ કરતો દરેક સમયે તંદુરસ્તી વિશે પૂછતો રહેતો, અને લોકોના સુખદુખમા ભાગ લેતો સરદાર મુલાસીંગ કેટલાક અંશે તત્વજ્ઞાની પણ હતો

'ભાઈ શ્વાસનો શો ભરોસો ?'...'આવ્યો' 'આવ્યો' ન આવ્યો દુનિયા ક્ષણભંગુર છે 'પછી કદીક કહેતો જીવનમાં એક વાત નિશ્ચિત છે અને તે મૃત્યુ.' અને ધીમેથી કહેતો 'જે મૃત્યુને શરણે જાય છે તે ચિંતાઓથીપર રહે છે. પણ એક

કુટુંબ નિયોજન સલાહ મફત

ફેમીલી પ્લાનીંગ માટે સામાન્ય માહિતી અને જરૂરી માર્ગદર્શન મેળવવા

લખો યા મળો.—

કુસુમ હાઉસ એજન્સી

પાડાપોળ સામે, ગાંધી રોડ, અમદાવાદ ૧

"ચેતન" આપને ગમે છે? તો ચેતનના વાર્ષિક ગ્રાહકજ બની જાવને? છુટક અંકો ખરીદવા કરતા વાર્ષિક ગ્રાહક બની જવું જ આપના લાભમાં છે!

ચિંતા રહી જાય છે અને તે પોતાની પાછળ છોડેલાં કુટુંબીજનોની.'

ઇર્ષાખોરો કહેતા હતા કે સરદાર મુલાસીંગ ઘણો જ ચાલાક માણસ છે વાતવાતમાં પોતાની મતલબ નીકાળી લે છે પરંતુ એ પ્રમાણે ઇર્ષાખોરો કહે છે. તેમને સરદાર મુલાસીંગના મતલબની શી ખબર હોય? સરદાર મુલાસીંગ હંમેશા એવી રીતે વાતો કરતા કે જેથી સાંભળનારને વિશ્વાસ આવી જતો

એક વખતે, અમાગ શહેરના માજી પ્રમુખની પત્ની મૃત્યુ પામી. પ્રમુખ સાહેબને રીટાયર્ડ થયાને કેટલાંય વર્ષો વીતી ગયા હતાં આજકાલ તેમની સ્થિતિ સાધારણ હતી અને ઇર્ષાખોરોને સંપુર્ણ વિશ્વાસ હતો કે સરદાર મુલાસીંગ કે જે ફક્ત મોટા માણસોની ચાંપલુસી કરે છે, તે માણસ વૃદ્ધ રીટાયર્ડ પ્રમુખને ત્યાં જ જશે. પરંતુ તેમની એ કલ્પના વ્યર્થ હતી સરદાર મુલાસીંગ, વહેલી સવારે ત્યાં આવી ગયો. અને દરેકને ગળે વળગી વળગીને મળ્યો અને વારંવાર રડયો. અમે વિચાર્યું કે તે વૃદ્ધ પ્રમુખની સ્વર્ગસ્થ પત્નીનો કોઇ સગો હશે. પછી ખબર પડી કે સરદાર મુલાસીંગ તો, એ પહેલાં તેમને કદી મળ્યો જ નહતો. પણ એથી શું? કોઇના દુઃખમાં ભાગ લેવો, કોઈ ખરાબ વાત નથી સરદાર મુલાસીંગ તો જીન્દાદીલ માણસ હતો. જ્યારે વૃદ્ધ પ્રમુખ બહાર આવ્યો ત્યારે સરદાર મુલાસીંગ તેના ગળે વળગીને જોરજોરથી રડયો. અને તેને સર્વથી વિશેષ આશ્વાસન આપવાની આવશ્યકતા જણાય. જ્યારે અરથી સ્મશાનભૂમિ તરફ લઇ ગયાં, ત્યારે સરદાર મુલાસીંગ, આખા સમય દરમીયાન વૃદ્ધ પ્રમુખ જોડે ગળે વળગી, વળગીને વાતો કરતો રહયો.

'પરમાત્માની મહેરબાની છે કે આપની પત્નીને આપ સાહેબ કરતાં પહેલાં બોલાવી લીધાં. પરમાત્મા આપની ઉંમરમાં વધારો કરે. આપના કુટુંબીજનોને આપની આવશ્યકતા વધારે છે'

વૃદ્ધ પ્રમુખે કહ્યું 'પરમાત્મા દયાળુ છે. તેના ગયા પછી પણ, પરમાત્મા જ તેના કુટુંબીજનો પર દયા દૃષ્ટિ રાખશે.'

'બરાબર છે, પરમાત્મા મહાન છે પણ તેણે માનવીને બુદ્ધિ આપી છે કે જેથી મુશ્કેલ સમય માટે, પહેલાથી જ વ્યવસ્થા કરી લે' વૃદ્ધ પ્રમુખ સરદાર મુલાસીંગની દરેક વાતથી સહમત હતો.

એવી રીતે સરદાર મુલાસીંગ અને વૃદ્ધ પ્રમુખ પરમાત્મા, ધર્મ, જીવન અને મૃત્યુ વિષે વાતો કરતાં કરતાં સ્મશાનભૂમિ સુધી પહોંચ્યા. સંસ્કારની તૈયારીઓ થઇ રહી હતી, અને સરદાર મુલસીંગ, આખો સમય વૃદ્ધ પ્રમુખને આશ્વાસન આપી રહયો હતો. છેવટે જ્યારે લોકો આઘા-પાછા થયા ત્યારે સરદાર મુલાસીંગે ગજવામાંથી કાગળો કાઢયા અને વૃદ્ધ પ્રમુખને માટે કંઇક વાચ્યું દુર ઉભેલા મિત્રો સમજ્યા કે કદાચ કોઇ ધાર્મિક વિચારો સરદાર મુલાસીંગ વાંચી સંભળાવી રહયો છે. વૃદ્ધ પ્રમુખે ઘણા જ ધ્યાન પૂર્વક સર્વ કંઇક સાંભળ્યું અને પછી સરદાર મુલાસીંગની ફાઉન્ટનપેન લઇને એક જગ્યાએ સહી કરી આપી. સરદાર મુલાસીંગનો ચહેરો ખીલી ઉઠયો, તેણે વૃદ્ધ પ્રમુખની પીઠ ધીમેથી થાબડી અને નમસ્તે કહીને સંસ્કાર પહેલાં જ ચાલ્યો ગયો. કોઈ બીજાની સંસ્કાર વિધીમાં જવાતું હતું

ઇર્ષાખોરોનુ કહેવું હતું કે સરદાર મુલાસીંગ વીમાં એજન્ટ હતો બિચારા વૃદ્ધ પ્રમુખ કે જેણે કબરમા પગ લટકાવ્યા હતા......પણ એ વાતો ઇર્ષાખોરો કહેતાં હતાં અને ઇર્ષાળુઓ હંમેશા, એમ જ કહે છે.

અનુ: 'શાહીન' અંકલેશ્વરી

આપ જાણો છો?

ઘણાં લોકો માને છે કે કોઇ ઘડીઆળમાં જેમ વધારે જ્વેલો તેમ ઘડીઆળ વધારે સારી પણ આ ખોટું છે. ફક્ત ૧૭ કે ૨૧ જ્વેલો પણ બસ થઈ પડે છે. બાકી જ્વેલની કંઇજ કિંમત નથી વીસ રૂપિયાના બાર જેટલા જ્વેલો મળે છે...... આપણને કોઈ દુઃખનું દર્દ રાતેજ વધારે થાય છે કે દિવસે? રાતેજ;- કારણકે રાતેજ જ્યારે આપણે આરામમાં હોઈએ છીએ ત્યારે આપણો ઓક્ષીજન ઓછો થઈ જાય છે, અને આપણી ઇન્દ્રિયો વધુ કોમળ બની હોય છે. એથી રોગનું દુ.ખ આપણને રાતે વધારે વરતાય છે..... આંખના નિષ્ણાતો હવે કહે છે કે તમે વાંચતા હો ત્યારે પ્રકાશ તમારા ડાબા ખભાની બાજુએથી કે જમણા ખભાની બાજુએથી આવે છે એ હકીકતની કંઇજ કિંમત નથી. સાચી વાત એ છે કે તમે વાંચો છો તે પાના ઉપર પ્રકાશ બરાબર સમધારણ પથરાગો છે કે નહિ?... આપણા દેશમાં આજે ૧૩,૪૭,૨૧૬ રેડીઓ લાયસન્સ ધરાવનારાઓ છે ... આપણા દેશમાં વ્યક્તિ દીઠ ફક્ત સાડા ચાર ઔંસ જ દુધ મળે છે જ્યારે સ્વીઝરલેંડ અને સ્વીડનમા બાવીસ ઔંસ મળે છે...... આપણા દેશમા ૩૦ સ્ટીમશીપ કંપનીઓ છે, એમાં સૌથી મોટી સીંધીયા સ્ટીમ નેવીગેશન કંપની છે .... આપણા દેશમા જેટલું દુધ બને છે એમાથી ચોવીસ ટકાનું તો ઘી બને છે. .... આપણા આખાયે દેશમાં સૌથી વધારેમાં વધારે દુધ ઉત્તરપ્રદેશમાં થાય છે .. આપણા દેશમાં સામ્યવાદીઓએ ૧૯૫૧ની ચુંટણીમાં ૪૫૫ લાખ મત મેળવ્યા હતા, જ્યારે આ વખતે ૧૨૭.૮ લાખ; લોકસભામાં ૫૧માં ૫૩ લાખ મતો મેળવ્યા હતા, જ્યારે આ ચુંટણીમાં ૧૧૯.૭ લાખ મેળવ્યા હતા.... કોમ્યુનીસ્ટો કેરાલામાં ૩૫ ટકાના મતો ઉપર જ સત્તા ઉપર આવી ગયા છે. બાકીના ૬૫ ટકાના મતો તેમની વિરૂદ્ધમાં હતા—જે કોંગ્રેસ, પ્રજાસમાજવાદીઓ અને બીજાઓ વચ્ચે વહેંચાઇ ગયા હતા ..... મુંબઇ રાજ્યમાં શિક્ષણની બાબતમાં મરાઠાવાડા ઘણોજ પછાત છે. મરાઠાવાડામાં શિક્ષિતો ૯.૩ ટકા છે, જ્યારે વિદર્ભમાં ૧૯.૭ ટકા ને મહારાષ્ટ્રમાં ૧૬.૭ ટકા છે—મરાઠાવાડમાં સ્ત્રી શિક્ષણ પણ એટલુંજ ઓછું છે. ત્યાં સ્ત્રીઓ ફક્ત ૨.૬ ટકા શિક્ષિત છે. જ્યારે વિદર્ભમાં ૭.૭ ટકા ને મહારાષ્ટ્રમાં ૮.૩ ટકા છે...... આપણા દેશમાં ફક્ત ૧૮ ટકાના લોકોજ શિક્ષિત છે જ્યારે કેરાલામાં પુરુષોમાં ૭૫ ટકાના પુરુષો શિક્ષિત છે, અને સ્ત્રીઓમાં ૫૫ ટકાની સ્ત્રીઓ શિક્ષિત છે... આપણા દેશમાં ૧૭૯ ભાષાઓ અને જુદીજુદી ૫૪૪ ભાષાઓ બોલાય છે .. .

મુંબઇમાં જ્યાં સૌથી વધારેમાં વધારે સ્ત્રીઓ આત્મહત્યા કરતી હોય તો તે સૌરાષ્ટ્રમાં છે, દર એક લાખ સ્ત્રીએ દર વર્ષે સૌરાષ્ટ્રમાં ૯.૭ ટકા સ્ત્રીઓ આપઘાત કરે છે જ્યારે કચ્છમાં ૪.૪, મરાઠાવાડમાં ૪.૭, વિદર્ભમા ૭.૨, ગુજરાતમાં ૪.૮ મહારાષ્ટ્રમાં ૪ અને બૃહદ્ મુંબઇમાં ૪.૯ છે..... ચિકાગોમાં મોટરીસ્ટો વાહનવ્યવહારમાં ગુન્હાઓ કરે તે અટકાવા ત્યાના પોલીસો ટ્રાફીકનો ગુન્હો થયો કે તેને તેજ વખતે હાઇસ્પીડ ફોટો પાડી લે છે, કે જેની ફીલમ એક જ મિનિટમા આપોઆપ જ તૈયાર થઇ જાય છે; ગુન્હેગારને તરત જ રોકે છે આ ફીલમ દેખાડે છે અને તે ને તે જ જગાએ દંડ કરે છે, અને એમાં કંઈ પણ દલીલ થતી નથી.

આ રહ્યા આપના જવાબો......

[આ સવાલ-જવાબોની કટાર અમારા એક આમંત્રિત કટારલેખક લખે છે. આથી, આ કટારમાં રજૂ થતા બધા જ વિચારો એ લેખકના પોતાના જ વ્યક્તિગત છે ચેતનના સંપાદક આ કટારમાં રજૂ થતા બધાં જ મંતવ્યો સાથે સંપૂર્ણ સહમત છે એમ કદીયે માનવું નહિ. સંપાદકની આ કટાર માટે નૈતિક અને અન્ય જવાબદારી સ્વીકારીને પણ આ કટાર માટે લેખકને છુટો દોર આપવામાં આવ્યો છે.] 'ગગનવિહારી

સવાલ:— પંડિતજી ઘણી વખત કહે છે કે 'હું થાકી ગયો છું, ઢીલો પડી ગયો છું.' તો પછી છ-આઠ મહિના આરામ કેમ નથી લેતા? કોણ એમને ના પાડે છે?

જવાબ:—દોસ્ત એ હૃદયથી નથી જ બોલતા; એ તો તમારા જેવાને જશાક ચગાવવા ઉપર ઉપરથી બોલે છે.

o o o

સવાલ:—સાત વર્ષમાં જ દીલ્હી સર કરવા નીકળી પડેલા લોહીયાજી હવે દિલ્હીથી કેટલે દૂર છે?

જવાબ:—રામ રામ ભજો, રામ રામ! એમના પક્ષના લોકોજ એમને હાકી કાઢવાના છે!

o o o

સવાલ:—અશોક મહેતાએ કહ્યું છે કે પંડિતજી અત્યારે થાકી ગયા છે એમ કહે છે એ ખોટું છે. એ થાકી જશે તો ચાલશે જ કેમ?

જવાબ:-સાચું જ છે. રાજકારોબાર થાકેલાઓથી કે માંદાઓથી નથી જ ચાલતો.

o o o

સવાલ:—કામીની કૌશલે હમણાં કહ્યું છે કે, 'રશિયામાં 'આવારા' ચિત્ર એટલું બધું લોકપ્રિય થઇ ગયું છે કે ઘડીભર તો થઇ આવે છે કે રશિયામાં રાજકપુર વધારે લોકપ્રિય છે કે ક્રુશ્ચેવ?

જવાબ:—અને આપણા દેશમાં રાજેન્દ્રપ્રસાદ કે રાજકપુર?

o o o

સવાલ:—પાકીસ્તાનમાં તો પાણીમા પણ ભેળસેળ ચાલે છે કરાંચીમા ચોકખા પાણીનો એટલો બધો દુકાળ છે કે પાણીની બાટલી વેચનારા ચોકખા પાણીમાં પણ દરીયાનું ખારું પાણી ભેળસેળ કરે છે ...

જવાબ:—પાકીસ્તાનમા હવા પણ કયાં શુદ્ધ મળે છે, તે પાણી પણ મળે?

o o o

સવાલ—જયપ્રકાશ નારાયણ યુરોપ ગયા છે—સર્વોદયનો પ્રચાર કરવા . ...

જવાબ:—જાય જ ને! આપણા દેશનો સર્વોદય થઇ ગયો એટલે જાય જ ને પારકાનો ઉધ્ધાર કરવા!

o o o

સવાલ.—શેખ અબ્દુલા કહે છે કે કાશ્મીરમાં યુનોનું લશ્કર ઉતરે તો સારૂં

જવાબ:—અને ફરીને પોતે કાશ્મીરના હીટલર પણ બને! ખરૂં ને?

o o o

સવાલ—ડાંગ જીલ્લાની લોકલ બોર્ડની ચુંટણીમાં ૩૦ બેઠકોમાંથી ૨૬ બેઠકો કોંગ્રેસે (ગુજરાતીઓએ) મેળવી, અને ફક્ત ૪ જ મહારાષ્ટ્રીઓએ! તો શું પ્રજાના આ નિર્ણયથી ડાંગ ગુજરાતને મળશે ખરૂં કે?

જવાબ—તલવારની ધારે માંગનારા લોકો દેતા જ કયાં સમજ્યા છે? એ તો લેતા જ સમજ્યા છે!

o o o

સવાલ—અમેરીકનો પાકીસ્તાનમાં શું ભંગારજ વેચે કે શું? તદ્દન જુની પુરાણી ચીજોના

પણ ત્રણચારગણાં ભાવ ઉપજાવે છે એ તે કેવું કહેવાય?

જવાબ—લોભીયા હોય ત્યાં ધુતારા ભુખે ન મરે તે એનું નામ!

° ° °

સવાલ—મુંબઈ રાજ્યમાં એકલા સૌરાષ્ટ્રમાં જ સ્ત્રીઓ કેમ વધારેમાં વધારે આત્મહત્યા કરતી હશે!

જવાબ—કારણ કે આપણા ખાદીધારીઓએ એને દસ વર્ષમાં જ નંદનવન બનાવી દીધું છે માટે જ!

° ° °

સવાલઃ-યુકતપ્રાંતમાં ઉદયભાણ ગુપ્તા બીજી વખત હાર્યા અને તે પણ એક અજાણી સ્ત્રીના હાથે જ!

જવાબ એ પણ એ જ બતાવી આપે છે કે દુનિયામાં 'અમુક વિના ચાલી શકતું જ નથી' એ વાત મિથ્યા છે. પ્રજા ઇચ્છા તો ગમે તેવા ખાનખાનાને પણ એક વખત ઉખાડીને ફેંકી દઇ શકે છે કોંગ્રેસ માને છે કે અમે ગયા પછી 'અંધકારજ' એ ધમંડ ઉતરશેજ.

° ° °

સવાલ—કલકત્તામાં હવે સ્ત્રીઓ માટે જ ખાસ સ્પેશીઅલ ટ્રામો દોડશે

જવાબ—બહુજ સારું! એક બાજુએ તમે સમાનતાની વાત કરો છો, અને બીજી બાજુએ તેમને અબળા ગણો છો! કેવી વિચિત્રતા!

° ° °

સવાલ—જયપ્રકાશ કહે છે કે જવાહરલાલે હવે છુટા થવું જોઇએ...

જવાબ—એમા એમણે નવું શું કીધું? બધા જ કહે છે, હું પણ કહુ છુ, તમે પણ કહો છો, અને ખુદ પંડિતજી પણ કહે છે પણ પંડિતજી છુટા કયાં થાય છે કે કોણ એમને કરે છે?

સવાલઃ—ઓરીસ્સાની ધારાસભામાં એક ધારાસભ્યે માકડના ત્રાસ સામે સભા મોકૂફીની દરખાસ્ત રજુ કરી હતી

જવાબ—બસ એટલું જ? આવા તો આપણા કપાળે કરોડો દુ:ખો લખાયા છે, એ કેમ યાદ ન કર્યાં?

° ° °

સવાલ—કોંગ્રેસ કહે છે કે અમે અત્યંત સિદ્ધાંતપરસ્ત છીએ અમે અમારા મૂળભુત સિધ્ધાંતો કદીયે ગીરો નહિ જ મુકીએ...

જવાબ—હાજી સાચું જ છે. એટલેસ્તો એણે કેરલમા લીગ સાથે સંવનન કર્યું, પંજાબમાં અકાલીઓ સાથે હાથ મીલાવ્યા, મદ્રાસમાં 'કાળાખમીસધારી'ઓને પગે પડયા, અને અરૂણાને દીલ્હીના મેયર બનાવવા માટે છેવટે કમ્યુનીસ્ટો સાથે પણ સોદો કર્યો. બસ આવી જ છે ને એની સિધ્ધાંતપ્રિયતા?

° ° °

સવાલ—કૃષ્ણમેનન ઘડીએ ઘડીએ કેમ ગુસ્સે થઈ જતા હશે?

જવાબઃ—કારણ કે, હજી સુધી એમને કોઇએ નાથ્યા નથીને માટે જ!

° ° °

સવાલઃ-પ્રજાસોસીયાલીસ્ટ અને કોમ્યુનીસ્ટોની નીતિ જ શું તે સમજાતું જ નથી કેરાળામાં કોંગ્રેસ અને પ્ર. સો ભેગા મળીને કોમ્યુનીસ્ટોને ઉઠાડી મુકવા માગે છે, જ્યારે મુંબઇમા પ્ર. સો. ને કમ્યુનીસ્ટો ભેગા મળીને કોંગ્રેસને ઉખાડી પાડવા માગે છે આ તે કઇ નીતિ?

જવાબ—એ તો દોસ્ત પદમા નાથ પાઇએ કહ્યું હતું કે 'અમે પી એસ પી વાળાઓ કોમ્યુનીસ્ટોને ગળી જઈશું,' પણ આજે કોણ કોને ઘોળીને પી ગયું છે એ તો સારી દુનિયા જાણે છે

નવનીત

ભાગી જતા પતિઓ !

હીબકા ભરતી પત્ની પોલીસને કહી રહી હતી કે 'મારો પતિ એની ઓફીસની રૂપાળી સેક્રેટરી સાથે મને છોડીને ભાગી ગયો' એ સાચુંજ હતું છે કે એ બન્ને ભાગી ગયા હતા પણ પોલીસની તપાસમાં પાછળથી માલુમ પડયું કે એની સેક્રેટરી તો બીજા કોઇ માણસ સાથે ભાગી ગઇ હતી. એને તો ખબરેય નહોતી કે એનો શેઠ પણ ભાગી ગયો છે. તો પછી પેલી બાઇનો વર કેમ ભાગી ગયો? એ તો પાંચ વર્ષ પછીજ જ્યારે તે પાછો આવ્યો ત્યારે ખબર પડી પુરુષો ઘણા કારણે ઘર છોડીને ભાગી જાય છે 'પર સ્ત્રીના કારણેજ નહિ પણ ઘરનું રોજનું કસરડાભર્યું જીવન પણ એમને ઘર છોડવાને કારણ આપે છે બ્રિટન એકલામાંજ દર વરસે ૫૦૦૦ પરણેલા પુરુષો પોતાનું ઘર બાર બૈરાં–છોકરાં, રડતાં રખડતાં મુકીને ઘર તજી ભાગી જાય છે.. અમેરિકા અને કેનેડામાં તો દર વરસે એક લાખ અને દસ હજાર પુરુષો આવી રીતે ઘર છોડીને ભાગી જાય છે, અમેરિકાના ન્યુયોર્કમાં તો આ પ્રશ્ને એટલું બધું ધ્યાન દોર્યું છે કે ત્યાં એક મંડળ છે કે જેમા મોટા મોટા મનો વૈજ્ઞાનિકો આ ભાગેડુ પતિઓની શોધ ખોળ કરીને એમને ઘેર ફરીને પહોંચતા કરે છે. પરણેલા અને ઘરબારવાળા પતિઓ આમ કેમ કરતા હશે એની ખાનગી અને વૈજ્ઞાનિક તપાસ થઇ છે એક પતિએ કહ્યું કે, 'એની પત્ની એને રોજને રોજ એક ને એકજ જાતનું ખાવાનું આપતી હતી.' બીજા પતિએ કહ્યું કે મારા ચાર વરસના પરિણીત જીવનમાં મારી પત્નીએ કદીયે મને મારા કામ વિષે એક પણ પ્રશ્ન પૂછ્યો નથી.' દર ૭ ભાગી જતા પતિઓમાં ફક્ત એકજ કોઈ સ્ત્રીના પ્રેમને કારણે ભાગી જાય છે, બાકી દર પાચમા એક પતિ સાસુના કારણે ભાગી જાય છે.

વિચિત્ર લગ્નો !

જ્યારે એક ધનાઢ્ય ઇટાલીઅન શ્રીમંતને એની પ્રેયસીએ વિનંતિ કરી કે આપણા લગ્ન કોઇ મોટા ચર્ચ કે હોટલમાં ન કરવા, પણ કોઇ ઉંડામાં ઉંડી ગુફામાં કરવા, ત્યારે પેલો તો એક-દમ ડઘાઇ ગયો ઘડીભર તો એને થઇ આવ્યું કે એની પ્રેમીકાનું ખસી તો નથી ગયું ને પણ પેલી પ્રેમીકા એનો તંત છોડે એમ નહોતીજ. એણે કહ્યુ કે તમે 'ગુફાના માણસ' જેવાજ લાગો છો, એટલે આપણા આદર્શ લગ્ન ત્યાંજ થવા જોઇએ. પતિને તો ખુબજ ઠાઠમાઠથી મોટા ચર્ચમાં લગ્ન કરવા હતા–છેવટે પત્નીનું ધાર્યું થયુ, અને આલ્પની કોઇ એક ઉંડી ગુફામાં એ બન્નેના લગ્ન થયા. જ્યારે સગા વહાલાઓ અને પરણાવનાર ગોર પણ ઠંડીમાં સાવ કોકડું થઇ ગયા હતા.

બીજા વિશ્વયુદ્ધ પછી જગતમાં આવા એન-મૂન વિચિત્ર લગ્નો ખુબજ વધતા જાય છે ખાસ કરીને તો અમેરિકા ફ્રાન્સમા તો ઘણા લોકો કહે છે કે આવી વિચિત્ર રીતે કરેલા લગનમાં લગ્નની ગંભીરતા અને સારૂં વાતાવરણ સચવાતું નથી. મારે ઘણાજ લોકો આવા વિચિત્ર લગ્નોને

કાયદેસર રીતે અટકાવા માંગે છે. એક જોડાએ તો પોતાના લગ્ન એવી રીતે ઉજવવાનું નક્કી કર્યુ કે બન્ને જણા ઘોડાના રસિયા હતા-એટલે ઘોડો દોડાવતા દોડાવતાંજ લગ્ન કરાવી આપે એવું એમને લગ્ન ઉજવ્યું અમેરિકામાં એક વિચિત્રમાં વિચિત્ર લગ્ન ઉજવાયું હોય તો તે ઉંચામા ઉંચી ચીમની (મીલના ભૂંગળા) ઉપર ઉજવાયા હતા કે જ્યાં ભાગ્યેજ ત્રણ જણાને ઊભા રહેવાની જગ્યા મળે આવા તો કેટલાયે ગાંડા-ઘેલા ને વિચિત્ર લગ્નો નગ્ન વસાહતોમાં ભજવાય છે એક સૂર્યપ્રેમી જોડકાએ પાદડાઓ પહેરીનેજ લગ્ન કર્યાં હતા, અને ગોરે બકરીનું ચામડું પહેરીને કરાવ્યા હતા .. ફ્રાન્સમા સરકસની એક જોડીએ ૬૦ ફુટ ઉંચા તાર ઉપર ઊભા રહીને, અને ૨૦૦૦૦ પ્રેક્ષકોની હાજરીમા લગ્ન કર્યા હતા ન્યુ હેમશાયરમા એક યુગલે એવા લગ્ન કર્યાં હતા કે બધાંજ મોટર સાઇકલ ઉપર બેસીને આવ્યા, ફકત ગોર એકજ ચાલતોતો, આજથી ૧૯ વર્ષ પહેલાં એક યુગલે એરોપ્લેનમાંથી ફેંકાતા પેરશુટમાં લગ્ન કર્યા હતા. કેનેડામાં એક યુગલે સ્પીડબોટમાં જ લગ્ન કર્યા હતા; પેરીસના એક યુગલે ગધાડાની ગાડીમાં બેસીને કર્યા હતા. જર્મનીનાં એક યુગલે મોટરસ્કુટર ઉપર બેસીને અને એની પાછળ એ મોટરસ્કુટરની કલબના ૫૦ સભ્યોના સ્કુટરના રસાલા સાથે લગન કર્યા હતા. એક જોડાએ તો પાણીની અંદર સબમેરીનમાં કર્યા હતા અમેરીકામાં એક ચાલુ સરકસમાં મિ સિંહની હાજરીમાં અને ૭ હજાર પ્રેક્ષકોની હાજરીમાં સિંહની રીંગમાંજ એક સરકસની જોડીએ લગ્ન કર્યાં હતાં આવા તો પેલછાભર્યા અનેકાનેક લગ્નો પરદેશમાં રોજ રોજ થાય છે

—.ચા પી તાં પી તાં:—

એક અમેરીકન – અમારા દેશમાં એટલી બધી સ્વતંત્રતાં છે કે હું સીધેસીધો વ્હાઇટહાઉસમા દાખલ થઈ શકું છું, અને પ્રમુખ આઇઝેનહોવરનુ અપમાન કરી શકું છું; અને તોયે એના અંગરક્ષકો મારો વાળ પણ વાંકો નથી કરતા

રશિયન– એમા તમે નવું શું કીધુ? એમ તો હું પણ ક્રેમલીનમાં દાખલ થઇ શકું છું અને પ્રમુખ આઇઝેનહોવરનું અપમાન કરી શકું છુ

o o o

એક મિત્ર – શું એ સાચું નથી કે સ્ત્રી હંમેશા એવોજ સંપૂર્ણ વર પસંદ કરે છે કે જે એનો 'સ્વામી' બનીને રહે?

બીજો મિત્ર – એવું તો નહિ પણ તે એવો જરૂર પસંદ કરે છે કે જે એમ માનતો હોય

ટુંકામાં ટુંકી કરૂણ કથની.– સિંહ અને બે શિકારી; સિંહ અને એક શિકારી, સિંહ એકલોજ

નવોજ પરણેલો પુરૂષ તેના મિત્રને, 'રસોઈની બાબતમાં તો એણે એક વિદ્યા એવી શીખી લીધી છે કે મને કેમ 'ઉકાળી' મૂકવો ?'

o o o

દોડતી જતી મોટર પાછળ બોર્ડ લગાવ્યું હતું કે, 'જોખમ ! ભય ! સ્ત્રી મોટર હાંકતા શીખે છે'

o o o

આજે કર ભરનાર એ સરકારનો નોકર છે, કે જે નોકરીમાં એને માંદગીની રજા, રવિવારની છુટી કે વેકેસન સુધ્ધા પણ સુદ્દલ મળતા નથી

o o o

હોલીવૂડમા તેઓ ફિલ્મ દિવસે જ ઉતારે છે, અને પોતપોતાના પાઠો રાતે જ ભજવે છે.

o o o

સંપાદક :

કેનક વ્યાસ

નવી વાનગી

※ શ ર બ તો ※

અનન્નાસનું શરબત:–

૧ ટીન અનન્નાસ યા તો સારૂં પાકેલું એક અનન્નાસ.

એક વાટકી ખાંડ ૨–૩ લીંબુનો રસ એક સંતરૂં. એક–બે બાટલી જીંજર. શેર–દોઢ શેર પાણી.

પાણીમાં ખાંડ નાંખી સાત–આઠ મિનિટ ઉકાળી લો. બાદમાં છુંદેલું અન્નાસ લીંબુનો રસ, સંતરાનો રસ મેળવો, અને ઠંડુ પડવા દો. ઓછામાં ઓછુ અર્ધો કલાક ઠરવા દો પછી કચરેલો બરફ અને જીંજર મેળવી પીઓ. સ્વાદીષ્ટ લાગશે.

ફુદીનાનું શરબત:–

ફુદીનો, પાણી, ખાંડ થોડો વરિયાળીનો અર્ક અને બરફ

વરિયાળીના અર્કમાં ફુદીનાને વાટો. પછી તેને પાણીમાં ખાંડ અને બરફ સહિત ભેળવો. સારી રીતે હલાવો અને પીવાના ઉપયોગમાં લો.

લીલી ચાનું શરબત:–

બે શેર પાણી, થોડી લીલી તાજી ચા, બે કપ વધારાનુ પાણી, ત્રણ–ચાર લીંબુનો રસ, ત્રણ–ચાર નારંગી, થોડું છુંદેલું અન્નાસ, બે વાટકી ખાંડ, એક બાટલી સોડા અને બરફ.

એક–બે શેર પાણીમાં ચા નાંખી ઉકાળી બાજુપર રાખો. બે કપ પાણીમાં સાકર નાંખી દસેક મિનિટ ઉકાળો. પછી ચાના પાણીમાં બધા ફળોનો રસ નાંખો અને ખાંડવાળું પાણી પણ નાંખો. પછી તેને થોડીવાર પડયુ રહેવા દો. પીવાના ઉપયોગમાં લેતી વખતે સોડા અને બરફ મેળવો.

બદામ–પીસ્તાનું શરબત :–

નવટાંક બદામ, નવટાંક પીસ્તા, એક શેર દુધ, પા શેર પાણી

અર્ધો શેર ખાંડ, થોડો બરફ, થોડું ગુલાબજળ, બદામ અને પીસ્તાને અલગ અલગ પલાળી રાખો. પછી છાલ ઉતારી સાફ–ચોકખા પત્થરપર વાટી લો. પછી ઉકાળી ઠંડુ કરેલું દુધ, પાણી, ખાંડ, ગુલાબજળ, બદામ અને પીસ્તા મેળવો અને સારી રીતે હલાવો.

કોકોનું શરબત :–

પાંચ–છ (મધ્યમસરના) ચમચા કોકો, એક વાટકી ખાંડ, ચાર–પાંચ કપ દુધ, બે કપ પાણી, ચપટીક મીઠું, થોડો વાટેલો ફુદીનો, જરાક વનીલા એસેન્સ.

ખાંડ, કોકો અને મીઠાને થોડું પાણી નાંખી હલાવો. પછી વાટેલા ફુદીનાને નાંખી બેએક મિનિટ ઉકાળો. પછી

દુધ-નાંખી ખુબ જ ધીમી આંચે ઉકળવા દો. પછી બરાબર ઘાટું થયે નીચે ઉતારી ઠંડુ પડવા દો. કાચના લાંબા ગ્લાસમાં અર્ધે સુધી, કચરેલા બરફ ભરી ઉપરનું મિશ્રણ ભરો ને વેનીલા એસેન્સ પણ નાંખો.

તરબુચનો લાલ બરફ :-

સારૂં પાકુ લાલ તરબુચ, થોડા લીંબુનો રસ, એક વાટકી ખાંડની ચાસણી.

સૌ પ્રથમ પોણો રતલ ખાંડની અર્ધી વાટકી પાણીમાં ધીમા તાપે ચાસણી બનાવી લો પછી આ ચાસણીમા તરબુચનો રસ ને લીંબુનો રસ ભેગા કરો અને રેફ્રીજેટરમાં મુકી બરફ બનાવી લો.

ઠંડી કેરી :-

એક શેર ઉકાળેલું કેરીનું પાણી, થોડી ચાસણી, થોડા બરફ ને થોડી મલાઈ. મલાઈ સિવાય બધાને મેળવી ઠંડુ થવા દો. ઉપર મલાઈ નાંખો

દુધ-મધનું શરબત :-

એક શેર દુધ, એક મોટો ચમચો મધ, ચપટીક જાયફળ

દુધને સારી રીતે ઉકાળો પછી નીચે ઉતારી મધ મેળવી હલાવો અને ઠંડુ થવા દો. પછી જાયફળનો ભુકો નાંખી પીવાના ઉપયોગમાં લો

દુધ કેરીનું શરબત :-

એક શેર દુધ, એક વાટકી કેરીનો રસ, થોડા બરફ, દુધને ઉકાળી ઠંડુ પડવા દો. પછી દુધ, ચાસણી ને કેરીનો રસ મેળવી સારી રીતે હલાવો. બરફ મેળવી પીવાના ઉપયોગમાં લો.

દુધ-સંતરાનું શરબત :-

એક શેર ઉકાળેલું દુધ, બશેર ખાંડ, ચપટીક મીઠું, એક પ્યાલો સંતરાનો રસ, ત્રણ-ચાર લીંબુનો રસ.

દુધમાં ખાંડ ને મીઠું નાંખી હલાવો પછી આસ્તે આસ્તે તેમાં લીંબુનો રસ અને નારંગીનો રસ મેળવી હલાવો પછી તે મિશ્રણના વાસણ આજુબાજુ બરફ મુકી ઠંડુ થવા દો (રેફ્રીજેટર હોય તો રેફ્રીજેટરમાં મુકો) થોડીવાર બાદ ચમચાથી ખુબ હલાવો ને ગ્લાસો ભરી પીવાના ઉપયોગમાં લો.

દુધ-અનનાસનું શરબતઃ-

સામગ્રીઃ-૧-૧॥ શેર દુધ, ૨ વાટકી સાકર-ખાંડ, ચપટીક મીઠું, ૧॥ કપ અનાનસનો રસ, ૩-૪ લીંબુનો રસ.

સૌ પ્રથમ દુધમાં ખાંડ નાંખી લીંબુનો રસ પણ મેળવો. થોડું હલાવ્યા બાદ અનનાસનો રસ ધીમે ધીમે મેળવો. પછી થંડુ થવા રેફ્રીજેટરમાં મુકો યા શરબતના વાસણ આસપાસ બરફ મુકી ઠંડુ કરો. પછી ગ્લાસમાં રેડી ચમચા વડે ખુબ હલાવો કે ઉપર ફીણ વળે. પછી પી શકાશે. ખુબ સ્વાદિષ્ટ લાગશે

કુર્યાત સદા મંગલમ

જીવનમાં જો કાંઇ મધુર વસ્તુ હોય તો તે પ્રસન્ન મુદ્રાથી કરેલું પ્રિયાનું સ્વાગત છે..

° • ° (વીલીસ)

પ્રિયાનું સ્વાગત એટલે વેન્ગાર્ડની તસ્વીર એન્લાર્જમેન્ટ કે પેઇન્ટીંગ

* ફોટોગ્રાફી * પેઇન્ટીગ.. .....
* એન્લાર્જમેંટ * ફ્રેમીંગ

વેન્ગાર્ડ સ્ટુડીઓ

૩૯૫, ઠાકોરદ્વાર પોસ્ટ સામે, મુંબઈ

—: ગૃ હિ ણી ને કા નેઃ—

થુલું અને કણુકીઃ—આપણે ત્યાં થુલું કાઢી રોટલી બનાવવાનો રિવાજ છે કણુકી કાઢી ચોખા રાંધવાનો રિવાજ છે. અને અર્ધોઅર્ધ ગુજરાતી વર્ગ ઓસામણ કાઢીને ભાત રાધે છે. દરેક ચીજમાં સત્વ કહી શકાય એવી ચીજ, વસ્તુની છાલ નજીક રહે છે—નીચે જ રહે છે. એટલે થુલું એ ઘઉની છાલ. જો આપણી ગુજરાતી બહેનો હિસાબ માડે તો કેટલું સારું ?

થુલા સહિતના લોટની રોટલી સારી ન જ થાય એવું નથી. થુલા સહિતની રોટલી બનાવવા માટે પહેલા બે વાત ધ્યાન રાખવી જોઈએ (૧) ઘઉં ખુબ સારી રીતે સાફ કરી દળાવવા જોઇએ. ડાંખળી કે ઘઉંનો ઉપલા ફોતરાનો કચરો લોટમાં ભળવા ન પામે. (૨) લોટને રોટલી કરતાં અગાઉ ભીંજવી રાખવો જેથી થુલું એકરસ બની કુણી રોટલી બને. થુલામાં વિટામીન જળવાઇ રહે છે એટલું જ નથી પણ તે ઉપરાંત થુલામાં બીજો પણ એ ગુણ છે કે થુલું કબજિયાત થવા દેતું નથી. થુલા સહિતની રોટલી ખાનારને પૂછી જોવાથી જરૂર માલુમ પડશે.

કણુકી કાઢી આખો ચોખો દેખાવમાં સારો તો જરૂર લાગતો હશે. તેમ ઓસાવેલો ભાત પણ આંખને ગમે છે પણ ખરું સમજીએ તો ચોખાના નાકામાં જ વધારે સત્વ હોય છે. પોલીસ, ડબલ પોલીસ અને ત્રણલ પોલીસ કરી ચોખા બગાડવા. પછી ચાળી છાટકી કણુકી કાઢવી પછી ઓસામણ કાઢી નાંખવું આમ એક પછી એક સત્વ કાઢી આપણે ચોખા ખાઈએ છીએ પણ પછી ઉપરથી વિટામીનોની ગોળીઓ ખાવી પડે છે એ ગુજરાતી ગૃહિણીએ હવે સમજવું જોઇએ. સમજીને આચરવું જોઇએ, કે રોટલી તો થુલાવાળા લોટની જ ખાશું—ખવરાવશું. ચોખા તો બને ત્યાં સુધી હાથછડના કણુકી સહિત ઓઠા રાંધેલા જ જમશું—જમાડીશું.

—o—

—: વિચારમાં, વિનોદમાં અને વ્યંગમાં :—

—એક દુકાને તકતી લગાડી હતી કે 'અમે ભંગાર લઈએ છીએ, અને મ્યુઝીઅમને લાયક પ્રાચીન કીમતી નમુનાઓ વેચીએ છીએ'

—પુરૂષના એકેએક વિજય પાછળ કોઈ ને કોઈ સ્ત્રી હોય જ છે, અને એની એકે એક હાર પાછળ પણ કોઈ ને કોઈ સ્ત્રી હોય જ છે.

—નિયમિતતા એ કહેવાય કે જ્યારે આપણે બીજા માણસો માટે રાહ જોવી પડે

—ડોકટર સફળ ત્યારે જ કહેવાય કે જ્યારે એના દરદીને કહે કે, 'તમારી તબિયતમાં કંઈ જ વાંધો નથી, અને તમારે દવાની પણ જરૂર નથી'

—બધીજ છોકરીઓએ પોતાનું ઘરકામ કરતા શીખી લેવું જોઈએ, કારણ કે, ઘણીઓને વર નહિ પણ મળે.

—પત્ની એ પોતાના પતિને સર્જી કે ભાંગી શકે છે. જો કે ઘણી પત્નીઓ બન્ને જ કામો કરે છે.

લગ્ન પહેલાં દાકતરી તપાસ

લેખક– હરકીશનદાસ ડી. ગાંધી

(૧) ભૂલોની પરંપરા

એક સવારે એક બે જણાં આવ્યા પુરુષ પડછંદ હતો. મોઢાની રેખાઓ કહેતી હતી કે એ અહંકારી, વધુ પડતી આત્મશ્રદ્ધાવાળો, કંઇક ક્રોધી અને લાડકોડમાં ઉછરેલો છે નાની નાની મૂંછો, માંજરી આંખો, ભરાવદાર ચહેરો એના પુરુષત્વ અને આકર્ષક વ્યક્તિત્વ પ્રકટ કરતા હતા. સ્ત્રી દુબળી–પાતળી, લોહી વિનાની, આશા–ઉત્સાહ અને તેજ વિનાની હતી. એના મોઢા પર દેખાતુ અકથ્ય દુઃખ અને ચિંતાની કાલિમાથી સ્પષ્ટ હતું કે એ બીમાર હતી અને પુરુષ એને બતાવવા મારી પાસે આવ્યો છે.

પુરુષે કહ્યું, 'દાકતરાં આ મારી બીજી પત્ની છે છેવટનો અભિપ્રાય લેવા આવ્યો છું. તમારે સાચો અભિપ્રાય આપવાનો છે. પૈસા ખર્ચાય તેની પરવા નથી આ મારા જીવનનો પ્રશ્ન છે. હવે મારી ધીરજનો અંત આવ્યો છે'

'જુઓ ભાઇ બીમારીથી ગભરાવાની જરૂર નથી આજે તો વિજ્ઞાને અસાધ્ય દર્દો પણ સારા કરવા માંડયા છે મેં કહ્યું.'

'તે હશે. હું એને એટલા માટે નથી લાવ્યો કે એ માંદી છે અને તમે સાજી કરો, એ એવી જ છે એ એવી રહે તેની પણ પરવા નથી. હું એટલું જ જાણવા માગું છું કે એને બાળકો કેમ થતાં નથી? ભવિષ્યમાં બાળકો થશે કે?' એભાઇએ એક શ્વાસમાં પોતાનો ઉભરો કાઢયો.

એ પુરુષની વાત કરવાની તોછડી રીતભાત મારા ધ્યાનમાં આવી ગઇ. મેં અતિ નમ્રતાપૂર્વક કહ્યું, તમે શાંતિથી સામેની ખુરશીપર બેસો અને હું પૂછું તેનો જવાબ આપો. સર્વ પ્રથમ તમે બતાવો કે કોઇ રોગનિદાનશાસ્ત્રી (પેથોલોજીસ્ટ) પાસે તમારા વીર્યની તપાસ કરાવી છે? તેમાં પૂરતા પ્રમાણમાં સંતાનોત્પાદક જંતુઓ છે? સંતાન ન થાય તેમાં પુરુષજ મોટે ભાગે જવાબદાર હોય છે. માટે સર્વ પ્રથમ તમે તમારા વીર્યનો રિપોર્ટ લાવો.'

મારી વાતથી એ દાઝી ગયો હોય તેમ ઉભો થઇ ગયો અને પત્નીને સંબોધી કહ્યું 'એઇ! ચાલ અહીંથી હુ તને બતાવા લાવ્યો ત્યાં મને જોવાની વાત કરવામા આવે છે' અને મને સંબોધી કહ્યું 'સાહેબ મારા! મારામાં કંઇ ખામી નથી. હું અખાડિયન છુ. મારું પુરુષત્વ એવું છે કે પૂછો નહિ હું શહેરી લોકો જેવો નબળાઇથી પિડાતો નથી શું સમજ્યા!'

આવા જડ અને અહંકારી પુરુષને સમજાવવું અશકય હતું કે પુરુષત્વ અને વંધ્યત્વ વચ્ચે બહુ ઓછો સંબંધ છે. પુરુષત્વવાળો પુરુષ સંતાન–પ્રાપ્તિ માટે નકામો હોઈ શકે, જ્યારે પુરુષત્વ વિનાનો સંતાન ઉત્પન્ન કરી શકે છે મેં કહ્યું: 'ભલે! સર્વપ્રથમ બેનને તપાસું. સ્ત્રીને પ્રદર, ગર્ભાશયની ખામી કે અન્ય ખરાબી ન હતી. ચિંતા સિવાય કાંઇ બીમારી ન હતી. પેલા ભાઇએ આગલી સ્ત્રીને સંતાન ન હોવાથી કાઢી મૂકી હતી અને આજે આજિવિકા આપી છોડી દઇ ત્રીજી સાથે પરણવાનું નક્કી કર્યુ" હતું. પુરુષોએ જમાનાઓથી આવો અન્યાય કર્યો છે આ ડાર્વિનનો આદિ માનવ હતો. એની સાથે કેમ પાર પાડવુ એ મારે માટે સવાલ હતો. મેં સ્ત્રીને બહાર જવાનુ કહ્યું, પેલા પુરુષને પાસે બોલાવી કહ્યું, 'તમને કસરતનો બહુ શોખ છે

મે ૫૮

એ જાણી બહુ આનંદ થયો. આપણા ગુજરાતીઓ બહુ નબળા હોય છે તમારો બાંધો બહુ સુંદર છે. તમારો ચહેરો પણ વટ પાડે એવો છે, એ ભાઇ પોતાના ગોટલા બતાવે કે પહેલવાનીની ડંફાશ મારે એ પહેલાં જ મેં વાતને અનુકુળ વાતાવરણ જોઇ લંબાવી, 'તમારી સ્ત્રી બીચારી બહુ-ભલી-ભોળી લાગે છે. એનામાં થોડીઘણી ખામી છે એ તો હું એવી અનુભવ-સિધ્ધ વસ્તુ આપીશ કે એ સંતાન માટે લાયક બની જશે, પણ એ સાથે જો તમે વીર્ય તપાસાવી લાવો તો આપણું કામ ઘણુજ સહેલું થઈ જાય'

ખબર નહિ પણ એ ભુત જેવો માણસ મારી વાત માની ગયો અને ચાર દિવસ પછી વીર્યનો રિપોર્ટ લઇને આવ્યો વીર્યમા એક પણ જંતુ (સ્પર્મ) ન હતો વધારામા પ્રત્યેક ફ્લુડમાં ૨૫૦ થી ૩૦૦ પરૂના કણો હતા મેં કહ્યું, 'જોયું તમેજ સંતાન ઉત્પન્ન કરવા બાબત નકામા છો.' એ તો આ સાંભળી બરાડી ઉઠયો 'જુઠું, બિલકુલ જુઠું એ બને જ નહિ આ રિપોર્ટ ખોટો છે દાક્તરે બરાબર તપાસ નથી કરી'

'બરાબર છે. એક વખતના રિપોર્ટપર આધાર ન રાખવો જોઇએ' એ રીતે એ ભાઇને બીજીવાર રિપોર્ટ લાવવા કહ્યું, બીજીવારના રિપોર્ટમાં પણ એજ સમાચાર હતા

મેં કહ્યું, 'પ્રભુની ઇચ્છા સમજી હવે સંતાનની આશા છોડો આ બાંઇ સાથે સંતોષ અને પ્રેમથી રહો.'

મારી વાત સાંભળી એ પહાડ જેવો પુરુષ, અહંકારની મૂર્તિ જેવો પતિ રડી પડયો. રડતાં રડતાં જે વાત કહી તેનો સાર આ હતો

લગ્ન પહેલાં એ ગરમીના દર્દનો શિકાર બન્યો હતો. કોઇ સારા દાક્તરની સલાહ લેવાને બદલે એ ભાઇએ ઊંટવૈદુ કર્યું હતું. એ દર્દ વીર્ય જંતુઓનો નાશ કરી નાખે છે એની ખબર ન હતી કેવળ એ પોતાના પુરૂષત્વપર રાચતો હતો'

લગ્ન પહેલાંની દાક્તરી તપાસ આવા ઘણા અનર્થો દુર કરે છે દેશ-વિદેશના મોટા ભાગના દાક્તરો અને નેતાઓ લગ્ન પહેલાં પતિ-પત્નીની દાક્તરી તપાસ થવી જોઇએ એ વાત પર જોર આપે છે 'સાચી વાત તો એ છે કે હિંદુઓના કાયદા બનાવનારાઓ (મનુ ઇત્યાદિ)એ હજારો વરસ પહેલાં આ વાતનું પ્રતિપાદન કર્યું હતું કે, લગ્ન પહેલાં દરેક પુરૂષે પોતાના પુરૂષત્વની, સંતાનોત્પાદક શકિતની દાક્તરી તપાસ કરવાનો કાયદો થવો જોઇએ યોગ્ય અને તંદુરસ્ત સિવાય લગ્નનો અધિકાર ન મળવો જોઇએ ચેપી રોગો અને વારસમાં ઉતરતા રોગોવાળા માનવીને પરણવાનો પરવાનો ન મળવો જોઇએ એવાં સ્ત્રી-પુરૂષો મળી સમજી પરણવા તૈયાર થાય તો

સારા અને સુંદર કાગળમા દરેક જાતની એકસરાઇઝ બુકો તેમજ દરેક જાતની એકાઉન્ટ બુકો, તેમજ રાઇટીંગ પેડ, ડુપ્લીકેટ બુકો અને નોટબુકો વેપારી ભાવે છુટકમાં મળશે.

ચંન્દ્રકાન્ત એન્ડ કુંપની

માધવબાગ, સી. પી. ટેન્ક નાકા, મુંબઇ-૪.

શસ્ત્રક્રિયાનો આધાર લઇ ફરજિયાત વંધ્યત્વ અપાવવાની ફરજ પાડવી જોઇએ. આ વિષય પર ઘણા મત–મતાંતરો છે તે હું જાણું છું. બીજા દેશોની વાત છોડો. ભારતમાં તો દાકતરી તપાસ ફરજિયાત કરવાના ઘણાં કારણો છે. સૌથી પ્રથમ કારણ એ છે કે આપણે લગ્નને એક ધાર્મિક બંધન સમજીએ છીએ લગ્ન આપણા મનથી કરાર નથી, બે વિભિન્ન વ્યકિતઓનું જોડાણ નથી પણ મોક્ષની પ્રાપ્તિ માટે બે આત્માનું એકીકરણ છે. 'ધર્મ પત્ની' શબ્દ ભારતની લગ્નની ઉચ્ચ ભાવનાની સ્થિને બક્ષિસ છે 'ધર્મ પત્ની' જેવો શબ્દ દુનિયાની કોઈ ભાષામાં નથી આ જાતની મનોવૃત્તિને અનુકુળ સબંધ બાંધવો જોઇએ, બીજું આપણે ત્યા છુટાછેડાના કાયદા પણ સરળતાથી સ્વીકારતા નથી. એક વાર કાયદો તૈયાર થાય તો પણ આપણા સંસ્કાર એવા છે કે જેમા નિભાવી લેવાની વૃત્તિ જોરદાર છે શરાબી, વ્યભિચારી અને બદમાશ પતિની ગાળો અને લાતો ખાઈ તેને પ્રભુ સમજી પૂજનારી દેવીઓની આ દેશમાં કમી નથી. જડ, અસંસ્કારી, ગંદી, અર્ધપાગલ પત્નીને 'નસીબમા જે હોય તેમ કહી નિભાવનારા પતિઓ પણ અહીં કમી નથી. આ જાતની વિચારશ્રેણી અન્ય દેશની કલ્પનામાં પણ નથી આવતી ત્રીજું અને 'મહત્વનું કારણ કાયદો બે પત્નીનો વિરોધ કરે છે. અને ધર્મ વિધવા લગ્નને પાપ સમજે છે. આ બેધારી તલવાર વચ્ચેથી આપણે પસાર થવાનું છે. આવી પરિસ્થિતિમાં આચાર, વિચાર, આદર્શ અને સંસ્કારમાં પૂર્વ-પશ્ચિમના બે છેડા જેવી વ્યકિતઓ ફરજિયાત બંધનથી જોડાય 'પ્રભુતામાં પગલા' માંડે તો પણ વાંધો નથી. ઓછામાં ઓછુ પાગલ, અસાધ્ય રોગથી પીડાતી, ચેપી રોગના ભોગ બનેલી, વારસામાં ઊતરી આવતા દુષ્ટ રોગની ભોગ બનેલી વ્યકિતએ કે શારીરિક ખામીવાળી વ્યક્તિએ પરણતા પહેલા દાકતરી તપાસ કરાવવી જોઇએ.

(૨) ભ્રષ્ટ મનોવૃત્તિ

વીસ વરસની એ છોકરીને માસિક આવતું ન હતું એનું લગ્ન આવતા મહિનામાં હતું. મા–બાપ અને એનો મોટો ભાઈ જાણવા માગતા હતા કે માસિક કયારે આવશે? ઇન્જેકશનો લેવા પડશે કે?'

એ છોકરી મજબુત બાંધાની અને મર્દાનગી ભરેલા ચહેરાવાળી હતી. મોઢાપર બાલની રૂંવાટી મોટા પ્રમાણમાં હતી છોકરીના શારીરિક તપાસમાં માલુમ પડ્યું કે ગર્ભાશય નામ માત્રનું હતું છાતીનો વિકાસ તો થયોજ નહતો વૃત્તિ જેવી

સેન્ટોમિકસ
કૃમીનાશક પાવડર
એરંડીના તેલ લીધા સિવાય લાગુ પડે છે
માકડના નાશ માટે ખાત્રીપૂર્વક ઉપાય
ફિલોઝોન
વેસ્ટર્ન ઈન્ડીયા કેમીકલ કું. મુંબઈ-૨.

ભાવનાનો બિલકુલ અભાવ હતો. યોનિમાર્ગ ખુબ સાંકડો અને લાગણીપ્રધાન હતો

મદનાંકુર તો હતો જ નહિ. મેં કહ્યું, 'આ છોકરીને ભાગ્યેજ 'માસિક આવશે તમે જો એના લગ્ન કરવાનું નક્કી કર્યું હોય તો મુલતવી રાખો આ તમારી છોકરી સંસાર માટે લાયક નથી'

'એ કેમ બને? લગ્ન તો કરવા જ જોઇએ. દીકરીની જાતને તે કંઈ કુંવારી રખાય? અમારૂ નાક ન કપાય હજી તો એની બે બેનોનાં લગ્ન કરવાના છે. મોટી ન પરણે તો નાનીને કોણ લે? અને આવું સારું ઘર અને ભણેલો છોકરો ક્યાં મળે છે?'

'પણ ....'

'પણબણ કંઈ નહી' અમે તો લગ્ન આવતા મહિને કરાવીશું. જોઇએ તો લગ્ન પછી છોકરી અમારે ઘેર રહેશે'

'તમે તમારી છોકરીનો જ સ્વાર્થ જુઓ છો પણ એક નિર્દોષ માણસ.... ....' 'સાહેબ મારા એવું બધું વિચારવા જઇએ તો જીવન ચાલે જ નહિ. આપણા દેશમાં આવું ચાલ્યા કરે છે અને ચાલ્યા કરશે.

(લગ્ન પહેલાની દાકતરી તપાસ અને સલાહની અવગણના કરનાર માબાપે સમજવું જોઇએ કે હવે છોકરા છોકરાની મનોવૃત્તિ બદલાય છે. ચલાવી લેવાની નિભાવી લેવાનો સદંતર નાશ થઈ રહ્યો છે. લગ્ન બંધનમાં અયોગ્ય વ્યક્તિને બાંધી દેવી એ નૈતિક ગુનો છે, ન માફ કરી શકાય એવું પાપ છે. એ પાપ જે કરે છે અને કરાવે છે તે માનવ જીવન સાથે ગોઝારી રમત રમે છે એકના ભોગે બીજાની બરબાદીની વૃત્તિ શાપ અને કરૂણતાનો ઇતિહાસ રચે છે)

૩ કરૂણ-કહાની

મારી પાસે એક ૨૭-૨૮ સત્તાવીશ ઉંમરની સ્ત્રીને લઇને આવી હતી સ્ત્રી શું હતી-સૌંદર્યની પ્રતિમા હતી લજ્જા, સૌમ્યતા, અને મુગ્ધતાની સાક્ષાત મુર્તિ હતી મોઢાની સુંદર રેખાઓમાં કેમ જાણે વિધાતાએ દુઃખ, અગમ્ય વેદના અને તીવ્ર નિરાશાનો ઇતિહાસ લખ્યો હોય.

સ્ત્રીની મુખ્ય ફરિયાદ કમરનો દુઃખાવો, લોહીનું ઓછું દબાણ અને પ્રદર હતા નર્સને એ કેસ તપાસવા જણાવ્યું, નર્સે કહ્યું, યોની-પટલ અખંડ છે, એટલે તપાસવું અશક્ય છે.'

'નર્સ'! કંઇક ભૂલ થાય છે. એ સ્ત્રી પરીણિત છે દશ વરસ થયા બન્ને સાથે રહે છે મેં ભૂલ સુધારી નર્સ મીઠું હસી એનો અર્થ એ હતો કે ભૂલ થઇ નથી યોનિપટલ અક્ષત છે પેલી સ્ત્રીએ હજી દાંપત્ય જીવનની શરૂઆતજ

ગ્રામ : લોજીંગ P. P C. O. ટે. નં. ૪૪૮૭

શ્રી નારાયણ હિન્દુ લોજ

રહેવા તથા જમવા માટે શ્રેષ્ઠ સ્થાન

ખાડિયા, ચાર રસ્તા, અમદાવાદ ૧.

નથી કીધી.

સ્ત્રીનો પતિ બહાર હશે એમ મેં માન્યું પણ મારી માન્યતા ખોટી હતી એ વિષયમાં જરા આગળ વધતાં લાગ્યું કે મારાં સવાલોથી મા–દીકરીને પારાવાર દુ:ખ થઇ રહ્યું છે. કોઇ કોઈ સત્યને પંપાળીને છુપાવવાનો પ્રયત્ન થઇ રહ્યો છે 'બીજે દિવસે આ બેનના પતિને મોકલશો, સારવાર લખી આપીશ, એમ કહી બન્નેને રવાનાં કર્યાં.

પતિ આવ્યો સ્થુલ કાયા, સ્ત્રી જેવો અવાજ લીસું દાઢી મૂંછ વિનાનું મોઢું. ભરાવદાર નિતંબ, ઉભરેલી છાતી ઈત્યાદિ જોઈ મારી ખાત્રી થઇ ગઇ કે આ કેસ અંત:સ્ત્રાવી ગ્રંથિનિની ખામીનો છે આ પુરુષના અંડકોષ નામ માત્રના હશે શિશ્ન બાળકના જેવું હોવુ જોઈએ. મારી વાત સાભળીને એ બોલ્યો, 'લાગે છે કે મારી સ્ત્રીએ બધી વાત કરી છે.' 'ના. એક શબ્દ પણ કહ્યો નથી તમારો દેખાવ તમારી જાતીય સ્થિતિની જાહેરાત છે ભલા–માણસ આવી દેવી જેવી સ્ત્રીની જિંદગી બગાડતા પહેલાં તમારે દયા અને માનવતાથી કામ લેવું જોઇતું હતુ હજી પણ છુટાછેડા આપી તમો તમારી ભૂલ સુધારી શકો છો. એ ભાઇની વાતનો સાર આ હતો.

એ ખુબ ધનવાનનો દીકરો હતો, લગ્ન પહેલાં દાકતરની સલાહ લીધી હતી એ લગ્ન માટે લાયક નથી એવી સલાહ મળ્યા છતાં લગ્ન પછી બધું બરાબર થઇ જશે એમ માની લગ્ન કરાવી નાખેલા

એ સ્ત્રીને વારંવાર સમજાવતો હતો કે છુટાછેડા લઈ લે સ્ત્રી એ વાતને માનતી ન હતી.. 'મારૂં નસીબ' એમ કહી રડી લેતી હતી એની પત્ની પર બે જેઠાણીઓ અને દેરાણીઓ ચોકી પહેરો રાખતી હતી. આખો દિવસ મહેણાં–ટોણાં સંભળાવવામાં આવતા હતાં છોકરાવાળી એ સ્ત્રીઓ રાણી બની મહાલતી હતી. અને એની પત્નીને ઘરની નોકરડી બનાવવામાં આવી હતી પતિ બધું જોઈ રહે છે. કશું કરી શકતો નથી'

આ તો ગંભીર પ્રકારની વાતો થઈ; પણ કેટલીક સામાન્ય ફરિયાદો એવી હોય છે કે લગ્ન પહેલાંની દાકતરી તપાસ વખતે નજરે ચઢે છે અને તેનો યોગ્ય ઉપચાર પણ કરી શકાય છે. લગ્ન પછી એવી ખામીઓ દૂર કરવાની વાતો મોંઘી સોદો છે એવા માનવીઓને એક માનસિક યાતનાઓ અને શારીરિક પીડાનો ભોગ થવું પડે છે.'

(લગ્ન પહેલા છોકરા–છોકરીના માબાપ અને તેનાં વડવાઓનો રોગનો ઇતિહાસ જાણવો જોઇએ આપણે ત્યાં ખાનદાન કુટુંબમાં લગ્ન કરવા માટે જે આગ્રહ રાખવામાં આવે છે તેનું તેનું મુળ કારણ પણ એજ છે. આજે તો કહેવાતા ખાનદાન કુટુંબમાં છોકરો ગમે તેવો નાલાયક અને છોકરી ગમે તેની ચાલચલગતની હોય તેની પરવા ન કરી ખાનદાની કુવામા ધકેલવાની જે જડ વૃત્તિ છે તેનો અંત આવવો જોઇએ)

——— વિચારમાં, વિનોદમાં અને વ્યંગમાં :———

—'મારૂ એકજ કામ એ છે કે સ્ત્રીઓ પાસે જે કપડાં હોય છે તે માટે એમનામાં મોટામાં મોટી નફરત ઊભી કરવી' એક ડીઝાઇનર કબુલ કરે છે. ઘણાંજ સસ્તા પૈસા

—ઘણા માણસો ધંધાની કુટનીતિ શીખવામાંજ એટલા બધા રચ્યા પચ્યા રહે છે કે એમને ધંધો શીખવાનીજ ફુરસદ મળતી નથી·

—ભગવાનનો પાડ માનો કે હજીયે આપણા દેશમાં એવી આઝાદી રહી છે કે પુરૂષ પોતાની પત્ની જેમ નચાવે તેમ ખુશીથી નાચી શકે છે.

મહેમાનોને બોલાવો ત્યારે........

ઘણી બહેનો મહેમાનોને આપેલ મિજબાની બહુ સહેલાઇથી-સારીરીતે સફળ રીતેપાર પાડી શકે છે જ્યારે ઘણી બ્હેનોને તે વખતે ધાંધલ જેવું થઈ જાય છે, ને બહુ વ્યવસ્થિત પાર પડતી જણાતી નથી કે મહેમાનોને પણ સંતોષ થતો નથી મિજબાનીને સારી રીતે પારપાડવાની ચાવી બે વસ્તુઓમા રહે છે ગૃહિણીએ તે ઓછામાં ઓછા દોઢેક દિવસ અગાઉથી નક્કી કરવું જોઇએ બીજું, દરેક દરેક વિગતને નાની ચબરખીપર આગળથી નોંધી લેવી જોઇએ

નીચેની કેટલીક સૂચના જરૂર ઉપયોગી થઇ પડશે.

(૧) શું જમણ બનાવાનું છે તે લખી લો. નાસ્તો પણ આપવો હોય તો તે ચીજો પણ લખી લો.

(૨) ઘરમા શું શું વસ્તુ રસોઇના કામમા આવી શકે છે તે જોઈ લો અને બહારથી લાવવી પડે તેમ હોય તેને પણ જુદી ચબરખીપર લખી લો લખી લેવાથી કાંઇ ભૂલવા પામશે નહીં ને બજારના ખોટા ધક્કા કોઇએ ખાવા પડશે નહીં

(૩) મહેમાનોની યાદી કરી લો.

(૪) ઘરમાં ક્યાં કઇ રીતે જમવા બેસાડશો ને તે વખતે ખાસ કઇ કઇ વસ્તુ જોઇશે તે પણ નોંધી રાખો; જેથી પાડોશમાંથી જોઇતી ચીજ આણી શકાશે

(૫) છેલ્લી મિનિટે તમને કઈ વસ્તુનો ખપ પડશે તેનો આછો અડસટો કાઢી રાખો ને તમારા ભલા પાડોશીપાસેથી તે મળી શકશે કે કેમ તે જોઇ લો મહેમાનો આવવાના હોય તેથી પા-અર્ધો કલાક વહેલા તૈયાર રહો. ભલે થોડીવાર પહેલા ઉતાવળ કરવી પડે, આથી છેલ્લી મિનિટનું ધાધલ નહીં થવા પામે

તમારું ઘર પહેલેથી છેલ્લે સુધી વ્યવસ્થિત છે કે નહીં તે જોઇ લો. પાટલા, ગ્લાસ, ને ફીનની માંડી આવેલ મહેમાનો માટે કોઇ બી સીગરેટ પીનારાઓ માટે બીડીપાન સીગરે માચીસ એશટ્રે સુધીનું બધું તૈયાર છે ખરૂ?

તમારા ચંપલ કે બુટોને ઘરમાં અલગાઉ મૂકી મહેમાનોના ચંપલ-બુટ માટે તમારા ચંપલ ઘોડો ખાલી કરી રાખો કે બધું અવ્યવસ્થિત લાગે

તમારૂ બાથરૂમ કે ચોકડી બરાબર સાફ ચ કતી છે ખરી? હાથ ધોવા સાબુ, નેપકીન સ્વચ્છ કપડાનો ટુકડો મુકયો ખરો? તમારા ર મહેમાનો માટે નાનકડી ટ્રેમાં કાંસકો, તેલ ક કે લોખંડના ચીપીયા-પીન અને રીબન મૂકે તો જમી ઘેર પાછા જતાં તેઓ સારી રી તૈયાર થઇ જઇ શકશે ને તમારી મહેમાનગી જરૂર યાદ કરશે

પાણી પીવાના ગ્લાસ-લોટા અંદરથી સ્વચ્ચ ચમકતાં છે? બાથરૂમ કે ચોકડી આગળ પગલૂછણું મૂક્યું છે? બાથરૂમનું બારણુ બરાબર ઉઘડે-બં થાય છે? તમારૂ રસોડું મહેમાનોની દ્રષ્ટિએ ચોક વ્યવસ્થિત છે? ખાસ કરી ચોકડી સાફ છે?

પાન-સોપારી એલચી વગેરે મુખવાસ પા દાનમા ગોઠવી તૈયાર છે?

બત્તીના બલ્બ બરાબર અજવાળું આપે એ સાફ કર્યાં છે?

કોઈને કાગળ પેન્સીલની કદાચ જરૂર પ માટે કાગળ-પેન્સીલ હાથવગી છે?

ઉપરોક્ત બધી હકીકતો ખોટી છાપ પાડ માટે નહીં. પણ ગૃહણી જો આગળથી યાદ ક લે કે વિચારણામા મૂકી દે તો ઘણો બો હળવો થશે ને જમનારાઓને સારી રીતે જમ ડ્યાનો સંતોષ લઇ શકાય. અને જમનારાઓ પ આડંબરવિનાની મહેમાનગતિ પામ્યાનો આનં લઇ જશે

તમે, કેટલા સુખી છો?

આપણા દેશમાં તો દીકરી અને ગાય દોરે ત્યાં જ જાય, એવી કરુણ પરિસ્થિતિ છે, છતાંયે ધીરે ધીરે આપણા દેશમાં સ્ત્રી શિક્ષણ વધતું જાય છે, અને આપણી ઘણી બહેનો પુરૂષસમોવડી બનીને પુરૂષની સામે પણ હરીફાઇમા ઉતરે છે ઉતરે, ભલે ઉતરે; વાંધો નથી, સારૂં છે પણ છતાંયે સ્ત્રીએ પોતાની નૈસર્ગિક, પોતાની શારીરિક ફરજો પણ અદા કરવી જોઇએ એ પણ એટલું જ સાચું છે કે નહિ?

સ્કુલમાં કે કોલેજમાં જતી કે જઈ આવેલી આપણી ઘણી બહેનો જ્યારે પરણીને ઘર માંડે છે, ત્યારે એ ઘરકામનાં દસરડા, છોકરાઓની લપ અને કુટુંબના કજિયામા જ એટલી બધી ડુબી જાય છે કે ઘડીભર તો આપણને પણ એની દયા આવે છે

આપણી બહેનો એમના ઘરમાં આજે દુખી છે એનું સાચું કારણ એ છે કે આપણી આજની સંસ્કૃતિની હવા જ એવી અસ્થિર છે કે સ્ત્રીની સહિસલામતી જ નથી રહી એને તો હોકાયંત્ર વિના જ નાવડી હંકારવી પડે છે આજે સ્કુલો અને કોલેજોમા ભણતી આપણી કન્યાઓને જે અધુરા શિક્ષણ આપવામાં આવે છે તે ભણીગણીને કેવળ નોકરી કરવા માટે કે કારકુની કરવા માટેનું જ આપવામા આવે છે એમને કંઇપણ ગૃહ-ઉપયોગી, જીવનોપયોગી થઈ પડે એવું શીખવવામાં જ આવતું નથી હોતું, એમને વધારેમાં વધારે ઘર જ સાચવવાનું હોય છે, છતાંયે એમને તો તે વિષયમાં શૂન્ય જ શીખવવામા આવે છે, અને ઉલટાનું ગૃહચિંતન, ગૃહશાસ્ત્ર, ગૃહશાંતિ, વિ. વિ જીવનોપયોગી વિષયો તરફ ઉપેક્ષાવૃત્તિ જ કેળવાવે છે

આ આપણા દેશની એકલાની જ ખામી છે એવું નથી પણ પરદેશોમાં પણ આજ ખામી છે. આથી, આપણી ઘણી બહેનો-સુધરેલી-પણ જ્યારે ઘર-સંસાર માંડે છે ત્યારે ઘણી જ કપરી પરિસ્થિતિમા મૂકાઇ જાય છે, આપણી બહેનોને સ્ત્રી તરીકે, પત્ની તરીકે, માતા તરીકે કે કુટુંબની અધિષ્ઠાત્રિ તરીકે જુદી જુદી કામગીરી કરવાની હોય છે, છતાંયે તેને એ માટે કંઇ પણ શિક્ષણ નથી જ મળ્યું હોતું અને આથી જ આપણા ઘણા લગ્નો અને આપણા ઘણા કુટુંબો બરબાદ થઇ જાય છે અને ભાગી જાય છે.

અમેરિકામાં હમણા જ એક વૈજ્ઞાનિક તપાસ થઇ હતી, તેમાંથી માલુમ પડયું કે હાઇસ્કુલમાં જતી છોકરીઓમાંથી ૭૫ ટકાની છોકરીઓ પરણવા માંગે છે ખરી, પણ તેમાંની ૨૫ ટકાની તો ગૃહિણી બનવાની મુદ્દલ ના પાડે છે. 'ફોરચ્યુન' સામયિક એક તપસીલ બહાર પાડી છે કે ત્રીજા ભાગની સ્ત્રીઓ ઇચ્છે કે પોતે સ્ત્રી થવાને બદલે પુરૂષ થએલ હોત તો સારૂં હતું. આમ, સ્ત્રીને સ્ત્રી બનવું પણ ગમતું નથી, ત્યાં એની આકરી અકળામણી ફરજો અદા કરવાનું તો એને ક્યાંથી ગમે?

સાચી હકીકત એ છે કે સ્ત્રીમાં બુદ્ધિ છે, અને શક્તિ છે અને તેથી તે પુરૂષની સમોવડી બની શકે તેમ છે અને તેથી તેને પુરૂષના જેવું જ શિક્ષણ આપવું તે જ મોટામાં મોટી અને ભયંકર ભૂલ છે. ખરી વસ્તુ તો એ છે કે પુરૂષની કામગીરી પણ જૂદી છે અને સ્ત્રીની પણ જૂદી છે સ્ત્રી ભલે (કેરીઅર ગર્લ) નોકરી

કરતી બને પણ એની પહેલી ફરજ ઘરપ્રત્યે, પતિપ્રત્યે અને બાળક પ્રત્યે છે એ પહેલી ફરજ ભુલીને કે સદંતર તજીને બીજી પ્રવૃત્તિ કરે, એથી આપણું કુટુંબ બરબાદ થવાનું છે. સ્ત્રી એની કામગીરી કરતાં કરતાં પણ એનુ ઘર સંભાળી શકે તો ઘરમા ઘણોજ આનંદ અને ઉમંગ રહે

તમે તમારા જીવનમાં કેટલા સુખી છો એ સમજવા માટે નીચે વીસ પ્રશ્નો પૂછ્યા છે તે પ્રશ્નો તમે તમારી જાતનેજ પૂછીને, તેના સાચા જવાબ તમારા દીલનેજ આપો, અને જાણો કે તમે ખરેખર સુખી છો કે દુઃખી?

(૧) તમે સવારે ઉઠો છો ત્યારે ઘરનું કોઇ કામ કરવાનું છે એના આનંદ સાથે ઉઠો છો?

(૨) તમો સ્ત્રી છો તે માટે તમે રાજીખુશી છો?

(૩) તમે, આજે જે સ્થિતિમા–વાતાવરણમા છો એથી તમને સંતોષ છે? બીજા માણસોને તમે ગમો છો?

(૪) તમારું જે વાસ્તવિક ધ્યેય છે તે તરફ તમે દિવસે દિવસે આગળ વધતા રહો છો ખરા કે?

તમારૂં હૃદય કોઈ ગુન્હાથી કે પાપથી ડંખતું તો નથીને?

(૬) તમને બીજા માણસો ગમે છે અને એમની સાથે ચલાવી શકો છો ભારેમાં ભારે હોય તો પણ?

(૭) તમને બાળકો ગમે છે?

(૮) તમારૂ જાતિય જ્ઞાન કેવું છે? તમારા પતિ સાથે જાતિય સુખ માણ્યા પછી તમારૂ સુખ વધે છે?

(૯) તમે સામા માણસને અને ખાસ કરીને તમારા પતિને સમજી શકો છો ખરા?

(૧૦) તમે તમારી જાત કરતા તમારા કામ કે તમારા ધ્યેયને મોટું ગણો છો?

(૧૧) તમને તમારા રોજના ઘરકામ કરતા બીજા વિષયોમાં પણ રસ હોય છે ખરો?

(૧૨) તમને નવા નવા વિચારો આવે છે? અને તમારી બુધ્ધિ વાપરવામાં મજા આવે છે ખરી કે?

(૧૩) તમે ઘરકામના ઢસરડાથી કે ઘરના એકધારા જીવનને પ્રેમથી વધાવો છો ?

(૧૪) તમે દરેકરીતે ખાવા, પીવા, ને ઉંઘવામાં સાજા સારા છો?

(૧૫) તમને તમારા વર જેવા છે તેવા પ્રત્યે પ્રેમ ઊભરાય છે ખરો? તમને તમારા કુટુંબ પ્રત્યે માન છે ખરૂ?

(૧૬) તમારામા વિનોદવૃત્તિ છે?

(૧૭) તમને તમારા જીવનમાં કોઈ સારી વસ્તુઓ કરવાનો શોખ છે ખરો કે? અને એ માટે તમને કોઇ ચિંતા કે બીક તો નથીજને?

(૧૮) જે નસીબમાં લખાયું છે, અને જે બદલ્યુ બદલી શકાય તેમ નથી તેવા જીવનને હિંમતથી વધાવી લીધું છે તે માટે તમને કદી શોક થાય છે?

(૧૯) તમે ટીકા કે દુઃખ મુંગા મોઢે સહન કરી શકો છો?

(૨૦) આજે, તમે જેટલા સુખી થવા ચાહો છો એટલાજ તમે સુખી તમારી જાતને ધારો છો?

ઉપરના વીસ પ્રશ્નોંમાથી આશરે પંદરેકના જવાબ તમે હકારમા આપશો, તો તમે ઘણાજ સુખી છો, અને દસથી ઓછાના હકારમાં આપશો તો તમારા જીવનને ઘણુંજ બદલવાની જરૂર છે

★

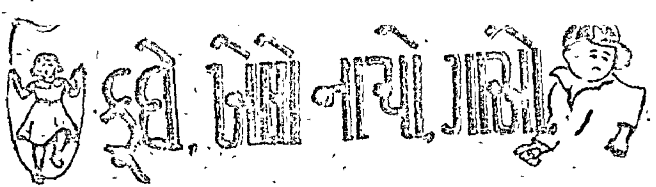

પોપટનું પાંજરૂં !

મારે બારણે પોપટનું પાંજરૂં છે,
એમાં મેના પોપટનું જોડું છે.
એમને લીલી લીલી પાંખો છે,
એમને ઝીણી ઝીણી આંખો છે.
એમને ચાંચ સોહામણી રાતી છે,
પોપટને કંઠે કાંઠલો કાળો છે,
મારે બારણે પોપટનું પાંજરૂં છે
પાંખો વડે તેઓ ઉડે છે,
આંખો વડે તેઓ ભાળે છે.
ચાંચ વડે તેઓ ચણે છે,
કાંઠલાથી કેવા શોભે છે !
મારે બારણે પોપટનું પાંજરૂં છે.
જો કે ગગનમાં તે ઉડતા નથી,
ને પાંજરામાંથી ખસતા નથી,
પાઠ ચોપડીઓના ભણતા નથી,
એમના જેવા ગીતારા મળતા નથી,
મારે બારણે પોપટનું પાંજરૂં છે.

— નટવર અકલેસરી

ચડસકુમારીની ચડસ

પ્રતાપરાય એચ. ભદ્રેશ્વરા

મૃત્યલોકની નહિ, પણ સ્વર્ગની આ વાત છે. સ્વર્ગમાં તો દેવો સિવાય કોઈ રહેતું નથી. ભજન, કીર્તન, તપ, વગેરેમાંજ એમનો સમય પસાર થાય છે. વહેલી સવારે પરોઢથી તે છેક મધરાત સુધી ત્યાં બ્રહ્મનાદ ગુંજ્યા કરે છે.

આવા દેવવાસમાં એક છોકરી રહેતી હતી. એનું નામ છે ચડસકુમારી એને બોલવા બહુ જોઈએ. એક ઘડી પણ છાની ન રહે. એને બીજી પણ ટેવ હતી. એક ઘરમાં વાત સાંભળી કે તરતજ બીજે ઘેર કહી આવે. બિલાડીના પેટમાં ખીર ટકે તો એના પેટમાં વાત ટકે. બીજાની વાત સાંભળીને માણસને રીસ ચડે, તેના ઉપર ખાર રાખે, તેનું બુરૂ કરવા તૈયાર થાય, એવા એવા ભાવ જાગે તેનું નામ ચડસ. આવા ભાવ એ કુમારી જગાડતી તેથી તેનું નામ ચડસકુમારી હતું.

એક દેવને ઘેર જે ભજન સાંભળે એ બીજા દેવને ઘેરે ગાય એક દેવને ઘેરે દશાઅવતારની કથા સાંભળે તો દોડે, પછી બીજા દેવતાને ઘેરે એ કથા કહી સંભળાવે, તોજ એને આનંદ પડે એની એવી ટેવને કારણે બધા દેવોને એ બહુ ગમતી. એને કેટલીય કથાઓ, કેટલાય શ્લોકો, કેટલાય ભજનો કંઠે હતા.

એક વાર એણે નારદજી પાસે પૃથ્વીના ગુણગાન સાંભળ્યા. એમણે કહ્યું, 'પૃથ્વી પર અત્યારે કળયુગ ચાલે છે'

ચડસકુમારીએ જાતજાતના પ્રશ્નો પૂછવા માંડયા: 'ત્યાં શું શું જોવાનું છે? ત્યાંના લોકો કેવા છે? કેવી વાતો કરે છે?'

નારદજીએ બધી વાત કહી. એ સાંભળી એને પૃથ્વી ઉપર જઈને રહેવાનું મન થયું.

ચડસકુમારી પૃથ્વી ઉપર જવા થનગની રહી હતી, તરતજ એ બોલી, 'મારે પૃથ્વી પર જવું છે, સ્વર્ગમાં ઘણા વર્ષ થયા, હવે થોડો સમય પૃથ્વીપર રહેવાનું મન થયું છે!'

વિષ્ણુ ભગવાને રજા આપી. ચડસકુમારી પૃથ્વી ઉપર પહોંચી ગઈ. એ તો ખુબ હરી ફરી અને દુનિયા જોઈ. એ રહેતી તે શેરીમાં સૌની સાથે હળીમળી ગઈ એ વાતે‌ડિયણ તો હતીજ. દેવતાઓ એના પર ખુશ હતા તો પછી બિચારા માણસો ખુશ થાય તેમાં શી નવાઈ? એક બીજાની વાતો સાંભળવામાં તો તેઓ દેવતાને પણ ટપી જાય તેવા હતા!

એક દિવસ એણે રાજકુમારીને ત્યાં રામલાલની વાત સાંભળી ચડસકુમારીને કંઈ કંઈ થઈ ગયું એ તો પહોંચી રામલાલને ત્યાં. બધી વાત કહી સંભળાવી. રામલાલ ખુબ ગુસ્સે થઈ ગયો. એ બોલ્યા: 'એમ વાત છે? હુ એમને બતાવી આપીશ હવે એ રાજકુમારીનો પતિ અને રાજકુમારી પણ જાણશે કે કોની સાથે કામ પડયું છે. એવી તરકીબ કરીશ કે એ લોકોજ પોતાની જાળમાં ફસી જશે!'

ચડસકુમારીએ જઈને એ વાત રાજકુમારીને કહી. રાજકુમારીના ઘરના માણસો એ વાત સાંભળી રાતાપીળા થઈ ગયા એ લોકો બોલ્યા, '..મણવારમાં અમે એને ઝેર ખવડાવી દઈશુ!'

ચડસકુમારીએ વાત રામલાલને પહોંચાડી! એ સાંભળી રામલાલ લાલ લાલ થઈ ગયો. એ ગર્જ્યો, 'હું જમણવાર પહેલાં ગુડાએને મોકલીશ. એમનું કાટલુ કાઢી નાખીશ'

આ વાત ચડસકુમારીએ રાજકુમારીને કહી દીધી.

આમ એક મહિનામાંજ ચડસ કુમારીએ આવી રીતે કેટલાય ઘરોમાં હોળી સળગાવો નારદજીએ આ સમાચાર વિષ્ણુ ભગવાનને સંભળાવ્યાં. વિષ્ણુભગવાનને થયું કે આટલી નાનકડી છેકારી આવી કુટનિતી કયાંથી શીખી?

આઘાપાછી કરવાની ટેવથી પૃથ્વીપર સૌ કોઈ ચડસકુમારીને ધિક્કારવા લાગ્યા. પણ ચડસકુમારીને તો ધરતીપર રહેવામાં ખૂબ આનંદ આનંદ આવતો હતો. રોજ નવી નવી વાતો એને સાંભળવા મળતી. રોજ કોક ને કોક વચ્ચે ટંટો, ઝઘડા થતાં, તેથી તેને ખુબ આનંદ આવતો.

આખરે કંટાળીને વિષ્ણુભગવાને એને પાછી સ્વર્ગમાં બોલાવી લીધી. એને પહેલાં તો ખૂબ ધમકાવી. પછી કહ્યું 'પૃથ્વી ઉપર તેં આ શી ધમાલ મચાવી છે?'

ચડસકુમારીએ કહ્યું, 'મેં તો જરાય ધમાલ મચાવી નથી–હું તો જેવી અહીં હતી એવી ત્યાં પણ હતી! અહીં જે કામ કરતી હતી એ ત્યા પણ કરતી હતી! અહીની વાત પણે કરૂ છું. અને ત્યાંની વાત અહીં!'

'આવુ બધું નહીં ચાલે! તુ પૃથ્વી પર રહેવાને લાયક નથી, તારે હવે સ્વર્ગમાંજ રહેવાનું છે.' ભગવાન એકદમ ગુસ્સે થઈને બોલ્યા.

ચડસકુમારી જીદ્દ કરતી બોલી, 'ના ભગવાન ના...હું તો પૃથ્વીપર જઈને જ રહીશ, ભલે ત્યાં મને કોઈ ચાહતું ન હોય પણ મને ત્યાં રહેવામાં ખુબ આનંદ આવે છે. અહીંની તો એકની એક વાત, એકના એકના એક ભજન, એની એ જ કથાઓ થાય છે. જયારે પૃથ્વીપર તો નત નવી વાતો થાય છે!'

વિષ્ણુભગવાને વિચાર કરી કહ્યું, 'સારૂં તું પૃથ્વીપર જઈને રહે, પણ

આઘીપાછી કરવાની ટેવ મૂકી દૈજે !'

ચડસકુમારીએ કહ્યું, ભગવાન ! એ ટેવ મારાથી નહીં છોડાય !' ચડસકુમારીએ હસીને ના પાડી દીધી. એને તો આઘી પાછી કરવામાં જ આનંદ આવતો !

આમ ચડસકુમારી હઠે ચડી, એટલે ભગવાન બોલ્યા, 'જેવી તારી મરજી' તું પૃથ્વીપર જઈને રહી શકીશ. તારી આ ટેવ પણ રહેશે પણ તારૂં રૂપ બદલાઇ જશે ! ને દરેક સ્ત્રીમાં તારો અંશ રહેશે' આમ ભગવાને થોડો થોડો અંશ સ્ત્રીઓમાં મૂકી દીધો.

એટલે જ સ્ત્રીઓના પેટમાં વાત ટકતી નથી ! જ્યારે સ્ત્રીના પેટમાંથી બહાર વાત નીકળે ત્યારે જ સ્ત્રીને આનંદ થાય ! આથી ચડસકુમારીને પણ આનંદ થતો. આજે પણ કોઇ સ્ત્રી વાત પેટમાં રાખી શકતી નથી. એનું કારણ ચડસા કુમારી જ !

★

વાહ....વાણીયાભાઈ વાહ.....

— 'નયન'

એક ગામમાં એક વાણીયો રહેતો હતો. તે બહુ જ ધનવાન અને ચતુર હતો. એક અંધારી રાત્રે તેના ઘરમાં ચોરી કરવા માટે ચોર આવ્યા. તે લોકો વાણીયાનાં ઘરનાં નવેરામાં સંતાઇ ગય.. નવેરાં પાસે જ વાણીયાના બાથરૂમની બારી પડતી હતી. સવારે ઉઠીને વાણીયો બાથરૂમમાં ન્હાવાં ગયો. તેની સ્ત્રીએ તેને ન્હાવાનું પાણી કાઢી દીધુ....ન્હાતા ન્હાતાં વાણીયાની નજર સંતાયેલા ચોર તરફ પડી. વાણીયાએ વિચાર્યું કે જો હું બુમ બરાડા પાડીશ તો ચોર નાસી જશે તેમ વિચારીને તેણે એકવાર ચોર તરફ અને બીજી વાર પોતાની સ્ત્રી ઉપર પાણીના કોગળા કરવા લાગ્યો. આ વાતની તેની સ્ત્રીને ખબર ન પડી, તે ખિજાઇને બોલી 'નહામા વગર આમ નકામું પાણી શા માટે બગાડો છો ? ગાંડા થઇ ગયા છો ?'

વાણીયાએ કંઇ જવાબ ન આપ્યો. તે તો કોગળાં કરતો જ રહ્યો. આ પ્રમાણે વાણીયાનું વર્તન જોઇ તે બુમો પાડતી પાડતી પાડોશીઓને બોલાવી લાવી. તેઓએ આવીને પૂછયું: 'કેમ ભાઈ, આવું નકામું કામ શું કરવા કરો છો ?'

વાણીયાએ જવાબ આપ્યો: 'કેટલાં હજાર રૂપિયા ખર્ચીને આ સ્ત્રી સાથે લગ્ન કર્યા....હસતાં હસતાં મશ્કરીમાં કોઇવાર કોગળો કરવાથી શું થઇ ગયું ? જરા આ તરફ નવેરામાં તો જુઓ, પેલા માણસોને જુઓ... તેને મેં કોઇવાર એક કોડી પણ નથી આપી ...તો પણ કેટલી વાર સુધી તેનીઉપર કોગળા કર્યાં છતાં તેઓ કંઇ પણ બોલ્યા વગર ચૂપચાપ બેઠા રહ્યાં.'

આ પ્રમાણે કહી તેણે ચોરને બતાડયો. આ તમાશો જોઇ બધાં હસી પડયાં. તેઓએ ચોરને પકડીને ન્યાયાધીશને હવાલે કરી દીધો. ન્યાયાધીશ અને બીજા લોકો પણ વાણીયાભાઈની ચતુરાઈઉપર ખુશ થઈ ગયાં. અને તેની ચતુરાઈના વખાણ કરવા લાગ્યાં.

વાહ....વાણીયાભાઈ....વાહ....

રજાઓમાં શું શુ રમશો ?

[અત્રે જે રમતો આપવામાં આવી છે તે બા, બાપુજી, ભાઇ-બ્હેન, સૌ કોઇ ભેગાં મળી રમી શકે એવી છે. ખાસ તો અમારા નાનકડા દોસ્તોને રજાઓમાં ફુરસદની પળોમાં કંઇક નવું રમવા મળે એવી ઇચ્છા સહિત આ રમતો આપી છે.]

સંગ્રાહકઃ– 'ક'

રમત નં. ૧ :–દરેક રમનારે કાગળ અને પેન્સીલ લેવી. કાગળમાં પેન્સીલ વડે પાંચ ઉભા અને પાંચ આડા એટલે કુલ્લે પચ્ચીસ ખાના બનાવવા. પછી એક પછી એક જણ એક-એક અક્ષર બોલે તે દરેકે પોતાને જે ગમે તે ખાનામાં મૂકવો. ખાના પૂરા ભરાઈ જાય, એટલે દરેકના કાગળ તપાસવા. જેના ખાનામાં આડી કે ઉભી લાઇનમાં અક્ષરો વડે અર્થ નીકળી શકે તેવા શબ્દો વધારેમાં વધારે બનતા હોય તે જીત્યું ગણાય.

રમત નં. ૨ :–આ રમતમાં પણ કાગળ અને પેન્સીલ લો. કાગળઉપર આડાઊભા ૨૫ ખાના પાડો. દરેક આડા ખાનાના મથાળે ખાનાનું નામ આપો. જેમકે ૧લું ખાનું ફૂલ, ૨જું ખાનું ગામ, ૩જું ખાનું નદી, ૪થું ખાનું હથિયાર યા ઓજાર, પમું ખાનું જાણીતી કુંપની. ડાબા હાથે ઉભી લાઈનમાં તમારૂં નામ યા તો કોઈપણ પાંચ અક્ષરનો શબ્દ લખો.

રમત નં. ૩ :–તમામ મિત્રોને કાગળ અને પેન્સીલ આપો. (બને તો વાળુપાણી કર્યા પછી આ રમત રમશો તો વધારે મજા આવશે) રાત હોય તો બત્તી બુઝાવી દો અને દિવસ હોય તો સંપૂર્ણ તેટલું અંધારૂં કરો. પછી રમનારાઓને કોઈ પણ ચિત્ર દોરવા આપો. દા. ત. હોડી યા વિમાન. અનુમાને તમારા મિત્રો ચિત્ર પુરૂં કરી વિચારશે કે હવે લાઈટ થશે. પણ તરત તેમને કહો કે હોડીપર વાવટો દોરો યા વિમાનપર નામ લખો. વળી પાછું કહો કે હોડી નીચે જરા પાણી દેખાડો; ઉંચે આકાશમાં વાદળાં દેખાડો છેલ્લે હોડીનું નામ લખવા કહો. આમાં દરેકે દરેક રમનારની અનુમાન શકિત અને સ્મૃતિની ચકાસણી થશે. દરેક રમનારનું ચિત્રકામ એકઠું કરી જેનું સપ્રમાણ અને સારૂં હોય તે રમનાર જીત્યો ગણાય. વારેવારે આ રમત રમવાથી બાળકો તેમાં પ્રવિણતા જરૂર મેળવી શકશે.

રમત નં. ૪ :–દરેકે દરેક બાળકો ગોળ કુંડાળામાં બેસી જાય. વચમાં એક બાળક બેસાડી અમ્પાયર નીમો. કુંડાળા માંહેનો એક બાળક કોઈ પણ એક અક્ષર આપે. દા. ત. "સ." પછી અમ્પાયર તે બાળકથી એક બે ત્રણથી માંડી દસ સુધી બાળકોને ગણે અને જે બાળકની સામે આંગળી

(અનુસંધાન પૃ. ૪૮)

શેખચલ્લી ગતાંકથી ચાલુ (હપ્તો પાંચમો)

બચાવો બચાવો!
કોઈ માણસનો અવાજ આવતો હોય એમ સંભળાય છે. "બચાવો બચાવો" મદદ માગે છે.
હાં...પણ કઈ રીતે મદદ કરી શકાય!
પહેલાં તો એ ક્યાં છે તેજ શોધી કાઢો પછી મદદની વાત
તમો દૂરબીન માંથી જુઓ. હું વિમાન નીચે લઉં છું.
નીચેના એક બહુંજ ઊંચા ઝાડની ડાળીએ માણસ લટકતો દેખાય છે. હાથપગ છૂટા છે ફક્ત એક ડાળીએ પહેરણ ભરાયું છે.
પેલો પાપીઓ, મારો જીવ લેશે ત્યારેજ જંપવાનો!
ઝાડને થડમાંથી માણસો કાપતા લાગે છે! જો ઝાડ પડયું તો પેલો પણ ખલાસ!
હવે, થોડી વાર છે! શેખચલ્લીજી! યાદ કરી લ્યો!!
એમ બોમ્બ નાખવાથી પેલો માણસ પણ તેના ધડાકાની સાથે જ ખલાસ થશે
ત્યારે શું કરવું કંઈ સમજાતું નથી
હું નવી યુક્તિ બતાવું!

(ક્રમશઃ)

ઇનામી હરીફાઇ નં. ૨

શોધી શોધીને આપો!

(નીચેના વાકયોમાં આપણા ફળો અને શાકભાજીના નામો છુપાઇ ગયા છે, તો તે શોધી શોધીને આપો. વિકલ્પોનો ખાસ ખ્યાલ રાખજો.)

* ★ ● ★

૧ ખાલી પાના ભરવાના માટે આ નવલકથાના વાર્તાકારે લાંબી લાંબી વાર્તા કરી મૂકી છે.

૨ મહીપાલ ખજુરીપર ચડયો છે અને વીટી ડાળા પાણીમાં નાખી આવ્યો છે.

૪ 'બટા, ટાટા કહો પપ્પાને! અને કો બીચપર સાંજે આપણુ જાઇશું.

૫ એની તો ગપે રૂષિ મુનીની રૂદ્રાક્ષ પણુ તોડી નાંખી.

૬ આવા વાંકાં દાડા કેટલા દિ?

૭ રાયતુ રીયાસતોમાં બાપુઓ બહુ જ ખાતા હતાં

૮ એનું પાપ ડીમ ડીમ વગાડી બોલી રહ્યું છે.

૯ શારદા ડમડમ વિમાની મથકેથી બેઠી હતી અને એને અંતર બુચ મારેલું હતું.

૧૦ એનો સાહ્યબો રક્તપિત્તનો રોગી છે અને એથી એ સંત રામસ્વામીના આશ્રમમાં માતાજી સીતા ફળકુટિરમાં રહે છે.

૧૧ ગફુલા વરસતા વરસાદમાં પણુ ભીંજાતી બહાર જાય છે.

૧૨ મારી કચેરી કલોલમાં આવી છે.

૧૩ એના ખમીશના ગાજ રતુ દરજીએ ખરાબ કર્યાં છે, અને એના રંગીન કપડા પણુ માકા કડીઆ જેવા બનાવ્યા છે.

૧૪ તમે થીગડા પહેરેલાં કપડાં પહેરશો એથી શરમ નહિ જાય. જુઓને મંગુ વાર વાર કપડું કેવું સાચવે છે?

૧૫ તમારા મોજાં બુદિયાળ છે.

૧૬ પંજાબનો બંધ ભાખરા નાનગલ કામધેનુની ગરજ સારશે.

૧૮ ટેવ ટાણાં ઉપર જ અને શકરી યાદી ઉપર જ.

૧૮ સીતારામ ફળકુપ ભેજાનો છે એ કેવું કહે છે 'બાર હાથનું ચીભડું અને તેર હાથનું બી.'

૧૯ એના પેટમાં તાંદળજો છીપતો નથી.

૨૦ તમે તો ભાઈસાહેબ, એવા ભીંડા મારો છે કે બસ, ન પૂછો વાત!

ચેતન

—:ગતાંકની હરીફાઈઓના ઉકેલ:—

—: પહેલી હરીફાઈ :—

૧ કૃષ્ણા, ૨ મહી, તાપી ૩ કોશી, સોન. ૪ સાબરમતી, વાત્રક. ૫ ગંગોત્રી, મહી. ૬ ગોદાવરી, ઈંદ્રવતી. ૭ જમુના, શેત્રુંજી. ૮ જેલમ, સરસ્વતી, ૯ રેવા, ચીનાબ. ૧૦ કોયના. ૧૧ નર્મદા, કાવેરી. ૧૨ મહી, રેવા, મહા. ૧૩ નર્મદા. ૧૪ ગંગા, તાપી, રાવી એરૂ, ૧૫ ઈંદ્રવતી, સોન, ચંબલ, સરસ્વતી. ૧૬ પૂર્ણા, નીરા, ઓજલ.

—: વિજેતાઓ :—

બધાજ સાચા.

કનુ વોરા, (પાલીતાણા). બાબુલાલ અધ્વર્યુ, (પોરબંદર)

૨ ભુલ.

પ્રવીણ ભટ્ટ, સરોજ મહેતા, નટવર મોદી.

હરીફાઈ નં. ૨

૧ મોરાર, મોરારજી, જીરણ, રણ, છોડ, રણછોડ, રણછોડજી, જી, જીદે, દેસાઈ, સાઈ.

૨ ગો, ગોમતિ, મતિ, પ્રસાદ, સાદ, ગોમતિપ્રસાદ, હારી, જુ, જુહારીમલ, રીમ, મલ, તિવારી, વારી.

૩ મા, માર, મારકંડ, કંડરા, રાય, રા, વૈકુંઠ, લાલ, વૈકુંઠલાલ, મહેતા.

૪ કનૈયા, નૈયા, લાલ, કનૈયાલાલ, મા, માણેક, કલાલ, માણેકલાલ, મુનશી

૫ ભા, ભાનુ, શંકર, ભાનુશંકર, ઓધવ, ઓધવજી, જી, ચામ, ચામડી, મડીયા.

૬ તારા, બેન, તારાબેન, મોહ, મોહન, મહા, મહાત્મા, ચીત, ચીતલીયા.

૭ મન, હર, લાલ, મનહરલાલ, મોતી, લાલ, મોતીલાલ, પા, પાના, ના, ચંદ, પાનાચંદ.

૮ મો, મોહ, મોહન, લાલ, કર, કરમ, ચંદ, કરમચંદ, ગાંધી.

૯ નટ, વર. નટવરભાઈ, ભા, ભાઈ, શામ, શામળ, મળ, દાસ, વોરા.

૧૦ મદ, મદન, મોહ, મોહન, શીવ, વશ, રણ, શરણ, શિવશરણ, નિલ, કંઠ, નિલકંઠ.

૧૧ ઇન્દ્ર, નપુર, પુર, મા, માણેક, ગર, નગર.

૧૨ શાહ, દામોદર, દર, દાસ, પર, સો, પરસોતમ, બરફી.

૧૩ સુર, રજ, સુરજ, ભાઈ, ભા, શ્યામ, શ્યામજી, ભગવા, ભગવાનજી. વાન, જી.

૧૪ કેશ, કેશવ, પ્રેમ, જી, પ્રેમજી, કાન, કાનજી, ગુણ, ગુણવંત. રાય.

૧૫ ઘન, શ્યામ, ઘનશ્યામ, દાસ, જમ, જમના, પ્રસાદ, સાદ, ઘી, ઘીવાલા.

૧૬ કીર્તિ, કુમાર, કીર્તિકુમાર, માર, કીકા, ચંદ, ખુશાલ, શાલ, દાસ

— વિજેતાઓ —

પાંચ ભુલો.

૧ શૈલેશ શાહ. ૨ વાસુદેવ ભાવસાર.

હરીફાઈ નં. ૩

૧ નીકીતા ક્રુશ્ચેવ.

૨ ઉધવરાવ પાટીલ.

૩ નદી છે, ને તે બિહારમાં આવી છે.

૪ ટ્રેન્ડ માસિકના તંત્રી છે.

૫ વી. વી ગીરી.

૬ રાજબંસી દેવી.

૭ પદમશ્રી

૮ પરાગ.

૯ ઇન્દુલાલ યાજ્ઞીક.

૧૦ ભોગીલાલ લાલા.

૧૧ ગોરી.

૧૨ કેળવણી ખાતાના નાયબ પ્રધાન.

૧૩ મધ્યપ્રદેશની રાજધાની ભોપાળ છે.

૧૪ મહીસુરની રાજધાની બેંગલોર છે

૧૫ મુંબઈમાં, કોયના નદી પાસે.

૧૬ ઉષ:કાલની ભુમી.

૧૭ પેરીસનો એફીલ ટાવર ૯૧૪ ફુટ ઉંચો.

૧૮ ત્રિવેન્દ્રમ.

વિજેતાઓ

બે ભુલોમાં—

વનીતા શાહ, બાબુલાલ વોરા, સરોજ મહેતા.

ત્રણ ભુલો—

અહમદ શેખ, નયના ગોર.

'Gripoli' PRINTING INKS

DHULEKAR BROS — BOMBAY 7

ચેતન સાહિત્ય મંદિર માટે તંત્રી, મુદ્રક ને પ્રકાશક : પ્રતાપરાય પ્ર. વ્યાસે ચેતન પ્રિન્ટર્સ,ની ૨૩ એ, ગાવબા વાડી, મુંબઈ ૨ માં છાપી, ત્યાથી પ્રકટ કર્યું છે.

ચાંદની

પરોચ પ્ર. વ્યાસ

*

જનરલ મેનેજર

કુમાર જાની

વર્ષ ૧૩ મું : અંક બીજો
જુન ૧૯૫૮
૩૭
નવા પૈસા

રૂપનો આ રૂપાળો ઇલાજ
સૌંદર્યવૃધ્ધિ માટે
અનુપમ છે !
રેમી સ્નો
રેમી સ્નો સૌંદર્યવર્ધક છે, ત્વચાને
સુંવાળી બનાવે છે અને ચહેરા
પર ફુલ જેવી તાઝગી લાવે છે.
વાળની ચમક, સુંવાળપ
અને ખુશબુદાર નવી
સુગંધ જાળવી રાખવા...
રેમી
હેર ઓઇલ
રેમી હેર ઓઇલ વાળની સંભાળ
માટેનું સર્વોત્તમ સાધન છે.
એ. વી. આર. એ. એન્ડ કું.
મુંબઇ ૨-મદ્રાસ ૧.

મુંબઈ અને ગુજરાતમાં ૨૫ વર્ષથી પ્રખ્યાત એવી

નારાયણ વેલપુર બીડી જ

વા પ રે.

બળતા મળતા લેબલથી બચો. અને અમારું રજીસ્ટર લેબલ જોઈને જ બીડી ખરીદો

ANY WHERE & EVERY WHERE

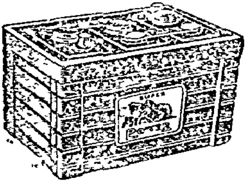

NEW GRADE 21 JEWELS

SUPER POWER BATTERIES

A Guranteed Battery for Better Starting & Lighting

SUPER POWER BATTERIES (India) Private Ltd.

Krishna Nivas, Charni Road, Corner, New Queen's Road, BOMBAY 4.

Office : 27345 Phones : Factory : 74199

લવાજમ

હિંદમાં	એક વર્ષના	રૂ.	૫
,,	બે વર્ષના	રૂ	૯
,,	પાંચ વર્ષના	રૂ.	૨૦
પરદેશમાં	એક વર્ષના	રૂ	૮
,,	બે વર્ષના	રૂ.	૧૪
,,	પાંચ વર્ષના	રૂ	૩૩

ચેતન

(સ્થાપના–૧૯૪૬)
લોકોપયોગી સાંસ્કારિક માસિક

જાહેરાતના ભાવ

આખું પાનું	રૂ.	૭૫
અર્ધું પાનું	રૂ.	૪૦
¼ પાનું	રૂ	૨૦

આર્ટ પેપર તથા રંગીન જા.ખ ના ભાવ અલગ.

ઠાકુરદ્વાર. ઝાવબાવાડી, રામમંદિર પાછળ, મુંબઇ ૨. ટેલીફોન ૨૦૭૩૯

હો વર્ષા

હો આવી વર્ષા ઝરમર
ઠંડો મીઠો વાયે સમીરણ ઝરમર શી પર્ણોની ફરફર
હો આવી વર્ષા ઝરમર !

ગરબે ઘુમતી કન્યાઓશી વાદળીઓ ઘુમે
હૈયું સઘળું ઠાલું કરતી ધરતીને ચુમે
હો આવી વર્ષા ઝરમર.

શંખ ફૂંકાયા, ગર્જન છાયાં, યુધ્ધે ઓ સો ઘુમે
યોધ્ધા સૂતા આકાશે ને આંસુ અખિયા ઝુમે
હો આવી વર્ષા ઝરમર.

ડોલે પર્ણો, ફૂલડાં ખીલે, મોરના કંઠો ખૂલે
સરિતા ઝરણાં સાગર-મૈયા પ્રકૃતિ ફાલે ફૂલે
હો આવી વર્ષા ઝરમર.

વાયે વનવન શીતલ સમીરણ રૂમઝુમ કરતા ઝુલે
આશ-અનોખી હામે હામે પણ ના ઉર ઝરૂખે
હો એવી ઉરની મર્મર
હો આવી વર્ષા ઝરમર.

મધુરમ્

પંડિતજી એક મહાન નેતા તરીકે અને એક મહાન પુરૂષ તરીકે ઘણા જ મહાન અને ઘણા જ ભવ્ય છે. પણ એક મહાન કારભારી તરીકે એ એટલા જ નથી ઝળકી શક્યા તે આપણુ દુર્દૈવ છે. છેલ્લા દસ–બાર વરસોથી આપણો કારોબાર જે રીતે ચાલી રહયો છે તેથી પંડિતજીને ઘણું જ દુખ અને ઘણી જ શરમ છે પોતાના જ પક્ષમાં આટલી બધી ફાટફૂટ ને સત્તા માટેની પડાપડી, પોતાના જ પક્ષના માણસોમાં નાત, જાત અને કોમના ઉગ્ર ભેદભાવો, પોતાના જ તડમાં આટલી બધી લાંચ રૂશ્વત અને અંધાધુંધી જોઇને એમનું હૃદય જળી જાય છે, અને ઘણી વખત તો ભયંકર ચિત્કાર કરી ઉઠે છે અને બોલી ઉઠે છે કે, 'શું આ જ સ્વરાજ છે ? શું આજ કોંગ્રેસની સેવાવૃતિ છે ?' પણ દુખ એ છે કે એમનું છુપું રૂદન કોઇ જ સાંભળતું નથી આથી એ ઘણી વખત એકદમ નિરાધાર અને હતાશ થઇને બોલી નાખે છે તમે તમારૂં ફોડી લો મારાથી આ નહિ જ ચલાવી લેવાય' પણ . પણ એમની આજુબાજુ એવા તત્વો ભરાયા છે કે જે દુખી થઇ ગએલા પંડિતજીને તરત જ ઠંડા પાડી નાંખે છે, અને એમના ઉત્સાહ, એમના જોમ અને ધગશ ઉગી ન ઉગી કે તરતજ મારી નાંખે છે, અને ફરીને પાછા પંડિતજીને નાના બાળકની જેમ એક કે બીજા બાને મનાવી પટાવીને સમજાવી લેવામા આવે છે બાકી પંડિતજી માનસીકરીતે કે શારીરીક રીતે જરાયે થાકેલા કે ભાગેલા નથી જ પણ એમના પક્ષની અધોગતિ જોઇને જ એમને વારેવારે છુટા થવાની ઇચ્છા થઇ આવે છે. પણ દરેક વખતે એ ઇચ્છાઉપર સૌ ભેગા મળીને પાણી જ છાંટે છે. મિત્રોના અને સાથીઓના પ્રેમથી પંડિતજી પીગળી જાય છે, અને પક્ષની એકતાના હાઉથી બીને પેતાની લાગણી આગળ પંડિતજી મ્હાત થઇ જાય છે અને પોતાના અચલ સિધ્ધાંતિનો વાસ્તવિકતા સામે ભોગ આપે છે પણ આથી દેશને ફાયદો નથી જ થતો જો પંડિતજી છ મહિના કે બાર મહિના માટે વડા પ્રધાન મટીને જવાહરલાલજી બની ગયા હોત તો દેશને જ અને કોંગ્રેસને જ લાભ હતો તંત્રને એમાં ખોવા જેવું હતું જ નહિ. આજે દૂરથી જેટલું દેખાય છે તેટલું નજીકથી જ નથી જ દેખાતું, અને બહાર રહીને જે દેખાય છે તે અંદર રહીને નથી જ દેખાતું. પણ પંડિતજીએ આવો સોનેરી અવસર ફરીને ખોયો એનો જ અમને અફસોસ છે

કોંગ્રેસની એ. આઇ સી સી ને કારોબારી મળી ગઇ અને એણે પંડિતજીની વેદના સાંભળીને જે બે ચાર ઠરાવો કર્યા છે તે ઘણા જ વખતસરના અને યોગ્ય જ છે ઉર્દુભાષાની ખીલવણી માટે અને સરકારી નોકરી માટે હિંદી પારંગતા માટેની જે આડખીલી હતી તે કાઢી નાખવા માટેના સલાહસૂચન યોગ્ય જ ગણાય

મુંબઇ કોંગ્રેસના મોવડીઓ 'મરાઠાવાડામાં સમિતિનું ખાસ જોર નથી' એમ મની મનાવીને ભલે જેટલો આત્મસંતોષ લેવો હોય તેટલો લે પણ ગઇકાલનો ઇતિહાસ ભૂલીને વર્તમાન ઓળખી અને ભવિષ્યમાં પણ ઉડીને જૂએ અને હમણાંની છેલ્લી ચૂંટણીનું પરિણામ કયા પલ્લામાં પડયું છે તે વિષે જરા સ્વસ્થ ચિત્તે વિચારશે તો એમને સમજાશે કે હવા કઇ દીશામાં વહી રહી છે. ખાલી પોકળ વિશ્વાસમાં ને વિશ્વાસમા

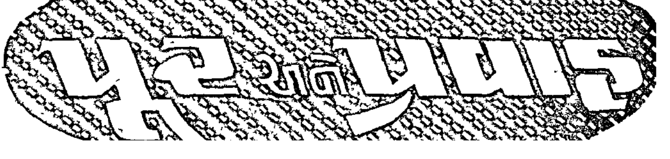

બેસીને મુંબઇ અને અમદાવાદ તો હાથથી ખોયું. પણ હવે મરાઠાવાડા અને વિદર્ભ પણ ન ખોવે તો યે સારું.

–જમશેદપુરમાં પોતાનું બળ બતાવવા માટે સામ્યવાદીઓ મેદાને પડયા છે, અને આપણી આખીયે યોજનાના મૂળમાં સુરંગ ચાંપી રહ્યા છે. સામ્યવાદીઓ માને છે કે જો કોંગ્રેસની આ મોટી મોટી યોજનાઓ સફળ થશે તો પોતાને ઉભા રહેવા માટે કયાંયે જગ્યા નહિ જ રહે આથી વિવશ બનીને બરાબર આવા કટોકટીના ટાંકણે જ તેમણે તંત્ર અને તાતાને મુંઝવવાનું આવું વાંઝીયું પગલું લીધું છે. પણ સાથોસાથ તો કોમ્યુનીસ્ટો તો આમાં પોતાની રહીસહી કીર્તિ ગુમાવવા જ બેઠા છે.

–પ્રજાને વિશ્વાસમાં લીધી હોય અને એના મગજમાં અમુક વસ્તુ બરાબર ઉતારી હોય તો પ્રજા શું શું નથી કરી બતાવતી? કોશી પરનો ૧૪૦ માઇલનો બંધ એ લોકોત્સાહની પ્રાણવંતી કથા નથી તો બીજું શું છે? જે મોટા મોટા ઇજનેરો ને કોન્ટ્રેકટરો કરી બતાવી નથી શકયા, તે બિહારના અણઘડ ગામડીયા મજુરોના સહકારી મંડળોએ કરી બતાવ્યું કોન્ટ્રાકટરો કરતા ઓછા પૈસે, અને બાંધેલી મુદત કરતા પણ એક વરસ અગાઉ; અને તે પણ કેવી રમ્ય રીતે! જે કોન્ટ્રેકટરો મજુરોને રોજના બાર આના આપતા, તેજ મજુરોને આ સહકારી મંડળે રોજના બે અઢી રૂપીયા આપ્યા. આમ, કોશીનો બંધ એ સહકારી પ્રવૃતિનો એક જ્વલંત અને પ્રાણવાન ઇતિહાસ છે દેશમાં ઠેરઠેર આવા સહકારી પ્રયત્નો વધે અને ફૂલેફાલે તો?

–કેરાલામાંથી કોમ્યુનીસ્ટોને હાંકી કાઢવા માટે જે પરસ્પર વિરોધી તત્વો એક થઇને બેઠા બાર બાર મહિનાથી પોતાની નિંદ હરામ કરી રહેલા હતા તે સૌને પોત પોતાનો બદલો હમણાં જ મળી ગયો ભણેલીગણેલી પ્રજાને ગઇકાલના કોંગ્રેસી અમલ પ્રત્યે એટલી બધી ભયંકર સૂગ અને નફરત છે કે એમને કોમ્યુનીસ્ટો ગમતા નથી, છતાંયે પણ એમણે કોમ્યુનીસ્ટોને જ મત આપ્યા અને એમના જ હાથ મજબુત કર્યા જે લોકો માનતા હતા કે કેરલમાં ફરીને કોંગ્રેસનો સૂરજ ઉગશે તે સૌ હાથ ચાટતા જ રહી ગયા ફકત આ એક જ ચૂંટણીઉપર જે સમગ્ર હિંદની દૃષ્ટિ ખોડાઇ હતી તેનો કરૂણ અંજામ આવી ગયો અને કોંગ્રેસના હાથ સાવ જ હેઠા પડી ગયા

પંડિતજી વારે અને છાશવારે કોંગ્રેસની અંદરના સડાને, માંહોમાંહિની મેલી ખટપટ, અને નાત જાતની સંકુચિત મનોવૃત્તિને કઠોરમાં કઠોર શબ્દોમા વખોડે છે; છતાંયે નવાઇની વાત એજ છે કે જે પંડિતજી આ સડાને ધીક્કારતા જરાયે અચકાતા નથી તેજ પંડિતજી પંજાબના પ્રતાપસિંહ કૈરાનને પંજાબના ગળે વળગાડી રાખે છે અને એમને નિર્દોષનું પ્રમાણપત્ર લખી આપે છે! જે નીલીંગપ્પાએ પોતાની ચંડાળ ચોકડી ઉભી ન કરી એજ જેનો દોષ હતો એજ સાદા, સીધા ભલા ને પ્રમાણીક પ્રધાનને મેલી ખટપટના કારણે ખુરસી ખાલી કરવી પડે છે અને એની જગાએ આવતા નવા પ્રધાનને પણ એમનું નવું પ્રધાનમંડળ રચતા નવ નેજા પાણી ઉતર્યું અને છતાંયે એ પણ પંડિતજી ચૂપચાપ જોયા કરે છે; પોતાનું તંત્ર ગમે તે રીતે ચલાવી લેવા માટે વિરોધ પક્ષના ચાર–પાંચ માણસોને જેલના સળિયા પાછળ ધકેલીને પણ પોતાની ખોટી બહુમતિ ટકાવી રાખવા માટે જે મહેતાબ સામે આરોપ હતો અને જેમને રાજીનામું આપી દેવાનો આદેશ અપાયો હતો, એજ મહેતાબને ફરીને પાંચ દસ દિવસની અંદર જ 'એ તો એમ જ ચાલે' એમ કહીને 'જેવી રીતે ચલાવો છો એવી રીતે જ ચલાવ્યે રાખો' એવી પંડિતજીની આંખ નીચે દીલ્હીમાંથી સલાહ મળે એ પણ મોટું આશ્ચર્ય નથી તો બીજું શું છે? જે વસ્તુ પંડિતજી રાત દિવસ ધિક્કારે છે, એજ વસ્તુ પંડિતજી બીજા હાથે સત્કારે છે. આમા ભોળી પ્રજાને દોષ દેવા કરતા, પક્ષના નેતાઓને જ દોષ દેવો વધુ વ્યાજબી છે.

સર્વ ભક્ષ્ય ભોજન

★

આજના સળગતા પ્રશ્ન ઉપર ભયંકર કટાક્ષ કરતું
આ એકાંકી પ્રહસન રજૂ કરે છે

—ભદ્રી ભટ્ટ

(એકાંકી પ્રહસન)

પાત્રો:— ઉત્તરરામ, દક્ષિણાચાર, પશ્ચિમભાઈ, સંસ્કૃતાત્મા આદિ

પ્રવેશ—૧

(ભારતવર્ષની ચાદ ભાષાઓ બોલતા રસોઇઆઓ ભેગા મળીને એક ભારતીય ભોજન તૈયાર કરવા ચર્ચા કરી રહ્યા છે. રસોઇપાણીનો સર્વ સમાન તૈયાર છે ચુલા સળગીને ઠંડા પડવા આવ્યા છે, અને ઉપર મૂકેલા આધણના પાણી બળી બળીને અર્ધા થઇ જવા આવ્યા છે, થોડી વારમાં મહેમાનો પણ આવી પહોચશે, પરંતુ રસોઇઆઓ એમનાં ઝારા અને તવેથાનો ઢાલ અને તલવારની જેમ ઉપયોગ કરી ગરમાગરમ વાગયુદ્ધમાં પડયા છે, અને ભારતીય ભોજન અપકવ સામગ્રીરૂપે આમતેમ વેરવિખેર પડયું છે)

ઉત્તરરામ — હા, તો હું એ કહેવા જતો હતો કે આપણે હવે જલદી જલદી સર્વભક્ષ્ય ભોજન અથવા જેને ભારતીય ભોજન કહી શકાય તે તૈયાર કરવા મંડવું જોઇએ વખત ઘણો વહી ગયો છે. અને ખાદ્યસામગ્રી તૈયાર પડી છે જો કે ભારતીય ભોજન શું હોઇ શકે એ વિષે આપણે એકવાર પૂર્વનિશ્ચય કરી ચૂકેલા છીએ, અને હવે એ વિષય ઉપર વધારે પિષ્ટપેષણ કર્યા કરીશું તો સમુદ્ર મથીને વિષ કાઢવા જેવું થશે...

પશ્ચિમભાઇ— સાચું છે. આપણો પૂર્વનિશ્ચય કાયમજ છે. એમાં કોઇને વાંધો ન હોવો જોઇએ.

દક્ષિણાચાર:— (ઝારો ઉંચો કરી) એ જાતના પૂર્વ નિશ્ચયો અમને માન્ય નથી—જરાય માન્ય નથી, આજની સભામાં—આજની આ રસોડા-સભામાં—એ વિષે ચર્ચા ચલાવી જોઇએ. ભારતીય ભોજન ઉપર નિર્ણય ન લઇ શકાય તો વીસ પચીસ વર્ષ સુધી એ વાતને મુલતવી રાખો. જેને જેમ ફાવે તેમ રાંધી ખાવા દો લોકમત—ભુલ્યો, લોકસ્વાદ—કેળવો અને જ્યારે આપણને યા આપણાં છોકરાં યા એના છોકરાંને એ ભોજન અનુકુળ આવે—કોળીએ કોળીએ ગળે ઉતરે—ત્યારે એ વિષે આખરી નિર્ણય લેવો

ઉત્તરરામ.— (શાંતિપૂર્વક) બંધુવર દક્ષિણાચાર ખાલી ગુસ્સે ભરાયા લાગે છે એકવાર આપ પોતેજ એ ભારતીય ભોજનની તરફેણમાં પ્રચાર કરતા હતા, અને આપ વડીલશ્રીના દૂરંદેશીપણા અને સહકારથીજ એ વિષે આ પહેલાં નિર્ણય કરવામાં આવ્યો હતો આપ વિસ્મરણ .....

દક્ષિણાચાર:— (જોરથી) તે હશે, પરંતુ જ્યારથી ઉત્તરરામ અને એમનાં અનુચર હનુમાન અને અન્ય વાનરસેના અમારી સામે મોરચા માંડવાની મનોવૃત્તિ બતાવવા લાગી છે ત્યારથી અમે એ પૂર્વ નિશ્ચયને ફગાવી દીધો છે.

ઉત્તરરામ:— બંધુવર, મારી આપને વિનંતી કે ભોજન સિવાયના ઇતર પ્રશ્નને આપણે રસોડાની સરહદમાંથી બહાર રાખીશું તો ઠીક થશે. અને અંગત મત એવો છે કે એકવાર આ સર્વભક્ષ્ય ભારતીય ભોજનનો પ્રશ્ન ઉકલી ગયો, તો ભાષાનો પ્રશ્ન પણ ઉકલી જશે, કેમકે કહ્યું છે કે 'અન્ન તેવો ઓડકાર' અને આ ઓડકાર એટલે કે ભાષા. નિષ્પત્તિ એ થઇ કે જેવું ભોજન એવી ભાષા. કેમ ખરૂ છે કેની? (હા, હા, ના અવાજો)

(પૂર્વમશાય દક્ષિણાચરના કાનમાં કંઈક કહે છે. દક્ષિણાચર બંધુ હસે છે)

પૂર્વમશાય. (આસ્તે આસ્તે) ભારતવર્ષના ખુણે ખુણે હું ઘુમી વળ્યો છું અને લોકોની ભોજન પદ્ધતિનો મેં અભ્યાસ કર્યો છે, અને એ ઉપરથી મારો એવો નમ્ર મત બંધાયો છે કે પૂર્વમાં કે પશ્ચિમમાં, ઉત્તરમાં હિમાલયની પહાડીમાં કે છેક દક્ષિણમાં જો કોઈ ભોજન ખુબ ભાવપુર્વક ખવાતું હોય તો, તે છે ભાત ભાતને પછી ભલે કોઇ તાંદુલમ્ કહે કે ચીરંજ કહે એટલે મારો એ પ્રસ્તાવ છે કે ભાતને જ આપણે ભારતીય ભોજન ઠરાવીએ

દક્ષિણાચર— (હસતાં હસતાં) શ્રીમાન્ પૂર્વમશાયના પ્રસ્તાવને મારો સંપૂર્ણ ટેકો છે.

(બીજા બે-ચાર રસોઇઆઓ એમના તવેથા ઉંચા કરી ટેકો આપે છે)

ઉત્તરરામઃ— (ઝારો પછાડી) ભાત એ આપણા દેશમાં કેવળ પૂર્વ અને દક્ષિણનો ખોરાક છે. જ્યારે 'રોટી' દેશનાં ૪૦ ટકાનો ખોરાક છે. આ ઉપરાંત બીજા ૨૦-૨૫ ટકા લોકો 'રોટી'નો આસ્વાદ માણી શકે છે. ઐતિહાસિક દૃષ્ટિએ જોઇએ તો પણ મોહનજો ડારો અને હરાપ્પાના જમાનામાં પણ લોકો રોટી ખાતા હતા, એ વાત ખોદકામમાંથી મળી આવેલા ઘઉં ઉપરથી સિદ્ધ થઇ શકાય એમ છે માટે પ્રાચીન કાળથી ચાલી આવતી 'રોટી' એજ एकमेवमद्वितीयम् ભારતીય ભોજન છે, અને 'રોટી'જ......

દક્ષિણાચર.— (વ્યંગપૂર્વક) સંસ્કૃતનું જ્ઞાન તો સારૂ લાગે છે. 'રોટી'નું સંસ્કૃત નામ જરા કહેશો?

ઉત્તરરામ:— (ગુંચવાતા) રોટી રોટી.. ... સંસ્કૃતમાં પણ......

દક્ષિણાચાર:— (જોરથી હસીને) હોય તો મળે ને ! યવન ભાષાનો એ શબ્દ 'રોટી' ! ન ખબર હોય તો જાણી લો, મારા ભાઇ ! તમારી 'રોટી'નો ઉદ્‌ગમ મોહન-જો-ડારો કે ઋગ્વેદ કાળમાં નહિ પણ છેક મધ્યયુગમાં યવનસમયમાં થયો છે!
—(હસવાના અવાજો)

સરહદી રસોયો.— (બે હાથ હવામાં ફેંકી) ખાલી 'રોટી' નહિ, 'તંદુરી રોટી' હોની ચાહિએ. હિન્દુસ્તાની પતલી રોટી હમકો બિલકુલ મંજુર નહિ હૈ.

પશ્ચિમભાઇ.— (શાંતિપૂર્વક) ભાઇઓ, આમ અધીરા ન થાઓ જરા શાંતિપૂર્વક વિચાર કરો. વાસ્તાવિકતા શું છે તે વિચારો.

એક અવાજ—આગળ પાછળ આટલા આટલા ચુલા ધગધગે છે, પછી ગરમ ન થઇ જવાય તો શું થાય? ..સારૂ છે કે હજી સુધી કોઇના માથામાં કોઈએ તવેથો ઠોકી નથી દીધો...

પશ્ચિમભાઇ: - (એજ શાંતિપૂર્વક) આપ સર્વેની મહેરબાની મારૂ નમ્ર સુચન આપ સર્વેને માન્ય હોય તો, હું એક વચલો રસ્તો સુચવું.

એક અવાજ —શું ઘઉં ભાતની ખીચડી પકવવાની વાત કરો છો?

પશ્ચિમભાઇ — ભાઇ, તમારા મ્હોમાં સાકર પરંતુ હુ ખીચડી કરતા ઘણી સ્વાદિષ્ટ વસ્તુ પકવવાનો પ્રસ્તાવ રજુ કરવા માંગુ છું. એમાં સર્વપક્ષ સમન્વય થશે અને ભોજન સર્વભક્ષ્ય બનશે.

ઉત્તરરામ – (શકાશીલભાવે) જુઓ ભાઇ સિદ્ધાન્તને અને સમાધાનને બનતુ નથી 'રોટી' એ અમારે મન એક વિશિષ્ટ સિદ્ધાન્તનો પ્રશ્ન છે, એમાં તમે સમાધાનના પ્રસ્તાવ લાવો તે સામે મારે સખ્ત વાધો ઉઠાવવો પડશે.

પુર્વમશાય (વ્યંગપૂર્વક) 'કુઝન હેડેડ મેન્ટાલીટી', આઈ મીન કાપ્ડશીર્ષ મનોવૃતિથી દેશના ગંભીર પ્રશ્નોનો ઉકેલ આવતો નથી, પાણી પહેલા પાળ બાધવાની તમારી બીરૂ મનોવૃતિનુ કારણ હું સમજુ છું પણ જરા સાંભળજો કે એમને એમજ તમારૂ ગાણું ગાયા કરશો ?

પશ્ચિમભાઇ – હા, અમારી ભોજન પદ્ધતિ પ્રમાણે અમે પહેલા થોડાક ભાત ખાઇએ છીએ, પછી થોડીક રોટી' કે જેને અમે રોટલી કહીએ છીએ, અને અંતે પાછો થોડોક ભાત દાળ–દહી સાથે ખાઇએ છીએ. આ ભોજનને જો ભારતીય ભોજન તરીકે અપનાવવામા આવે તો પૂર્વ દક્ષિણ સાથે ઉત્તરનો સમન્વય સાધી શકાય...

દક્ષિણાચાર.–એટલે...એમ કે અમારે અમારો મત ૫૦ ટકા જતો કરવો

ઉત્તરરામ – (ગુસ્સાથી) અને અમારે અમારો મત ૫૦ ટકા કરતાય વધારે જતો કરવો, 'રોટી' ને 'રોટલી' કહેવી, અને પ્રથમ અને અંતમા ભાતનું પ્રમાણ કેટકેટલું રહેશે, તેનુ કંઇ નિયત્રણ નહિ, ભવિષ્યમા ભાત જ ભાત થઈ જાય ને રોટી યા રોટલી ગાયબ ન થઇ જાય તેની શી ખાત્રી' આ તો આત્મઘાતનો રસ્તો છે. સિદ્ધાન્તની વાતમા સમાધાન એટલે આત્મઘાત, બીજું કંઇ નહિ

પુર્વમશાય – (હાવકાઇથી) એટલે નિષ્કર્ષ એ થયો કે ઉત્તરના ૫૦ ટકા અને દક્ષિણના ૫૦ ટકા મતના છેડ ઉડી ગાય, અને એના બે મોટાં 'રોસગુલ્લા' જેવા મીંડા આગળ પશ્ચિમે પોતાના હિસાબી ચોપડામાંથી કાઢીને મોટો એકડો મુકી દીધો, અને ૧૦૦ ટકાનો મત સારા ભારતવર્ષને ગળે ઉતારવાનો મેંતરો ઠીક રચ્યો, વાહ તમારી વાણિયાશાહી !–આ ડાહીમાના દીકરાપણું જતાં જતાં અંગ્રેજો તમને વારસામાં આપતાં ગયા લાગે છે (હા હા હસે છે) મશ્કરી માફ પણ ખોટું બોલ્યો હોય તો કહો, પશ્ચિમભાઈ......

પશ્ચિમભાઇ (કંટાળાપૂર્વક નામંજુર હોય તો રહ્યું, પણ તમારે શો ઉકેલ સૂચવવાનો છે

પુર્વમશાય– (હસતાં હસતાં) માફ કરજો, તમારી અહિંસક લાગણી દુખાય તો, પરંતુ ભાત સાથે મચ્છી વિના કેમ ચાલશે?

દક્ષિણાચાર:– (એકદમ ઉછળી પડી) જુઓ પુર્વમશાય, અહીં મારે સખ્તમા સખ્ત વાંધો છે.

પુર્વમશાય – (ચાલાકીથી) મંજુર, પણ રોટલીની સામે છે તેટલો તો નહિજ ને?

દક્ષિણાચર.– (ક્રોધથી) શું ? શું ? રોટલી કરતા હજાર ઘણો વાંધો છે

ઉત્તરરામ.– [ખંધાઇભર્યું હસીને] આવ્યા ને ઠેકાણે હવે, ભાઇ દક્ષિણાચાર ! ચાવલમા પણ હવે બે ચીલા પડ્યા, અને અમારી 'રોટી' તો સુદર્શન ચક્રની પેઠે એકજ ગતિએ ઘુમી રહી છે...અરે ઠીક યાદ આવ્યું, ભાઈઓ સુનો, ૧૮૫૭ના સ્વાતંત્ર્યયુદ્ધમાં ભારતવર્ષના ખુણે ખુણે એકતા અને આઝાદીનો પયગામ કોણે પહોંચાડયો?

બેત્રણ અવાજો—'રોટી'–ઔર કમલનો!

ઉત્તરરામ.– તો અબ, ભારતવર્ષકી એકતાકી પ્રતિનિધિ રોટી હૈ

[ઠીક હૈ ઠીક હૈ ના અવાજો]

પશ્ચિમભાઇ:– જુઓ ઉત્તરરામ, આમ ઉતાવળીયા થયે, અને ઘોંઘાટ કર્યે વિકટ પ્રશ્નો ઉકલતા નથી. સુત્રો પોકારવાનો જમાનો આથમી ગયો લાગણીનો જમાનો ગયો, તર્કની સાધના કરો.

ઉત્તરરામઃ. [ધાટો પાડી] જનતા ક્યા ચાહતી હૈ? ['રોટી' 'રોટી'ના અવાજો]-બસ, અબ ક્યા કરના બાકી હૈ રોટીહી ભારતીય ભોજન હોગી ..ચલો સબ રસોઈ ચાલુ કરો!

પશ્ચિમભાઇ. [હસીને] ભાઇરવાદ-મા કરો, એમ તો હું હમણાં 'ચાવલ' 'ચાવલ'ની બાંગ પુકારાવું. એથી શું વળ્યું ? આપણે તો હજી ઠેરના ઠેરજ છીએ.

દક્ષિણાચાર: [હાવકાઇથી] પશ્ચિમભાઇ ઠીક કહે છે. આપણે હજી ઠેરના ઠેરજ છીએ, અને ઉત્તરરામની આવી જ વર્તણુંક રહી તો આગળ પ્રગતિ થવી અશક્ય છે મારો હવે એવો મત દૃઢ થતો જાય છે કે 'ઠેરના ઠેર'નો એક પ્રસ્તાવ પસાર કરી સર્વભક્ષ્યભોજનની પુર્વભુમિકા રચીએ સંર્વભક્ષ્ય ભોજન એટલે જેને જેમ ફાવે. અને જે ભાવે તે રાંધી ખાય. કોઇ કોઇને ન કહે, લડે નહિ, સૌને સ્વાદ સ્વાતંત્ર્ય!

ઉત્તરરામઃ– [ચીડાઇને] એટલે કે પૂરેપૂરી અરાજકતા આપણું રસોડું ચલાવવાની પૂરેપૂરી અયોગ્યતા, પૂરેપૂરી નાલાયકી...

દક્ષિણાચારઃ– [શાંતિથી] ઉત્તરરામજી, જરા પાણી પી ઠંડા પડો. તો એક બીજી વાત કરૂ. આ ઝઘડાનો એક નુતન ઉપાય છે. આપ સર્વ ભાઇઓ આ મુદ્દાની વાત સાંભળવા તૈયાર હો તો..

('કહો, કહો', ના અવાજો)

જૂઓ, ભાઇઓ, માનસિક સંકુચિતતા એ રાષ્ટ્રવાદની લડત દરમ્યાન પેદા થએલું વિષ છે એ ભયાનક ગરલપાન કરશો તો આત્મઘાતને રસ્તે જશો.. માફ કરવાનું એ છે કે આજ બસો વર્ષથી આપણે સર્વે એક એવું ભોજન ખાતા આવ્યા છીએ કે તે ખાવાની આપણને ટેવ પડી ગઈ છે, એનો આસ્વાદ આપણી જીભે લાગ્યો છે, અને એ આસ્વાદનો રસ દુનિયાના ખુણે ખુણે લોકો માણી રહ્યા છે એ ભોજન હજી પણ આપણે ખાઇએ છીએ, એ ભોજનદ્વારા આપણી એકતાનો પાયો નંખાયો, અને આપણા સ્વાતંત્ર્યની લડતને વેગ મળ્યો, જે ભોજને આપણને આવી મહાન શકિત બક્ષી તે ભોજનજ ભારતીય ભોજન યાને સર્વભક્ષીય ભોજન તરીકે સ્વીકારવું જોઈએ ['ઠીક છે, ઠીક છે નાઅ વાજો'] અને એ ભોજન છે 'કેક', એક જમાનામાં જે વિલાયતી કહેવાતી તે હવે શુદ્ધ સ્વદેશી કેક!

ઉત્તરરામઃ- [જોરથી હવામાં હાથ ઊછાળી] જેનામાં સ્વદેશાભિમાનનો જરા જેટલો પણ અંશ છે તે આ વિલાયતી ભ્રષ્ટ કેકને ચીપીયાથી પણ નહિ છુએ. આ ભ્રષ્ટ કેક જે કેવળ દેશના એક ટકા લોકો ખાતા થયા છે તે કદી કાળે સ્વપ્નમાં

પ્રખ્યાત મીલોના

નવી નવી ડીઝાઇનોના મનપસંદ કાપડ માટે

એકવાર અવશ્ય મુલાકાત લો.

ગીરધરલાલ બ્રધર્સ	જનતા વસ્ત્ર ભંડાર
પ્રાર્થના સમાજ, મુંબઇ–૪.	પ્રાર્થના સમાજ, મુંબઇ–૪.
[સોમવારે બંધ]	[શુક્રવારે બંધ]

પણ સર્વભક્ષ્ય ભોજન ન થઇ શકે શરમની વાત છે આપણા દેશમાં હજીય આવા દેશદ્રોહી પ્રસ્તાવો રજુ કરાય છે, અને જનતા એને સાંખી લે છે. ['મારો, મારો'ના અવાજો, તવેથા અને ઝારાનું યુદ્ધ ખેલાય છે, કંઇકને ઇજા થાય છે એક અશક્ત વૃદ્ધા આમતેમ ફરી સર્વેને શાંત થવા વિનવે છે, અને ઇજા પામેલાની શુશ્રુષા કરતાં કરતાં કહે છે]

વૃદ્ધા સંસ્કૃતામ્મા.— [આંસુપૂર્ણનયને] દિકરાઓ, મારી આંખે દેખાતું નથી, અને મને ઝાઝું સંભળાતું નથી, પરંતુ તમારા તાંડવ નૃત્યનો કોલાહલ સાંભળી માંદી માંદી તોપે હું ખાટલામાં ઉછળી પડુ છુ. તમે બધા નાના હતા ત્યારે મેં તમને બધાને ભારે જતનપુર્વક ઉછેરીને મોટા કર્યા છે, અને આજે તમે આ એક સર્વભક્ષ્ય ખોરાકના પ્રશ્નપર એક બીજા પર હાથ ઉગામવા ઉભા થયા છો ત્યારે મારાથી નથી ખમાતું હું પુછું છું કે ભઇલાઓ, જ્યારે નાના હતા ત્યારે તમારો સર્વભક્ષ્ય ખોરાક કયો હતો? આ શુષ્ક દેખાતા સ્તનનુ પાન કરી કરીને તમારા દેહ ઘડાયા છે.... [શ્વાસ ખાતા ખાતા] બચપણમાં તમને દુગ્ધપાનની સર્વ ભોજ્યતા વિષે કંઇ શકા ન હોતી, તો આજે...

એક અવાજ—માજી, નાના હઈશું ત્યારે હશી, પરંતુ આજે આ ઉંમરે તો અમને દુધની વાસ સરખી પણ ગમતી નથી, ઉપકા આવે છે.

બીજો અવાજ— હા, હા, એ ખરી વાત છે. હા, બહુ બહુ તો ચા યા કોફીમાં નાંખીને થોડું દુધ લઇ શકીએ પણ પીણું તે પીણું અને ખોરાક તે ખોરાક.

સંસ્કૃતામ્મા— (બોખું બોખું હસીને) 'ખરું' કહે છે મારો ભઇલો । તે હું કંઇ તમને દુધ પર રહેવાનું થોડુ કહું છું? હું તો ફક્ત એટલુજ તમને બધાને યાદ દેવડાવા આવી છું કે દુધ પીતી વખતે તમારી જે ઉંમર હતી અને તે વખતે જે તમારી સમજ હતી એટલીય સમજથી કામ લો તો તમારો સર્વભક્ષ્યભોજનનો પ્રશ્ન આમ ઉકલી જાય! [ચપટી વગાડે છે] ભઇલા, ગાંડી માની સલાહ ગળે ઉતરે તો રાખો, નહીં તો......
(ઠક ઠક લાકડી ઠોકતી, વૃદ્ધા ચાલી જાય છે)

(પડદો)

હમેશા "જોકી" નોટબુકો જ વાપરો

એકસરસાઇઝબુક, નોટબુક, લેટરબુક, ડુપ્લીકેટબુક એકાઉન્ટબુક, રફબુક, પરીક્ષાપેપર, રીપોર્ટબુક વિ વિ. જ્યારે જ્યારે આપ ખરીદો ત્યારે ત્યારે અમારો "જોકી" માર્કો જોઇ તપાસીને જ ખરીદશો

૨ નં ૨૩૩૯૭

સુરેશ સ્ટેશનરી માર્ટ

૨૮૫, અબ્દુલ રહેમાન સ્ટ્રીટ, સેઇફ બેંક સામે, મુંબઇ ૩.

લાલી લંગડો

ખ્યાતનામ વાર્તાકાર શ્રી. ખુશવન્તસીંગની
આ વાર્તાને ગુજરાતીમાં ઉતારે છે
—શાહીન અંકલેસરી

લાલીમાં એમ તો ઘણી ખૂટીઓ હતી. દાખલા તરીકે તે એક આંખથી બાડો હતો અને માથાપર કોઇ કોઇ વાળ હતો. પહેલવાની પણ કરતો હતો. આખા ગામમાં કોઇની પણ હિંમત ન હતી કે કોઇ લડાઇ–ઝઘડામાં તેનો મુકાબલો કરી શકે. અને ગાયો–ભેંસો પાળવામાં તો લાકડી ચલાવવાથી પણ વધુ સખત હતો.

પરંતુ તે સિવાય કોઇ તેને લાલી ગુજ્જર, લાલી બાડો, કે લાલી ગંજો કહી શકતું ન હતું લંગડો, તેના નામની જોડે એવી રીતે જોડાયુ હતું કે જાણે તે તેના જન્મના નામનું એક અંગ હોય; એમ છતાં, તે પોતે પણ, તે સાંભળીને ખોટું ન લગાડતો. જોકે તે લંગડો ન હતો. ફક્ત એક ટાંગ સુકાઇ ગઇ હતી. પરંતુ એનાથી શું થયું ? જોકે એક ટાંગ સુકાઇ ગઇ' તી તો બીજી તેટલ જ જાડી થઇ ગઈ હતી. અને અખાડાઓમાં એજ સુકી–ટાંગ ભલ–ભલા પહેલવાનોને દિવસના સમયે તારાઓ દેખાડતી. કહે છે કે તે કુસ્તી લડતા લડતા હરીફ પહેલવાનની આસપાસ પોતાની સુકાએલી ટાંગને સાપની જેમ વીંટળાવી દેતો. તેનો હરીફ ગભરાઇને જમીનપર પડી જતો. તે ટાગ એટલી ભયાનક થઇ ગઇ હતી કે લાલી પોતે તેના વિષે ગર્વ લેતો.

એ ખરૂ છે કે તે ગુજ્જર જાતીનો હતો. પરંતુ જાટ, વાણીયાઓ અને શાહુકારો એ સર્વે તેને માન આપતા. આખા ગામમાં ફક્ત તેજ ગુજ્જર હતો કે જે જાટોની સામે પલંગ પર બેસીને હુક્કો પી શકતો હતો. પરંતુ આટલી બધી સુખ–સાહ્યબી હોવા છતાં, તે દુઃખી રહેતો. આજસુધી તેના લગ્ન થયા ન હતાં જોકે તેના નાનાભાઇઓના ઘરોમાં બાળકોની સંખ્યા બકરી કરતા વધારે હતી. રાતી, બ્લુ, બસંતી, રેશ્મ સર્વે તેને પ્રિય હતી. દરેક રીતે તેમને ખુશ રાખવાના પ્રયત્ન કરતો, તેમના માટે કાચની ઝાલરો બનાવતો, તેમના ખાવા–પીવાની પૂર્ણ તકેદારી રાખતો. દરેક દિવસે તેમના આવવા જાવાની વાટ જોતો, પરંતુ તે રહી ભેંસો. તેને દુધ આપવા સિવાય તે બીજુ શું આપી શકતી હતી? પરંતુ તેને દુધથી વધારે પ્રેમની આવશ્યકતા હતી, અને મુશ્કેલ એ છે કે માનવી ફક્ત સ્ત્રીથીજ પ્રેમ કરી શકે છે, ભેંસથી નહિ પછી તે વધારે દુધ કેમ ન આપતી હોય?

અને તેની મુશ્કેલી એ હતી કે આજસુધી ગામની કોઇ સ્ત્રીએ તેને 'ભાટી મૂઆ' પણ ન કહ્યું હતું. પરંતુ એ પણ ખરૂ છે કે તેણે આજ સુધી કોઇને એ તક આપી જ ન હતી આજસુધી તેણે કોઇ સ્ત્રી સાથે કોઇપણ પ્રકારની આડીઅવળી વાત જ કરી ન હતી તેને એવું ઢંગ જ નહતું. એ કામ તો તેના મા–બાપનું હતું, જે વર્ષો થયા મૃત્યુ પામ્યાં હતાં; એ કામ તો તેના ચાર નાના મોટા ભાઇઓનું હતું કે જે તેના ઠંડા ચૂલાથી બેપરવાથી પોત પોતાની દાળને ઘીથી વધારવામાં

વ્યસ્થ હતા.'

લાલીને એટલા માટે ક્યારેક ક્યારેક જમાલુદ્દીનના શબ્દોમાં કહીએ તો 'યુવાનીના દોહરાઓ' પડતાં. એ યુવાનીના દોહરાની વિચિત્ર કેફિયત હતી, એ દિવસે સવારથીજ તે ભાંગેલો ખાટલો ઘરની સામે પાથરીને બેસી જતો અને શની, બન્નુ, બસંતી અને રેશ્મોને ઘાસ ન આપતો, ન તેમનું છાણુ ઊઠાવતો, અને ન દહીંના માટલાને વલોવવા માટે હાથ નાખતો આજુ બાજુના બાળકો છાસ લેવા આવતાં તો તેમને દહીંજ આપી દેતો આથી સર્વે જાણી જતાં કે આજે લાલીપર યુવાનીના દોહરાઓ પડયાં છે. તે દિવસે, તે ફક્ત બેજ કામ કરતો, એક તો અનહદ કસરત કરતો, અને બીજું ધડાધડ ગાળો બકયે જતો

સવાર સવારેજ તે ફક્ત પોતાની જાતને કોસતો દાખલા તરીકે 'વાહરે લાલી લગડો, તારા જેવો આખા પંજાબ દેશમા પેદા થયો નથી. ઘરમાં ચાર ભેંસો છે, અને તેમની દેખરેખ રાખ નારી સ્ત્રી એક પણ નથી' પોતાની જાતથી આગળ વધીને ખુદા સુધી પહોચતો 'ખુદાપાક પણ મોટો કાર્યક્ષમ છે પરંતુ આ બીજી ટાગ પર માંસ નાખવાનુ જ વિસરી ગયો સારૂ ભઇ, તુ પણ મજા કર, જમાનાભરની ખુશીઓ મનાવ અમે જેમ તેમ કેરીને વિતાવીશું'

ધીમે ધીમે, તે કટાક્ષથી અર્ધો ગાળોપર આવી જતો, અને હવે તેનુ ક્ષેત્ર પણ વિસ્તૃત થવા લાગતુ સર્વથી પહેલા પોતાના મા-બાપની ખબર લેતો કે જે તેને અહીં ભેંસોના હવાલે કરીને, બીજી દુનિયામા આનંદ માણી રહ્યા હતાં પછી તે પોતાના ભાઈઓને જોરજોરથી ગાળો આપતો કે તેનો અવાજ તેમનાં ઘરો સુધી પહોંચતો. તે દરમ્યાન ક્યારેક, ક્યારેક તે પોતાની એક પ્રિય પંક્તિ ગાતો જતો કે જેનો ગુજરાતી ભાવાર્થ એમ થતો 'સ્ત્રીઓવાળા ઘરોમાં શાક ઘીથી વધારવામા આવે છે. પરંતુ બિચારા કુંવારાઓને ઘરોમાં આગ પણ બળતી નથી.' ભાઈઓથી તે ગુજ્જર જાતી સુધી પહોંચતો જેમાં આજસુધી કોઈ માઈના લાલને એ કહેવાની હિંમત ન થઇ કે 'લે લાલી, તુ પણ તારી દાળ વધારી લે' એના પછી આખા પંજાબદેશને ગાળો ભાંડતો

એક દિવસે, તે દોહરાની વેળા, પોતાના ઘરની સામે ખાટ પર બેસી હુક્કો પી રહ્યો હતો હજુ તો દોહરાનો આરંભકાળ હતો, એટલા માટે તે ફક્ત ખુદા સુધી પહોચ્યો હતો કે તેણે સામેથી અયશાને આવતી જોઇ અયશા પઝ્વાટેના જાટોમાના કરીમદીન સફેદ પોષની યુવાન પુત્રી હતી તેના હાથ-પગ તો જાડા જાડા હતા પરંતુ હતી દેખાવડી વાન ઉજળું હતુ અને જ્યારે પોતાની સેનાની લીલા રંગની સુલવાર અને સફેદ ખમીસ પહેરીને નીકળતી તો આબેહુબ કોબીજના ફુલની જેમ લાગતી

લાલીના ટાગની શક્તિની જેમ અયશાના રૂપની ખ્યાતિ પણ દુર દુર સુધી ફેલાયેલી હતી ખુદા જાણે એ ક્યાં સુધી સત્ય છે કે અલીમોહમદ ઝીલદારએ પણ તેના માટે માગુ મોકલ્યું હતું, પરંતુ કરીમદીને એમ કહીને નકારીને તે પોતાના મિત્રોની સેવા-ચાકરીને માટે મોકલવા ચાહતો નથી અયશા પોતાના બાપના પ્રેમથી ખુશ હોય કે ન હો પરંતુ ગામના યુવાનો ખરેખર ખુશ હતા લાલીએ તેને દુરથી આવતી જોઇને કહ્યું 'પછાડી દહીંનુ માટલું છે, જેટલું જોઇએ તેટલું નીકાળી લેજે' અયશા એ સાંભળીને થોડીકવાર માટે સંકોચ પામી તે પછાડીની તરફ ફરીને સીધી લાલીની સામે આવીને ઉભી અને કહ્યું 'હુ તો તારી પાસે આવી છું લાલીચાચા' જેમ મુશીબતની વેળાએ ગધેડાને પણ બાપ બનવું પડે છે એ રીતે મુશ્કેલીના સમયે મોટા લોકો તેને ભાઇ લાલદીન અને નાનાઓ તેને લાલીચાચા કહેતા હતા

'કેમ ઠીક તો છે ને?' લાલી હુક્કો અને ગાળોના ક્રમને અટકાવી બોલ્યો.

'ઠીક તો સવે' છે, પરંતુ...'અયશા કહેતાં કહેતાં અટકી પડી.

'અલી ભોળી છોકરી, તે જ ભૂરીભેંસવાળી વાત છે ને. હું તેને તારા ખેતરોમાં નહિ આવવા દઇશ'

'ના ના, જેવી તારી ભુરીભેંસ તેવીજ અમારી છે તેને કોણ અટકાવે છે?'

'તો પછી?'

'નહિ કંઇ નહિ? હું તો એ કહેવા આવી હતી કે...'

અયશાનો નાનો ભાઇ રહીમ, લાલીની પાસે કદી કદી કુસ્તી કરવા આવી જતો હતો 'અરે છોડ, અયશા તે રહીમ ખરાબ છોકરો નથી તારો બાપ તો અમસ્તોજ એની પાછળ મંડયો છે. હું એને સમજાવીશ'

પરંતુ અયશાએ તેને સમજાવ્યું કે એ વાત રહીમની નથી

'તો પછી શું વાત છે?' એ પહેલા અયશા કોઇ જવાબ આપે, તે પહેલા તે ખાટલા પરથી ઉભો થયો અને બોલ્યો 'તુ બેસી જા અયશા' અયશા નિસંકોચ તેના પલંગપર બેસી ગઇ. તે ઉભો રહયો

'બેસી જાને લાલીચાચા,' અયશા બોલી.

લાલી પંગાત તરફ બેસવા લાગ્યો પછી એકાએક રોકાઇ ગયો, અને સામે પત્થરની શીલાપર બેસી ગયો. અયશા પલંગપર એવી રીતે ઉછળીને બેસી ગઇ કે જાણે પોતાનું ઘર હોય અને લાલી શીલાપર બેસીને એમ લાગતું કે જેમ દાતાના દરબારમા કોઇ ભિક્ષુક આવ્યો હોય

'હું એ કહેવા આવી હતી-કે લાલીચાચા, તું કદી આવતોજ નથી'

'કેમ શું કામ-છે?' લાલીએ કંટાળીને પૂછ્યુ

'નહિ કામ વગેરે તો કંઇ નહિ, બસ અમસ્તોજ' લાલીએ કંઇક કહેવા ચાહ્યું, પરંતુ-તે ફક્ત એ જ કહી શકયો.

'સારૂ' અયશાને વ્યર્થ હસવું આવી ગયું, કેમકે હસતા રહેવું તેની ટેવ હતી. 'આ વખતે કુસ્તી વગેરેમાં તો તેં ખુબ હાથ દેખાડયા.' હવે લાલી ખરેખર પહેલવાન થઇ ગયો.

તેણે પોતાની સુકી ટાંગને લુંગીમાં સંતાડી ને અને છાતીપર હાથ મારીને બોલ્યો 'અલી અયશા હમણા તેં જોયું શું છે? હવે જરા જોજે આ લગડી ટાંગની મજા. આવનાર શ્રાવણના મેળાઓમા, મેં કહ્યું છે કે અખાડામાં એક માનવી સાથે કુસ્તી કરવામાં મઝા આવતી નથી મારી જોડે તો બે-બે માણસો કુસ્તી લડયા કરે.'

'સચ?' અયશાએ આશ્ચર્યથી આંખો નચાવીને પૂછ્યું

'તો શું જુઠ? પગલી તારા સામે જુઠું બોલીને અમારે શું લેવું છે?'

'અલ્લાહ તને સફળતા આપે હું તો રોજ સવારની નમાઝ પછી અલ્લાહપાકથી દુઆઓ માંગુ છું કે તારી ભેંસો મણોબંધી દુધ આપે અને તારો મુકાબલો ગામા પહેલવાન પણ ન કરી શકે

એ પર લાલીએ કંઇક કહેવા ચાહ્યું.

પરંતુ અયશા બોલતી રહી 'તારૂ નામ આખા પંજાબ દેશમાં સુર્યની જેમ પ્રકાશે, અને નાના મોટા સવે' તારી લાઠીથી ભય પામે'

હવે લાલીપર પણ યુવાનીના દોહરાઓ પાછા આવી ચૂકયા હતાં તે ચોહકીને બોલ્યો 'અલ્લાહ જાણે તુ સવારની નમાઝમાં શું માંગે છે, પણ થઇ શકે-તો તારા અલ્લાહને કાનો સુધી કયારેય આ વાતને પણ પહોંચાડી દેજે કે ઠંડા તવાપર રોટલીઓ બનાવતાં બનાવતાં લાલીના હાથો પણ કોલસા જેવા થઇ ગયા છે જો કોઇ તેણે ફાલતું સ્ત્રી બનાવી હોય તો તેને લાલીના ઘેર પણ

મોહબ્બતની હશે.'

એક ક્ષણ માટે બંને તરફ મૌન રહ્યું, પછી અયશા બોલી 'એ માટે અલ્લાહ સુધી અરજી પહોંચાડવાની શું આવશ્યકતા છે? તને પોતાને વિચાર હોય તો સર્વે કંઇક થઇ શકે છે.'

'સર્વે કંઇક થઇ શકે છે, પરંતુ લાલી લંગડાના વિવાહ નથી થઇ શકતા'

'કેમ ?'

લાલી પોતે વિચારમાં પડી ગયો પછી અચાનક બોલ્યો 'કેમકે આ દેશજ મોટો કુતરાનો મુલક છે.' લાલી નુતનરાજ્યનિતિથી પરિચિત ન હતો એટલા માટે પોતાના ગામને કુતરાદેશ કહેતા તે કદાપિ ભય પામતો ન હતો

'તું પણ કંઇ કરતો નથી?'

'આખો દિવસ કામ તો કરૂં છું'

'અરે એ નહિ મારો મતલબ છે કે ઘર વસાવવાની ચિંતા'

'તે કેવી રીતે કરી શકાય અયશા?'

'બસ એ રીતે કે જેને તારી ચિંતા છે તુ પણ તેમની ચિંતા રાખ'

લાલી એક ઝટકાથી ઉભો થયો પરંતુ ખાટલા પર બેસવાને બદલે ઉભા ઉભાજ બોલ્યો 'સચ અયશા?'

અને અયશાએ શરમાઇને મોઢું બીજી તરફ ફેરવી લીધું અને ત્યાંથી બોલી 'તો શું અસત્ય છે? અરે ભોળા બાદશાહ અમારે તારાથી જુઠ્ઠું બોલીને ક્યાં મુરબ્બા લેવા છે?'

'તો પછી અયશા' લાલીએ ગહન વિચારોથી ચમકીને ધીરે ધીરે બોલવાનો પ્રારંભ કર્યો 'તારે મને ચાચા કહેવું ન જોઇએ'

'તો પછી શું કહું?'

'હા આ વિચારવાની વાત છે, ચાલ ત્યારે તુ મને ફક્ત લાલી કહેજે.'

'આ કેવી રીતે થઇ શકે ?'

તે બન્ને વિચારમાં પડ્યાં છેવટે ફેંસલો એ થયો કે અયશા તેને ફક્ત પહેલવાનજ કહ્યા કરશે. 'પરંતુ પહેલવાન, તારી પહેલવાનીથી અમને શું લાભ થયો. આ વહેંત વહેંત જેટલા છોકરા તારી અયશાપર કુદૃષ્ટિ ફેંક્યા કરે.' બેઠેલા તો બન્ને પહેલાની પોઝીશનમાં હતા. પરંતુ વાતો એવી રીતે કરી રહ્યા હતાં કે જાણે વર્ષોથી સબંધ હોય

અયશાએ તેને બતાવ્યુ કે રહીમબખ્શનંબરદારનો પુત્ર શેરા આવતાં–જતાં તેને ધુરકી ધુરકીને જોવે છે. તેનાથી ખરાબ ખરાબ મજાક કરે છે. અને તેનો રસ્તો રોકીને ઉભો રહે છે, અને હવે એ પણ મશહુર છે કે પાંચ–સાત દિવસોમાં તે અને અલ્લાહદાદ જમીનદારના માણસો તેને પકડી દરિયાપાર લઇ જશે એ કહેતાં કહેતાં અયશા રડી પડી. ત્યાં બેઠા બેઠા લાલીએ તેને આશ્વાસન આપ્યુ શેરા અને અલ્લાહદાદને હજારો મણના વજનની ગાળો આપી અને કહ્યું કે જ્યા સુધી તે સર્વને નવા ભાતની જેમ ખાંડણીમાં રાખીને ખાંડી ન નાંખે ત્યાં સુધી તે એ ઘરમાં પગ નહિ મૂકશે

અયશાના આંસુઓ સુકાઇ ગયા તેણે પોતાની ટેવ પ્રમાણે હસવાની શરૂઆત કરી. અને લાલી તેને કહેતો રહ્યો કે જ્યારે તે એ ઘરમાં આવશે તો તે તેને આખા ઘરની માલીકણ બનાવશે ક્યારેય તેને એ પણ નહિ પૂછશે કે કોને શું આપ્યું છે તે પોતાની મરજીમાં આવે તેને છાશ કે માખણ આપે એ પછી તે ઘણા સમય સુધી પોતાની ભેંસોની વાતો કરતો રહયો તેના રૂપ, તેમના દુધ અને તેમની વફાદારીની વાતો એમ કરી રહયો

હતો કે જેમ વાઢો પુરુષ, પોતાની ભાવિ પત્નીની સામે પોતાના બાળકોની પ્રશંસા કરે છે.

તે દિવસે અયશાના જવા પછી લાલીએ કંઈક વધારે ગાળો ન બકી પલંગને તે પ્રમાણે જ ઘરની સામે છોડીને, તેલમાં પલાળીને મજબુત કરેલી, ચળકતાં માથાવાળી પોતાની લાકડી સંભાળી અને તે ઘરની બહાર નીકળી ગયો.

લાલીએ ખરેખર પોતાની વાત પાળી કેમકે લાકડી ચલાવવામાં તેનો મુકાબલો કરવાની હિંમત, આજુબાજૂના ગામડાઓમાં કોઇની પણ હિંમત નહતી એટલા માટે શેરાં અને અલ્લાહદાદ બંને કાર્યકરોને જીલ્લાની હોસ્પીટાલમાં રવાના કરીનેજ ઘરે પાછો ફર્યો સ્પષ્ટ છે કે ગામમા એ બનાવથી તોફાન ઉભું થયુ એટલે સુધી કે બીજા દિવસ રાત્રે પંચાયતમાં લાલી પાસેથી તેનો જવાબ માગવામાં આવ્યો, પરંતુ લાલીએ એ કહીને સર્વને સ્તબ્ધ કરી દીધા કે તે અયશાની જોડે લગ્ન કરનાર છે, અને શેરા અને અલ્લાહદાદ કાર્યકરતા, અયશા પર કુદૃષ્ટિ રાખતા હતા પહેલા તો પંચાયતવાળાઓએ તેના પર વિશ્વાસ ન કર્યો પરંતુ જ્યારે અયશાના બાપે પણ તે વાતને અનુમોદન આપ્યું, તો પંચાયત બરખાસ્ત થઈ પરંતુ અયશાના બાપનું એ વાકય દરેકની જીભે રહ્યુ હતુ કે 'એ લગ્ન અયશાની પોતાની મરજીથી થઇ રહ્યુ છે' કહેવામાં તો અયશાનાં બાપે એ વાત કરી દીધી, પરંતુ જે હૃદયથી કરી, તેનું દિલ જાણે છે. પરંતુ તે કરી પણ શું શકે છે? અયશાના પાગલપણાએ એ મામલાને બુરી રીતે ગુંચવી દીધો હતો અને પછી લાલીમાં ફકત લંગડા હોવાના સિવાય બીજી કોઇ બુરાઇ પણ ન હતી અલબત્ત અયશાની મા એ તરફ સદમાથી મરવા જેવી અવસ્થ થઇ ગઇ હતી.

એ તરફ અયશા પોતે પરેશાન હતી એક તો તેણે મજાક મજાકમાં એક મુશીબત પોતાને માથે વહોરી લીધી, બીજું નસીરે તે દિવસથી તેનુ જીવન અજીરણું કરી ના યું નસીર, તેના બાળપણનો સાથી હતો, અને શેરે વગેરેને મારવાનો પ્લાન તેણે બતાવ્યો હતો. અને તેની સલાહથી અયશા લાલી પાસે ગઇ હતી પરંતુ લાલી પાસે પહોંચીને તેને મજાક સુઝી અને તેના પછીથી હાલત બગડતી ગઈ હવે તો કંઈ પણ થઇ શકે એમ ન હતું. કેમકે ભરી પંચાયતમાં અયશાના બાપે એ કહ્યું હતુ કે અયશાના લગ્ન લાલી જોડે થનાર છે. એ તરફ નસીરા દરરોજ મળવા આવતો અને લાલીનું હાલ સંભળાવતો નસીરાએ ઘણી મજા લઈ લઇને અયશાને બતાવ્યું કે લાલીના ઘરમાં રંગવાળા અને પાયાવાળા બે નવા પલંગ આવી ગયા છે બલ્લુ, રેશ્મુ, બસંતીની ગરદનોમા નવી ઝાલરો પહેરાવી છે હવે તો આખા મકાનની લીપણ–ચાપણુ પણ શરૂ થઈ છે.

એ દરમ્યાન લાલી અને અયશાની એક–બે મુલાકાત પણ થઇ હતી પરંતુ અયશાએ ફકત પોતાના પ્રેમની વાતો કરી અને લાલીએ પોતાની ભેંસોની અયશાના બાપથી મળીને લાલીએ લગ્ન વિષેની સર્વ માહિતી મેળવી લીધી તારીખ નક્કી થઇ ગઇ.

લગ્નનાં ફકત બે દિવસ બાકી રહ્યા, અને બંને ઘરોમાં તૈયારીઓ સંપૂર્ણ થઇ ગઇ હતી. પરંતુ અયશા પરેશાન હતી નસીરાની જોડે, લાલીએ અયશાને તે સાંજે બાગની પછવાડે જોઇ લીધા હતા. લાલી કંઇ પણ બોલ્યા વગર આગળ પસાર થઇ ગયો એ બનાવથી નસીર તો એટલો બધો ભય પામ્યો કે, તેજ રાત્રીએ મોશાળના ગામે નાસી ગયો કેમકે અયશાના પ્રેમથી વિશેષ તેને પોતાનો જાન વહાલો હતો અને લાલીની લાકડીથી તે જાન જઇ પણ શકતો હતો.

અયશાની સામે, તે સિવાય બીજો કોઇ ઉપાય

ન હતો કે, લાલીની પાસે જાય અને. તેને સર્વ કંઈ સ્પષ્ટ-કહીને માફી માંગી લે તેને વિશ્વાસ હતો કે લાલી તેની વાતોમાં આવી જશે જો તેનું હૃદય ન પણ ઓગળ્યું, તો ઓછામાં ઓછુ સ્ત્રી પર હાથ તો નહિજ ઉપાડશે. બીજી સવારે ઘણા સાહસ અને હિંમત સાથે, તે લાલીના ઘેર ગઇ. તેણે ડરતાં ડરતાં બારણું ખટખટાવ્યું અંદર બેસો બાંધેલી હતી પરંતુ બારણું લાલીને બદલે પાડોશી નઝીરા કુંભારણે ખોલ્યું નઝીરા સાઠ વર્ષની ડોસી હતી એટલા માટે, તેને લાલીના ઘરમા જોઈ અયશાને હૃદયમા ઇર્ષાની લાગણી ઉત્પન્ન ન થઇ તેણે આવતાજ અયશાની સામે તાળું અને કુંચી પટકી દીધા અને ચુપચાપ ઉભી રહી

'લાલી ક્યાં છે?' અયશાએ ડરતા ડરતા પૂછ્યું

રૂંધાયેલા ગળે નઝીરાએ જવાબ આપ્યો 'તે ો ગયો'

'ક્યાં ?'

'અલ્લાહ જાણે.' અને નઝીરાએ તેને બતાવ્યું કે કાલે સાંજે, જ્યારે તે ઘેર આવ્યો તો આવતાજ નઝીરાને બુમ પાડી અને અલ્લાહપાકના સોગંદ આપી, તેણે કંઈ કહ્યા વગર તેનાથી વચન લીધું કે તે તાળું-કુંચી અયશાના હવાલે કરવા .પહેલાં કોઇને એમ ન બતાવજે કે લાલી હંમેશ હંમેશને માટે, ગામ છોડીને ચાલ્યો ગયો છે'

'અને બીજું કંઈ?' અયશાએ અવાક્ થઈ પૂછ્યુ

ના કંઈ નહિ' નઝીરા બોલી. 'ફકત એટલું જ તેણે કહ્યું હતું કે અયશાને કહી દેજે કે ખુદા તેને હંમેશા સુખમાં રાખે આ ઘરમા સર્વ કંઇ તેનું છે હા, મરી બલ્લુ. રેશ્મુ અને બસંતીને ચારા-પાણીની તકલીફ ન થવા દેજે'

લેખક -

નટવર અંકલેસરી

મહારગંજ ★

ચંદ્રભાગા નદીના તીરે આવેલા પ્રખ્યાત યાત્રાધામ પંઢરપુરની નજીકમાં મંગળવેઢા કરીને એક ગામ હતું. એ ગામમા એક બ્રાહ્મણનું ઘર બ્રાહ્મણને એક પુત્ર એનું નામ દામલો દામલો ઉંમરલાયક થાય તે પહેલા તેના માબાપ પરલોક સિધાવ્યા દામલો એકલો પડયો એ ગુરૂને ત્યાં ભણે ન ભિક્ષા માગી પેટ ભરે એને ભકિત કરવી બહુ ગમે રોજ એક વખત ભગવાન વિઠ્ઠલનાથજીના દર્શન કરવાનો એ નિયમ પાળે

નિયમ પ્રમાણે એક દિવસ એ દર્શન કરવા ગયો વિઠ્ઠલનાથજીના મંદિરમા એક મહંત ધર્મ સબંધી ઉપદેશ આપી રહ્યા હતા ઉપદેશ સાંભળવા દામલો થોભ્યો ઉપદેશનો સાર એ હતો કે બ્રાહ્મણોને ભોજન કરાવવાથી પ્રભુ પ્રસન્ન થાય છે. એને ઉપદેશની અસર થઈ એણે ગોરને જમાડવાનો મન સાથે નિશ્ચય કર્યો એ ઘેર ગયો રાત પડી ગોરને જમાડવાના વિચારમાં ને વિચારમા એને આખી રાત ઊંઘ ન આવી સવાર થયું. ન્હાઇ ધોઇ પરવારી એ પહોચ્યો ગોરને ત્યાં—

'ગોરજી, ગોરજી પ્રણામ !'

શું છે અલ્યા દામલા ?'

'ગોરજી આપને જમવાનું કહેવા આવ્યો છું.'

'કોને ત્યાં ?

'મારે ત્યાં. આપ કાલે મારે ત્યાં જમવા પધારજો'

'તારે ત્યા ? અલ્યા તારે તો ઠેકાણું નથી ને તુ શું જમાડવાનો હતો ?'

'ગોરજી કૃપા કરો

'પણ જમણવારમાં શું કરીશ ?'

'મહારાજ હું ભિક્ષા માટે જાઉં છું, ને જે આવશે તે આપને ચરણે ધરીશ.'

'તો પણ મગનું નામ મરી તો પાડ'

- ચેતન

'ગોરજી બાજરીનો લોટ આવશે તો બાજરીના, ઘઉંનો લોટ આવશે તો ઘઉંના ને, જુવારનો લોટ આવશે તો જુવારના રોટલા અને મગ, મઠ, કે તુવેરની દાળ બનાવીશ રોકડો પૈસો આવશે તો શાક, અને ચોખા આવશે તો ભાતે બનાવીશ, નહિ તો દાળ ને રોટલા તો ખરાજ ખરા.'

'અલ્યા દામલા તું જમાડનારો કે'વો પડે ! તારા જેવો યજમાન મેં ક્યાયે ભાળ્યો નથી બાપ ગોતર જિંદગીમા તેં કોઇ બ્રાહ્મણને એંઠો કર્યો તો ખરો ? દાળ રોટલા તો રોજ ખાઇએ છીએ.'

'તો ગોરજી ઘેર ન જમતાં મારે ત્યાં જમજો'

દામલા તું રસ્તો માપ રસ્તો કોઇ બીજા ગોરને શોધી કાઢ. કોઇ બીજાને– જેણે દાળ રોટલો દીઠો નહિ હોય તે આવશે'

'તો ગોરજી, શું હોય તો જમવા પધારો?'

'દામલા તારાથી નહિ બને તુ રસ્તો માપને'

'તો પણ ગોરજી કહો તો ખરા'

જો સાંભળ, લાડુ અને દુધપાક, મગજને દુધપાક, માલપુવાને દુધપાક, બાસુંદી પુરી, દુધપાક પુરી, કંસાર ઘી, જાતજાતના શાક અથાણાં ને રાયતા એવું એવું કંઇક હોય તો ઠીક'

'સારૂ ગોરજી, હું ભિક્ષા માંગવા જાઉં છું– ભિક્ષામાં જે આવે એના પર વિચાર–' ભિક્ષામાં ધાર્યું ન મળ્યું. દામલો બીજા દશેક ગોરને ત્યાં વળ્યો પણ દાળ ને રોટલા જમવા કોઈ ગોર તૈયાર ન થયા. દામલો અકળાઇ ઉઠયો – અરેરે હું અભાગી ગરીબ એટલેજ કોઇ બ્રાહ્મણ મારે ત્યાં જમવા ન આવેને ! દામલો પોતાની ગરીબાઈપર રડતો કકળતો ભગવાન વિશ્વનાથજીના મંદિરે પહોંચ્યો. ચોધાર આંસુની ધારે તે ભગવાનને વિનવવા લાગ્યો

દેવે કૃપા કરી ભોળા અને નિર્મળ હૃદયના દામાજીને ભગવાને દર્શન દીધા– વિશ્વનાથજીની મુર્તિમાંથી ભગવાન પ્રગટ થયા.

'ભકત, મને કેમ યાદ કર્યો ?'

'દેવ હું એક પામર આત્મા છું. મારે બ્રાહ્મણને ભોજન આપવું છે કૃપા કરીને મને તેમ કરવાની શકિત આપો'

'બસ એટલુંજ ? મારા વ્હાલા ભકત હું તારા પર પ્રસન્ન થયો છુ તું ધીરજ ધર. તારી ઇચ્છા ફળશે. તારે હાથેજ અન્નના ભંડાર લુંટાશે'

આશામાં ને આશમાં દામલો દિવસો પસાર કરવા લાગ્યો

* * *

એક વેળા દામલાના ગામ મંગળવેઢાથી દશેક ગાઉ દુર આવેલા બેદરપુરથી બાદશાહની સવારી આવી રહી હતી સવારી જોવા લોકોના ટોળેટોળા ઉમટયા–એ ટોળામાં દામલો પણ સામેલ હતો ભારે દબદબાવાળી સવારી જેનાથી શોભી રહી છે એવા બાદશાહની નજર દામલાપર પડી દામલાના તેજસ્વી લલાટપરથી તે પૂર્ણ પ્રતાપી હોવાની બાદશાહે કલ્પના કરી તેને મુકામપર લઇ આવવા બાદશાહે સિપાઇને હુકમ કર્યો. બાદશાહનો હુકમ થતા સિપાઈઓ દામલાને બાદશાહ પાસે લઈ આવ્યા

'સરકારનું તેડુ ને યમનું તેડુ બરાબર' એવી લોકવાયકાથી વાકેફ એવો દામલો બીતો બીતો અને પ્રભુનું ધ્યાન ધરતો ધરતો બાદશાહની સામે આવી ઊભો.

'છોકરા, તારૂં નામ શું ? તું જાતે કોણ છે? અને તારા માબાપનો ધંધો શો છે?' બાદશાહે પૂછ્યું

'સરકાર માબાપ હું બ્રાહ્મણ બાળક છું ભીખ માંગી પેટનું ભાડું ચુકવું છું. મારૂ નામ દામલો છે'

'હવે તારે ભીખ માંગવી નહિ પડે તને મારા દરબારમાં નોકરીએ રાખું છું. તને તારા કામના પ્રમાણમાં પગાર મળશે.'

દામલો રાજી રાજી થઈ ગયો. દરબારમાં કુનેહથી કામ કરતો જોઈ બાદશાહે એના કામની કદર કરીને એને વહિવટદાર બનાવ્યો. દામલો હવે દામાજી કહેવાવા લાગ્યો.– એને સૌ કોઈ દામાજી કહીને બોલાવવા લાગ્યા.

× × ×

દામાજીના ગામ મંગળવેઢામાં બાદશાહનો લાખો મણ અનાજનો કોઠાર હતો એનો વહિવટ દામાજીના હાથમા આવ્યો. બાદશાહની કચેરીમાં એમનુ માન વધ્યું. પાંચ માણસમાં એમનું નામ બોલાવા લાગ્યું નિરંતર પ્રભુનુ સ્મરણ કરતા દામાજી નેકીથી બાદશાહની નોકરી કરવા લાગ્યા

એકવાર એવું બન્યુ કે અતિવૃષ્ટિને કારણે લીલો દુકાળ પડયો લીલા દુકાળે સારાયે રાજ્યની લીલા હણી લીધી રાજ્યમા સર્વત્ર પાણી પાણી થઇ ગયુ પહાડ જેવા ઝાડોયે મૂળમાંથી કોહીને ભૂમિ પર ઢળી પડવા લાગ્યા નદીનાળા ઊભરાઇ ગયાં લોકો ઘરબાર છોડી જવા લાગ્યા અન્ન વિના બેબાકળી બનેલી રાજ્યની પ્રજા બાદશાહ પાસે આવી અનાજ માટે પોકાર પાડવા લાગી– સૌનો સુર એકજ હતો. 'અનાજ આપો–અનાજ આપો–અનાજ વગર હમારા પ્રાણ ચાલ્યા.'

પ્રજાના વેદનાભર્યા પોકારથી બાદશાહનુ હૃદય દ્રવી ઉઠયું–તે બોલ્યા- 'રૈયતનું રક્ષણ કરવું એ રાજાની ફરજ છે તમે સૌ શાંત થાઓ આપણા કોઠારમાં અન્ન પુષ્કળ છે આપણા કોઠારી દામાજી પાસે જાઓ. તે તમને સૌને યોગ્ય રીતે અનાજ પૂરૂ પાડશે.'

બાદશાહનું વચન સાંભળી લોકોનું ટોળું મંગળવેઢા તરફ વળ્યું દામાજી પાસે પહોંચી તેઓએ અનાજની માંગણી કરી

સૌની વાત સાભળી દામાજી બોલ્યા–'આપ સૌ તકલીફમાં છો એ હું સારી રીતે સમજું છું પરંતુ આ કોઠારમાં ભરેલા લાખો મણ અનાજમાંથી એક કણનોય હુ સ્વતંત્ર રીતે ઉપયોગ કરી શકું એમ નથી કેમકે એના પર મારો કશો અધિકાર નથી બાદશાહ સલામતની પરવાનગી સિવાય મારાથી એક દાણોય આપો પાછો થઇ શકે નહિ

પ્રજાએ પોકાર કર્યો– મહારાજ અમે સૌ બાદશાહ પાસેજ ગયા હતા અને તેઓની સૂચનાથીજ આપની પાસે આવ્યા છીએ. તેઓએ જણાવ્યું છે કે 'તમારા માટે દામાજી યોગ્ય બંદોબસ્ત કરશે'

વાત સાંભળી દામાજી ખુશ ખુશ થઇ ગયા તે બોલ્યા–શું બોલો છો તમે સૌ? મારે હાથે અન્નદાન? આવો ભાઇઓ, એક પછી એક આવો ને જરૂર પ્રમાણે અનાજ લઇ જાવ. ભગવાનની કૃપાથી ભંડાર ભરેલા છે'

લાખો મણ અનાજથી ભરેલો ભંડાર ખુલી

ગ્રામ : લોજીંગ P. P. C. O. ટે. નં. ૪૪૮૭

શ્રી નારાયણ હિન્દુ લોજ

રહેવા તથા જમવા માટે શ્રેષ્ઠ સ્થાન

ખાડિયા, ચાર રસ્તા, અમદાવાદ ૧.

થઇ ગયો છતાંયે કેટલાક અનાજ વગર રહી ગયા. તેઓને દામાજીએ પોતા માટે રાખેલું અનાજ પોતાના ઘરમાંથી કાઢી વહેંચી આપી સૌને હસતા ચહેરે વિદાય કર્યા

લોકો દામાજીપર આશિષનો વરસાદ વરસાવતા વખાણ કરતા વિદાય થયા

દામાજીના હાથ નીચે કામ કરનાર મઝમુદાર દામાજીના વખાણ સાંભળી બળી ઉઠયો. કાણી કોડીયે ઉપજાવ્યા વિના લાખો મણ અનાજ લુંટાવી દેનાર-દામાજીને શિક્ષા કરાવી—તેનો હોદ્દો પડાવી લેવાની ઇચ્છાથી એણે બાદશાહને છૂપી રીતે કાગળ લખી સ્થિતિથી વાકેફ કીધા

કાગળ વાંચી બાદશાહના ભવા ઊંચાનીચા થવા લાગ્યાં. વજીરને બોલાવી એમણે હુકમ કર્યો 'દામાજીને મુસ્કેટાટ બાંધી લાવી હમણાં ને હમણાં મારી પાસે રજૂ કરો અને જલ્લાદને બોલાવી એનું ઘાતકી રીતે મોત નિપજાવો'

હુકમ થતાંજ સિપાઇઓ મંગળવેઢા પહોંચી ગયા. દામાજીને પકડી બેડી પહેરાવી ચાબખા વડે ફટકારતાં બાદશાહ પાસે લઇ આવવા પ્રયત્ન કરવા લાગ્યા

ચાબખાનો માર સહન ન થતાં દામાજી ભગવાનનું સ્મરણ કરવા લાગ્યા દામાજીનો પોકાર સાંભળી ભગવાન વિહ્‌વળ થઇ પોતેજ મ્હારના રૂપે મદદે આવ્યા

હાથમાં ડાંગ પકડી માથે તેમજ ખભે કપડાંનો કકડો નાખી ફાટેલે વસ્ત્રે ભગવાન બાદશાહના દરબારમાં પહોંચ્યા. એમના માથે એક ટોપલી છે. ટોપલીમાં સોનામહોરોથી ભરેલી એક કોથળી છે. બાદશાહ ભગવાનને ઓળખી ન શકયા—તે બોલ્યા 'અલ્યા કોણ છે? કયાંથી આવ્યો છે?

'માબાપ જાતનો મ્હાર છું, ને દામાજીએ મોકલ્યો છે'

'શા માટે મોકલ્યો તને?'

'અનાજનો કોઠાર લુંટાવ્યો તેના ઉપજેલા નાણા લઇને.'

'અનાજની તો પાઇએ ઉપજી નથી—એવો પત્ર મને મળ્યો તે શું ખોટો છે?'

'માબાપ એ કોઇ ઇર્ષાળુએ લખ્યો હશે.'

'તે દામાજીને બીજું કોઇ ના મળ્યું તે તારી સાથેજ નાણાં મોકલ્યાં?'

માબાપ આપનો હુકમ થતાં દામાજીને અવળે હાથે બાંધી સિપાઇઓ માર મારવા લાગ્યા. એટલામાં દામાજીની નજર મારાપર પડી ને મારી સાથે મોકલી આપ્યા.'

'તે તું ત્યાં શું કરતો હતો?'

'આંગણે ઝાડુ કાઢી રહ્યો હતો'

'ચાલ સારૂ, નાણા કયાં છે?'

'આ રહ્યા મારી ટોપલીમાં'

'ટોપલીમાં? આવડા મોટા ભંડારની ઉપજ આવડી નાની ટોપલીમાં?

'માબાપ ટોપલીમાં રૂપિયા નથી પણ સોનામહોર છે.'

'ઠીક'

બાદશાહ નોકરને બોલાવી નાણા ગણવા બેસાડે છે મ્હારના રૂપે ભગવાન મુઠીએ મુઠીએ મહોર નાખે છે ને નોકર ગણે છે. નાણાં ગણતાં એક થાકયો એટલે બીજો બેઠો. બીજો થાકયો એટલે ત્રીજો બેઠો સોનામહોરનો તો મોટો ઢગલો થઇ ગયો ઢગલો જોઇ બાદશાહ વિચારવા લાગ્યા કે આ મ્હાર નથી પણ મ્હારના રૂપમાં કોઇ ચમત્કારી પુરૂષ છે. ખાત્રી કરવા બાદશાહે પૂછ્યું—

'અલ્યા સાચું બોલ તું કોણ છે?'

'હું કોણ છું. એ તો મે પહેલાંજ જણાવી દીધું છે. માબાપ આપને નાણા પહોંચ્યા હોય તો પહોંચ આપો એટલે મારૂ કામ પત્યું.'

બાદશાહે પહોંચ લખી આપી

'ઊંચેથી નાખજો માબાપ'–પહોંચ લેતા મ્હાર રૂપે ભગવાન બોલ્યા.

પહોંચ લઇને ભગવાન પહોંચ્યા દામાજીને ઘેર દામાજી રોજ પાઠ કરતા હતા તે ગીતામાં પહોંચ મૂકીને દામાજીને પ્રભુએ બેડીથી મુકત કર્યા

એકાએક બેડી તુટતા સિપાઇઓ આશ્ચર્ય પામી એક બીજા તરફ જોઇ રહ્યા

o o o

નિત્યક્રમથી પરવારી દામાજીએ ગીતાનો પાઠ કરવા ગીતા ઉઘાડી તો ગીતામાં પહોંચ દીઠી-એના મુખમાથી શબ્દ સરી પડયા 'આ બધી ભગવાનનીજ લીલા છે ભગવાને ભારે કરી'

દામાજીએ બાદશાહ પાસે પહોંચી પોતાના કૃત્યની માફી માંગી

'અનાજની ઉપજ તો તમે મોકલી આપી છે છી આ પ્રશ્ચાતાપ શા માટે ?' બાદશાહ બોલ્યા

ઉપજ ! એ ઉપજના નાણા કોણ ચૂકવી ગયું મહારાજ ?

'નાણા ? નાણા તો તમારો મોકલેલો મ્હાર ચુકવી ગયો નાણા મળ્યાની પહોંચ મેં તેની સાથેજ મોકલી આપી હતી.'

બાદશાહની વાત સાંભળી દામાજી મૂર્છા પામ્યા પોતાને માટે ભગવાનને મ્હારનું રૂપ લેવું પડયુ તે બદલ પ્રશ્ચાતાપ કરવા લાગ્યા.

દામાજી ભાનમાં આવતા બાદશાહ બોલ્યા—'દામાજી નાણા ભરવા મોકલેલ તમારો મ્હાર કયાં ગયો? એનું રૂપ મારૂ મન એના દર્શન માટે આતુર બની રહ્યું છે મને એના દર્શન કરાવો

બાદશાહની આજ્ઞાને વશ થઇ દામાજી બાદશાહને તેડી વિઠ્ઠલનાથજીના મંદિરે ગયા. દામાજીએ ભગવાનને દર્શન આપવા માટે સ્તુતિ કરી દામાજીની સ્તુતિ સાંભળી શંખ-ચક્ર-ગદાને પદ્મ ધારણ કરી પ્રભુએ દર્શન દીધા.

દામાજી પ્રભુને નમ્યા બાદશાહને તેમ કરવા કહ્યું તો બાદશાહ પુંઠ ફેરવી બોલ્યા મારે તો મ્હારના દર્શન કરવા છે

બાદશાહને ત્યા નાણા ભરવા જતી વખતે જે સ્વરૂપ ધારણ કર્યું હતું તે સ્વરૂપે દર્શન દેવા દામાજીએ પ્રભુને વિનંતિ કરી

ભકતના પ્રેમને વશ થઇ ભગવાને મ્હારનું રૂપ ધારણ કર્યું-દામાજી તો ભગવાનને જોઇજ રહ્યાં એમની આંખો હર્ષાશ્રુથી છલકાઇ ઉઠી પ્રભુ અંતર્ધાન થયા

ભકિતના પ્રતાપે સાક્ષાત ભગવાને જાતે આવીને સહાય કરી એ જોઇ બાદશાહ બોલ્યા-દામાજી આજથી તમે મારા ગુરુ ને હું આપનો શિષ્ય મને કંઠી બાંધો મારૂ જીવન હું પ્રભુ ભકિતમાંજ ગાળીશ

સારા અને સુંદર કાગળમા દરેક જાતની એકસરાઇઝ બુકો તેમજ દરેક જાતની એકઉન્ટ બુકો, તેમજ રાઇટીંગ પેડ, ડુપ્લીકેટ બુકો અને નોટબુકો વેપારી ભાવે છુટકમા મળશે.

ચંન્દ્રકાન્ત એન્ડ કુંપની

માધવબાગ, સી પી ટેન્ક નાકા, મુંબઇ-૪.

નવો ગુલદસ્તો ★ —જયસેના

થોડાક માસ ઉપર એક નામીચા ડીગ્રીધારી સજ્જને રસ્તા વચ્ચે મને રોકીને આગ્રહપૂર્વક પ્રસ્તાવ કર્યો, કે 'જો તમારી ઇચ્છા હોય તો આપણા સહિયારા સંપાદન તળે શાળોપયોગી અનિવાર્ય તત્વોવાળો, કક્ષાનુંકક્ષ યોજી શકાય એવો એકાદ સુંદર ગુલદસ્તો તૈયાર કરીએ જો કોઇ પ્રકાશક મળી જાય અને સંગ્રહ માન્ય કરે તો રોયલ્ટી સરખે ભાગે અથવા તમે કહો ત હિસાબે વહેંચી લઇશું.' મેં કહ્યુ, 'તમારી વાત સત્તર આના ખરી પણ ભાગ વળી કેવા ? ખરેખરો ભાગ આજે જો ક્યાંયે મોજૂદ હોય તો ધણીધણિયાણીનો !'

આજે આપણા બાળકો શું ખાય છે કે શું પહેરે છે તે જાણવાની કોઇને પડી નથી તેમણે શું વાંચવું જોઇએ, કોણે તૈયાર કરેલું અને કેટલું તેના ઉપર જ આખી દુનિયાનો ભાર મૂકાય છે. કેળવણી ખાતાની તૈયાર તિજોરીમાંથી પોતાની મેળે આવીને પગમાં પડતી માયાઓ વડે કોઇ શું શું ન કરી શકે ? ચોપડીઓ ઉપર કેવળ નામ ધારીને યા ચોપડીઓમાંથી પોતાનાં ખરાં નામ તાજા નવનીત માફક કાઢી લઇને કેટલાયે સ્ત્રી-પુરુષો પોતાની યોગ્યતા મુજબની રાતદિવસના . ચઢતા વ્યાજની જેવી બેઠી કમાઈ કરી શકે છે. માત્ર કોઇ લાગતાવળગતા સાથે પાકા પાયાની ઓળખાણ થઇ જવી જોઇએ એટલું જ ક્રમિક પાઠ્યપુસ્તકો અને સચોટ માર્ગદર્શિકાઓવડે . જ વિદ્યાર્થી આલમનો તેમજ વિદ્યારસિક મનુષ્યોનો સંપ્રદાય પોતાનું નહિ જેવું તેજ જાળવી રહ્યો છે. આથી કેટલાક ધંધાર્થી પુસ્તક વિક્રેતાઓ શાળોપયોગી ચીજ સિવાય બીજું કશું યે હાથમાં પકડતા નથી.

કેવળ એક જ બુઝર્ગ યા ઝયીફ સંપાદક આધારભૂત વ્યક્તિ ન ગણાય, એથી ચાર પાંચ નામાંકિત ગૃહસ્થો નનામી ઉંચકતા હોય એ મિસાલ પોતાના નામો ધારી અનુકૂલ ગુલદસ્તાઓ નિપજાવી લે છે, અને વણવા ચૂંટવાનુ કામ અંધારે, અજવાળે ભોંયરામા કે ચબૂતરે મન ફાવે એવી ઢબે યા નીતિએ ગમે તે . રસ્તે જનાગનના સહકારથી સમેટી શકે છે. કેટલાક ખાસ સંજોગોમાં ફુરસદવાળા લેખક, લેખિકાઓ ન્હાઇ ધોઇને પરવારેલી નવવધુઓ માફક પોતાને જ હાથે પગે ગુલદસ્તાઓમાં બિરાજવાનું સુખદ પરાક્રમ હસતે ચહેરે ઝીલી લે છે

શાળોપયોગી ગુલદસ્તો સર્જવામાં સહુથી વધારે મહત્વનું તેમજ જવાબદાર કાર્ય એનું નામકરણ લેખાય છે. નામ વળી જેટલુ વધારે ટુંકું તેટલું વધારે યોગ્ય એવી ગણતરીથી યે કેટલાક મેંદો રચે છે. ગુલદસ્તાની બીજી ખુબી એ છે કે હવા ભરેલા તૈયાર ફુટબોલ માફક ઘણી જ સહેલાઈથી મેદાન પર પટકી શકાય છે.

વાહવાહ છે તે સત્કર્મી પ્રયોજકોની જેમણે માગણી થતા પહેલાં જ પોતાનાં પુસ્તકો ધરી દીધા હોય જમાનાને અનુકુળ બે ત્રણ ચેનચાળા કર્યા કે પુરાણામાં પુરાણો ખજાનો, સહેજસાજ કાપકુપને વરીને ઉત્તમોત્તમ અદ્યતન સંસ્કાર ઘરેણું બની જાય છે.

પાઠ્યપુસ્તકો વારેવારે બદલાય એમાં લેખકોને કેટલો વધારે લાભ થતો હશે તે તો - ભગવાન

નણે ! પણ પુસ્તકો અપાવનાર વર્ગનું તેમજ જુના પુસ્તકોથી રાજી થઈ જનાર બાળકોનું લોહી ઘટે છે એવી વાત સાંભળીને દાખલ કરેલા માન્ય પુસ્તકો જેમ બને તેમ વધારે વરસ ચલાવવાના આદેશો પહોંચાડી દેવાય છે એ ઉત્તમ સહાનુભૂતિનો નહીં જેવો નમુનો છે લોકોને નવું પિકચર જોવું કદીએ મોંઘુ પડયુ નથી. નવું પુસ્તક ખરીદીને વાંચવું એ બાપદાદાની મીલકતો લૂંટાવી દેવા જેવું લાગે છે ચોપડીઓ કરતાં તો કેટલી વખત કોટ ખમીસના બટન યા વાળમાં જડવાના બક્કલ વધારે મોંઘા હોય છે તેનું કંઇ નહી

કેટલાંક પાઠ્યપુસ્તકોની સામગ્રી અવલોકતાં આપણા નામાંકિત લેખકોની કૃતિઓમાં ખાસ ફેરફાર નજરે પડતો નથી જાણીતી રચનાઓમાંથી એક બે ઓછીવત્તી કરી લીધી હોય એટલુજ.

યુનિવરસિટીનાં જવાબદાર સંપાદનો યા સળંગ સ્વીકૃત નિર્માતિઓમાં પણ અમુક વિદગ્ધ, બહુશ્રુત તેમજ સાલસ લેખકોનો ઇજારો કાયમ રહે અને બેવડી–ત્રેવડીરીતે ઉત્તેજન પામે એટલા ખાતર વિશેષ હક્કદાર અને સ્વસ્થ લાપરવા વ્યક્તિઓનું વિસ્મરણ થાય છે.

* *

આ પ જા ણો છો કે ?

આખી દુનિયામાં આફ્રિકા અને હિંદના ગીરના જંગલોમાં જ સિંહ–કેસરીસિંહ–મળી શકે છે ગીરના જંગલોમાં આજે ૨૮૨ સિંહો છે ત્યાં સિંહ કરતા સિંહણ વધારે છે અને બે સિંહણો એકજ સિંહ સાથે ખુબજ સુખ ચેનથી રહે છે ત્યાં મુંબઈનો દ્વિપત્ની વિરોધી કાયદો લાગુ નથી પડતો. સિંહનું સામાન્ય રીતે ૫૦૦ રતલ વજન હોય છે અને તે અગ્યાર ફુટ લાબો અને સાડા ત્રણ ફુટ ઉંચો હોય છે તે સામાન્ય રીતે ૨૫–૨૭ વર્ષ જીવે છે આપણા દેશમાં દર વરસે ૫ અબજ ઇંટો એટલેકે ૨૦ કરોડ રૂપિયાની ઈંટો બને છે . અમેરિકામા હાઈસ્કુલમા જતા વિદ્યાર્થીઓમાંના ૨૩ ટકાના વિદ્યાર્થીઓ અને કોલેજના ૪૦ ટકાના વિદ્યાર્થીઓ ભણતા ભણતા જ નોકરી કરે છે...અમેરિકામાં હમણા એવું સુક્ષ્મદર્શક યંત્ર શોધાયું છે કે જે મુળ કરતાં બે લાખગણું મોટું દેખાડે છે...લંડનમાં એક છેડાથી બીજા છેડા સુધી ટપાલની લાવ લઇજા કરવા માટે એક ભુગર્ભ રેલ્વે, લંડન શહેરની સપાટીની નીચે ૮૦ ફુટ ઉંડે એક હાંકનારવિનાની સંપૂર્ણપણે સ્વયંસંચાલિત રેલ્વે ચાલે છે...કચ્છમાં જ્યારે ગાંધીધામ બંધાવું શરૂ થયું ત્યારે ત્યા એટલા બધા વીંછી અને સર્પ નીકળતા કે ન પૂછો વાત, આથી ત્યાંના સત્તાવાળાઓએ જે કોઈ માણસ મારેલો વીંછી કે સાપ પકડીને લાવે એને ચાર–ચાર આના આપવાનું નક્કી કર્યું હતું અને એક ભરવાડ તો એકદિવસમાજ ૧૪૦ વીંછીને મારીને લાવ્યો હતો ત્યાં વીંછી સર્પનો આવો ત્રાસ છે ...અત્યાર સુધી આપણે પરદેશથી બાર કરોડ રૂપિયાની ઘડીયાળો મંગાવતા હતા અને તેના ઉપર ૫ કરોડ રૂપિયાની ડ્યુટી મળતી હતી અને એ ધંધાઉપર ૫૦ હજાર માણસો નભતા હતા અત્યાર સુધીમાં આપણી સરકારના હિન્દી વિભાગે ૧,૧૦ ૦૦૦ કરતા પણ વધારે પારિભાષિક પર્યાયો શોધી કાઢ્યા છે, જેમાંથી ૩૨,૬૦૦૦ પર્યાયોને આખરી મંજુરી મળી ચુકી છે ને બીજા ૧૮,૦૦૦ને મળવાની બાકી છે હજીયે લગભગ અઢીલાખ શબ્દોના પર્યાયો શોધી કાઢવાના બાકી છે...જગતનું મોટામાં મોટું પુસ્તક ચીનનો શબ્દકોશ છે...જગતમા એક એટલું મોટું પ્રિન્ટીંગપ્રેસ છે કે જે ૫૧૮ ભાષાઓમા પુસ્તક છાપી શકે છે ...યુવતીએ નોકરી કરવી જોઇએ કે નહિ? બ્રિટનમાં આજે ૭૦ લાખ યુવતીઓ નોકરી કરે છે, જેમાંથી ૨૫ લાખ તો પરણેલી યુવતીઓ છે...

આ રહ્યા આપના જવાબો......

[આ સવાલ–જવાબોની કટાર અમારા એક આમંત્રિત કટારલેખક લખે છે. આથી, આ કટારમા રજૂ થતા બધા જ વિચારો એ લેખકના પોતાના જ વ્યક્તિગત છે. ચેતનના સંપાદક આ કટારમાં રજૂ થતા બધાં જ મંતવ્યો સાથે સંપૂર્ણ સહમત છે એમ કદીયે માનવું નહિ. સંપાદકની આ કટાર માટે નૈતિક અને અન્ય જવાબદારી સ્વીકારીને પણ આ કટાર માટે લેખકને છુટો દોર આપવામાં આવ્યો છે.] 'ગગનવિહારી

સવાલઃ– હવે તો મુંબઈનું 'લોકરાજ' પણ કાળું મેશ જેવું થવા આવ્યું જોયુંને?

જવાબઃ– પાણી પહેલાં પાળ ન બાંધે તો એમજ થાયને! બીજું થાય પણ શું ?

∘ ∘ ∘

સવાલઃ દીલ્હીના જનસંઘના નેતાઓના કહેવા પ્રમાણે ગાંધીજીને રાષ્ટ્રપિતા ન જ કહેવાય. તો પછી કોને કહેવા ?

જવાબ – નથુરામ ગોડસેને જ, બીજા તે વળી કોને?

∘ ∘ ∘

સવાલ.– ભારત સરકાર આપણા દેશમા વસ્તીનો વધારો થતો રોકવા માગે છે, છતાયે તેની વિચિત્રતા તો જુઓ ! આપણા દેશમા વધારેમાં વધારે કરવેરા વાંઢાઓ ઉપરજ નંખાય છે

જવાબઃ– તો પછી, તમેય જલ્દુ નીસ્યા કોઈને કંકુના !

∘ ∘ ∘

સવાલ– આપણા દેશના મોટા મોટા નેતાઓ દિવસ અને રાત આપણને મોટા મોટા ભાષણો આપી રહ્યા છે કે આપણે દેશપ્રેમ કેળવવો જોઇએ, અને આપણે સ્વદેશી સંસ્કાર અને સ્વદેશી સંસ્કૃતિજ અપનાવી જોઇએ પણ આપણા આ નેતાઓ અને મોટા મોટા ઓરીસરોના કેટ–કેટલા છોકરા–છોકરીઓ નાનપણથીજ પરદેશ ભણે છે તે જાણો છો ? તો ત્યાં સ્વદેશ-પ્રેમ કયાં ગયો?

જવાબ– દોસ્ત, એથી તો અમે પોકારી પોકારીને કહીએ છીએ કે આ કંઇ સાચી અને સૌના આઝાદી નથી, પણ અમુક માટેની અને અમુક પૂરતીજ છે

∘ ∘ ∘

સવાલ– આપણું બંધારણ એક પ્રધાન અને એક ઝાડુવાળો એ બન્નેને સમાનજ ગણે છે. છતાયે આપણું રાજ્ય પ્રજાનાજ પૈસે એના નોકરો એકલા માટેજ કેમ મોટી મોટી ગગનચુંબી હવેલીઓ ચણાવે છે? શું પ્રજા કરતા એ સરકારી નોકરોને ખાસ આગવા ઇશ્વરદત્ત હકો છે ?

જવાબ– નહિ જ, અમે તો માનીએ છીએ કે જરૂર આ માટે લોકોએ 'ટેક્ષ્ટેસ' કરવોજ જોઇએ.

∘ ∘ ∘

સવાલઃ- મૌલાના આઝાદે એમની આત્મકથા ત્રીસ પછી ઉઘાડવાનું કહ્યું છે, તો તેનું રહસ્ય શું?

જવાબ – એજ કે સત્તાના મદમાં આવી ગએલાઓને કદાચ એમાંનું સત્ય આજે ન પણ ગમે, મૌંટેજ.

સવાલઃ— પરણેલા માણસોજ વધારેમાં વધારે ટાલીયા કેમ હોતા હશે ?

જવાબઃ— તેમની પત્નીના કારણેજ

° ° °

સવાલ— વિનોબાજી કહે છે કે પંડિતજી રોજના બે કલાક ખેતરમાં શ્રમદાન કરે તો જરૂર એમનો થાક ઉતરી જાય...

જવાબઃ— આટલા તો આપણે એમને કચડી નાખ્યા, શું હજીયે એમને સાવ ભાંગીજ નાખવા છે કે શું?

° ° °

સવાલ— એચ વી કામઠ કહે છે કે ૬૨ની ચૂંટણીમાં અમે પ્રજાસોસીઆલીસ્ટો મુંબઇ, ઉત્તર-પ્રદેશ, બિહાર અને મધ્યપ્રદેશમા જીતીશું જ

જવાબ— હાજી, સાચુંજ છે, લોહીયાની મરજીમાં

સવાલઃ— 'એક સમાચાર છે કે અહમદનગરની જીલ્લા પી એસ પી પાર્ટી' લોકલબોર્ડની ઓફીસેથી લેનીન અને સ્ટેલીનના ફોટાઓ કાઢી નહિ નાખવામાં આવે તો સત્યાગ્રહ કરશે .

જવાબ— અને આમજ સમિતિ અને સામ્યવાદીઓનો ઘરસંસાર ચાલશે; એમજને?

° ° °

સવાલઃ— શું વિનોબાભાવે હવે મહારાષ્ટ્રના નેતા મટી ગયા?

જવાબ— દોસ્ત, એ લોકોને તો સાચું સાંભળવુંજ કયા ગમે છે? એમને તો આ સંતે દ્વિભાષી વિષે એક બે સાચી સલાહ આપી. એટલે બસ થઇજ રહ્યું, તે ગતોગત જ મહારાષ્ટ્રના દુશ્મન બની ગયા

° ° °

સવાલઃ— એક બાજુએ આપણી બડી બડી

ચા પીતાં પીતાં

'આ તમારી આગળીએ દોરી શેની બાધી છે?'

'એ તો મારી પત્નીએ બાધી છે—મને યાદ દેવરાવા કે મારે એનો કાગળ પોસ્ટ કરવાનો છે,'

'તો શું તમે ખરેખર પોસ્ટ કર્યો જ કે ભુલી ગયા ?'

'મારી પત્નીજ એ કાગળ આપવો ભૂલી ગઈ'

° ° °

શેઠ— (નવા નોકરને) તને ઓફીસનું સઘળું સામાન્ય કામ આવડશે જ ને?

નવો નોકરઃ— સામાન્યજ શું કામ? હું તો ઓફીસનું બધુંજ કામકાજ જાણું છું, એથી તો મને મારા જુના શેઠે નોકરીમાંથી કાઢી મૂકયો

° ° °

'જો હુ મરી જઉં તો તમે બીજું લગ્ન કરો ખરા કે?' પત્નીએ પોતાના પતિને પૂછ્યુ

'આ તે કાઇ પ્રશ્ન છે? તેનો તે કંઇ જવાબ હતો હશે?'

'એમ કેમ?'

'જો વાત એમ છે કે જો હું હા પાડું તો તને ન ગમે, અને ના પાડું તો મને ન ગમે'

° ° °

કોનુ ધાર્યું થાય છે?

'તમારા ઘરમા તમારી સ્ત્રી ધારેજ એમ થાય છે કે તમે ધારો છો તેમ?'

'દોસ્ત, એ તો એની રોજનીશી અઠવાડિયા અગાઉથીજ લખી નાંખે છે.'

યોજનાઓ ધડયેજ રાખી છીએ, અને બીજી બાજુએ બેકારી વધતીજ જાય છે, તો પછી યોજનાઓ કોના માટે?

જવાબ:– કોન્ટ્રાકટરો માટેજ...

• • •

સવાલ:– હું પણ કોઈ પ્રધાનનો છોકરો થયો હોત તો?

જવાબ:– તો તમે પણ રાતોરાતજ ટી. ટી. કૃષ્ણમાચારી એન્ડ સન્સ જેવી પેઢી કાઢી હોત, અને કાંતિલાલ મોરારજી જેવા જ થઇ ગયા હોત!

• • •

સવાલ:– વિનોબા કહે છે કે છાપાઓમા જે સાપ્તાહિક ભવિષ્ય અને વર્તારાઓ આવે છે તે છાપાવાળાઓએ ન આપવા જોઇએ એથી પ્રજા પોતાનું મનોબળ ગુમાવતી જાય છે શું તે સાચું છે?

જવાબ:– હાજી, સત્તર આના, સાચું છે, ગરીબ કે અભણ તો આ ભવિષ્યવાણીમાં ભોળવાઈ જાય તે તો સમજ્યા. પણ અરે, ખુદ દીલ્હીના પણ કેટલાક પ્રધાનો જ્યોતિષોને પૂછ્યા વિના પાણીનું પાવળું પણ પીતા નથી, એ જાણો છો?

• • •

સવાલ:– પંડિતજી દિવસ અને રાત કોગ્રેસની ખરાબી ચોરે અને ચૌટે ગાયા કરે છે, પણ કોગ્રેસને આવી બનાવી કોણે? એમને પૂછ્યા વિના તો પાણી પણ નથી પીવાતુ, તો પછી સાચું જવાબદાર કોણ?

જવાબ:– દોસ્ત, સાચી હકીકત એ છે કે, તે 'સમાધાન'થી રાજ્ય ચલાવે છે, આદર્શથી નહિ; કારણકે એમની ચોમેર જીનવાણીઓ જ ભરાયા છે.

વિચારમાં, વિનોદમાં અને વ્યંગમાં

દિવસે દિવસે મોટરો હવે એટલી બધી મોટી અને વિશાળ બનતી જાય છે કે હવે એક મોટર માટે બે ગેરેજો રાખવા પડશે

• • •

જે માણસ પરણવા માગે છે એણે કાં તો બધુંજ જાણી લેવું જોઇએ, અગર તો કંઇજ નહિ

• • •

આજકાલ બધાજ પરણેલા પુરૂષો કુંવારાની જેમ રહે છે, અને બધાજ કુંવારાઓ પરણેલાઓની જેમ રહે છે.

• • •

જો પત્નીએ પોતાના પુરૂષને સુધારવો હોય તો રાતદિવસ એવી ટકટક કર્યા કરવી કે એની જીંદગીમાં બસ કંઈ પણ રસ જ ન રહે.

• • •

માણસના શરીરમાં શું બગાડ છે એ જ્યારે કોઈ પણ ડોકટરો કળી ન શકે ત્યારે તેમણે તેની પત્નીને તપાસવી જોઇએ.

સવાલ:- પી. એસ. પી વાળાઓ કહે છે કે કોંગ્રેસ પછી અમેજ છીએ

જવાબ.- હાજી, સાચું જ છે—કારણકે કોમ્યુનીસ્ટો મરી જ ગયા છે !

° • •

સવાલ:- આચાર્ય અત્રે શેના ઉપર જીવે છે?

જવાબ:- પ્રજામાં અસ તોષ પેટાવીને એમની કુણી લાગણીઉપરજ !

° ° °

સવાલ:-કોંગ્રેસ અને પી એસ પી મા ફેર શું ?

જવાબ –એજ કે એક તો કંઇક પણ કરી બતાવ્યું છે, અને બીજા તો ફકત બોલી જ જ જાણે છે

° ° °

સવાલ –શું પી એસ પી વાળાઓ 'અમુક કારણસર કમ્યુનીસ્ટો સાથે કે જનસંઘવાદીઓ સાથે સંવનન કરી શકે, અને જો કોંગ્રેસવાળાઓ કરે તો તે નીતિવિહીન કહેવાય. ખરું જ ને ?

જવાબ –હાજી, એસ એમ જોશીના ચશ્માના કાચઉપર ધુળ ચડી ગઇ છે એથી એવું જ દેખાય છે, એમાં એમનો જ વાંક થોડો છે ?

• ° °

સવાલ:–જગતમાં ખરાબમાં ખરાબ શું !

જવાબ:–કોઇને પણ સાચી સલાહ આપવી તે.

• • •

સવાલ'–પી એસ. પી. કહે છે કે કોંગ્રેસ પછી અમે જ છીએ, તો એનું તે ગજું શું ?

જવાબ –ત્રણ સાંધે ત્યાં તેર તુટે એવું જ એક ઉત્તરમા ખેંચે તો બીજો દક્ષિણમાં

° • °

સવાલ –પરદેશી ચલણ માટે . આપણી તીજોરીના સાવ તળીયા જ દેખાવા આવ્યા છે; તો હવે શું ?

જવાબ.–અસ ટી. ટી ના નામનું દેવાળું જ. બીજું થાય પણ શું ?

° • °

સવાલ –દીલ્હીમાં રાજ કોનું ચાલે છે ?

જવાબ –દોસ્ત, યુ પી.વાળાઓનું જ !

જરા બુદ્ધિ કસો !

(૧) એકજ સરખા માપના અને ઘાટના બે પ્યાલાઓ છે, તેમા એકમાં ચા અને બીજામાં કોફી બરોબર સરખે સરખા પ્રમાણમાં ભરી છે હવે, ચાના પ્યાલામાથી એક ચમચો ચા કોફીના પ્યાલામાં નાંખી અને પછી કોફીના પ્યાલાના મીશ્રણને બરાબર હલાવવું, અને પછી આ પ્યાલામાથી એક ચમચો ભરીને ચાના પ્યાલામાં નાખ્યો, તો હવે કોફીના પ્યાલામાં વધારે ચા છે કે ચાના પ્યાલામાં વધારે કોફી છે? જવાબ આપો

(૨) એક આખી ઇંટ છ રતલ અને અધીં ઇંટના વજનની છે તો આખી ઈંટનુ વજન શું હશે ? જોજો મહેરબાની કરીને ૯ રતલ નહિજ કહેતા:

બન્નેનો ઉકેલ આવતા અંકે અને આ જગ્યાએજ.

ચેતન

ફરવાની લાકડીમાં ૧૦૦૦ પ્રેમ પત્રો

ચર્ચીલ જ્યારે જ્યારે બહાર ફરવા જાય છે ત્યારે હાથમાં લાકડી લઇનેજ ફરવા નીકળે છે. મેકમેલન હમણાં ચર્ચીલને મળવા ગયા અને જમ્યા પછી જ્યારે બન્ને ફરવા નીકળ્યા તો મેકમેલને પણ હાથમાં લાકડી લીધી...એમ તો બ્રિટનમા અગાઉના વડાપ્રધાનો લોઇડ જ્યોર્જ અને લોર્ડ બાલ્ડવીન પણ ભાગ્યેજ લાકડી વિના બહાર નીકળતા, એ બન્ને પાસે ઓછામા ઓછી એક-બે ડઝન તો લાકડીઓ હતીજ. લોઇડ જ્યોર્જ એક દિવસે ખેતરમાં ફરવા ગયા અને હાથમા લાકડી લેવી ભૂલી ગયા હતા, આથી એમણે ખેતરની ઝાડીમાંથી એક લાકડી કાપીને લાકડી બનાવી અને જ્યારે ફરીને પાછા આવતા કોઇ પ્રજાજને આ લાકડી પોતાના સંગ્રહાલય માટે માંગી ત્યારે લોઇડ જ્યોર્જે તે આપી પણ દીધી બ્રિટનમાં એક ખ્યાતનામ નાટ્ય-વિવેચકે એની લાકડી માટે એક કાચનું ખોખું બનાવ્યું હતું બ્રિટનની ખ્યાતનામ નવલકથાની લેખીકા મીસ. જી. બી. સ્ટર્ન વોકીંગ સ્ટીકોનો એટલો મોટો સંગ્રહ કર્યો હતો કે એના ઘરમાં દાખલ થતાવેંતજ પહેલવહેલો કમરો આ સંગ્રહનો હતો. ૧૮મી સદીમા એક પ્રેમીએ પોતાની મૃત્યુ પામેલી પત્નીના એક હજાર પ્રેમપત્રોની એક લાકડી બનાવી હતી—અને એ ૧૦૦૦ પત્રોવાળી લાકડી હાથમા લઇનેજ એ ફરવા નીકળતો હતો—કે રખેને કોઇ એના કાગળો વાંચી જાય કે ચોરી જાય તો! બ્રિટનના અત્યારના પણ એક પ્રધાન જગતના પ્રસિદ્ધ પુરૂષો જે લાકડીઓ વાપરતા હતા એનો સંગ્રહ રાખે છે, અને આ લાકડીઓ આજે તો ૩૫૦ જેટલી છે...

--×--

અમુલ્ય પુસ્તક ખરીદ્યું ને સળગાવી દીધું !

એક વ્યકિત પાસે એક એવું અમૂલ્ય પુસ્તક હતું કે તે માનતા કે જગતમા તેના સિવાય બીજા કોઈ પાસે આ પુસ્તક નથી. પણ એક દિવસે સાભળ્યું કે પેરીસના એક જરીપુરાણવાલા પાસે આ પુસ્તક છે એથી એ ઉપડયો પેરીસ અને આવવાનું જવાનું ૭૫૦ રૂપિયાનું ખર્ચ કરી, પેલા જરીપુરાણવાળા પાસેથી એ પુસ્તક ૧૫૦૦૦ રૂપિએ ખરીધ્યુ; અને ઘરે આવીને એ પુસ્તકને સળગાવી દીધું, કે જેથી જગતમા એના એકલા પાસેજ એ અમૂલ્ય પુસ્તક રહે !...ફલોરેન્સનો એક લાઇબ્રેરીઅન હતો કે જે પુસ્તકોની વચ્ચેજ જીવતો, ખાતો, પીતો, ઉંઘતો, અને રહેતો એનું આખુંયે ઘર—ઉપરની છતથી માંડીને નીચે સુધી ચોપડી-ચોપડીઓથીજ ભરેલુ હતું; અરે, ઉપર આવવા જવાની સીડીઓ ઉપર પણ પુસ્તકોજ હતા. અને આ વિચિત્ર માણસ પુસ્તકો પાથરીને જ સુઇ જતો, અને છાપા ઓઢીનેજ પડયો રહેતો... અમેરિકામાં ઇન્ડીઆનામાં એક પુસ્તકપ્રેમી રહેતો હતો એના મિત્રો માનતા હતા કે એની પાસે કંઈ બહુ ઝાઝા પુસ્તકો નહિ હોય, પણ જ્યારે

હમણાંજ એણે આ પુસ્તકોનો સંગ્રહ યુનીવરસીટીને આપી દીધો ત્યારે એની કિંમત ૨૫૫ લાખ રૂપિયાની થઇ ત્યારેજ ખબર પડી કે કેટલો મોટો એનો સંગ્રહ હતો.

વિચિત્ર અપહરણો !

આખીયે દુનિયામાં ઠેર ઠેર જ્યા જુઓ ત્યાં સ્ત્રી, પુરૂષો બાળકો રોજ રોજ હજારોની સંખ્યામાં ગુમ થતા હોય છે. સીકે નાનાબાળકોને ખરાબ તત્વો શા માટે ઉપાડી જતા હશે તે તો આપણને સૌને સારી રીતે વિદિત છે કાતો પૈસા પડાવવા માટે, વેર લેવા માટે, કે પોતાની હવસ ભારી પોષવા માટે આવા અપહરણો થાય છે તે તો આપણે સૌ જાણીએ છીએ. પણ એક સામાન્ય છોકરી એક યુવાનકલાકારનું અપહરણ કરાવે એ કેમ માની શકાય ? હમણાજ ચીકાગોમા એક રૂપકડી છોકરી એક કલાકારના પ્રેમમાં પડી પણ કલાકાર તો દર વખતે એને ઠંડો જવાબ આપતો, કારણકે એ માનતો હતો કે આ યુવતિ એની કલા સાધનામાં વિક્ષેપ પાડશે પણ આ યુવતિ એમ ગાજી જાય એવી નહોતી એણે તો બે ગુંડાઓ ભાડે રાખ્યા અને પેલા કલાકારનું એના ગામથી અપહરણ કરાવ્યું અને ગુંડાઓએ અ વીને આ યુવતિને કલાકાર સોપ્યો કે તેણે તેના પ્રેમીને એક ભોંયરામાં પૂરી રાખ્યો અને પછી કહ્યું કે, 'જો તું વચન આપશે કે તુ મને પ્રેમ કરીશ તોજ તને છોડીશ નહીંતર તને કંઇ પણ નહિ મળે ન ખાવા કે ન પીવા' પેલા કલાકારે બાજી વતી', પેલી યુવતિને વચન આપ્યું કે 'તું મને છુટો કર હુ તને પ્રેમ કરીશ' યુવતિ તો પ્રેમના આવેશમા એટલી બધી આવી ગઇ કે એણે તરતજ ભોંયરાનુ તાળુ ખોલી નાંખ્યુ ને વિચાર્યુ કે એનો પ્રેમી એને ભોંયરામાંથી છુટો કરતાવેંતજ ભેટી પડશે, પણ પેલા પ્રેમીએ તો ભોંયરામાંથી છુટા થતા વેંતજ પેલી યુવતિને પકડી, એના હાથમાંથી ચાવીનો ઝુડો ઝુંટવી લીધો, અને યુવતિનેજ ભોંયરામાં પૂરી, ઉપર . તાળું લગાવીને પછી પોલીસને બોલાવી...ઘણીયે વખત અપહરણો કોઇ વિચિત્ર અને હસનીય કારણો માટે થાય છે સ્વીટઝરલેંડમાં એક ખુબજ ખુબસુરત સુવર્ણકેશી બોબ્ડહેરવાળી એક ગોરાંગીનું બે ગુંડાઓએ મોટે ડુચો મારીને અપહરણ કર્યું અને એને મોટરમાં ઘાલીને દુર દુર લઇ ગયા પેલીએ કહ્યું કે, 'મને બીલકુલ અડો નહિ' 'હા, હા, તમને નહિજ અડીએ, તમારા વાળજ જોઇએ છે.' એટલું કહીને કાતરથી એના બધાજ વાળ કાપી નાખ્યા અને ફરીને એને મોટરમાં બેસાડી એના ઘર પાસે પાછી મૂકી આવ્યા. પેલી ગૌરાંગી તો છુટવથી બચી એટલો પ્રભુનો પહાડ માનતી ઘેર પહોંચી. પણ જેવો એનો વર ઘરે આવે છે અને એની પત્નીના આવા હાલ જુવે છે, ત્યારે તો તેને આખે તમ્મર ચડી આવ્યા. 'તારા વાળ કાપવા દીધા, એનાં કરતાં તું મરી ગઇ હોત તો સારૂ હતું' ... ઘણી વખત અપહરણ કરનારાઓ પણ બરાબર ફસાઇ જાય છે એક વખત એક બદમાશે અમેરિકાના એક ન્યાયાધીશના છોકરાનું અપહણર કર્યુ અને પછી એના પાળેલા કબુતરની સાથે ૫૦૦ રૂ। ની માગણી કરતી ચીઠ્ઠી મોકલી આ ન્યાય ધીશના ત્યાં આ બદમાશે મોકલ્યું બદમાશને એમ કે ન્યાયાધીશ પોતાનો છોકરો બચાવવા જરૂર આટલા પૈસા તો મોકલશેજ. બદમાશે વળી એવી પણ ધમકી આપી હતી કે, 'જો તમે મને પકડવા પ્રયત્ન કરશો, અગર તો આ પૈસા નહિ મોકલશો તો તમારો છોકરો ખલાસ થઈ જશે' પણ ન્યાયાધીશ ખુબજ ચતુર નીકળ્યા, બદમાશના સકંજામા ન સપડાયા, ને પોલીસને જાણ કરી. પોલીસના કહેવા પ્રમાણે એમણે કબુતરને ઉડાડી મૂકયુ, અને એની સાથે સાથેજ પોલીસે બે

એરોપ્લેનો ઉડાડયા કે જેથી એને કબુતરના માલિકના ઘરની ખબર પડે. ૫૦ માઈલ સુધી કબુતર ઉડયું અને પછી પોતાના માલિકના ઘરે પહોંચ્યું કે તરતજ ઉંચે ઉડતા એરોપ્લેનોએ તે ગામના પોલીસ સ્ટેશને રેડીઓ સંદેશો મોકલ્યો, અને ઘડીના છઠ્ઠાભાગમાં પોલીસોએ પેલા બદમાશને પકડી પાડયો અને ન્યાયાધીશના છોકરાને છોડાવ્યો

—*—

પ્રેમની ન્યારી રીતો !

• ન્યુયોર્કની એક ખુબજ ખુબસુરત બાથીંગ બ્યુટી હતી કે જેનું હૃદય પત્થરથી પણ વધારે કઠોર અને કઠણ હતું એને ભલભલા અબજોપતિ યુવકો પ્રેમ કરવા અને પત્ની બનાવવા નીકળ્યા, પણ એ તો કોઇના પાશમાં નજ સપડાણી છેવટે એણે બે યુવાનો પસંદ કર્યા. અને બન્નેએ એની સાથે લગ્ન કરવા માંગણી કરી. નો આ યુવતિએ વિચિત્રમા વિચિત્ર શરત મૂકી કે, 'તમરા બેમાંથી જે આ મકાનના છઠ્ઠા મજલાની બારીએથી પડતું મૂકશે તેની સાથે હું પરણીશ' આ શરત સાંભળીને એક પ્રેમી તો ખસી ગયો. પણ બીજો પ્રેમી એની શરત કબુલ કરવા તૈયાર થયો અને કહ્યું કે, 'જો, હું છઠ્ઠા મજલેથી ભૂસકો તો મારૂં પણ જો મારા હાથ પગ ભાંગ્યા કે હું લંગડો બંગડો થયો તો પણ તારે મને પરણવું પડશે જ પાછળથી બાનું ન કાઢતી કે તારા જેવા લંગડા સાથે કોણ પરણે ? યુવતિએ હા કહી, એટલે પેલા પ્રેમીએ બીજા દિવસે સવારે જ છઠ્ઠા મજલાની બારીએથી ભૂસકો માર્યો પણ પણ તેને કંઇ પણ ઇજા ન થઈ કારણ કે પેલી રૂપસુંદરીએ અગાઉથી જ યોજના પ્રમાણે બંબાવાળાઓને બોલાવીને જમીન ઉપર જાળી પાથરી દીધી હતી. પ્રેમી અને રૂપસુંદરી તો ખુશખુશાલ થઈ ગયા અને પરણી ગયા. પેલી રૂપસુંદરીને એના પતિએ આવી વિચિત્ર શરત કેમ મૂકી એ માટે પૂછ્યું તો એણે કહ્યું કે, 'હું મારા પ્રેમીની પરીક્ષા કરવા માંગતી હતી ! એનામાં મારા પ્રત્યે કેટલો ને કેવો પ્રેમ છે ?'

. ° ° •

એક યુવક અને યુવતિનું સગપણ થઇ ગયું હતુ. પણ બન્ને પરણી નહોતા શકતા. કારણ કે યુવતિને પોતાની માની સેવા ચાકરી કરવાનું હતું. મા ખુબ જ માંદી હતી અને તે એકલી જ હતી યુવતિ માને ભગવાનથી પણ વધારે માનતી. એજ રીતે એના પ્રેમીને પણ માનતી પણ જો

જે કર ઝુલાવે પારણું

તરણિના તીવ્રતર તાપને તોપતી,
અનિલને કૈં ઉપાલંભ દેતી;
વ્યગ્ર કરધૂનને જન્તુને વારતી,
ઊડતી રેણુનો રોધ કરતી,
ધન્ય એ ક્ષણ સુભગ સેવતી સુખભરી
પારણે બાળ જનની ઝુલાવે !

° ° ° ° (ખોટાદકર)

બાળકને પારણું ઝુલાવતી માતા બાળકને સુખભરી નિદ્રા આપે તે સારૂ કૈં કૈં ઉપાયો કરે છે. પવનને ઠપકો આપે છે, ઉડતી રજકણને બાધે રાખે છે.... એ' હેતભરી માતા જોડે એના વહાલભર્યા બાળની એક તસવીર, એન્લાર્જમેન્ટ કે પેઇન્ટીંગ ......

* ફોટોગ્રાફી * પેંઇન્ટીંગ
* એન્લાર્જમેંટ * ફ્રેમીંગ

પેગોડ સ્ટુડીયો
૩૯૫, ઠાકોરદ્વાર પોસ્ટ સામે, મુંબઈ.

પોતે પરણી જાય તો માની દેખભાળ કોણ કરે? આ કારણે આ બન્ને જણા ૩૫ વરસો સુધી લગ્ન કર્યા વિના જ રહ્યા, અને જ્યારે પેલી યુવતિની મા મરી ગઈ કે પછી જ બન્ને લગ્ન-ગ્રંથીથી જોડાણા આમ, ૩૫ વર્ષ સુધી બન્ને જણા થોભ્યા કેવો અગાધ પ્રેમ ?

ઝડપના વિક્રમો !

જર્મનીમાં હમણાં એક હરીફાઈ યોજાઇ હતી કે આઠ ખંડના એક મકાનને ફક્ત સવા કલાકમાં જ રંગી શકાય છે કે કેમ ? અને દસ મજૂરો રોકીને એક પેઇન્ટરે ઇનામ મેળવ્યું પણ શું આ વિક્રમ છે? ના નહિ જ, ૧૯૪૦માં અમેરિકામાં એક પેઇન્ટરને એક નવ ઓરડાવાળા મકાનને ફક્ત ચાર મીનીટ ને ૧૪ સેકન્ડમા જ પૂરેપૂરું પેઇન્ટ કરી દીધું હતું જો કે ૧૧૦ હાડીઆઓ કામે લગાડયા હતા...દુનિયામાં આજે તો સૌને વધારેમાં વધારે ઝડપ જોઇએ છે બ્રિસ્ટોલનો એક મોટરનો કલીનીક છે કે જે કે ફક્ત ૧૯ સેકન્ડમાં જ મોટરનું ટાયર મોટરમાથી જુદું પાડી નાખે છે અને ટાયરની અંદરની ટયુબ પણ કાઢી આપે છે. બધુ જ ફક્ત ૧૯ સેકન્ડમાજ હેમ્પશાયરમાં એક છોકરી છે કે જે એક દિવસમાજ ૫૦૦૦ કોબીના છોડવાઓ એકલા હાથેજ વાવી શકે છે વર્ષો અગાઉ ઇંગ્લેંડ અને અમેરિકા વચ્ચે મૈત્રિભરી હરીફાઈ થતી કે કોણ વધારેમા વધારે ઝડપે રેલ્વેનુ એન્જીન બનાવી શકે છે ૧૮૭૮ની સાલમા આ રેલ્વેનું માલગાડીનુ એન્જીન સાડાપચીસ કલાકમા તૈયાર થયું હતુ દસ વરસ બાદ અમેરિકાએ આ વિક્રમને ઉડાવીને ફક્ત ૧૮ કલાકમાંજ એક એન્જીન તૈયાર કરી દીધુ હતું પણ એક વરસ બાદજ ઇંગ્લૅંડની એક કંપનીએ એક એન્જીન ફક્ત ૯ કલાકને ૪૭ મીનીટમાં ૩૪ ફીટરો, ૪૪ બોઇલરમેનો ને બે છોકરાઓ રાખીને કરી દીધું હતું – ઓસ્ટ્રેલીઆની એક ગૃહણીએ ૧૯૪૬માં જગતની ઝડપીમાં ઝડપી ટાઇપીસ્ટ તરીકે એક મિનિટમાં ૬૫૦ અક્ષરો એક પણ ભૂલવગર ટાઇપ કરીને વિક્રમ નોંધાવ્યો હતો. હોસફીલ્ડ કરીને એક અમેરિકને એક કલાકમાં ૮૬૫૬ શબ્દો–૩૧ ભુલો સાથે–કરીને વિક્રમ સ્થાપ્યો હતો. સામાન્ય રીતે એક અચ્છો ટાઇપીસ્ટ મીનીટના ૬૦ થી ૭૦ શબ્દો ટાઇપ કરી શકે છે. મીડલેન્ડમાં બુટની એક જોડી ફક્ત વીસજ મિનીટમાં તૈયાર થઇ ગઇ હતી. ખાદ્યસામગ્રીના એક પ્રદર્શનમાં વેબ કરીને એક આદમીએ ૨૮ રતલ બટેટા ૯ મિનિટ અને ૧૮ સેકન્ડમાં ખમણી નાખ્યા હતા રોયલ એકેડેમીમાં એવા ઓઇલ ચિત્રો છે કે જે પેઇન્ટરે ફક્ત એકજ કલાકમાં ચિતરી નાખ્યું હતું. ઘણી વખત હજામો પોતેજ બહુજ ઝડપી હોય છે એવી શેખી કરે છે એક ઇટાલીયન હજામે ફક્ત દોઢ મિનિટમાં એના ગ્રાહકની દાઢી કરી દીધી અને વાળ ઓળી દીધાં જગતમા આવા આવા તો અસંખ્ય વિક્રમો રોજ રોજ નોંધાતા જાય છે.

—x—

કાનનાં દર્દો માટે તુલસી કર્ણામૃત
આંખનાં દર્દો માટે તુલસી નયનામૃત
દાંતનાં દર્દો માટે તુલસી ટુથ પાવડર
અને દંતામૃત

ઉપરાત પેટનાદર્દો, ગેસ, છાતીની બળતરા, પેશાબના દર્દો ઉપરાત બીજા કોઇ પણ રોગની મફત સલાહ માટે જવાબી ટીકીટ સાથે લખો અથવા મળો

તુલસી મેડીકલ સ્ટોર્સ, મહારાજની હવેલી, ત્રીજે ભોયવાડો, ભૂલેશ્વર, મુંબઇ, ૨. મુલાકાત ખાનગી

સંપાદક :
કનક વ્યાસ

નવી વાનગી

કાચી પાકી કેરીની નવી વાનગીઓ:

કેરી અને સુકામેવાનું અથાણું:

કેરી અને સુકા મેવાનું અથાણું, ૨ રતલ કાચીકેરી, ૪ ઔસ દ્રાક્ષ, ૪ ઔસ ખજુર, એક ગાંઠીયો લસણ, થોડું આદુ, થોડા લવીંગ, થોડો ફુદીનો. કેરીને ઉભી ચીરો, ગોટલી હોય તો કાઢી નાખો દ્રાક્ષ ખજુર ધોઇ સાફ કરો અને ખજુરના ટુકડા કરી લો. લસણ, આદુ, લવીંગને વાટી લો. પછી બધાને એકઠાં કરી કેરીમાં અર્ધે સુધી ભરો. પછી કેરીને દોરાથી બાંધી બરણીમાં મુકો. ઉપર વીનીગર રેડો આ કેરીવાળી બરણીને ૧૦ દિવસ સુધી તડકે મૂકો પછી સાકર ઉમેરો અને ફરી ૧૦ દિવસ તડકે મૂકો

પાકી કેરીનો ખાટો મીઠો સુપ

૮–૧૦ પાકી મીઠી રસવાળી કેરી, દહીં, ચપટીક જાયફળનો ભૂકો, ચપટીક એલચીનો ભુકો, પીસ્તા અને દ્રાક્ષ

કેરીનો રસ સારા કલઇવાળા વાસણમાં કાઢો. રસ જેટલુંજ દહી લઇ તેમા મીલાવો. બરાબર ભળે એટલે તાપ ઉપર મુકો પણ ઉકાળવું નહીં. પછી એલચી જાયફળનો ભૂકો નાંખો. રસ જો ખાટો હોય તો થોડી સાકર નાંખી શકો છો, કતરેલા પીસ્તા અને દ્રાક્ષ નાંખી પીરસી શકો છો.

પાકી કેરીનો ગરમ સુપ:

૮–૧૦ પાકી કેરી (રસવાળી) મીઠું, હળદર, મરચું, કાળા મરી, લવીંગ, ઇલાયચી, તજ, એકાદ નાનો કાંદો અને ચમચોક માખણ. કાંદાને ઝીણા કાપી માખણમાં લાલ સાંતળી લો. કેરીનો રસ કાઢી તેમાં હળદર, મીઠું મરચું વગેરે નાંખો. પછી કાંદા મેળવી ધીમા તાપે ગરમ કરો, અને ગરમ પીરસો. ભાત સાથે બહુ સ્વાદિષ્ટ લાગે છે.

કેરી–મધનું શરબત

પાંચ–છ પાકી મોટી કેરી, ૬ મોટા ચમચા મધ, અર્ધો રતલ દ્રાક્ષ, પા રતલ અખરોટ, પા રતલ બદામ, ગુલાબજળ.

કેરીનો રસ કાઢી ખુબ ફેંટો પછી તેમાં ગુલાબજળ ભેળવો. પછી બદામને કતરી લો. અખરોટના બારીક બારીક કકડા કરી લેવાં અને સારી રીતે ધોઇ લુછી લો. પછી કાચના ગ્લાસમાં એક થર કેરીના રસનો નાંખો અને મેવો ભભરાવો. બીજો થર કેરીના રસનો નાંખો અને મેવો ભભરાવો. આમ ગ્લાસ પૂરા ભરી ઉપર મધ નાંખી ઠંડું થવા દો પછી પીવાના ઉપયોગમાં લો.

મેંગ્લોરી અથાણું

૨૫ કાચી મધ્યમ કદની કેરી. ૫ કપ

મીઠું દળેલું, અર્ધો રતલ લાલ સુકા મરચાંનો ભુકકો, ૧ ઔંસ હળદર, રાઇ, મેથી, તલ સફેદ, મરીનો ભુકકો, ચણાની દાળ, મગની દાળ, અડદની દાળ, એક મોટો વાટકો તલનું તેલ યા સરસીયું, ૧ ચમચો હીંગ, થોડો મીઠો લીંમડો,

કેરીના, એકએકના આઠ એવા ઉભા ટુકડા કરો. અદી કપ મીઠું નાંખી કેરીના ટકડાને ચોળી નાંખો, પછી તે ચીરીયાને લાકડાના વાસણમાં મૂકી ઉપર લાકડું ઢાંકી ભાર મુકો. બીજે દિવસે કેરીને હલાવી ફરી વજન મુકો, આમ બે દિવસ કરો. પછી કેરીને પાણીમાંથી કાઢી તડકે થોડા કલાક સુકાવો. હવે વધેલા અદી કપ મીઠાને ચાર કપ પાણીમાં ખુબ ઉકાળો. ચમકતા ચકતાં પડે ત્યાં સુધી ઉકાળી ઠંડુ પડવા દો. બધા મસાલાને સાધારણ શેકી મીઠાનાં ઘટ્ટ પાણીમાં વાટી લો, પછી તેલને ધુમાડા નીકળે એવું ગરમ કરી હીંગ, મીઠો લીમડો અને વાટેલો મસાલો વગેરે નાંખો. પછી આ સંભાર ઠર્યે કેરીને તેમાં રગદોળી બરણીમાં ભરો અને ઉપર તેલ રેડો કેરી ઢંકાય એટલું તેલ રેડવું.

કેરી–ભાજીનું અથાણું

૧૦ મોટી કાચી કેરી, પાશેર ભીંડા, ૫ા રતલ ગુવાર, પારતલ ટીંડોરા, અર્ધો રતલ કારેલા, અધોળ આદુ, નવટાંક લીલા મરચાં, પારતલ જીરૂ, નવટાંક વળીયારી, તોલો હીંગ, પારતલ રાઇનીદાળ, ૨ રતલ સરસીયું, થોડી હળદર, થોડો મસાલો.

કેરીને ધોઇ લુછી આઠ આઠ ટુકડામાં કાપો. પછી બધા શાકોને ધોઇ લુંછી લાંબા લાંબા ટુકડા કરી લો.

પછી મોટી તાસમાં રાઈની દાળ નાખી પાણી નાંખી ખુબ ફેંટી લો, લગાતાર ૧૦-૧૫ મિનિટ ફેંટયા પછી તેમાં ચીકાશ આવી જશે આંખોને ગરમ લાગતી જણાશે પછી તેમાં મસાલો તથા શાકના કકડા અને કેરીના કકડા નાંખી બધુ સારી રીતે ભેળવો. પછી આ અથાણાને બરણીમાં નાંખી ૮–૧૨ કલાકે તેમાં પોણો શેર તેલ કકડાવી–ઠંડુ પાડી નાંખો, આમ બે ત્રણ દિવસ હલાવી થોડું થોડું તેલ ઉમેર્યા કરવું. આ અથાણું લાંબો વખત રહી શકે છે. ફકત અથાણાપર તેલ તરતું રહેવું જોઇએ.

SATA

★

Gents Tailors
&
Cloth Merchants

★

Janmohmed Mansion,
New Charni Road,
Opp, Tarabaug,
BOMBAY 4.

તમારા બાળકને જાડું બનાવવાની રખે કોશિશ કરતા

જાડાં હોવું એ કાંઇ મજાની વાત નથી અમારા મુક્તાબેનની સુધાને પુછી જોશો તો ખબર પડશે કે દોડવું-કુદવું તેના નસીબમાં જ નથી. અને અમારા પાડોશીનો જાડો ભીમ રમેશ તો જાણે છોકરીજ ન હોય એવો ગોળમટોળ દેખાય છે. આવા ઘણા જાડા બાળકો મોટે ભાગે તેમની માતાઓની મૂર્ખતાઓને કારણેજ હાંસીપાત્ર થતાં હોય છે

ઘણી માતાઓ માનતી હોય છે કે શરીર જેમ જાડું હોય તેમ તે તંદુરસ્ત ગણાય, અને તે કારણે બાળકના શરીરમાં જેટલું ઠસાય અને ભરાય તેટલું ભરવા તે તનતોડ પ્રયત્ન કરતી હોય છે એટલું જ નહીં પણ જાડું ભમપોલ, જાડી જાડી ડોકવાળું અને વળિયા લેતા હાથ-પગવાળું બાળક જોઇ અભિમાન લેતી હોય છે કે દિવસે દિવસે બાળક કેવું વધતું જાય છે

પણ ખરી હકીકત એ છે કે જાડાઇ એ તંદુરસ્તીની નિશાની નથી કે જાડાપણું એટલે નિરોગી એવો તેનો અર્થ નથી મોટા જાડા માણસોની જેમ નાના જાડા બાળકોની રોગ સામેની પ્રતિકાર શક્તિ ઘણી ઓછી હોય છે. ઠંડી-શરદી થઇ આવવી, અને ચેપી રોગોથી હાલતા-ચાલતાં ઝડપાઇ જવાનો સંભવ રહેલો છે. તેમના હૃદયને પણ રક્તાભિસરણ માટે વધારે મહેનત કરવી પડતી હોય છે. ચપટા પગો હોવાની કે સાધાનો દુખાવો થઇ આવવાની શક્યતા હોય છે

ઘણા બાળકો કુદરતી રીતે મોટા ભારે હોય છે અને જો હાડકા મોટાં હોય તો તેમના હાડને હિસાબે તેઓને જાડાં ન ગણવા માંસપેશીઓ ટટ અને ચુસ્ત હોય તો તે જાડાઇની નિશાની નથી પણ નરમ ચરબીના થરથી નાના હાડકાંઓને ખડકાનો પ્રયત્ન નહીં કરવો જોઇએ અને તેમાએ પેટ અને છાતીના ભાગપર ચરબી સ્થાન ન જમાવે તે જોવું જોઇએ

– પ્રભુતામાં પગલાં –

જયહિંદ સીલ્ક મીલ્સ તથા સ્વસ્તિક ફ્લોર મીલ્સના માલિક શ્રી ઠાકોરલાલ છ૭ શાહના સુપુત્ર શ્રી બિપીન કુમારના શુભ લગ્ન શ્રી પ્રસન્નવદન છો નાણાવટીના સુપુત્રી છાયાબહેન સાથે હમણાં જ મુંબઇમાં ઉજવાયા તે પ્રસંગનો આ વરવધુનો ફોટો છે

સ્ત્રી છો અને સ્ત્રી જ રહો :

આજકાલ આપણી બહેનો કેવળ પુરૂષ સમોવડીજ નહિ પણ સંપૂર્ણ પુરૂષ સરખીજ બનીને સ્ત્રી તરીકે સંપૂર્ણ ભૂંસાઇ જવાજ માંગે છે, અને ઘણી બહેનોને તો પોતાને સ્ત્રી કહેવરાવતા પણ શરમ અને નાનમ લાગે છે. એ તો પુરૂષના જેવીજ રહેણી, પુરુષના જેવી જ કરણી, એના જેવોજ પહેરવેશ, એના જેવાજ ટુંકા વાકડીયા વાળ વગેરે બધુજ પુરૂષના જેવુંજ પહેરતી અને ફરતી આવે છે એનેજ એ પ્રગતિ અને સંસ્કૃતી કહે છે પણ સાચોસાચ તો આ 'પ્રગતિ' નથી પણ અધોગતિજ છે, કુદરતે જે સૃષ્ટિક્રમ કર્યો છે અને સૌને જે અલગ અલગ કાર્ય અને ફરજ સોંપા છે તે ક્રમ કોઇપણ વિજ્ઞાન કોઇ પણ કાળે પલટી શકેજ તેમ નથી જો જગતમા સ્ત્રી સ્ત્રીજ ન રહે તો સૃષ્ટિજ ઉંધી વળી જાય. સ્ત્રીએ સ્ત્રી મટીને પુરુષ થવામાં નથી એની નૈસર્ગિક પ્રગતિ થતી કે નથી એના પતિ કે એના સંતાનોની થતી. સ્ત્રીની સાચી પ્રગતિ તો એના કુદરતદીધા નૈસર્ગિક નમણા નારીત્વમાજ થાય છે. આથી અમે એમ નથી કહેવા માગતા કે સ્ત્રી પુરૂષની દાસી થઇનેજ રહે અને પુરૂષ એના ઉપર આધિપત્યજ ભોગવે. પણ અમે તો એમ કહેવા માગીએ છીએ કે સ્ત્રીએ સ્ત્રી તરીકેજ રહેવા અને જીવવામાં આનંદ માનવો જોઈએ. ઇંગ્લેંડ, અમેરિકા, અને ફ્રાસમાં કે જ્યાં સ્ત્રી ખુબજ આગળ વધતી રહેલ છે અને પુરુષને પાછળ પાડતી રહી છે ત્યાં પણ હવે સ્ત્રી વિષે કેવી ફેરવિચારણા થઈ રહી છે તે પણ આપણે જાણવું જોઈએ. બ્રિટનની એક ખુબજ ખ્યાતનામ સીનેતરીકા વીરજીનીયા મેયો આ વિષે શું કહે છે તે તેના શબ્દોમાંજ જોઈએ 'મારા સીનેજીવને મને શીખવાડયું છે કે ભલેને તમે. ધરરખ્ખુ પત્ની હો, નોકરી કરતી કેરીઅર ગર્લ હો, કે સીને તારીકા હો, પણ એ સૌમાં સૌથી અગત્યનું તમારૂં સ્ત્રીત્વભર્યું સૌન્દર્ય જ છે. પુરૂષ જેવા હેરકટ તમે પુરુષ માટેજ રહેવા દો. જો તમને લાંબા ન ગમતા હોય તો તમારા વાળને એવા બોબ્ડહેર જેવા બનાવો કે જે મોહક લાગે અને સૌન્દર્યભર્યા લાગે અમુક જાતના કપડા કે અમુકજાતની હેર-સ્ટાઇલ કરતાંયે તમારૂં કુદરતી કુમાશભર્યું નૈસર્ગિક સ્ત્રીસૌન્દર્યજ ઘણુંજ અગત્યનું છે, તમારે તમારી જાતને અભિનંદન આપવા જોઈએ અને એ માટે આનંદ અને ગર્વ માનવો જોઇએ કે ભગવાને તમને સ્ત્રી બનાવેલ છે, જો તમે તમારા ઘરમાં ઓશીસમા, કે સ્ટુડીઓમાં પુરૂષ જેવા પુરુષ અને લાટસાહેબ જેવા વેપારી સાહેબ નહિ બની જતા, તમારા વાણીમાં અને વર્તનમાં સ્ત્રી જેવા કોમળ મૃદ અને પ્રેમાળ હશો તો તમને જીવન એ અકારુ નહિજ લાગે, પણ જીવન એ વધારે આનંદભર્યું અને જીવવા જેવું લાગશે...જો તમે મારા બધાજ સામાજીક ચિત્રો જોશો તો તે સૌમાં પુરૂષ એ ખૂબજ મજબૂત—સશકત, અને પડછંદ હોય છે અને સ્ત્રી એટલે કે હું કોમળમા કોમળ નમણી નારી જ લાગું છું. હું તેમાં ઘણીયે લખત એકદમ નિરાધાર દેખાઉં છું અને મારા સામેના પુરૂષની મદદ અને અને ઓથ માંગુ છું અને પછી થાય છે પણ શું? એ મારા પ્રેમમાં પડે છે તમારા પુરુષમિત્રને કે તમારા પતિને એવું લાગવા દો કે તમારે એની મદદની અને ઓથની ખુબજ જરૂર છે, અને જુઓ કે શું પરિણામ આવે છે? જો તમે પરણેલાં હો તો તમારા પતિને એવું અહર્નિશ લાગવા દો કે તમને એની મદદ હંમેશ કેવી જોઇએ છે— અને જુઓ કે તમે કદીયે એકલા નહિજ પડી જાવ'

શાંતિની શોધમાં

'નયન'

'શીલા ! બાબો આટલો બધો કેમ રડે છે?'

'હું શું જાણું?'

થોડી વાર ચુપ રહ્યા બાદ નલિન ફરીથી ચીડાઈને બોલ્યો.

'તું શું કરે છે શીલા?' બાબાનો અવાજ સંભળાતો નથી?'

'સાભળી તો રહી છું. સાંભળવાને તો જન્મી છું'

આ વખતે નલિન ચિડાઇને બોલ્યો, 'શીલા, આવી આડી અવળી વાતો કરતા તને શરમ નથી આવતી ?'

'બાળકો શું રડે જ નહિ?'

'વારંવાર તું બાળકને તતડાવ્યા કરે છે એટલે તો એ બિચારો બિમાર છે તારે આ બધી ઉપાધિ નહોતી જોઈતી તો પછી લગ્નજ શું કામ કર્યું? જો હવે તું બાબાને આવી રીતે રડાવ્યા કરીશ તો એનું પરિણામ સારૂ નહીં આવે, સમજી?'

'તો હમણા પણ કયુ સારૂ પરિણામ આવી રહ્યું છે? મારા તો બધાજ સોનેરી સ્વપ્ના માટીમા મળી ગયા પત્ની અને બાળકનું પૂરૂં કરી શકો એમ નહોતા તો લગ્ન જ શું કામ કર્યું? એમ ચિડાવાથી શો ફાયદો? આ બોજ્યાને એક દિવસ રાખવો પડે તો ખબર પડે'

નલિન બધુ જ સહન કરી શકતો હતો, પણ બાબા વિષે એક પણ અપશબ્દ તે સહન કરી શકતો નહિ તે એકદમ ઉકળી ઉઠયો

'શિલા, બહુ જીભાજોડી ન કર. તને અહીં ન ફાવતું હોય તો તારી માને ઘેર ચાલી જા, અરૂણની સંભાળ હું રાખીશ'

'માને ઘેર મોકલાવી હતી તો શું કામ લગ્ન કરી લાવ્યા ! પત્નીનું પૂરૂ કરવાની શકિત તો છે નહિ અને રૂઆબ કેટલો છે?'

એકદમ ગુસ્સામાં સાનભાન ભૂલીને નલિને એક તમાચો શિલાના ગાલપર ચોડી દીધો અને ગુસ્સામાંને ગુસ્સામાં બહાર ચાલ્યો ગયો.

દરિયાની ઠંડી લહેરોના અનુભવમા નલિનનાં મગજની ગરમીનો પારો ધીરે ધીરે નીચે ઉતરવા લાગ્યો. અને તે પોતાના કાર્યના વિશ્લેષણમાં પડયો. મનમાં ઉંડા ઉતરતા જુની વાતો ચલચિત્ર માફક તેના મગજમાં આવી રહી

બી.એ પાસ થઇને તે મુંબઇ આવ્યો ત્યારે તેના મનમાં ઘણી અભિલાષાઓ અને ઉમંગ હતા, પણ ઘણા પ્રયત્નને અંતે જ્યારે તેને એક સામાન્ય કારકુનની નોકરી મળી ત્યારે તે હતોત્સાહ થઇ ગયો, એવામાંજ તેને શીલા સાથે બહુ વિચિત્ર રીતે ઓળખાણ થઇ

એકવાર તે ઓફીસે જઈ રહ્યો હતો ત્યારે એક છોકરીને પોતાના તરફ આવતી જોઇને તે અટકી ગયો. છોકરીએ પૂછયુ, 'મિસ્ટર, પાચ રૂપિયાનુ પરચુરણ આપશો?'

નલિન જાણતો હતો કે એની પાસે માત્ર આઠઆની જ છે, છતા તેણે ગજવા તપાસવાનો ડોળ કર્યો અને કહ્યુ, 'મારી પાસે એટલું પરચુરણ નથી. પણ થોભો હુ પાચ મિનિટમા આવ્યો' અને એક મિનિટમા પાછો આવી તેને ટિકિટ બતાવી, અને કહ્યું, 'ચાલો ગ ડી આવી ગઇ છે'

શીલાની મા બિમાર હતી તેથી દવા લેવા તે રોજ દાદર જતી હતી એટલે તેની નલિન સાથે રોજ મુલાકાત થતી અને એક યુવક અને એક યુવતી રોજ રોજ મળે અને સામાન્ય રીતે જે પરિણામ આવે છે તેજ પરિણામ તેમની મુલાકાતોનું પણ આવ્યું. શીલાની મા હવે સારી થઇ હતી પણ શીલા ખુશી થવાને બદલે હવે નારાજ

થઇ હતી કારણકે તેમના પ્રેમની વાત ઘરમા કોઇથી છુપી રહી ન નહોતી અને તેના પિતાએ જ્યારે આ વાત જાણી ત્યારે તેઓ તો ગુસ્સાથી રાતાપીળા થઈ ગયાં અને શીલા સાથે કોઇ પણ જાતની વાતચીત કર્યા કારાવ્યા વિના, કંઈજ પુછ-ગાછ કર્યા વિના, તેને ઘરની બહારજ જવાની મનાઇ કરી દેવામાં આવી

માણસના મનોભાવ એક સ્પ્રીંગની માફક જેટલા જોરથી દબાવવામાં આવે છે એટલાજ જોરથી ઉપર આવી જાય છે. જેમ શીલા અને નલિનની મુલાકાતપર પ્રતિબંધ મુકવામા આવ્યો તેમ તેમની એકબીજાને મળવાની ઉત્કંઠા વધતી જવા લાગી છેવટે નલિન એક દિવસ શીલાના પિતાને મળવા ગયો. પણ શીલાના પિતાએ તેને સાફ શબ્દોમાં ઘરની બહાર ચાલ્યા જવાનું કહ્યું

આમ બે વરસ પસાર થઇ ગયા શીલાના પિતાને થયું કે શીલા હવે નલિનને ભુલી ગઇ હશે એટલે તેમણે તેના વિવાહ માટે બે ત્રણ જગ્યાએ પ્રયત્ન કરવા માંડયો

નલિનને એ દિવસ યાદ આવ્યો કે જ્યારે અચાનક શીલા તેને તેની ઓફીસમાં મળી હતી.

'નલિન, હું તમારી સલાહ લેવા આવી છું. હું નોકરી કરવા માગુ છુ' નલિનને આશ્ચર્ય થયુ આટલી કુમળી બાળા નોકરી કરી શકશે?

'શિલા તુ ખરા દિલથી નોકરી કરવા માંગે છે? તારા પિતાજીને કબૂલ છે?'

'મેં હજી કોઇને પૂછ્યુ નથી. સૌથી પહેલા હૂ તમારી જ સલાહ લેવા આવી છું. નલિન, તમને મળ્યા વિના હવે મારાથી રહી શકાતું નથી નોકરીના ઓઠા નીચે હું કદીક કદીક તમારા દર્શન તો કરી શકીશ'

'તું નોકરી કરી શકીશ?'

'તમે મને શું એક નાસમજ બાળકી સમજો છો?' શીલા હસીને બોલી

શીલાએ નોકરી શરૂ કરી.

એક દિવસ શીલાને બહુ ઉદાસ જોઇ નલિને પુછ્યું. 'શું છે શિલા? આજે તું આટલી બધી ઉદાસ કેમ જણાય છે?'

શીલા ડુસકા ભરવા લાગી ઘણુ પૂછવા છતા શીલા કંઇ જ ન બોલી શકી નહિ એટલે છેવટે નલિન ચિડાઇ ગયો.

'તારા મનમાં પેસીને તારી વાત જાણવી મારા માટે અસંભવ છે. જ્યારે તારે કઇ કહેવું જ નથી તો શું કામ મને નકામો હેરાન કરે છે?'

શીલાએ આ પહેલા નલિનને ગુસ્સે થતા કદી જોયો નહોતો એટલે તેનું રૂદન અટકવાને બદલે જોરથી શરૂ થયું. નલિન પસ્તાવા લાગ્યો.

શીલા પોતાના મનોભાવથી અજ્ઞાત નહોતી પણ તેને લાગ્યુ કે નલિનની હાજરીમા તે કોઇ પણ રીતે તેને વ્યકત કરી શકશે નહિ. એટલે તેણે પત્ર દ્વારા જણાવવાનો નિશ્ચય કર્યો

નલિને શીલાનો પત્ર ખોલ્યો અને વાચ્યો. લખ્યું હતુ

"નલિન,

એમ ન માનતા કે તમને દોષિત ઠરાવવા માટે આ પત્ર લખી રહી છું. નલિન, પ્રેમ તો બધા જ કરી જાણે છે પણ પ્રેમની પછવાડે આવતી ફરજનો કોઇ વિચાર કરતું નથી, અગર કરવા માંગતુ નથી. મેં તમને પ્રેમ કર્યો, અને હું ઘરનાની દુશ્મન બની. એક દિવસ એવો હતો કે હું અમારા ઘરની લાડીલી હતી. પણ આજે

કુટુંબ નિયોજન સલાહ મફત

ફેમીલી પ્લાનીંગ માટે સામાન્ય માહિતી
અને જરૂરી માર્ગદર્શન મેળવવા

લખો યા મળો :—

કુસુમ હાઉસ એજન્સી

પાડાપોળ સામે, ગાંધી રોડ, અમદાવાદ ૧

માતા-પિતા મારી સામે જોવા પણ માંગતા નથી તમે માનતા હશો કે સમયની સાથે મારા માતા-પિતા બદલાઈ જશે અને ...પણ નલિન મને ડર છે કે એ પહેલા જ બધું કદાચ આટોપાઇ જશે પ્રેમ કરવાની આ સજા છે?

તમારીજ શીલા"

શીલાની ચિઠ્ઠીએ નલિનની આંખો ઉઘાડી નાંખી તે શીલાના પિતાને ફરીથી મળ્યો શીલાના પિતાએ કહ્યુ: "હું બધુંજ જાણું છું અને મને પણ તમારી તરફ દુશ્મનાવટ નથી પણ શરૂઆતમાં તમને રોકવાની મારી ફરજ હતી'

નલિન આ વાતનો પાર પામી શક્યો નહિ અને તેમના મો સામે તાકી રહ્યો તેઓ ફરી બોલ્યા જો શીલા તેની ઇચ્છા પ્રમાણેજ કરવા માંગતી હોય તો જાણી લે કે આજથી તેના માતાપીતા ભાઈ બેન તેના નહિ રહે તેની સાથે અમારે કોઇ જાતનો સંબંધ નહિ રહે તેના લગ્નમા હું કોઈ જાતનો ખર્ચ કરીશ નહિ માત્ર બદનામીથી બચવા તેના લગ્નમા હાજર રહીશ'

નલિન અને શીલા આજ પતિ-પત્ની છે તે વિચારીને નલિન રોમાંચિત થઈ ગયો નલિનની આમદાની થોડી હતી પત્નીને હરપ્રકારની સુખ-સગવડ તે આપવા માંગતો હતો આ વિચારમાં તે ઘણીવાર ઉદાસ પણ થઇ જતો હતો

શીલા કહેતી 'તમે શું કરવા નાહકની ચિંતા કરો છો? મને તમારો પ્રેમ મળે છે એટલુંજ બસ છે. બીજું કંઇ મારે ન જોઈએ'

પણ શીલાના વિચારો વધુ દિવસ ટકયા નહિ રોજરોજની મુશ્કેલીઓથી એ હેરાન પરેશાન થઇ ગઇ

એકજ વરસમાં તે મા બની બેઠી એટલે વધારે ચિડીયણી થઇ ગઈ નલિન જ્યારે જ્યારે બાબાને પ્રેમ કરતો ત્યારે તે ઘણીથી પોતાનું મો ફેરવી લેતી દામ્પત્ય પ્રેમમાં તે બાળકને એક રોડા સમાન ગણતી

રાતના અગિયાર વાગ્યાને નલિન પોતાની વિચાર તંદ્રામાંથી જાગ્યો. તેના હૃદયનું તોફાન હવે શાંત થઇ ગયું હતું. અને તેના મનમાં પ્રેમની લહેરો ધીરે ધીરે ઉઠવા લાગી હતી. ઉતાવળો ઉતાવળો તે ઘેર પહોચ્યો. બારણા આગળજ અટકી ગયો

ઓસીમાં શીલા રડતા બાળકને શાંત કરવાનો પ્રયત્ન કરી રહી હતી, અને વચમાં વચમાં નલિનને કાને શીલાના શબ્દો આવતા હતા

'એની આમદની થોડી છે તે શું એના હાથની વાત છે? તે તો સવારથી સાંજ સુધી ઓફીસમા મહેનત કરે છે બેસી તો રહેતા નથી. કોણ જાણે મને શું થયું છે કે નજીવી વાતો લઇ હું એને ખરૂ ખોટું સંભળાવી દઉં છું. રોજની મુશ્કેલીઓને પ્રેમપૂર્ણ વ્યવહારમા હળવી બનાવવાની મારી ફરજ નથી શું?"

નલિન એકદમ ઘરમાં ઘુસ્યો

શીલાએ વ્યગ્રતાથી પૂછ્યું. કયાં ચાલ્યા ગયા હતા ?'

'શાંતિની શોધમાં'

" મળી ? "

" હા "

" કયા ?"

" તારી પાસે "

નલિનના આ શબ્દોએ તેમની ઘણી અપૂર્ણતાઓને પૂરી કરી દીધી

કમાવાની ઉત્તમ તક

કંઇ, પણ મૂડી રોકાણ કર્યા વિના રોજના કલાક બે કલાક ફાજલ પાડી શકે એવા યુવાન યુવતિઓ માટે ઉત્તમ તક મહિને સહેજે ચાલીસ પચાસ રૂપિયા કમાઇ શકો છો લખો-

પો બો ૧૩૮૨. મુંબઈ ૧.

શરદી સળેખમની સાદી સારવાર

ડો. હરકીશનદાસ ડી. ગાંધી

તમે જાણો છો. ?

શરદી સળેખમથી અધી' માનવજાત પરેશાને થઇ રહી છે. મોટા મોટા રોગો સારા કરવાની વાતો કરનારાઓ શરદીનો રોગ મટાડી શકતા નથી. શરદીની પરવા ન કરનાર પીનસ, મસ્તકશુળ કાનના દર્દો, દમ અને ક્ષયનો ભોગ બને છે શરદી એ નાક કે ગળાનો રોગ નથી. પણ રકત અને પાચન તંત્રના બગાડનો રોગ છે. આહાર-વિહારના કુદરતનાં કાયદાઓ તોડવાથી બીમારી આવે છે.

શરદી-સળેખમની દવા

દવાઓ લોકોને ભરમાવવાની અને ફોસલાવવાની એક તરકીબ છે. દવાથી શરદીનો રોગ સારો થતો નથી બજારમાં શરદી સળેખમનાં ફાયદાઓના મોટા ખણુગા ફુંકતી દવા વેચાય છે. એ દવા એવી તો ઝેરી અને નશો કરનારી હોય છે, કે એ લેવાની આદત પડી જાય છે. કોકીન, મોરફીન (Mrophin), એટ્રોડીન (Atrodin) આદિ અનેક દવાઓનાં ઉપયોગથી બલગમ-નીટ પાણી નીકળતું બંધ કરી શકાય છે. એ દવાઓ શરીરનાં ઝેરી પદાર્થોને રોકી ભયાનક મુસીબતને જન્મ આપે છે. શરદી બનીને નીકળતો વિકાર, રાગ નથી પણ શરીરની ખરાબ હાલતની જાહેરાત છે રોગના લક્ષણો, સાથે લડવાથી શું ફાયદો? રોગને દુર કરવા તેની જડ પકડવી જોઇએ અને એનું કારણુ દુર કરી આરોગ્ય પ્રાપ્ત કરવુ જોઇએ. તો તો પછી દવાઓપર શા માટે ભરોસો રાખવામાં આવે છે કે એ આપણો રોગ દૂર કરશે? કેટલીક દવાઓ એવી જરૂર છે કે જે રાહત આપી શકે છે પણુ રોગમાં રાહત આપવી એ એક બાબત છે અને રોગને જડમુળથી દુર કરવો જુદી બાબત છે.

કબજીયાતની માફક શરદી-સળેખમ એક સર્વવ્યાપક રોગ છે. ભાગ્યેજ કોઇ નસીબદાર હશે કે જેને સળેખમ નહિ થયું હોય. સળેખમ રોગ મટીને એક ફેશન બની ગયું છે. સુંદર રૂમાલમાં યુકેલીપ્ટસ ઓઇલનાં ટીપાઓ નાંખી સુંઘતા અને તેજ રૂમાલમાં ગળફા કાઢતા માનવીઓને શોધવાની જરૂર પડતી નથી. ઇરમીન્ટનાં ફુલ (મેન્થોલ)ની બનાવટવાળી પ્લાસ્ટીકની શીશીઓ નાકમાં ધકેલી સુંઘતા સળેખમનાં દર્દીઓ તો ચારે બાજુ નજરે પડે છે

સળેખમ માનવીને ખુબ હેરાન કરી મૂકે છે સળેખમ થતા બેચેની, હાથપગમાં કળતર, નાકમાં ભારેપણું, ગળામાં દાહ, આખોમાં પાણી અને નાકમાં ચીકણો કે પાણી જેવો પદાર્થ ઇત્યાદિ ચિહ્નો દેખા દે છે. દવાવાદીઓ સળેખમને માનવીની ભુલ કે બેદરકારીનું પરિણામ માનતા નથી. હવામાનના ઓચિંતા ફેરફારથી શરદી થાય છે. સળેખમ ચેપી રોગ માનવામાં આવે છે સળેખમથી પીડાતા માનવીનાં સંસર્ગમાં આવવાથી એ રોગ લાગુ પડે છે ભેજવાળી જમીનપર ઉભા રહેવાથી કે પવનના ઝાપટા લાગવાથી શરદી થઇ આવે છે. સળેખમ જો જંતુઓ કે બહારના કોઇપણુ કારણુથી થતું હોય તો એકજ પરિસ્થિતિ અને રહેઠાણુમાં રહેનાર સઘળા માનવીઓને એ કેમ થતું નથી?

શરદી સળેખમના કારણો

શરદી રક્ત અને પાચનતંત્રના બગાડનો રોગ છે. જ્યારે પણુ તમને શરદી થાય ત્યારે જાણુજો કે તમારા પેટમાં અને લોહીમાં ખરાબી છે એ મોટે ભાગે અયોગ્ય આહાર અને શરીરશ્રમના

અભાવથી પેદા થાય છે આપણાં સમાજમાં મોટો ભાગ વધુ ખાય છે, અને ઓછું કામ કરે છે. જે ખોરાક ખાવામાં આવે છે, તે પણ જીભના સ્વાદનો ખ્યાલ રાખી ખાવામા આવે છે. અયોગ્ય કે વધુ ખોરાક પેટમાં સડે છે એ સડાનું ઝેર લોહીમાં ભળવાઇ આખા શરીરમાં પ્રસરે છે. માલપાણી ઉડાવનારાઓ વધુ પડતા પ્રોટીન્સ અર્થાત કઠોળ માંસ ખાનારાઓ, ચાવ્યાવિના ઓગાળી જનારાઓ, એક સાથે અનેક વાનગીઓ આરોગનારા શરદીજ નહિ પણ બીજા પણ અનેક રોગોથી પીડાય છે.

માનવ જાતને દુઃખ દેતા બે રોગો

અર્ધી માનવજાત કબજીયાતથી અને બાકીની અર્ધી કબજીયાતને પરિણામે જન્મતા શરદી, સળેખમ, ટાયફોઇડ, હરસ, એપેન્ડિસાઇટિસ પેટના દર્દો ઈત્યાદિથી હેરાન થઇ રહી છે એક જાણીતો દાકતર તો એટલે સુધી કહે છે કે 'શરદી અને કબજીયાત એ બે રોગો મળીને જેટલા લોકોને મારી નાખ્યા છે એટલા બીજા કોઇ રોગે મારી નાખ્યા નથી' કબજીયાતને કારણે પાચનતંત્રમા ઝેરી દ્રવ્યનો સંચય થાય છે ડાહી કુદરત એ ઝેર અનેકરીતે બહાર ફેંકે છે શરદીદ્વારા કુદરત ઝેરનો નિકાલ કરે છે દાકતરો કુદરતના એ કાર્યને ઝેરી દવાના બળપર દાબી દઈ પીનસ, કફની બીમારી, ખાસી અને ક્ષય જેવા રોગો તૈયાર કરે છે

ઉપાય કરતાં અટકાવ ભલો

એક વિદ્વાનને કોઇએ પૂછ્યું 'મુર્ખ' અને ડાહ્યા માનવી વચ્ચે શો ફરક હોય છે?' 'ડાહ્યા માણસને જે વાતનો પ્રથમ ખ્યાલ આવે છે તે જ વાતનો મૂર્ખાઓને ઠોકર ખાધા પછી પાછળથી ખ્યાલ આવે છે' જવાબ મળ્યો

માનવ વિકાસ

આથી ડાહ્યા માણસ રોગ ન થાય એની સંભાળ લે છે આપણે જંગલી હાલતમાંથી આગળ વધી સંસ્કૃતિને અપનાવી છે જંગલી અવસ્થામાં તાપ-તડકામાં ભટકી, જંગલી પશુઓનો સામનો કરી ખોરાક મેળવવો પડતો માનવીની પ્રગતિ પણ શ્રમના બળપર સિદ્ધ કરવામાં આવી છે આજ માનવીને પોતાના શરીર માટે જે શ્રમ કરવાની અનીવાર્ય ફરજ છે તે ભુલી સુંવાળો, નિષ્ક્રિય અને આળસુ બની અનેક રોગોનો શિકાર બની બેઠો છે. સૌથી પ્રથમ માનવીએ પોતાના આરોગ્યને સાચવવા, રોગ પ્રતિકારક શક્તિ વધારવા અને તન મનથી મજબુત બનવા નિયમિતરૂપથી કોઇ ને કોઇ પ્રકારનો વ્યાયામ કરવો જોઇએ બાળકોને રમત રમાડવી જોઇએ યુવાનોને દંડ બેઠક, મલખમ જેવો વ્યાયામ કરવો જોઇએ. વૃધ્ધોએ આસન કરવાનો વ્યાયામ કરવો

ઋતુના ફેરફાર વચ્ચે આરોગ્ય

આપણે પૂરતા પ્રમાણમાં હવા ખાતા નથી. મોટે ભાગે આજના લોકો ઓછી, ગંદી અને ગરમ હવા ખાય છે ઠંડી હોવાથી આપણે નાહક ડરીએ છીએ ખુલ્લા શરીરપર હવાને રમવા દો હવાનો ઉંડો શ્વાસ લઇ ફેફસામાં પ્રસરવા દો જ્યારે જ્યારે સમય મળે ત્યારે સુર્યના રોગ પ્રતિકારક અને આરોગ્યવર્ધક કિરણોને તમારા શરીર પર પડવા દો આટલુ કરશો તો શરીર ઋતુના ફેરફારથી બગડશે નહિ તમારૂ શરીર કુદરતના બળને અનુકુળ થઇ જશે કપડાથી તમે સુંદર લાગો છો કપડા શરીરનું રક્ષણ કરે છે તમે જાણો છો કે કેવળ ફેશન માટે પહેરાતાં તંગ અને વિચિત્ર રંગના કપડા, આરોગ્યની બરબાદી કરે છે વધુ પડતાં કપડા પહેરી તમારા શરીરને સુંવાળુ ન બનાવશો

ખોરાક બાબત સંભાળજો

[૧] ભોજન હલકું, સાત્વીક અને પૌષ્ટિક ખાવું જોઇએ

[૨] પાણી છુટથી પીજો, અને ચા, કોફી, બરફ, શરબત, આઈસક્રિમ, લેમન, સોડા જેવાં પીણાંથી બચજો.

[૩] ખોરાકમાં ખાંડને ઓછું સ્થાન આપજો. ગોળ, મધ, ઇત્યાદિ ખાજો.

[૪] કઠોળ બહુ ઓછું ખાજો. કઠોળમાં પ્રોટીન્સ હોય છે. તે હલકું હોય છે. અંજીર, બદામ, ઇત્યાદિ સુકા ફળોમાંથી ઉત્તમ પ્રોટીન્સ મળે છે.

[૫] ફળ ખાવાની આદત રાખજો. રોજ એકાદ ફળ ખાવ તો મોંઘુ ન પડે.

[૬] મેંદાની બનાવટ, છડેલા ચોખા, બનાવટી ઘી ઇત્યાદી ન ખાજો.

[૭] શાકભાજી જેટલાં ખવાય એટલા ખાજો

અને છેલ્લી વાત

જે વસ્તુ તમારી જીવન શકિતને ઓછી કરે છે તે રોગને પણ આમંત્રણ આપે છે વીર્યનો દુરઉપયોગ, અતિશય માનસિક શ્રમ, મનના આવેગો, ઓછી ઉંઘ અને અપૂરતો આરામ. આ બધા ધીમે ધીમે શરીરની શકિતને વેડફી નાખે છે. એક વાર શરીરનું સ્વાસ્થ્ય બગડે છે તો એ ગયેલા સ્વાસ્થ્યને પાછું મેળવવું બહુ મુશ્કેલ થઇ પડે છે એક નાની સરખી બીમારીમાથી અનેક મોટી બીમારીઓ આવે છે.

શરદી સળેખમના રોગમાંથી મુકિત

અને હુ માંદો પડયો – આમ તો આરોગ્ય બહુ સારૂ ગમે તે ખાધા કરૂં, ઉજાગરા કરૂં, કે ભટકતો રહું મને કાંઇ થાય નહિ, તમે માનશો અઠવાડિયામાં એ ત્રણ વખત છેલ્લા શોમાં સિનેમા જોયા વિના ચાલેજ નહિ ચા કોફી પીવા મને ઘણા ગમે દોસ્તો સાથે હોય એટલે હોટલમાં જઈ ફરસાણ પર હાથ જમાવીએ. અંતે હું, બિમાર પડયો કુદરતના કાયદા તોડવાની મને સખ્ત સજા થઇ મારૂ શરીર લથડી ગયું.

કાયમી શરદીનો શિકાર

એ પછી કાયમી શરદી રહેવા લાગી. સવારે બેહિસાબ છીંકો આવે નાકમાથી પાણી ગળે. હાથપગ અને માથામાં વેદના થાય. ભલભલી દવાઓ લીધી. પેનીસીલીનના ઇન્જેકશનો લીધાં અફીણ અને કવીનાઇનની બનાવટવાળી દવાઓ ખાધી તપકીર સુંધી, પણ કંઇ ફાયદો ન થયો જેમ જેમ દવા કરતો ગયો તેમ તેમ દર્દ વધતું ગયું. કવીનાઇનવાળી દવાથી આંખ અને કાનને વધારામાં ઇજા થઇ

કુદરતી ઉપચાર

કોઇ પણ રોગને દુર કરવા માટે સર્વ પ્રથમ પેટને સાફ કરવું જોઈએ દાક્તરો શરદીના ઇલાજમાં જુલાબની દવાના ઢીચારાં આપે છે. જુલાબની દવા આતરડાને નબળા પાડે છે જુલાબ લેવાની ટેવ પડી જાય છે. એનાથી કાયમી કબજીયાતનો રોગ લાગુ પડે છે જુલાબની દવાનું ઝેર શરીરને નુકશાન કરે છે

એનીમા

થોડા દિવસ ૧ થી ૧1 શેર ગરમ પાણીનો એનીમા ખાટું લીંબુ નિચોવી લીધો, એનીમાથી પેટમાનો જુનો મળ નીકળી ગયો પેટ હલકું ફુલ જેવું થઇ ગયું. જે લોકો એનીમા ન લઇ શકે તે હરડે, દિવેલ, મિલ્ક ઓફ મેગનેશિયાનો હલકો જુલાબ લઇ શકે છે શરૂઆતમા બે ત્રણ દિવસ ઉપવાસ કીધા હતા ઉપવાસ દરમિયાન છુટથી પાણી પીવું જોઈએ એથી મેં છુટથી પાણી પીધું હતું

ગળાબુડ–ગરમ પાણીનું સ્નાન

એક મોટા ટબમાં, જેમાં ગળા સુધી પાણી રહે અને સહેલાઇથી બેસી કે સૂઈ શકાય તેમા શકાય એટલું ગરમ પાણી લઇ સુતો. શરૂ શરૂમાં એ જાતના સ્નાનથી ચક્કર કે નબળાઈ લાગે છે. આથી માથા પર ભીંજવેલો ટુવાલ મુકવો સ્નાન વખતે ઠંડુ કે ગરમ પાણી પૂરતાં પ્રમાણમાં પીતા રહેવાથી શરીરનાં ઝેરનો સારી રીતે નિકાલ થાય છે આ સ્નાન ૧૦ થી ૨૦ મિનિટ લેતો, સ્નાન પછી ટબની બહાર નિકળી શરીર સારી રીતે સાફ કરી ગરમ ચાદર ઓઢી સૂઇ જતો. એ સમય

દરમ્યાન ખુબ પસીનો થતો તે સારી રીતે લુંછાવતો રહેતો. તમારી પાસે આ જાતના સ્નાનની સગવડ ન હોય તો વરાળ 'સ્નાન લેજો. આ જાતના સ્નાનથી લોહી ઝડપથી ફરે છે. ચામડી પરસેવાવાટે ઝેરનો નિકાલ કરે છે આ જાતના સ્નાનો ગમે ત્યારે લઇ શકાય છે

ઉષઃ પાનનો પ્રયોગ

રોજ સવારે ઉઠી એક નાળચાવાળી લોટીમાં પાણી ભરી નાક વાટે પીતો શરૂઆતમાં ખુબ છીંકો આવે છે. શરદી વધી જાય છે. આંખમાંથી પાણી ટપકે છે. ધીમે ધીમે ટેવ પડતાં બધું ઠીક થઇ જાય છે શરૂઆતમાં થોડું પાણી પીવાશે. ટેવ પડતાં અધોથી એક રતલ પાણી નાક વડે સહેલાઇથી પીવાશે. આ જાતના ઉષઃ પાનથી મારો અનુભવ છે કે આંખો તેજસ્વી થાય છે નાક કે ગળાની કોઇપણ જાતની બીમારી થતી નથી. અને થઇ હોય છે તો મટી જાય છે. અપચો, કે કબજીયાત વગેરે પેટનાં દર્દો એનાથી થાય છે.

ગરમ પાદ સ્નાન

રાતનાં સુતાં પહેલા એક બાલ્ડીમા ગરમ પાણી ભરી તેમાં અધોથી એક તોલો રાઇનો ભુકો નાંખી સારી રીતે હલાવી બન્ને પગો ઘુંટી ડુબી જાય એ રીતે પંદરથી વીસ મિનીટ રાખી મુકતો અને પછી લુંછી ગરમ મોજા પહેરી સુઇ જતો આ સ્નાનથી ઉંઘ સારી આવે છે. શરદીનું ઘર જે નાક માથા તરફ હોય છે તે દુર થાય છે.

આહાર ચિકિત્સા

સૌથી પ્રથમ બે ત્રણ ઉપવાસ કરી, ત્રણ ચાર દિવસ ફળોપચાર કર્યો હતો. જો શરદીનો રોગ નવો હોય અર્થાત ઉગ્ર હોય તો લાંબા ઉપવાસ કે ફળોપચાર અનિવાર્ય છે શરદી દુર થઇ ગઇ એટલે ગમે તે ખાઇ શકાય, એમ માની ખાશો તો પાછી શરદી થશે શરદી દુર થઈ જાય એટલે ભોજનમાં સમતોલ આહાર લેતા રહેવું. હું હાલ પૂરતાં પ્રમાણમાં થુલાવાળી રોટલીઓ, છોડા ચોખા, પાલખ, તાંદળજો, ચોળાની ભાજીઓ, કારેલાં સરગવાની શિંગો જેવા શાકો અને કચુંબર છુટથી ખાઉં છું. વરસો થયા હું શરદી-સળેખમના રોગથી મુક્ત થયો છું. એ પછી મને કોઇ બિમારી આવી નથી.

કુદરતી ઉપચાર સિવાય કાયમી ફાયદો જો તમે દવાથી કરી શકતા હો તો કરી લેજો. છેવટે તો તમારે ઉપલા પ્રયોગો કરવા સિવાય છુટકો નથી.

શરદીનાં નિવારણ માટે સરળ ઉપાયો

અત્રે આયુર્વેદના કેટલાક નિર્દોષ પણ ઉગ્ર શરદીમાં ઘણા ઉપયોગી પ્રયોગો આપ્યા છે.

(૧) સુંઠ, મરી, અને લીંડીપીપર ત્રણેનું ચુર્ણ ૦ા તોલો ઘી, અને જુના ગોળમાં ખાવું (૨) લાલ ડુંગળી [કાચો કાંદો] રાતના સુતી વખતે ખાવો (૩) આદુનો રસ ૦ાા તોલો, એક કાંદાનો રસ અને અને મધ, ત્રણે ભેગા કરીને બે વાર પીવા (૪) દુધમાં સુકી હળદર, પીપરીમૂળ, ધોળાગરી, સુંઠનો ભુકો નાખી ઉકાળી પીવું. (૫) સુતી વખતે થોડા સેકેલા ચણા ખાવા, દહીં છાશ ઇત્યાદિ ન લેવા. (૬) જુની શરદીમાં દર્દીમાં ગોળ તથા મરીનો ભુકો મેળવીને પીવું. (૭) માલ કાકણીનું તેલ ૭ થી ૧૦ ટીપા સવારે દુધમા થોડા દિવસ પીતા રહેવું.

બહારના ઉપચારો

(૧) અંગારાપર સુકી હળદર નાખી તેનો ધુમાડો નાક વાટે શ્વાસમાં લેવો (૨) તમાકુ સુંઘવાથી શરૂઆતમા ફાયદો થતો હોવા છતાં એની ટેવ પડે છે કાયમી નાક ગળતું રહે છે (૩) સુકી ચાહ, લીલી ચાહ, તુલશીના પાન ઇત્યાદિ ઉકાળી તેનો બાફ મોંપર લેવો. (૪) પોશના ડોડાનો વરાળીયો શેક છાતીપર કરવો (૫) લવીંગ કે કપુર પાણીમાં વાટી ખદખદાવી નાકે અને કપાળે લેપ કરવો (૬) ખાવાનું મીઠું બારીક વાટીને સુંઘવું. (૭) જાયફળ ઘીમાં જરા ગરમ કરી તેનો લેપ કપાળે કરવો.

કૂદો, ઠેકો, નાચો, ગાઓ!

વર્ષા દેવીને

વર્ષા દેવી પધારો હવે વાયરા વર્ષાના વાયા રે!
નીર વર્ષાવો નેવે નેવે મેઘ રાજા ગાજ્યા રે!

સાત રંગની સાડી પ્હેરી મેઘધનુષની પણછ તાણી;
વેરાન બનેલી વસુધરાને નવજીવન દો અર્પી.

વિજ ચમકે મોર બોલે ગગને ગગડાટ ભારી;
ચંદ્ર સૂરજ છૂપાઈ ગયા અંધાર પછેડી ઓઢી.

સરિતાના સુકાયા નીર ફુલડે ફોરમ ત્યાગી;
શીતળ વહે સમીર ચાતક ઝંખે પાણી.

લીલાંછમ ખેતરાં ને હરિયાળી લીલી વાડી,
પામવા, ખેડુ હૈયાં તારી વાટ જુએ મીટ માંડી.

ખેડણહાર સૌ સ્ફુર્તિ પામે બાળ રહે સૌ ખેલી;
ધાન્ય તણા ઢગલા પાકે જો વર્ષાવે તું રેલી.

રૂમઝુમ કરતી ચેતન ભરતી વર્ષા સહુને વ્હાલી;
ઠામ ઠામે વરસી દેવી ધરા બનાવ હરિયાળી.

— નટવર અકલેસરી

સ્વાર્થીના શા હાલ થાય છે ?

લેખક :–
પ્રતાપરાય ભદ્રેશ્વરા

એક વિશાળ જંગલ હતું. તે જંગલમાં નદીને કાંઠે પીપળાનું મોટું ઝાડ હતું. આ પીપળાનાં ઝાડઉપર કાગડાઓ રહેતા હતા, અને કાયમનું વિશ્રામ સ્થાન બનાવી રાખ્યું હતુ. કાગડાઓ એવા સંપીલા હતા કે પીપળાઉપર ભૂલેચૂકે કોઈ પક્ષી આવતું તો કા....કા કરીને બધાય કાગડાઓ ભેગા થઈ આવનાર પક્ષીને કાઢી મૂકતા.

પાછા સ્વાર્થી પણ એવા જ. એક બીજાની ડાળીઉપર બીજાને બેસવા ન દેતા. આ રીતે પીપળાના ઝાડઉપર બેસનારા કાગડાઓમાં સામુદાયિક સંપ હતો પરંતુ વ્યકિતગત સ્વાર્થને લીધે કયારેક ઝગડી પડતા.

એક દિવસ જંગલમાં પવન જોરથી ફુંકાવા લાગ્યો. આકાશ વાદળાઓથી છવાઈ ગયું. ઘનઘોર અંધારૂં જામવા લાગ્યું. વનના પક્ષીઓ તોફાનથી બચવા પોતપોતાના માળો ભણી ઉડવા લાગ્યાં.

આવા વાતાવરણમાં એક પોપટ માર્ગ ભૂલીને પીપળાના ઝાડઉપર આવી બેઠો. એને થયું કે આજની રાત અહીં પસાર કરી વહેલી સવારે જતો રહીશ.

કાગડાઓએ આ નવતર પક્ષીને આવેલું જોઇ કા....કા કળકળાટથી પોપટને ગભરાવી મૂકયો. અને પીપળા ઉપરથી જતા રહેલા સો કાગડા કહેવા લાગ્યા.

વખતનો માર્યો બિચારો પોપટ મુશ્કેલીમાં મુકાઈ ગયો. આવા વાતાવરણમાં કયાંય જઇ શકાય તેમ ન હતું. એટલે પોપટે નમ્ર વિનતિ કરતાં કહ્યું: 'ભાઇઓ, ભગવાનને ખાતર આજની રાત અહીં ગાળવા દો તો તમારો ઉપકાર.'

પરંતુ સ્વાર્થી કાગડાઓ તેનું સાંભળવા તૈયાર ન હતા. ઉલ્ટાના એક પછી એકે ચાંચ મારી પોપટને હેરાન કરી જબરજસ્તીથી ઉડાડી મુકયો.

આવા ઘનઘોર અંધારામાં જાવું કયાં ? એ સવાલ હતો. એટલે પાસેના એક વડલાના ઝાડની એક ડાળી ઉપર જઈને પોપટ બેઠો.

અર્ધી રાત વીતી ને તોફાન વધ્યુ. સાથે કડકડતી ઠંડી ને ઉપરથી બરફના કરા વરસવા લાગ્યા. કાગડાઓ આ સહન

કરી શકયા નહિ. અને દરેક કાગડા ઘવાઇને નીચે પડયાં, અને કેટલાક રામ-શરણ થયા.

પોપટે શું કર્યું ? બરફના કરાનો વરસાદ વરસવા લાગ્યો એટલે એણે ભગવાનનું નામ લઈ રક્ષણ માટે નજર દોડાવી એવામાં વડલાના થડની બાજુમાં એક બખોલ જોઇ. પોપટ ઉડીને તેમાં ઘુસી ગયો. આખી રાત રામરામનું ભજન કરતાં સહિસલામત રાત પસાર કરી.

સવાર થયું, સૂરજ ભગવાન આકાશે દેખાયા, કે પોપટ બહાર નીકળ્યો. ઉડવા જતો હતો ત્યાં તેની નજર પીપળા નીચે પડેલા કાગડાઓ તરફ ગઈ. તે ત્યાં ગયો. કેટલાક કાગડા મરી ગયા હતા, એક ઘવાયેલા કાગડાએ પોપટને સહિસલામત જોઇ પૂછ્યું, 'એલા આખી રાત તું કયાં હતો ? તું કેવી રીતે બચી ગયો ?'

પોપટે કહ્યું, 'ભાઇ સૌના ભગવાન છે. તમોએ મને ન બેસવા દીધો તે સારૂં થયું. નહીં તો અત્યારે તમારી જેવી દશા મારી થઇ હોત.'

સ્વાર્થી કાગડાઓ ભણી દ્રષ્ટિ ફેંકી પોપટ હવામાં ઉડી ગયો.

બાલમિત્રો, તમે પણ કદી સ્વાર્થી બનશો નહિ. સ્વાર્થનું પરિણામ હંમેશા ખરાબ જ આવે છે.

—×—

સ્વ દે શ ભા વ ના

સ્વામી વિવેકાનંદ અમેરિકામાં હતા ત્યારની આ વાત છે. એક વખતે સ્ટેશનના પ્લેટફોર્મપર ગાડીની રાહ જોતા તે ઉભા હતા, તે દિવસે ખાવાને માટે ફળ તેમને મળ્યા નહિ. બહુ તપાસ બાદ પણ ન મળી શકયા. ત્યારે તેમનાથી બોલી જવાયું કે, શું 'અમેરિકામાં સારા ફળો પણ નથી મળતા ?'

પ્લેટફોર્મપર તેમની પાસે જ ઉભા રહેલા અમેરિકાના એક વૃદ્ધ સદ્‌ગૃહસ્થે આ વાત સાંભળી અને મનમાં ખુબ દુઃખ પામ્યા તેમને મનમાં વિચાર આવ્યો કે, એક બીજા દેશનો માણસ જો પોતાના દેશમાં જઇ કહે કે 'અમેરિકામાં સારાં ફળો પણ નથી મળતાં, તો ત્યાંના લોકો આ દેશને મટે શું કહેશે ? ત્યાંના લોકો અમેરિકા માટે શું શું લખશે ?'

આ વિચાર કરી તેઓએ તપાસ કરી, એક ફળની ટોપલી ખરીદ કરી અને સ્વામીજીને આપતાં કહ્યું, 'લ્યો. આપને ફળોની જરૂર છે ને ? આમાં સારાં ફળો છે.'

સ્વામીને લાગ્યું કે વૃધ્ધ કોઈ ફળ વેચનાર હશે. તેથી તેમને તે ટોપલીનો ભાવ પૂછયો. પણ તે મહાશયે પૈસા લેવાની ના કહી.

સ્વામીજીએ બહુ જ આગ્રહ કર્યો ત્યારે તે સદ્‌ગૃહસ્થે કહ્યું કે, 'જુઓ, આપ આ ફળોની કિંમત દેવાનો જ આગ્રહ રાખો છો, તો તેની કિંમત એ છે કે, તમે તમારા દેશમાં જઇને એવું ન કહેશો કે અમેરિકામાં સારાં ફળ મળતાં નથી !'

આ હતી તે વૃદ્ધ સદ્‌ગૃહસ્થની દેશ પ્રત્યેની લાગણી !

ગાંધીજીની કરકસર

બાપુજીની કરકસર વિષે તો બધા જ લોકો જાણે છે. કરકસરથી રહેવાથી જીંદગી સુખથી વિતે છે, માટે દરેકે દરેક બાળકે બચપણથી જ કરકસરની ટેવ પાડવી જોઈએ. બાપુ હંમેશા એ ધ્યાન રાખતા કે જેમ બને તેમ ઓછા ખર્ચે કામ થવું જોઈએ.

વિદ્યાર્થી જીવનમાં તો તેઓ ખુબ ઓછા ખર્ચે અને સફાઈપૂર્વક રહેતા, પણ વિલાયત ભણવા ગયાં ત્યારે ત્યાં દેખાદેખીથી તેમને પણ ગાંડું ચડયું, અને સારાં ઉંચા કિંમતી કપડાં સીવડાવ્યાં, સારૂં સારૂં ખાવાનો શોખ લાગ્યો અને નૃત્ય શીખવા પણ જવા લાગ્યા. પણ આ બધામાં જે રૂપીઆનો ધુમાડો થયો તેની બાપુના મનપર ઉંડી છાપ પડી, તેમને થયું 'હું અહીં ભણવા આવ્યો છું, નહીં કે મોજશોખ કરવા.' આમ ત્યારપછી બાપુ જાતે ખાવાનું બનાવતા. ચાલીને જતાં–આવતાં અને બની શકે તેટલું બધું જ કામ જાતે કરતા.

ત્યારપછી તો બાપુ જાહેરજીવનમાં આવતા તેમની કરકસર ખુબ વધી ગઈ તેઓ માનતા કે જનતાનો પૈસો બહુ કિંમતી છે અને તેનો સારામાં સારો ઉપયોગ થવો જોઈએ.

આમ, કરકસરના ઘણાં પ્રસંગોથી તેમનું જીવન ભરેલું છે. તેમાંના કેટલાંક પ્રેરણાત્મક પ્રસંગો અત્રે આપ્યા છે, જે પરથી બાળકો પણ કરકસરનો ગુણ કેળવે.

એકવાર બાપુ પોતાના સાથીઓની જોડે જેલમાં હતા. ખુબ ઠંડી પડી રહી હતી. તેમની પાસે વધારે કપડાં નહીં હતા. આ માટે કેટલાક સાથીઓએ જેલના અધિકારીઓને ફરિયાદ કરી કે પાથરણાની વ્યવસ્થા કરો. બીજે દિવસે ખુબ કિંમતી ધાબળા બાપુ અને તેમના

મિત્રો માટે આવી ગયા. બ્લેકેટ ખુબ સુંવાળા, સુંદર અને કિંમતી હતા. તે કામળાઓને બાપુ પાસે લાવવામાં આવ્યા.

કામળા જોતાંવેંત જ બાપુ ચોંકી પડયા. 'અરે આ તો વિલાસની ચીજ છે! રાજા અમીરોને આ કામના. આપણા જેવા ફકીરોને નહીં, શું દેશ-સેવકો આવી વિલાસિતા કરી શકે ખરા? આપણે જેલમાં આવોં મોજશોખ કરવા આવ્યા છીએ? આ પાછા મોકલી આપો તમે જાણતા નથી કે આ કામળામાં પણ આપણા દેશનો જ પૈસો વપરાયો છે' આમ કહી સાથીઓનો બરાબર ઉધડો લઇ નાંખ્યો.

પછી તેમણે જાનકીદેવી બજાજને બોલાવી પોતાના માટે જુના છાપાઓનું બિછાનું બનાવવા કહ્યું: જાનકીદેવીએ જુના છાપા અને ફાટેલા કપડા લઇ બાપુની પથારી બનાવી દીધી અને આ જોઇ બાપુએ કહ્યું કે આ પથારી જ મારે લાયક છે

એકવાર ગાંધીજીની સાથે જેલમાં મનુબહેન પણ હતા. બાપુજી તેમને ભણાવતા. એકવાર મનુબહેનને જ્યોમેટ્રી માટે નોટની જરૂર પડી. તેમણે તે માટે જેલરને કહ્યું. જેલરે સારામાં સારી પાકા પૂઠાની દોઢ રૂપીયાવાળી નોટબુક લાવી આપી. મનુબહેન ખુશ થઇ બાપુને દેખાડવા ગયા, તે નોટ જોઇ બાપુ બોલ્યા, 'આટલા પૈસાની નોટ તેં મંગાવી કેમ?'

મનુબહેન ગભરાઇને બોલ્યા: 'મેં તો નથી મંગાવી. જેલરસાહેબે લાવી આપી.'

'પણ તેં લીધી જ કેમ? આવી મોંઘી નોટનું કામ શું હતું? શું સાધારણ કાગળ ઉપર આ કામ ન કરી શકાય? આપણી પાસે જુના કેલેન્ડરના ઘણાયે ડટ્ટા પડયા છે. એની બીજી બાજુએ ધાર્યું હોય તો જરૂર લખી શકાય. માટે જા અને એને પાછી આપી આવ.'

મનુબહેન જેલર પાસે ગયા, ને જેલરને નોટબુક પાછી આપીને આવ્યા, એટલે જેલર ખૂદજ ગાંધીજી પાસે આવ્યા. અને કહ્યું કે 'આપે નોટબુક પાછી કેમ મોકલાવી? મેં જ આપી હતી.'

ગાંધીજીએ કહ્યું: 'ના, ના, એ ન ચાલે આપણે એવા મોજશોખ ન જોઇએ. જ્યાં સુધી સસ્તાથી કામ ચાલે ત્યાં સુધી જાણી જોઇને જ વધારે પૈસા શું કામ ખરચવા?'

જ્યારે મનુબહેને નોટબુક પાછી આપી દીધાની પહોંચ ગાંધીજીને બતાવી ત્યારે જ બાપુને ચેન પડયું

સાદાઇ અને કરકસરની તો આવી આવી અનેક વાતો ગાંધીજીએ આપણને શીખવી છે. આપણે સૌ બાળકો ગાંધીજી પાસેથી આટલું યે શીખીએ તો ઘણું છે.

o—o

શેખચલ્લી—ચિત્રક: લક્ષ્મણ વર્મા—ચાલુ હપ્તો છઠ્ઠો.

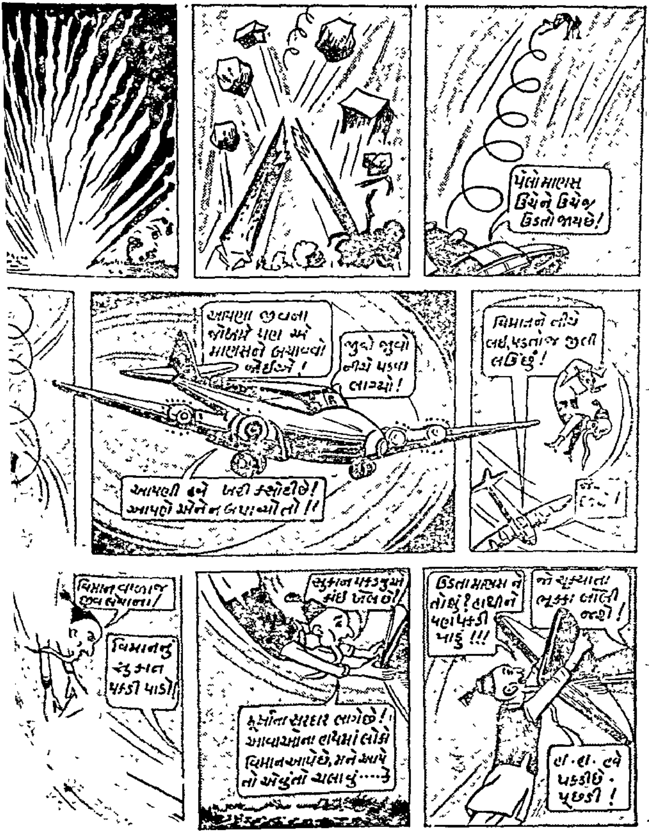
પેલો માણસ ઉંચે ને ઉંચે ઉડતો જાય છે!
આપણા જીવના જોખમે પણ એ માણસને બચાવવો જોઈએ!
જુઓ જુઓ નીચે પડવા લાગ્યો!
આપણી હવે ખરી કસોટી છે! આપણે એને ન બચાવ્યો તો!!
વિમાનને નીચે લઈ, પડતાંજ ઝીલી લઉં છું!
વિમાનનું સુકાન પકડી પાડો!
કૂમાના સરદાર લાગે છે! આવાઓના હાથમાં લોકો વિમાન આપે છે, મને આપે તો એવું તો ચલાવું....કે
ઉડતા માણસને તો શું? હાથીને પણ પકડી પાડું!!!
જો ચૂક્યા તો ભૂક્કા બોલી જશે!
હા-હા- હવે પકડી છે- પૂછડી!

વિશેષ આવતા અંકે

શું તમારે મહાન બનવું છે ?

તમારે મહાન થવું છે ? જો મહાન થવું હોય તો એની પૂર્વતૈયારી અત્યારથી જ કરવી જોઇએ. જગતમાં જે જે મહાપુરૂષો અને કરોડાધિપતિઓ થઈ ગયા તે કઇ બધા જ જન્મની સાથે જ દોલત લઇને નહોતા જન્મ્યા, પણ પોતાની ખુદનીહિંમત ઉપર અને પોતાની ખુદની શકિતઉપર જ મદાર બાંધીને ધીરે ધીરે પડતાં આખડતાં સિદ્ધિના શિખરે પહોંચ્યા હતા. મહાન થવા માટે તો માણસમાં તમન્ના જોઇએ, તાલાવેલી જોઈએ, અને સતત ક્ષણે ક્ષણે એને પોતાના રગશીયા જીવન ઉપર અત્યત અસતોષ રહેતો હોય તો જ તે એક દહાડો મહાન થઇ શકે.

જગતમાં જે જે મહાન્ પુરૂષો અને કરોડાધિપતિઓ થઇ ગયા, એમાના થોડાકના જીવનમાં પણ જો આપણે સહેજે ડોકીયું કરી જોઈશુ તો આપણને માલુમ પડશે કે સામાન્ય માનવીમાંથી એ સૌ કેવી રીતે ઊંચામાં ઊચી કોટીએ પહોચ્યા! જો સર થોમસ લીપ્ટન એની નાની ગંધીયાણાની દુકાનમાં જ પડયો રહ્યો હોત, અને ગલ્લાના બાંકડાની નીચે જ સૂઇ રહેવામાં જીવનની ઇતિશ્રી માની હોત તો આજે જગતભરમાં ઘેર ઘેર લીપ્ટન ચાનું નામ જે જાણીતું થયું છે તે કયાંથી થયુ હોત ? જો એના તન બદનમાં મહાન થવા માટેની તમન્ના અને તાલાવેલી ન હોત તો આજે એને કોણ યાદ કરત ? અને લોર્ડ નફીલ્ડ પણ ? જો એ એક સાદા વીલીઅમ મોરીસ તરીકે જ પોતાની જરીપૂરાણી સાઈકલની દુકાન જ જીવનભર ચલાવ્યા કરતો હોત તો ? દીવસ અને રાત સાઇકલો રીપેર કરવા છતાંયે બે પાંદડે નહિ થતા, એને જીવનમાં એવો કંટાળો આવ્યો કે એ આતશમાંથી એને નવસર્જન કર્યું. અને એમાંથી એ અબજો રૂપિયા કમાયો. એટલું જ નહિ, પણ એને એની ઘણી દોલત બીજા સતકાર્યો અને નવા નવા ઉદ્યોગોમાં રોકીને ઓર વધારે કમાયો. આમ, એક ગરીબમાં ગરીબ સાઇકલ રીપેર કરનારો પણ અબજોપતિ થઇ શકે છે. જો પોતાનામાં શક્તિ હોય અને તરવરાટ હોય તો ભગવાન પણ નમતો આવે છે.

હેનરી ફોર્ડ પણ કોણ હતો ? એ એક ગરીબ ખેડૂતનો છોકરો હતો. જો એને એના ખેડુજીવન ઉપર અસંતોષ કે અણગમો ન ઉપજ્યો હોત તો એ કયાંથી મહાન થયો હોત ? એની પાસે નવા વિચારો હતા, નવી શકિત હતી, અને અખુટ શ્રદ્ધા હતી, અને એના બળે જ એને સૌથી પહેલવહેલી 'પીપલ્સ કાર' બનાવી, કે જે શરૂઆતમા ફકત ૧૫૦૦ રૂપિયામાં જ મળતી હતી. આ અને એના જેવા બીજા અસંખ્ય ઉદ્યોગપતિઓ શૂન્યમાંથી શરૂઆત કરીને અબજો અને

પરાર્થીએ પઢાવ્યા છે. કારણ કે એમને એમના રગશીયા જીવન ઉપર, 'હોતા હૈ ચલતા હૈ' એવા જીવન ઉપર અને એવા વાતાવરણ ઉપર અત્યંત નફરત હતી, અને એથી જ એમણે આટલી બધી પ્રગતિ કરી !

પણ જીવનમાં ફક્ત એકલો અસંતોષ, કે તીરસ્કાર જ જાગ્રત કર્યે, કંઇ ઉદ્ધાર નથી થઇ જતો. એ તો એની સાથે સાથે જ કાર્ય—પધ્ધતિસર કાર્ય–કર્યે જ જયવારો થાય. અને એ જય પણ એમ એકદમ જ નથી આવી જતો ઘણીયે વખત એમાં ભયંકર નુકશાન, ખોટ કે એવા અસંખ્ય વિઘ્નો આવી પડે છે. પણ એ બધા સામે પત્થરની જેમ ખડા રહીને જ જે આગળ વધી શકે એ જ ખરો માનવ.

સંતોષ એ ભયંકર આત્મઘાતક છે. એક મહા પુરૂષે કહ્યું છે કે, 'ભીકણુ અને મુર્ખાઓ જ સંતોષી હોય છે જો માણસમાં શકિત હોય, અને એને સારો પગાર મળતો હોય તો તે પણ ભયંકર નિષ્ફળ છે....' એક મહાન ઉદ્યોગપતિએ તો એટલે સુધી કહ્યું છે કે, 'મને અસંતોષીમાં અસંતોષી નોકરો આપો હું જરુર કંઇક કરી બતાવીશ. એને કંઈક કરી બતાવવાની તમન્ના છે, અને હું એને એમાં જરૂર મદદ કરીશ'

ન્યુયોર્કની મોન્ટેગ્યુ કરીને એક શ્રીમતિને પોતાના પતિના ખમીસના મેલા કોલરો ધોવા માટે રોજને રોજ આખુંયે ખમીસ ધોવા માટે એક દિવસે ખુબ જ કંટાળો ચડી આવ્યો, અને એમાંથી એણે ખમીસ માટે જુદા અલગ કોલરની જગતમાં સૌથી પહેલવહેલી શોધ કરી, અને જગતમાં ખ્યાતનામ થઈ ગઈ. સોલોમન ગોલ્ડબર્ગ નામના માણસે સ્ત્રીઓના વાળ માટે હેરપીનની શોધ કરીને કરોડો રૂપિયા કમાયો, અને સર હેનરી વેલકમે દવાની કડવી ટીકડી ઉપર ખાંડના પડ ચડાવવાની શોધ કરીને અબજોની મીલ્કત કરી દુખી માનવ જાતના હીત માટે, આમ કોઇ ને કોઈ વિરલ પુરૂષે કોઇ ને કોઈ સમયે જુની ઘરેડ અને જુની ઘટમાળમાંથી છુટીને કોઈ ને કોઇ સુધારો, કોઇ ને કોઈ પ્રગતિ અને કોઈ ને કોઈ વિજય કર્યો છે ડો. બારનાર્ડો કરીને એક દયાળુ વિભૂતિને જ્યારે ખબર પડી કે જગતમાં લાખો બાળકો ભૂખે મરે છે, અને ફુટપાથરી ઉપર સૂવે છે, ત્યારે તેમને તેવા બાળકો ઉપર અત્યંત દયા ઉપજી, અને પોતે મર્યો ત્યાં સુધી આવા અનાથ બાળકોની દેખભાળ કરીને આવા અઢીલાખ બાળકોનો ઉદ્ધાર કર્યો

માણસમાં 'સિદ્ધિ કે મૃત્યુ'ની ભાવના હોય તો જ માણસ જ આગળ વધી શકે છે. બાકી, જો માણસ જરાક વધે અને વચ્ચે થાકીને બેસી જાય તો થઇ રહ્યું, ખેલ ખલાસ. હમણાં તાજેતરમાં જ અબજોપતિ બનેલા ઓગસ્ટસ હોકર કહે

છે કે 'જો માણસને સ્વપ્નું હોય, અને વચ્ચે થાકી ન જાય તો જરૂર ગમે તે માણસ પણ કરોડો રૂપિયા કમાઈ શકે છે–કે જેવી રીતે મોટા ઝાડો રોજ રોજ આકાશને અડતા જાય છે.' આ ઓગસટસ ૧૯૨૬ની સાલમાં પોતાનું કુટુંબ છોડીને ઇંગ્લેંડથી કેનેડા આવ્યો, અને યુરેનીઅમની શોધ પાછળ પડયો. છવીસ છવીસ વરસો સુધી એનું નસીબ ન ઉઘડયું તે ન જ ઉઘડયું પછી એક દિવસે જ એનું નસીબ ઊઘડી ગયું અને એને કેનેડામાં યુરેનીયમની મોટી ખાણ હાથ લાગી. અને આજે એ 'શ્રીમાન યુરેનીયમ' કહેવાય છે. એ તો બાળકોને ખબર જ હશે કે જગતમાં મોંઘામાં મોંઘી વસ્તુ યુરેનીઅમ છે

આમ, જો નાનપણથી જ તમારામાં મહાન થવાની તાલાવેલી કે તરફડાટ હશે તો જરૂર તમે પણ એક દિવસ ઇતિહાસ લખી શકશો

મહાન બનવાની ચાવી

★ લેખકઃ–પ્રતાપરાય ભદ્રેશ્વરા ★

હિંદના સુપ્રસિધ્ધ સંત સ્વામી રામતીર્થ પુર્વાશ્રમમાં કોલેજમાં પ્રાધ્યાપક હતા. આ વર્ષો દરમ્યાન સ્વામીજી પોતાની આત્માની સમૃધ્ધિને વિકસાવતા જતા હતા. એમનું જીવન સાત્વિક વૃતિથી અને ઉમદા ગુણોથી ભરેલું હતું. વિદ્યાર્થીઓમાં ચૈતન્યનો વિકાસ થાય તેમજ તેઓ જીવનની સર્વોપરી સત્તા તરફ અભિમુખ બને એવી એમના અંતરની આકાંક્ષા હતી.

એક દિવસે એમણે પાટીયા ઉપર એક લાંબી લીંટી દોરી, અને વિદ્યાર્થી સમુદાયને એ લીંટી નાની બનાવવાનુ કહ્યું. એક વિદ્યાર્થી ઉભો થયો અને ભુસી નાંખીને તે રેખાને નાની કરવા તેણે પ્રયત્ન કર્યો પરંતુ તેમ કરતાં તેને રોકવામાં આવ્યો, અને સ્વામીજીએ જણાવ્યું.

'મેં તમને લીંટીના અસ્તિત્વને નાબુદ કરવાનું નથી કહ્યું' વિદ્યાર્થી મુંઝાયો અને સ્વામીજી શું ઇચ્છે છે તેની ગુંચવણમાં પડી ગયો. બીજા વિદ્યાર્થીઓ તો આ કે તેની દ્વિધામાં મુકાયા. એટલામાં એક ચતુર વિદ્યાર્થી ઉભો થયો. અને સ્વામીજીની લીંટીની સમીપમાં જ. એક લાંબી લીટી દોરી અને સ્વામીજીના કોયડાનો ઉકેલ આણ્યો. સ્વામીજી વિદ્યાર્થીના આ બુધ્ધિકૌશલ્યથી આનંદ પામ્યા અને એ લીંટીના ગંભીર ભાવાર્થનું વિશદ સ્પષ્ટીકરણ કરતાં એમણે વીદ્યાર્થીગણને જણાવ્યું.

'મિત્રો, જીવનમાં મહત્તા પ્રાપ્ત કરવા માટે કોઇના જીવનની મહત્તાને મીટાડવાની પ્રવૃત્તિ હિતાવહ નથી. પરંતુ એ માટે તમારે પોતે જ તમારામા ગુણોનો આવિષ્કાર કરી–આત્માને સમૃધ્ધ કરી જીવનમાં મહત્તા પ્રાપ્ત કરવી પડશે.' મહાન બનવાની સ્વામી રામતીર્થે કરેલી કેવી ગુરૂ ચાવી !

ઇનામી હરીફાઇ નં ૧

ચાલો જુઓ તો,

તમે કેટલા હોંશિયાર છો ?

પાંચ ઇનામો

---

(૧) આપણા દેશના આયોજન પ્રધાન (પ્લાનીંગ મીનીસ્ટર) કોણ છે?

(૨) આપણા દેશમાં–આપણાંજ ગામો અને શહેરોમાં–નિયમિત એરોપ્લેન સરવીસ કોણ ચલાવે છે? અને એ કઇ કઇ કંપનીઓ છે?

(૩) આપણા કોંગ્રેસના પ્રમુખ આજે દીલ્હીમાં કયાં રહે છે?

(૪ આપણી પાર્લામેન્ટનાં 'સ્પીકર' કોણ છે?

(૫) આપણા દેશમાં અખબારો (ન્યુઝપ્રિન્ટનો,) કાગળ કયાં થાય છે?

(૬) 'ગુજારે જે શીર તારે,
જગતનો નાથ તે સ્હેજે
ગણ્યું જે પ્યારૂ પ્યારાએ
અતિ પ્યારું ગણી લેજે.'

આ કાવ્ય કોણે લખ્યું છે?

(૭) 'બ્રોડગેજ લાઈન' અને 'મીટરગેઇજ લાઇન' એટલે શું?

(૮) ૪૨૦ એટલે શું? અને એ એમ કેમ કહેવાય છે?

(૯) અરવિંદ ઘોષ કોણ? ને તે વિષે બે લીંટીમાં વર્ણન કરો.

(૧૦) ભારતના પરદેશ પ્રધાન કોણ છે?

ઇનામી હરીફાઈ નં. ૨

શોધી શોધીને આપો !

(નીચેના વાકયોમાં વિશેષનામો છુપાઇ રહ્યા છે. તે જેટલા બને તેટલા વધારેમાં વધારે શોધી આપો અને પહેલાં પાંચમાંથી એક ઇનામ જીતો)

---

૧ અસલ બાસમતી ભાત જાણીને બહુજ ભાવે છે

૨ તમારે હંમેશા સદાશીવ ભોળાનું રટણ કરવું જોઇએ. કારણકે જેને રામ રાખે એને કોણ ચાખે?

૩ એને એની ગાગર પોટલીમાં સંતાડી દીધી છે. છતાંયે તે ઠગ ગોપનું નામ લે છે

૪ તમારી અમારા ઉપર હમણાં હમણાં ઓછી રહેમ નજર છે.

૫ અહાહા, નાભગોખે કેટલા બધા તારક છુપાયા છે?

૬ તમારૂ મન જીમ માને તેમ કરો, મુને નાહકનો દુણો નં, અમે તો જશું જ.

૭ નવલખી બંદરનો વિકાસ હજી સુધી જોઇએ તેવો નથી થયો.

૮ તમારે આવો ખોટો મદ ન રાખવો જોઇએ, અને મોહ નકામો છે.

૯ 'વસુધાના વહાલા દવલા' તમારે જરૂર વાંચવું જોઇએ.

૧૦ સાગર સુખીના કાંઠે પાચીકા વીણતા આમ નુકશાન તો કંઇ નથી થયુ !

∗ ગતાંકની હરિફાઈઓના ઉકેલ ∗

હરીફાઈ નં. ૧
તમે કેટલા હોંશિયાર છો ?

૧ ભેસવતવાર

૨ જે ડી આર એ અમેરિકાના કરોડાધિપતિ જહોન ડી. રોકફેલરનું ટુંક નામ છે, જ્યારે જે. આર. ડી. એ આપણા હિંદના ઉદ્યોગપતિ જે. આર. ડી. તાતાનું ટુંક નામ છે

૩ બોમ્બે ટોકીઝના "જ્વારભાટા"માં.

૪ બીનાકા ટુથ પેસ્ટ

૫ પ્રમુખનો ચંદ્રક "દો આંખે બારા હાથે"ને અને "ફીલ્મફેર"નો "મધર ઇંડીઆ"ને

૬ ૧૦૫ વર્ષ.

૭ આજે કોઇ નથી પહેલા સરદાર પટેલ હતા, અને પછી મૌલાના આઝાદ હતા આજે કોઈ નથી.

૮ ઝીણાભાઈ ર દેસાઇ તેમનું સાચું નામ છે અને તે પ્રથમ કક્ષાના કવિ છે.

૯ દરેક નવેંબરની ૧૪મી તારીખ

૧૦ કલકત્તા

∗ બે સફળ વિજેતાઓ ∗

શાન્તાબેન ભટ્ટ પાલીતાણા (બધા જ સાચા)
રમેશ આકડીયાકર ડોંબીવલી („ „)

હરીફાઇ નં. ૨
શોધી શોધીને આપો !

૧ કારેલાં
૨ પાલખ, ટીંડોળા.
૪ બટાટા, કોબીચ
૫ દ્રાક્ષ, પેરૂ.
૬ કાંદા.
૭ તુરીયા.
૮ પાપડી
૯ દાડમ, તરબુચ
૧૦ બોર સંતરા, સીતાફળ
૧૧ ફુલાવર.
૧૨ ચેરી.
૧૩ ગાજર, કાકડી, નારંગી.
૧૪ ગુવાર, મેથી.
૧૫ જાંબુ
૧૬ ગલકાં.
૧૭ વટાણાં, શકરીયા.
૧૮ રામફળ, ચીભડું.
૧૯ તાદળજો
૨૦ ભીંડા.

:- વિજેતાઓ :-

નવનીત શોધન અમદાવાદ (બધા જ સાચા)
ચારુમતિ શાહ કલોલ („ „)

'Gripoli' PRINTING INKS.
DHULEKAR BROS — BOMBAY 7

ચેતન સાહિત્ય મંદિર માટે તંત્રી, મુદ્રક ને પ્રકાશક : પ્રતાપરાય પ્ર. વ્યાસે ચેતન પ્રિન્ટર્સ,ની ૨૩ એ, ચાંવળ વાડી, મુબઈ ૨ માં છાપી, ત્યાંથી પ્રકટ કર્યું છે.

ાગષ્ટ ૧૯૫૮

તંત્રી
ાપરાય પ્ર. વ્યાસ
જનરલ મેનેજર
ધકુમાર જાની

કિંમત
૩૭
ાવા પૈસા

મુંઝાઓ છો શા માટે
સફેદ વાળના લીધે ચહેરાની સુંદરતા ઝંખવાય એ સ્વાભાવિક છે પણ એથી મુંઝાવાની જરૂર નથી. લાખો લોકોની જેમ તમે પણ લોમા વાપરો અને ચહેરાની સુંદરતાને જાળવી રાખો.
લોમા
વાળને કુદરતી રીતે શ્યામ કરવા માટે
દુનિયાભરમાં માન્યતા પામેલ.
– સોલ એજન્ટસ –
એમ. એમ ખંભાતવાલા, અમદાવાદ ૧
એજન્ટસ સી. નરોતમ એન્ડ કું., મુંબઈ ૨

રૂપનો આ રૂપાળો ઇલાજ
સૌંદર્યવૃધ્ધિ માટે
અનુપમ છે!
રેમી સ્નો
રેમી સ્નો સૌંદર્યવર્ધક છે, ત્વચાને
મુલાયમ બનાવે છે અને ચહેરા
પર ફુલ જેવી તાઝગી લાવે છે.
વાળની ચમક, સુંવાળપ
અને ખુશ્બુદાર નવી
સુગંધ જાળવી રાખવા...
રેમી
હેર ઓઇલ
રેમી હેર ઓઇલ વાળની સંભાળ
માટેનું સર્વોત્તમ સાધન છે.
સોલ ડીસ્ટ્રીબ્યુટર્સ:
એ. વી. આર. એ. એન્ડ કું.
મુંબઇ ૨-મદ્રાસ ૧.
દરેક સ્થળે વેચાય છે.

ક્રાઉન બ્રાન્ડ

એલ્યુમિનિયમનાં
વાસણો

બીજી કોઈપણ ધાતુનાં વાસણો કરતાં

★ કિંમતમાં સસ્તાં ★ વજનમાં હલકાં
★ વાપરવામાં સલામત ★ કલાઈની જરૂર નહિ
★ આકર્ષક ઘાટ અને ફીનીશ,

અમારી સુટકેસો અને એનોડાઈઝડ રંગીન વસ્તુઓ ઘેર ઘેર વપરાઈ રહી છે.

જીવનલાલ [૧૯૨૯] લીમીટેડ

ક્રાઉન બ્રાન્ડ વાસણો બનાવનાર

કલકતા–મુંબઈ–મદ્રાસ–રાજમહેંદ્રી–એડન

ઊંધીયું

શ્રી મહાલક્ષ્મી હિન્દુ હોટલ

ભૂલેશ્વર, મુંબઇ–૨. ફોન નં. ૨૭૯૫૦

—::—

રામભરોસે હિન્દુ હોટલ

હબીબ મેન્શન, પ્લેહાઉસ, ગ્રાંટરોડ, કોરનર, મુંબઇ–૭

ફોન નં. ૭૧૪૧૯.

આઠ જ આનામાં સુરતી ટેસ્ટની

રાઇસ–પ્લેટ

શ્રી જયભારત હિન્દુ હોટલ

હરરવાળા બીલ્ડીંગ, ગોલપીઠા,-મુંબઇ–૪.
ફોન નં. ૪૦૭૨૧

—·—

દરરોજ ગરમાગરમ ચટાકેદાર મસાલા ભરપુર

SUTS, SHIRTS, MANILA, LONGCOAT & SHERWANI SPECILALISTS

KANAIYA CLOTH STORES

For Gentlemen of Taste

GENTS COTTON SILK
&
WOOLLEN CLOTH
MERCHANTS
&
TAILORS

209/211 New Charni Road,
BOMBAY–4.

મુંબઈ અને ગુજરાતમાં ૨૫ વર્ષથી પ્રખ્યાત એવી

નારાયણ વેલપુર બીડી જ

વા ૫ રે.

મળતા સળતા લેબલથી બચો. અને અમારૂં રજીસ્ટર લેબલજોઈને જ બીડી ખરીદો

ANY WHERE & EVERY WHERE

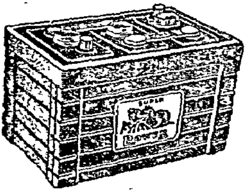

NEW GRADE 21 JEWELS

SUPER POWER BATTERIES

A Guranteed Battery for Better Starting & Lighting

SUPER POWER BATTERIES (India) Private Ltd.

Krishna Nivas, Charni Road, Corner, New Queen's Road, BOMBAY 4.

Office : 27345 Phones : Factory : 74199

હંમેશા "જોકી" નોટબુકો જ વાપરો

એકસરસાઇઝબુક, નોટબુક, લેટરબુક, ડુપ્લીકેટબુક એકાઉન્ટબુક, ગ્રાફબુક, પરીક્ષાપેપર, રીપોર્ટબુક વિ વિ. જ્યારે જ્યારે આપ ખરીદો ત્યારે ત્યારે અમારો "જોકી" માર્કો જોઇ તપાસીને જ ખરીદશો

રે. નં ૨૩૩૯૭

સુરેશ સ્ટેશનરી માર્ટ

૨૮૫, અબ્દુલ રહેમાન સ્ટ્રીટ, સેઇફ બેંક સામે, મુંબઇ ૩

રે. નં ૪૪૯૭

શ્રી નારાયણ હિન્દુ લૉજ

રહેવા તથા જમવા માટે શ્રેષ્ઠ સ્થાન

ખાડિયા, ચાર રસ્તા, અમદાવાદ ૧.

'ચરક'નો **ચ્યવનપ્રાશ**

★ વિટામીન 'સી' થી ભરપુર અને વનસ્પતિ—ઔષધિઓ— ★
કે જે, શરીરનાં યંત્રોને વ્યવસ્થિત કામ કરતા કરે છે;
★ અષ્ટ વર્ગ અને તે [કેલ્શિયમ] પ્રવાલ પીષ્ટી યુક્ત... ★

ચ્યવન પ્રાશાવલેહ

હમેંશાં 'ચરક'નું લેબલ જોઇને ખરીદો.

સર્વત્ર મળે છે] [ચરક ભંડાર મુંબઈ ૭.

લવાજમ

હિંદમાં એક વર્ષના	રૂ.	૫
,, બે વર્ષના	રૂ	૯
,, પાંચ વર્ષના	રૂ	૨૦
પરદેશમાં એક વર્ષના	રૂ	૮
,, બે વર્ષના	રૂ.	૧૪
,, પાંચ વર્ષના	રૂ.	૩૩

ચેતન

(સ્થાપના–૧૯૪૬)

લોકોપયોગી સાંસ્કારિક માસિક

જાહેરાતના ભાવ

આખું પાનું	રૂ.	૭૫
અર્ધું પાનું	રૂ.	૪૦
પા પાનું	રૂ.	૨૦

આર્ટ પેપર તથા રંગીન

જા. ખ. ના ભાવ અલગ

ઠાકુરદ્વાર. ઝાવબાવાડી, રામમંદિર પાછળ, મુંબઇ ૨. ટેલીફોન ૨૦૭૩૯

ઓગષ્ટ ગીત

શોભે દીવાઓ સુંદર ટોડલે રે !
તેના તે અજવાળા જોવા નીસર્યાં હો જી રે !
ફૂલોના સાજ પ્યારા ધારી અંબોડલે રે,
વ્રત ને તેહવારો જુના વીસર્યાં હો જી રે

અરધા તે માસના અણમોલા ઉત્સવો રે
ઉજવે સોહાગી વૃંદો ચોકમાં હો જી રે
ઉડે તીરંગી વ્યોમે અલબેલો વાવટો રે,
શાને તે મોસે છો ઠાકુર, શોકમાં હો જી રે ?

ખુલ્લા મૂકોને દ્વારો ઝુલો હિંડોલડે રે,
જુડી ભ્રમણાઓ સહુની ટાળવા હો જી રે;
મુઝાતા લાખ જાન એકાકી ઓરડે રે,
શી રે ! પેરે તેઓને શોધવા હો જી રે ?

ઉછળે મેરામણ આખો ભરતીને ટાંકણે રે,
શાને ખલાસી ત્યારે ધીરતા હો જી રે ?
આવે આકાશી પાન્થ ધરતીને આંગણે રે.
તો યે કોઇ ના એને પ્રીછતા હો જી રે !

ઉભરે સુવાસ શી શહીદોની કુંજમા રે,
જહીંથી છોડાયાં ફાની માળખાં હો જી રે;
એધાણી પૂરી પાડી જો નહીં નીજ દેશમાં રે.
શાને નકામા લાંબાં આયખાં હો જી રે ?

–પતીલ

પંદરમી ઓગષ્ટ
(ત્યારની ને આજની)

(ચુલબંકી)

એ દિને નવીન તેજ
એ પળે નવીન વેશ
ભારતે નવીન રાગ
આપણું હવે જ રાજ.
ના પરોનું કામ આજ.

એ દિનો વહી ગયા શું ?
આ દિનો કહી રહ્યા શું ?
યાદ જો ફરી , લઉં
સાર જો જરી લઉં
આજ તેજ ક્યાં દિસે ?
ઓ, નથી ! હતો જ ભ્રમ !
કે બધો શું આજ ક્રમ
મુક્તિ માત નામમાં ?

– મધુરમ્

પ્ર ★ ભા ★ ત

પ્રભાત નિત નિત ઊગે.
મુજ માનસનો હંસ પ્રભાળો ચારો નિત નિત ચૂગે

માનસરોવર સરખી ધરતી
પલપલ દલદલ સુભગ ઊઘડતી.
શાન્ત, વિશાળ, અસીમ છળ્યા જળ જહીં લગી દગ પૂગે - પ્રભાત

સ્વચ્છ જલે પ્રતિબિંબિત શોભન,
આખેહુબ નગર, સરિતા, વનઃ
કોઈ ઊર્ધ્વની સૃષ્ટિતણું મુખ મંગલ જલમાં ઝુકે ! - પ્રભાત

ઊભું ગગન ધરાની સંગે.
શાન્ત ધરા નભ સહે ઉમંગે
તત્સવિતાનું મુખ વરેણ્ય નિત ઉદિત ઉદયગિરિટુંકે ! –પ્રભાત

પ્રજારામ

—પંદરમી ઓગસ્ટ આવી રહી છે, પણ નથી કોઇમાં ઉત્સાહ, કે નથી કોઇમાં ઉમંગ. બાર બાર વરસથી આપણે આંઝાદ થયા છીએ પણ હજી સુધી આપણા તન અને મનને આપણે આંઝાદ નથી બનાવી શકયા એ ઘણુંજ દુઃખદ છે. આપણે પરદેશી બેડીઓ તો તોડી, પણ હજીયે આર્થિક ગુલામી તો એટલી ને એટલી જ રહી છે. દિવસે દિવસે મોંઘવારી વધતી જાય છે. અને પ્રજાને પૂરી રોટી અને રહેઠાણ પણ આપણે આપી નથી શકયા રોજી પણ ઘટતી જાય છે, અને સૌને સમાન તકની વાતો પણ હવામાં વધારે ને વધારે અદ્ધર ઉડતી જાય છે. આમ, આપણો ખેડુત કે મજુર બાર વરસના અંતે પણ બે પાંદડે નથી થયો આઝાદી આવી છે પણ એને તો એજ હાલમાં જીવવાની અને મરવાની આઝાદી આવી છે. આપણે સમાજવાદની મોટી મોટી વાતો તો ઘણીયે કરીએ છીએ, પણ એ કેવળ કાગળઉપરજ રહી છે, વાસ્તવમાં તો બ્રિટિશ લોકો આપણને ચૂંસણનીતિનો વારસો મૂકી ગયા હતા તે એક યા બીજા રૂપે ચાલુ છેજ. હજીયે દિલ્હી એકવખત શાંતચિતે ફરીને વિચારે અને આયોજન ઊંચેથી શરૂ કરીને નહિ પણ ઠેઠ નીચેથી ગામડામાં બેસીને ગામડેથીજ શરૂ કરે તોયે ઘણું છે.

—હિંદી ભાષાનું ગુંચવાયેલું કોકડું ઉકેલવું હોય તો હમણાં એક સૂચન થયું છે તે વધાવી લેવા જેવું છે જો બધીજ પ્રાંતિય ભાષા દેવનાગરી લીપીમાં લખાય તો હિંદી પ્રત્યે કોઇને નફરત કે અડચણ ન જ પડે. જો કે આમાં પણ રાજાજીને જીતવા જોઇએજ.

—જગતઉપર યુદ્ધના કાળા વાદળ ઘેરાયા છે, અને કયારે ભડકો થશે તે કોઇ પણ કહી શકે એમ નથી. ઇરાકમાંના રાતોરાતનાજ બળવાએ અમેરિકા અને બ્રિટનને ખુબજ ભડકાવી મૂકયા છે, અને એ બન્નેએ બહાવરા બનીને લેબેનોન અને જોર્ડનમાં પોતાના લશ્કરો ઉતારીને રશિયાની આગેકુચ ખાળવા માટે પોતે–પોતાના ડેરા તંબુઓ તાણી દીધા છે, અને તલવાર મ્યાનમાંથી બહાર કાઢી છે. પણ આ વખતે પણ પશ્ચિમે સુએઝના જેવીજ મોટી થાપ અને લપડાક ખાધી છે. અમેરિકા અને બ્રિટનને એમજ હતું કે તેઓ યુનોમાં પોતાનો ધાર્યો કકકો ઘુંટાવી જશે, અને પોતાના પાસા સીધા પડશે. પણ આ દાવ અને ચાલમાં પણ પ્રથમ ગ્રાસેજ મક્ષિકા પડી, ને યુનોના મહામંત્રી, સ્વીડન અને જાપાન જેવા કહ્યાગરાઓ આડા ફાટયા, અને પોતાની બાજી ઉંધી વળી ગઇ આ બાજુએ રશિયાના ક્રુશ્ચેવ અને નાસર પણ ભારે મુત્સદી છે. એમણે યુદ્ધને આવતું અટકાવવા બીજોજ પાસો નાંખ્યો અને મધ્યપૂર્વની ભડકે બળતી સ્થિતિઉપર વિચારણા

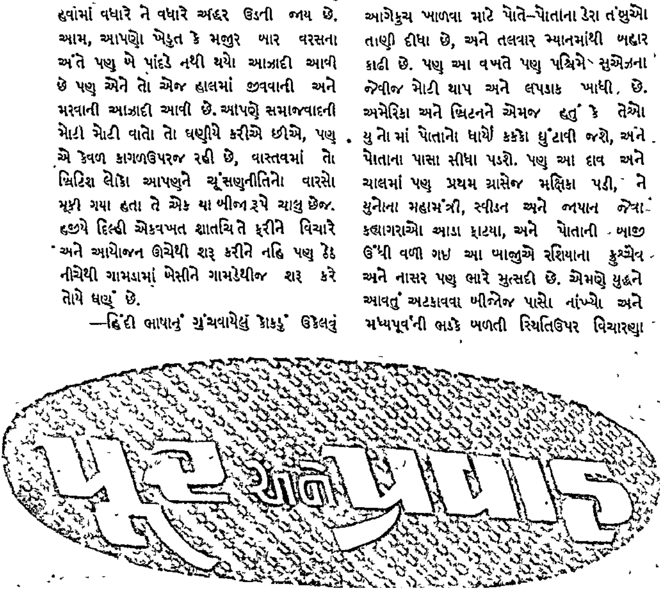

કરવા માટે પાંચ મહાસત્તાઓની શિખરમંત્રણાઓ યોજવાનું કહેણ મોકલ્યું અને સૌને થોડીક ટાઢક વાળી કે યુદ્ધ નહિજ થાય રશિયા કે નાસર એવા ક્ષણિક ઉશ્કેરાટમાં યુદ્ધ વહોરી લે એવા નથીજ. મંત્રણા માટે બ્રિટન તૈયારજ છે. પણ અમેરિકા હજી ખરા દીલથી તૈયાર નથી જોઇએ કે હવે આ શિખરમંત્રણાઓમાંથી શું નવો ફણગો ફૂટે છે, અને જગતને માથે આવતું ત્રીજું યુદ્ધ રોકાય છે કે શું?

બાકી, જો બ્રિટન અને અમેરિકા હજીયે પોતાનું ઉતાવળીયું અને ગેરડહાપણભર્યું પગલું પાછુ ભરે, પોતાની મુર્ખામી સમજે આરબોની રાષ્ટ્રીય લાગણી સમજે, અને કુશ્ચેવ અને નાસર સાથે હજીયે 'સમજી' લે તો બેમાથી કોઇનુ કંઇ પણ બગડવાનું નથીજ. ઉલટું જગતમાં એમની પ્રતિષ્ઠા વધશે અને એમની મુત્સદીગીરી પંકાશે. અને છતાયે જો એ બંને મદોન્મત્ત આખલાઓ. વાર્યા નહિ વળે તો પછી જગતનાઉપર યુદ્ધ ઝીકાયુ છેજ અને આ યુદ્ધની અસરથી કોઇ પણ બચી નથીજ શકવાનું, ભલેને આપણે ગમે તેટલા તટસ્થ રહીએ છતાંયે આપણુને પણ એની ભયંકર અસર થવાની જ આપણી બીજી પંચવર્ષીય યોજના, આપણા બંધો, આપણા પોલાદના કારખાનાઓ કે આપણી બધીજ પ્રગતિ રૂંધાઇજ જવાની

—રાજાજી પણ ગજબજ કરે છે જેની પાછળ પડે છે એનો કેડો છોડતા જ નથી જે રાજાજીએ ૪૨ની સાલમા હિંદીને જ આપણી રાષ્ટ્રભાષા કહી હતી, તેને જ એ આજે આટલી બધી કેમ અવખોડે છે તે જ સમજાતું નથી '૪૨ ટકા હિંદી જાણનારાંઓ કરતા એક ટકા 'અંગ્રેજી જાણનારાઓમા સારૂ સત્વ છે;' અને 'જો દેશમાં રાષ્ટ્રભાષા હિંદી જ થશે તો દેશ ઉપર અભણોનું જ રાજ સ્થપાશે', એવા રાત દિવસ બખાળાં કાઢયા રહેવાથી રાજાજી દેશની અખંડિતતા રક્ષે છે કે દેશને ઉત્તર અને દક્ષિણની બે છાવણીઓમાં વહેંચી નાંખવા માગે છે એ પણ એમણે ઘડીભર સ્વસ્થચિત્તે વિચાર્યું છે કે કેમ?

—મુંબઇમાં જે દ્વિભાષી વખતે રમખાણ થયા હતા તે વખતે મોરારજીએ જે ગોળીબાર ચલાવ્યો હતો તે માટે આજ સુધી સૌ એમની ખરાબમા ખરાબ ટીકા કરતા હતા,—અને એમાં સામ્યવાદીઓ તો સૌથી વધારે. પણ મોરારજી-ભાઇને ન્યાય આપતા કહેવું જોઇએ કે એમણે તોફાન થયું કે પહેલેથીજ ગોળીઓ નહોતી ચલાવી, પણ જ્યારે વાતાવરણ સાવ જ બગડી ગયું અને હાથથી ગયું ત્યારેજ એમણે કડકાઇ બતાવી હતી અને સાચોસાચજ જો એમણે એ વખતે આવી કડકાઈ ન બતાવી હોત તો વાત ઘણીજ વણસી ઉકત હકીકત સાચી આ છે, છતાંયે કોંગ્રેસના અને મોરારજીના ટીકાકારો એમનેજ નિંદે છે...મુંબઇમાં હમણાં છેલ્લી હડ-તાલ વખતે મુંબઇના પોલીસોને હથિયાર સુદ્ધાં આપવામા આવ્યા, નહોતા, એ વાત ઘણીજ સારી હતી પણ વાતાવરણ જો બગડયું હોત તો ચવાણે પણ હથિયાર વાપરવા પડત. અને હમણા કેરલમાં પણ શું બન્યું? મોટી મોટી વાતો કરનાર એ સામ્યવાદી સરકારે શું મજુરોઉપર ગોળીઓ નથી વરસાવી?

કુટુંબ નિયોજન

ત્રણ વરસ, પાચ વરસ યા કાયમ બંધ
કરવા, અમારા નિષ્ણાતને રૂબરૂ
મલો અગર હકીકત લખી
સલાહ મેળવો

કુસુમ હાઉસ એજન્સી

પાડાપોળ સામે, ગાંધી રોડ, અમદાવાદ ૧

નવાં પુસ્તકો

વકીલ ભુપેન્દ્રનું 'શાં તિ દૂ ત'

ઘણા વખતથી શાંતિદૂતની વિસ્તૃત સમીક્ષા કરવાનો બોજ હળવો કરવાનો સાધારણ ધર્મ અમો ચૂક્યા છીએ તે યાદ આવતાં પહેલી તકે અહીંથી અમારો દીન અભિપ્રાય અમે જાહેર કરીએ છીએ એકજ વિષય ઉપરના જુદા જુદા પંદર કાવ્યોનું આખું પ્રકાશન એના 'આવકાર' 'નિવેદન' અને 'ક્રમ' સહિત ક્રાઉનના માત્ર સવા ફરમામા સમાઈ જાય છે. આટલા નાના ઘાટની અને આટલો ઉતમ વિષય લઈને અમારી જાણ પ્રમાણે આજ સુધીમા એકજ ચોપડી એમના જેવા એક વખતના યુવાન અને ધગશવાળા કવિની શ્રમપૂર્ણ કર્તવ્યશીલતાને વસીલે, ગુજરાતની હુંફ શોધતી આવી હતી અને ભલું થાય કાકા કાલેલકરનું કે તેના લેખકનો યથાર્થ પરિચય કરાવી હમેશ માટે ખરા સાહેત્ય રસિક વર્ગ સમક્ષ રજૂ કર્યો. ભગવાનને આશરે અમે જેટલા એમને ઓળખીએ છીએ તેટલાજ ભાઇ ભૂપેન્દ્રને ઓળખીએ છીએ, એટલુંજ નહીં એમણે આરંભેલી કેટલીક સેવાઓ વરસો ઉપર નજરે નજર જોઈ છે

કાવ્યોમા છંદો વાપર્યા છે, અને બે ત્રણ બહુ જ જાણીતી અને લોકપ્રિય થયેલી છંદ લઢણોને એમણે પકડી છે. તે સાથે તેમના મૂળ સ્વરૂપને પકડવાની નજર દોડાવી હોત તો તેમાં કંઇ નાનમ લાગે એવો સંભવ નહોતો, ઉલ્ટું છંદ અને કથન બંનેને સરખો ઝોક મળે એવો યોગ હતો.

શાતિદૂતનું નામ વાંચી અમે એવી સ્વાભાવિક આશા રાખેલી કે પાનું ઉઘાડતાં અમને કોઇ રોમાચક પ્રેરણા તરફ લઇ જતું યા અભિનવ પેગામ લહાણ આપતું મગનવી યા એપિક સ્વરૂપનું સળંગ કાવ્ય ઉપલબ્ધ થશે, પરંતુ તેને બદલે પદ્યકારે ઓળખાવાની લગનીવાળા થોડાક મૃદુ ઉભરાઓ મળ્યા, જે પંડિતજીની ઝુંપડીને ઝુઝગીને તેમજ ખાનદાનીન સંસ્કારી વાચકોની નજીક લાવે છે, અને એમના તરફની ભારતવાસીઓની વિધવિધ પહેલુઓનો ઉંડો ભક્તિભાવ તેમજ ચાહનાની ખાત્રી કરાવે છે અને સાથે સાથે એમના અખડવતની શોભા નિરખનાર એમનેજ હાથે સજાંયલી મુક્તિઉપાના દર્શન કરાવે છે.

તેમાં 'જવાહર તો શીશી શા પ્રકાસ્યા' એવું અમારાથી વંચાઇ ગયું અને અમને થયું કે જવાહરલાલ પાસે બળી ગયલી આ શીશી વળી' કેવી ? એટલે શીશામાં શશિની ભ્રમણામાથી મુક્તિ આપતો સુધાકર શબ્દ અમારે મોઢે આવી ગયો કોઇ સ્થળે હસ્વને દીર્ઘ વાંચવાની તેમજ દીર્ઘને હ્સ્વ વાંચવાની ગોઠવણ વાચનારને જાતેજ કરી લેવી પડે છે. અને કેટલે સ્થળે અનુગામી શ્રુતીઓનો જોડાક્ષર આગલી શ્રુતીનો હ્રસ્વ ગણવા ખાતર મરાઠી ભાષા માફક અસ્વભાવિકરીતે ઉચ્ચારવો પડે છે, એ કષ્ટ પણ જેમ બને તેમ ઓછું કરવાની ધગશ આજના યુવાન કવિઓમાં હોવી જોઇએ બાકી શાતિદૂતના લગભગ બધાજ કાવ્યો પૂરતા હૃદયંગમ અને બધે પ્રકારે પદ્યોચિત ગુણોવાળા છેજ.

અમે સંગ્રહને ખરા દિલથી આવકારીએ છીએ, અને સંગ્રહ એટલા માટે કહીએ છીએ કે 'વિશ્વ શાતિ' જેવી ભવ્ય મશાલ ભલે એ નહીં હોય; અસંગ રસિયા બિરાદરોના શોખીન હાથમા નાજુક કલગી રૂપે શોભી રહેશે, એમાં શંકાને સ્થાન નથી.

—જયસેના

અને

દીકરીને પરણાવી

નટવર અકલેસરી

'આપ મારી હાલતનો તો ખ્યાલ કરો' મીરા સજળ નયને બોલી.

'મીરા, હવે હું એક શબ્દયે સાંભળવા તૈયાર નથી. બાકીના રૂપિયા એક હજાર લાવો એટલે કામ પતે; તે સિવાય નહિ'

'હજાર રૂપિયા એકાએક ઉભા કરવા એ મારા માટે સહેલી વાત નથી. મારાપર આપ વિશ્વાસ મૂકો, આપની પાઇએ પાઇ થોડાક મહિનામાં જરૂર પહોંચતી કરીશ આપના પૈસા દુધે ધોયેલા સમજી, કૃપા કરીને જાન પાછી વાળવાનું માંડી વાળો'

'કૃપા! કૃપા તો છે જ ને! તમારી ઉપર કૃપા ન હોત તો તમારાથીયે વધારે મળતી દહેજની રકમ જતી કરીને તમારી સાથે સબંધ શું કરવા બાધત? સાભળો—બે કલાક રાહ જોઉં છુ—નાણાનો બંદોબસ્ત થશે તો ઠીક, નહિંતો જાન પાછી વળશે'

'એક બે રૂપિયાની વાત હોત તો ઠીક પણ આ તો પૂરા એક હજાર! કોની પાસેથી મેળવવા? શું કરવું-? મીરાને સમજ પડતી નથી. એ ડુસકે ચઢી પણ ક્ષણમાજ એ સ્વસ્થ બની ગઇ પોતાને આમ કરતા ગીતા જોઇ જાય તો તેના મનમા કેવું થાય? મારી ગીતા માટે તો મેં આકાશ પાતાળ એક કર્યા, ને કેટલાયે દુઃખ સહન કર્યા છે. હવે કિનારે આવેલી નૌકાને શું હું ડુબવા દઇશ—એ કદાપિ નહી બને—વિચારમાંને વિચારમાં એ બોલી ઊઠી

o o o

મીરા દેખાવડી સુશિક્ષિત યુવતી હતી લગ્ન બાદ છમહિનામાંજ એના પતિનું અવસાન થયુ ને એ વિધવા બની સમાજના કર્ણધારોએ એ ઉગતી કળી ઉપર વૈધવ્યનો ભાર લાધ્યો કોને ખબર એમને એમાં શું મળ્યું હશે?

પતિના મૃત્યુથી મીરાને રંજ ન થયો કયાથી થાય? ગરીબીથી દટાયલા એના પિતા ભણેલા ગણેલાઓની માગ સંતોષી ન શકયા. તેમણે લાચારીથી મીરાનો હાથ એક વૃદ્ધના હાથમાં સોપ્યો પિતાની આબરૂ સાચવવા મીરાએ વૃદ્ધ પતિનો અંગીકાર કર્યો. જીવન સંગ્રામ ખેલવા એ તત્પર બની પરંતુ આટલી આફત ઓછી હોય તેમ વિધાત્રીએ છ મહિનામાજ એનું સૌભાગ્ય હણી લીધું. ગીતાનો બોજો મીરાપર લાદી પતિએ વિદાય લીધી

ગીતા શોકની પુત્રી હોવા છતાં મીરાએ તેને સગી માથીયે વિશેષ લાડકોડમાં ઉછેરવા માંડી. પતિના મરણ પછી જીવન નિર્વાહ માટે મીરાને નોકરીનો આશરો લેવો પડયો

જતનકુમારને ત્યા રસોયણ તરીકે એ નોકરીએ રહી. જતનકુમારના પિતા જમીનદાર હતા એમના મરણબાદ સઘળો વહીવટ જતનકુમારના હાથમાં આવ્યો જતનકુમારનો જીવ શોખીન હતો એ રંગીલા યુવકને મીરાના યૌવને મુગ્ધ કર્યો, મોકો

મેળવી જતનકુમારે મીરા આગળ પ્રસ્તાવ રજૂ કર્યો.

કુમારની વાત સાંભળી પહેલાં તો મીરા ગભરાઈ ગઈ, પરંતુ તરતજ મોંઢાપર ઉપસી આવેલી ગભરાટની રેખાઓને દુર કરતાં એ બોલી–'કુમાર મને ગરીબને ન સતાવો. આપને માલુમ તો છેજ કે હું એક વિધવા સ્ત્રી છું–અને સમાજે પરપુરુષ સાથે બોલવા ચાલવાનો અધિકાર માત્ર વિધવા પાસેથી છીનવી લીધો છે. એટલે મારે તો હવે મૃત પતિના આત્માને શાંતિ સિવાય બીજું શું ચાહવાનું હોય?'

'પરંતુ વૃદ્ધ સાથે પરણી તેં, સંસારનું સાચું સુખ ક્યાંથી જાણ્યું હોય? વળી પ્રેમ એ તો લગ્ન જીવનનો આત્મા છે. મીરા હું તને ચાહું છું હું પ્રેમ કરું છું અને એથીજ હવે તને કોઈ તકલીફ ન હોવી જોઈએ'

'કુમાર તમે પ્રેમ કરો છો? તમારી અપેક્ષામાં હું પ્રેમ નહીં પણ માત્ર વિકાર જોઉં છું. પ્રેમને કોઈ બંધન હોતું નથી. સાચો પ્રેમ. રૂપ અને રંગથી પર હોય છે.'

'મીરા, સાચે જ હું શુદ્ધ પ્રેમ કરું છું'

'શું આપ શુધ્ધ પ્રેમ કરો છો? જ્યારે મારા પિતાજી મજુરિયાની શોધમાં ભુખે ને તરસે રઝળતા હતા અને જ્યારે કામની કેડે રતન બંધાયું–મને ઘરડા ડોસા વેરે પરણાવવામાં આવી ત્યારે આપનો પ્રેમ ક્યાં ગયો હતો? તે સમયે તો તમોને નડતો હતો ગરીબો અને તવંગરો વચ્ચેનો ભેદ અને આબરૂનો પ્રશ્ન, અને આજે?'

'આજે હું વિધવા છું–ગરીબ છું, સહાય વિનાની છું. આપના રોટલાના ટુકડાના આધારે જીવન વિતાવું છું–આપની આશ્રિતા છું' એથી આપ મને ચાહો છો ખરું ને?

'મીરા, આવેશમાં ને આવેશમાં તેં 'ઘણું' કહી નાખ્યું. પરંતુ એ તને શોભતું નથી. યુવાની દિવાની હોય છે, ને એ હમણાં નહીં સમજાય. તારે તારી સ્થિતિનો વિચાર કરીને બોલવું જોઈએ.'

'કુમાર મને ડરાવો છો? હું અબળા છું. અનાથ છું, અસહાય છું, એથી આપ મને ગભરાવો છો ખરું ને?' બોલતાં મીરાની આંખમાં ઝળઝળિયાં ઉભરી આવ્યાં.

'નહીં નહીં મીરા, ખોટું લગાડવાની જરૂર નથી. મારે તને ધમકાવવાની શી જરૂર? બ્રહ્મચર્યની સાધના તો વિરલ આત્માઓને જ પ્રાપ્ત થાય છે. આપણાં જેવાનું ગજુ નહિ અને એથી જ મારું કહેવું હતું કે તું આ મહેલની રાણી બની મારું સામ્રાજ્ય સંભાળ!'

કુમારની વાતોથી બેજાર બની ગયેલી મીરા નોકરીને ઠોકરે ચઢાવી ચાલી આવી

• • •

વખત જતાં વાર લાગતી નથી. મીરા યૌવનને ઉંબરે આવી ઉભી. એના માટે અમૂલ્ય ભોગ આપીને પણ સારું ઘર શોધવાને મીરા ઇચ્છતી હતી. અથાગ પ્રયત્નને અંતે એને [illegible] સાંપડી. કરિયાવરમાં રૂપિયા ત્રણ હજાર નગદ આપવાનું નક્કી કરી મીરા માટે એક સારું સ્થળ શોધ્યું.

મીરાએ પોતાનું ઘરેણું–ગાંઠું વેચી સાટીને રૂપિયા બે હજાર ભેગા કર્યા. બાકીના રૂપિયા એક હજારનો વળ તાત્કાલિક નહીં થાય તો મહેનત મજુરી કરીને ધીરે ધીરે ચૂકવી દઈશ એમ વિચારી મીરાએ લગ્નનો દિવસ નક્કી કર્યો.

નક્કી કરેલા દિવસે જાન આવી પહોંચી. કરિયાવરની રકમ પેટે એક હજાર રૂપિયા બાકી રાખી રૂપિયા બે હજાર નગદ આપતાં વેવાઈ પક્ષ ઉશ્કેરાઈ ગયો. તેઓને કરિયાવરની રકમ પૂરેપૂરી જોઈતી હતી અને એથી જ વેવાઈ તરફથી આખરી ચેતવણી અપાઈ ચૂકી–જો

કલાકમાં નાણુંનો બંદોબસ્ત ન થશે તો માંડવે આવેલી જાન પાછી જશે

○ ○ ○

જાન પાછી વળે તો પોતાના ઘરની ઇજ્જત જાય અને હાથ આવેલું સારું ઘર ચાલ્યું જતાં ફરી એવું ઘર હાથ ન આવે એ બધી પરિસ્થિતિનો વિચાર કરીને મીરાએ જતનકુમારના બંગલા તરફ પગ વાળ્યા

કુમાર બગીચામાં ટહેલી રહ્યા હતા. મીરાને જોઇ તે બોલ્યાઃ 'મીરા ! આખરે તારે આવવું પડ્યું ને ! મને ખાત્રી હતી કે તું જરૂર આવશે જ'

'કુમાર, હું આપના ચરણે પડું છું, મને ફક્ત એક હજાર રૂપિયા વ્યાજે આપો મહેનત-મજુરી કરીને હું આપની પાઇએ પાઇ ચૂકવી દઇશ' મીરા નમ્રતાપૂર્વક બોલી

'હજાર શું દશહજાર લઇ જા મીરા' આ બધું કોને માટે છે? તારે માટેજ છે.'

'એમ ન બોલો કુમાર, ભગવાનના સોગંદ સાથે કહું છું કે આપની રકમ હું વ્યાજ સાથે ચુકવી જઇશ'

'મીરા મને વ્યાજ બ્યાજની જરૂર નથી' મારે શાની જરૂર છે તેનાથી તું ક્યાં અજાણ છે? કહે મારી જરૂરિયાત પૂરી પાડી શકશે તું?'

'હું આપની જન્મભરની દાસી બની રહીશ! કુમાર દયા કરો.'

'નહીં, નહીં, મીરા' તને દાસી નહીં રાણી બનાવવા ચાહું છું.'

'ગરીબને શા માટે સતાવો છો કુમાર?'

'મીરા ગરીબ—અમીરો વચ્ચેના ભેદની વાત હું સમજતો નથી. હું જે કાંઇ કરી રહ્યો છું તે સાચુંજ કહું છું—સતાવવાની વાત નથી.'

'તો શું આપને ઘેરથી મારે ખાલી હાથેજ જવું પડશે?'

'એ આપનાજ હાથની વાત છે. આપની સામે ઇજ્જતનો પ્રશ્ન ઊભો છે-વિચારી જુઓ—'

કુમાર તેમજ વેવાઇની મક્કમતાનો સામનો તેમજ ઇજ્જતને રક્ષવા, મનમાને મનમાંજ કંઇક સંકલ્પ કરી મીરા કુમાર પાસેથી રૂપિયા એક હજાર નગદ લઇ ઘર તરફ વળી.

લગ્નનો પ્રસંગ સારી રીતે ઉજવાયો. વરવધુ વાજતે ગાજતે વિદાય થયાં. વિદાય વેળાએ મીરા અશ્રુની ગંગા વહાવવાને બદલે પ્રફુલ્લીત ચહેરે હસી રહી હતી.

○ ○ ○

રાત્રિના બાર વાગે મીરા કુમારને બંગલે હાજર થઇ ગઇ. કુમાર શરાબના નશામાં ચકચુર બની ગમે તેમ લવતા હતા. મીરાને દેખી વધુ લવવા લાગ્યા—મા...રી મી.. રા આ વી આ... વી! હું...હુ જાણતો હ . તો કે...તું આ આ... વશેજ મ...ને દ...દગો ન...ન.. નહીં દે! તુ ...તુ...સું...સુંદર છે...મી ..રા'

મીરાનુ મન અસ્વસ્થ હોઇ કુમાર શું કહી રહ્યા છે એનું એને ભાનજ નથી એની આંખો લાલઘુમ બની ગઇ, એને ચક્કર આવવા લાગ્યા એ આમથી તેમ લથડિયા ખાવા લાગી.

'ઓ...હો ..તો આપે પણ નાખ્યો છે નહીં! વાહ ઘણું સરસ, ઘણું સરસ મીરા કેટલી સમજદાર છે તું ? મારી રાણી!' કહેતાં પોતાના બે હાથ પહોળા કરી મીરાને બાથ ભીડે છે.

નશો ઉતરતાં કુમારને ભાન થયું કે પોતાની બાથમાં જકડાયેલ મીરાનો દેહ નિર્જીવ છે.

મીરાએ વિષપાન કર્યું હતુ આત્માના ભોગે ઘરની ઇજ્જત રક્ષનાર એ મીરાને આજે પણ જતનકુમાર યાદ કરે છે.

★

સ્વપ્નોનો ભંગાર

એક કોલેજ યુવતી સ્વપ્નોનો મહેલ ચણીને ખીલે બંધાય છે અને પછી શું થાય છે તે વાંચો આ વાર્તામાં.

પ્ર. ભ.

સાસરામાં મીનાક્ષીનો આધાર માત્ર એના પતિ હતા. એ આધારના ટેકાઉપર તે પોતાની સાસુની ટકટક, જેઠાણીના ટોણા, અને કુટુંબના અડધા ડઝન છોકરાઓનો કકળાટ સહન કરી લેતી હતી આ અંધકાર વચ્ચે એને એકજ આશા હતી થોડીવારમાંજ 'એ' આવશે. ઓફીસેથી પાછા આવશે અને...

રમાકાન્ત આવતો અને મીનાક્ષીનું મ્લાન મુખ જોઈને કહેતો, 'ઉદાસ કેમ છે? થાકી ગઇ છે કે શું?'

સહાનભૂતિના આ શબ્દો સાંભળીને એનું મન અને પ્રાણ પણ તરંગિત થઈ જતાં એના શીતલ કરના મૃદુ સ્પર્શે તેની વ્યથા હરી લીધી હોય એમ લાગતું. પતિની હાજરીમાં એને લાગતું કે એક સુખદ, મોહક અને શાંતિપ્રદ પ્રવાહ પ્રાણને ભરી રહયો છે તેના પાતળા સુકોમળ હોઠ હસી ઉઠતા અને અંગેઅંગ રસથી ભરાઈ જતા.

તે રમાકાન્તઉપર મુગ્ધ હતી રમાકાન્તના હોઠોનો આકાર, તેનાં કાનોની નિર્દોષ બનાવટ, કાળા ચમકતા વાળ, ગાલમાંના નાનકડા ખાડા... એ બધાને તે મુગ્ધ ભાવે નિહાળી રહેતી.

એના વેવિશાળ વખતે દરેક જણે કહ્યું હતું કે 'જો તો ખરી મીનાક્ષી, આના જેવો 'હેંડસમ' છોકરો આખી કોલેજમાં એકે નથી'

લગ્ન વખતે રમાકાન્તને તેણે પહેલી વાર જોયો હતો, પરંતુ એ પહેલાં તેણે કેટલાય વિચારો કરી રાખ્યા હતા, કેટલાય સ્વપ્નો જોઈ નાખ્યાં હતા. તેની આંખો સામે આધુનિકતાથી સજ્જ એવો બંગલો આવતો, એમાં સાંજે તે પતિ સાથે ચા પીતી હશે, ખુણામાંના રેડિયોમાંથી ધીમું સંગીત સંભળાતું હશે, બારીઉપરના ભુરા પડદા ફરફરી રહ્યાં હશે...અને ઘણું ઘણું તેને દેખાતું. એ વખતે એને થતું, 'આવું સુખ શું વગર માંગ્યું મળશે?' અને હૃદય કોઇ ભાવિ આશંકાથી ભરાઇ જતું.

ભાવિ સુખની કલ્પનામાં જ્યારે તે, વિહરતી ત્યારે તેનું મોં હસી રહેતું. એ, વખતે તેની સાહેલી નયના પૂછતી. 'કેમ હસે છે?'

પણ મીનાક્ષી જવાબ શું આપે? જે નયનાએ મધનું એકાદ બિંદુ નથી ચાખ્યુ એનો એને પરિચય કેમ આપવો? મનમાં જે અનંત સાગર ઉછળી રહયો છે તેને શબ્દોમાં કેમ મૂકવો? રમાકાન્ત કેવો હશે? એનો સ્પર્શ? બિલકુલ શીતળ, રસાર્દ્ર અને કોમળ! અને તે આંખો બંધ કરી દેતી

અને પછી એક દિવસ ઘર, કુટુબ, મમતામયી માતા, પિતા, ભાઇ અને નયનાને છોડી દૂર ચાલી ગઇ. રમાકાન્તની સાથે

પરંતુ બગીચાવાળા બંગલાની જગ્યાએ તેણે ઊંડી ગલીની અંદર ગંદુ મકાન જોયુ મકાનમાં તેણે માતાઓ, કાકીઓ અને બહેનોને જોયાં—જે ગંદી સાડી પહેરીને કઢંગા વર્તને દિવસરાત ચીસો ના ·યા કરતી.

મીનાક્ષી આ સઘળું જોઈ ગભરાઇ ગઇ. એનો બંગલો જાણે દૂર થઇ ગયો હરણ જાણે કે પેટાંના વાડામાં બંધાઇ ગયું.

સવારમાં સસરા મોટા અવાજે, રામાયણની

ચોપાઇ લલકારતા, છોકરાઓ રડવા લાગતા અને આવેગ' બહાનાં કાઢીને એકબીજાને કામ સોંપવાની મારામારી કરતી

નયનાએ લગ્નમાં ભેટ આપેલો ચાનો સેટ એમ ને એમ પડયો રહ્યો. અહીં તો પિત્તળના મેલ ખાઇ ગયેલા ગંધાતા પ્યાલા-રકાબીમાં પાણી જેવી ચા મળતી હતી કયારેક હાથમાંથી ગ્લાસ પડી જતો જેના ઉપર પોતાના પ્રિયતમનું અમૃત વરસવાની કલ્પના કરી હતી, એ હોઠ બેસ્વાદુ ચાથી ભરેલા પ્યાલાથી કાળા પડવા લાગ્યા.

અને બદલામાં જેઠાણીઓના ટોણા સાંભળવા પડતા.

દિવસો પસાર થતા હતા મીનાક્ષીની જિંદગી વેદનાની જિંદગી બની રહી હતી. મીનાક્ષી સૂકાવા લાગી હતી–માત્ર એક રમાકાન્તના આધારે ટકી રહી હતી એક દિવસ તેણે પૂછ્યું: 'પિયર જઈ આવું થોડા દિવસ?'

રમાકાન્તે હસીને વાત ઉડાડી દીધી: 'તું પાછી ન આવે તો?'

'ન આવું તો પછી કયાં જાઉં?' મીનાક્ષી હસીને બોલી, પણ હાસ્યમાં પીડા ભરી હતી.

ચારે બાજુ અંધકાર હતો પ્રાંત એક માત્ર પ્રકાશરૂપી કિરણ હતું, પરંતુ એ કિરણ પણ ઝાંખું અને મંદ હતુ તેના સ્વપ્નદીવડા ઓલવાતા ગયાં

પરન્તુ જ્યારે રમાકાન્તની બીજી છબી જેવા પુત્રનો જન્મ થયો ત્યારે મીનાક્ષીને કંઇ સહારો મળ્યો પુત્ર હસમુખો અને સ્વસ્થ હતો 'કજિયાળો નહોતો મીનાક્ષી એની પાછળ ગાંડી થઇ જતી

થોડા દિવસ પછી નાની જેઠાણી બિમાર પડી, એટલે સાજનું રાંધવાનું એની ઉપર આવી પડયું. રાંધતા રાંધતાં તે કયારેક ઊંડા વિચારમાં પડી જતી અને થતું: 'કયાં ગઇ મારી કલ્પનાઓ! કયાં ગયા એ દિવસો? એમ ને એમ મારી બધી ઇચ્છાઓ મરી ગઇ શું? આમ તો અહીં કશું દુ:ખ નથી, પણ સુખેય કયાં છે? લગ્ન પછી એક વાર પણ ઘેર જવા નથી દીધી. પોતાની ઇચ્છાઓને કચડી નાખવામાં આવે છે. હવે જો અહીંથી મુક્તિ મળે તો પણ ઉડી નહિ શકું, કેમકે ઉડવાનું જ હું ભૂલી ગઇ છું.'

ત્યારે નાની દેરાણી બારણામાં મીનાક્ષીનો પુત્ર તેડીને ઊભી રહેતી. એ વખતે તે પોતાની માને જોઇને ખીલખીલાટ કરતો હસી પડતો. મીનાક્ષી પેલા બધા વિચાર ભૂલી જતી અને હૃદય આનંદથી છવાઇ જતું. ઊઠીને તે એને હાથમાં તેડી લેતી અને એના મુલાયમ, કોમળ ગાલો પર કેટલીય ચુમી લઇ લેતી

એક દિવસ તેણે બાજુના ઓરડામાં જેઠાણી અને પાડોશણ વચ્ચે વાત થતી સાંભળી:

'બિચારી રમાકાન્તભાઇને રામ જેવા સમજે છે' જેઠાણી ધીમા અવાજે કહેતી હતી

'અને એ ભાઈ પેલી રાડની છોકરી સાથે હસી-મશ્કરી કરતા મહાલે છે! શું છે જમાનો!' પડોશણ દુ:ખ દેખાડતી

તે દિવસે રાત્રે રમાકાન્ત આવ્યો, પણ મીનાક્ષીને મૂંગી બેઠેલી જોઇને બોલ્યો: 'શું થયું છે? કહે નો ખરી ભાભીએ કંઈ કહ્યું?'

તેણે ડોકું હલાવ્યું અને બોલી: 'તમારી આડીઅવળી વાતો કરતાં હતા' અને તેની આખ ભરાઇ આવી.

'મારી?' થોડીવાર ચૂપ થઇને તે બોલ્યો 'જો મીનુ, મારી ઉપર તને વિશ્વાસ તો છે ને?'

'હા' મીનાક્ષીએ જાણે ઉંડેથી જવાબ આપ્યો આવો પ્રિયદર્શી' ખરાબ ચરિત્રનો કેમ હોઇ શકે?

રમાકાન્ત બોલ્યો 'બસ, તો પછી ભલેને બીજાં ગમે તે બોલે!'

પછી મીનાક્ષીએ શંકાને દિલમાંથી દૂર કરી.

એજ દિવસોમાં તેનો પુત્ર બિમાર પડયો કોઈએ તેની પરવા ન કરી. આટલા બધા છોક-

રાત્રીઓમાં એના એકનું કોણ સાંભળે? મીનાક્ષીએ રમાકાન્તને કહી જોયું એણે પણ આંખ આડા કાન કર્યા. પણ એ ત્રણ દિવસ વિત્યા છતાં તાવ ઉતર્યો નહિ. અંતે રમાકાન્તને ખુબ આજીજી કરી ત્યારે માંડ તે ગયો. ડોકટરે ન્યુમોનિયા છે, એમ કહ્યું. મીનાક્ષી ગભરાઇ ઉઠી. પરંતુ એ દિવસની રાત માંડ ગઇ. બીજા દિવસની સવાર પુત્રે ન જોઇ મીનાક્ષી ચીસ પાડીને રડી ઉઠી, પણ ઘરનાં બીજાઓની ચીસાચીસમા એની ચીસ ન સંભળાઈ.

ખબર પડતાં મીનાક્ષીનો નાનો ભાઇ દોડી આવ્યો મીનાક્ષીને ઘણા દિવસો પછી જોઈ. જોઇને તે સ્તબ્ધ થઇ ગયો તેને લાગ્યું કે પોતાની બહેન ચાલી ગઇ છે, એની જગ્યાએ આ તો કોઇ નવુંજ દેહમાળખુ છે

એ વખતે પણ તેને પિયર જવાની રજા ન મળી ભાઇ ભીની આંખે પાછો ફર્યો. જતી વખતે મીનાક્ષીએ કહ્યુંઃ 'ઘરે કંઇ કહેતો નહિ'

'ઠીક'

'કહેજે કે બહેન બહુ મજામાં છે'

ભાઇ વધું વખત ઉભો ન રહયો.

વીસ-પચીસ દિવસ વીતી ગયા પુત્ર ગયા પછી મીનાક્ષીને જીવનમાં કયાંય રસ નહોતો જણાતો આધારસ્તંભ રૂપી પતિ પણ હવે બદલાઇ ગયેલા લાગતા હતા.

રવિવારનો દિવસ હતો. નાના મોટા સહુ ઘરમાં હતા એવામાં નાની જેઠાણી ગભરાતી દોડી આવીઃ 'મીનાક્ષીબેન રમાકાન્તભાઇને ખુબ વાગ્યું છે ચાલો તો!'

તીર વેગે તે દોડી ગઇ. બહાર સૌ ભેગા થઇ ગયા હતા રમાકાન્ત નીચે સૂતો હતો. તેની એક આંખ સૂઝી ગઇ હતી, અને મોંમાંથી લોહી ટપકતું હતું.

'શું થયુ?' માંડ તે આટલું બોલી શકી.

મોટી જેઠાણીએ તેને એકદમ અટકાવીને પાછળ ધકેલી દીધી

મોટા જેઠ ગુસ્સામાં હતા. એમણે કહ્યું: 'માર ખાધો. બીજું શું થાય?'

ફરી પાછા તે ગર્જ્યા, રખડેલ, નાલાયક! અંતે ઘરનું નાક બોળ્યું! શું આબરૂ રાખી છે! હજી જઇને મળ એ કમુડીને!'

મીનાક્ષીને આ શબ્દો શરીરમાં ખુંચી ગયા. તે સાંભળી શકી નહિ નાની જેઠાણીએ તેને ઝાલી રાખી, નહીંતર એ પછાડ ખાત

મોટા જેઠ રાડો પાડી રહ્યા હતા

જેઠનું એકેએક વાકય એવું લાગતું હતું, કે, કોઇ હૃદયમાં ચાકુથી લીટી દોરી રહ્યું છે.

મીનાક્ષી ન રડી શકી, ન બેભાન થઇ બેભાન થઇ હોત તો થોડાક વખત- માટે આ નરક યાતનામાંથી શાંતિ મેળવી શકત.

° ° °

મેલાં કપડાં પહેરેલી, સુકા વાળવાળી એક યુવતી એક બંગલાનો દરવાજો ઉઘાડી અંદર આવી.

વર્ષો પહેલાંની તેની કલ્પના અહીં સાકાર થતી હતી અંદરથી રેડિયો ઉપર ભૈરવ ગવાતો સંભળાતો હતો.

સામેજ એક સ્ત્રી આરામખુરશીમાં બેઠી હતી. અંદર આવેલ છોકરી તરફ તેણે નજર ફેંકી, પણ કોઈ હશે એમ માનીને એમ ને એમ પડી રહી. પણ ત્યાં તો ઓળખાણ તાજી થઇ. વર્ષો પહેલાંનો એ ચહેરો આછો આછો મોજુદ હતો. એકદમ તે ઊભી થઈને પોતાની પુત્રીને ભેટી પડી.

'તારા આ હાલ મીનુ?' મા આટલુંજ બોલી શકી પણ એમાં જ જાણે કે તેણે બધું કહી દીધું હોય એમ લાગતું હતું. મીનાક્ષી કશુંજ ન બોલી.

ઘરના બધા ભેગા થઇ ગયા સૌ વિસ્મિત હતા. ભાઇએ વિનય કર્યો. 'બહેન, કંઇક તો જવાબ આપો' તેની આંખમાંથી આંસુ સરી પડ્યાં.

મીનાક્ષીના જવાબમાં કેવળ તેની આંખમાંથી વહેતી અખુટ અશ્રુધારા જ હતી બિચારી મીનાક્ષી.

માસિક સામયિકોમાં કવિતાનું સ્થાન ★ –સૌ. યશોબાલા

ઘણા વરસથી એક વાત મને હેરત પમાડી રહી છે. જ્યાર જ્યારે આપણાં સુપ્રસિદ્ધ સામયિકો મારી નજરે પડે છે ત્યારે ત્યારે વહેલી તકે તેમાં કેટલી કવિતાઓ છપાઇ છે તે ગણી જોઉં છું તો રાજી પણ થાઉં છુ અને નારાજ પણ થાઉં છું; રાજી એટલા માટે કે કહેવા ખાતર અથવા દેખાદેખાથી વધારે સંખ્યામાં કાવ્ય પીરસવાનો સંતોષ માની કુશળ તંત્રીઓએ માથાનો ભાર હળવો કરી લીધેલો હોય છે; અને નિરાશ એટલા માટે થવાય છે કે જે કાળજી યા ભાવના ગદ્ય આવકારવામાં રખાયેલી હોય છે તે કાવ્યોના બારામાં મુદ્દલે દેખાતી નથી. ભીડવાળા ડબ્બામા ઘુસી ગયેલા ભીરૂ ઉતારૂઓ જેમ ગમે ત્યાં ઝીકાઇ જાય છે, તેમ વિરાટ ગદ્યને આશ્રયે પદ્ય મસાલો કુરબાન થતો જોઇ સખ્ત લજ્જામાં ગર્ક થઇ જવાય છે

એકલા ગુજરાતમાંજ નહીં, ગુજરાતની બહાર પણ કાવ્યોનો આવકાર બધે મેં કહયો એ હાલતનો છે. કોઇ ઉચ્ચ કોટિના ગણાતા માસિકો કવિતાને આંધળાઓ પણ શોધી શકે એવી મુરાદે એક જગાએ છાપી ઘણું ઘણું પુણ્ય કરી નાખ્યાનો દાવો કરતા હોય છે, એ દાવો તેમનો ઘણોજ પાક અને મુબારક ગણાય પણ જ્યારે પાનાની એકજ સાઈડપર આખો ભંડોળ સમાઇ જતો આપણે જોઇએ છીએ ત્યારે આપણને કમકમાં આવે છે. અને ઘડીભર તો આપણને એમજ થઇ આવે છે કે ચોપાનિયાંની વચ્ચે આ તે શું બેસાડી દીધું હશે?

હજીયે છે છાતી કાઢીને ફરનાર પાષાણથીયે મજબુત હૃદયના એકરાગી તંત્રીઓ, જેમણે કવિતા પોતાના ઘરમાં ઘુસી ન જાય એ વાસ્તે પહેલેથીજ નિજ બારણે લાઠીધારી વરતણિયાઓ બેસાડી દીધેલા છે. શુદ્ધ અખાડિયનો જેવી એમની નિષ્ઠા કંઇક માનજનક યા ઉલ્લેખપાત્ર ગણાય, કારણકે પોતાના મોભ્ભા પ્રમાણે પોતાની મેળે આઘા રહીને કાવ્યની પ્રતિષ્ઠા એમણે વધારી છે. એમનો સ્વભાવ ફેરવી નાખવાની કોઈની શી તાકાત? અને એમને એ વિષે કહેવાનુંયે શું હોય? કવિતા નહીં તો, કોઇ કોઇ વખત કવિતાઓની સમાલોચનાએ લઇને એમણે પોતાનો કાયમી અહેસાન કવિતાભોગીઓ ઉપર ઉતાર્યો છે.

કેટલાંક નાજુક ચોપાનિયાં સરેરાશ સાડાચાર ચોરસ ઇંચથી વધારે કદનું કાવ્ય યા ગાયન સ્વીકારી નથી શકતાં, એ તેમનો પોતાની ખુશીનો સોદો છે પરંતુ પૂરો ફેલાવો પામી ચુકેલા કદાવર દેખાવના ભાઈબંધો પણ એમનું અનુકરણ કરે એમાં કઇ જાતની ખાનદાની યા મોટાઇ હશે? ઉત્તમ સેવાઓ પોતાની મેળે ઉત્તમ છે જ, તેમ કશું પણ ન છાપે તોયે કદરદાન ઘરાકોનું નિયમિત માસિક બેધડકપણે સર્વાંગ સુંદર માસિક છે જ.

શોધી શોધીને પાટલે બેસાડેલા હોવા છતાં ઉઠવાની ઘડી સુધીયે જેમણે કશું ખાસ આરોગ્યું નથી એવા મહેમાનોને આસરે આપણું સાહિત્ય નભે છે. કવિતા જોઈને રખે આપણા ઘરાકો ઓછાં થઇ જાય એ બીકે કેટલાક કવિતા આવકારતા ડરે છે. જો ખરેખર એવુંજ હોય તો આપણા બધાના ભોગ અને એવા જમાનામાં આપણને ઉછેરી પાછેરીને કેળવણી અપાવનાર આપણા માબાપોનાયે ભોગ!

ખરી ખોટી ધાસ્તીઓ, ભ્રમથી યા નફકર પ્રમાદવડે વાચકોને માથે મિથ્યા ટોપલો ચઢાવી ગદ્ય અને પદ્ય વચ્ચે આપણા એક અત્યંત બેઢંગો પરદો ઉભો કરી દીધો છે. એની અસર હરેક પ્રકાશન સંસ્થાઉપર ક્યારનીયે થઇ ચૂકી છે કવિતાના પુસ્તકો ખપતાં નથી એ ઓઠા હેઠે છુપાઇને અત્યારે દરેક ધંધાથી છડેચોક કવિતાનો અનાદર કરે છે; અને રમુજની બીના તો એ છે કે પૈસા ખરચીને ખેલ જોવાનો હોય એ રીતે હરેક માનો જણ્યો એ વર્તાવ સાંખી લે છે.

સામયિકો સર્જતા સાહિત્યને લોકભોગ્ય બનાવવાનું ખરૂ સાધન છે, એને વસીલે સાધારણ સમણાઝીકા આદર પામે અને ખાસ સેવાઓ ઢંકાઇ જાય યા ઝાંખી પડે એ ઇન્સાફની રસમ નથી

મરૂભૂમિનો તરસ્યો

કેશવ ગોપાલ નિગમ
અનુ –
શ્યામ ગણાત્રા

હું તમને શરૂઆતમાં જ જણાવી દઉં કે મથાળુ વાંચી તમે મને મૃગ ન સમજી લેતા. તમારી જેમ હું પણ એક માનવ છું એ મારા દુર્ભાગ્યની વાત છે કે જ્યાં કવિઓએ મરૂભૂમીના તરસ્યા મૃગપર અનેક કવિતાઓ લખી નાખી છે ત્યા મારા જેવા ગરીબડા મનુષ્યપર હજુ સુધી કોઇને દયા નથી આવી.

આમ તો કોઇ પણ જણ કંઇ પણ સિદ્ધ કરી શકે પરંતુ તમે ખાત્રી રાખજો કે આ કોઇ બનાવટી નવલકથાનો અધ્યાય નથી. આ બધું સોળે આના સાચું છે આ વાત એક મોટા નગરની છે. નામથી તમને કે મને શું લાગે-વળગે? પાચ વર્ષ પૂર્વે જ્યારે હું અહીં આવ્યો હતો ત્યારે કેવાં કેવાં સ્વપ્નાઓ સેવ્યા હતા! એક મિત્રના સરકારી કવાટરના વરંડામાં મેં એ વિચાર કરી પડાવ નાખ્યો કે દસ-પંદર દિવસની અંદરોઅંદર મને કયાય ને કયાંય રહેવા માટે મકાન મળી જશે પરંતુ આજે તો પૂરાં પાંચ વર્ષ વીતી ગયાં, છતાં પણ મકાનનું નામનિશાન નજરે ચડતું નથી. જુઠા વાયદાઓથી કંટાળી જઇ પત્નીએ પણ ઘેરથી કાગળ લખતાં કહ્યું કે જરૂર કોઈ છેલછબીલી જોડે પ્રેમ થઈ ગયો લાગે છે, નહિતર ભલા આવડા મોટા શહેરમાં એક મકાન ન મળે એ પણ શું બનવાજોગ છે? આ તરફ મિત્ર મહાશયની પત્ની સરકારી કવાટરને બાપ-દાદાની મિલ્કત સમજી બેઠી હતી એક નાના સરખા ટુકડાનું ભાડું એટલું બધું વસુલ કરે છે કે જેટલું તેના પતિના પગારમાંથી કાપી નાખવામાં આવે છે. પોતે તો મફતમાં આખા મકાનપર પોતાનો રૂવાબ જમાવી બેઠી છે, અને વારેઘડીયે ખાલી કરાવવાની ધમકી આપી પોતાની લાલચોળ આંખો દેખાડયા કરે છે. કયારેક તેનો ભાઇ અહીં રહેવા આવવાનો હોય છે, તો કયારેક વળી તેનો દિયેર.

પરંતુ તે પરથી તમે એમ સમજી ન લેતા કે મેં હાથ પગ ઓછા પછાડયાં હશે. બસ એમજ સમજી લ્યો કે પહેલાં જે જોડાની જોડ વર્ષો સુધી ચાલ્યા કરતી હતી તે હવે 'ગલપિંગ ચાઇસીસ'ના રોગીની જેમ ત્રણ-ચાર મહીનામાં જ ફાટી જાય છે. ઓળખીતા-પાળખીતા પાસે પણ મેં મારા રોદણાં રોયાં છે બધાં જ આ સાંભળીને પ્રશાંત મહાસાગર જેવો દિલાસો આપી વાયદા આપ્યે રાખે છે, પરંતુ આ બધા વાયદાઓ ફકત ઉર્દૂ શાયરીની માશૂક જેવા જ સાબીત થયાં

એક તો મકાન જેની અંદર આજકાલ તો માત્ર એક જ ઓરડો નજરે ચડે છે તેની પણ આજે અછત જોવામાં આવે છે, અને સદ્‌ભાગ્યે કયાંય ખાલી મકાન નજરે ચડતું તો પણ તેની

પાઘડીરૂપે બે ચાર હજાર રૂપિયા તો પત્થર દિલ બનાવી ચૂપચાપ તેના માલિકના હાથમાં ધરી દેવાના હોય છે, અથવા તો એવડું મોટું ભાડું આપવું પડે છે કે જેથી આખા મહિનાનો પગાર જાણે છુમંતર જ થઈ જાય. હવે તો વધારે ભાડું સાંભળી આશ્ચર્ય નથી ઉપજતું, પરંતુ શરૂઆતમાં તો એકાદ બે વાર તો એવું લાગ્યુ કે જાણે મકાન–માલિક આખા મકાનની કિંમત રહયો માંગી ન હોય !

આ વાત સારી છે અથવા નરસી છે એ તો કહેવું મુશ્કેલ છે. પરંતુ એ વાત તો સત્ય છે કે એક મનુષ્યને પોતાના કરતા વધારે મુશ્કેલીમાં ફસાયેલો જોઇ સંતોષ અનુભવે છે, અને મને પણ આ નિરાશાના ઘોર અંધકારમા બસ એકજ વાતનો સંતોષ છે કે આ નગરમાં મારા જેવા તો કેટલાય ભટકતા ફરે છે

કેટલાયની તો મકાન ન મળવાથી ત્રણ ચાર વાર સગાઇ તોડી નાખવામા આવી છે, અને આ કારણે આજીવન ફરજીયાત કુંવારા રહીને ગાળવાનું હોઇ કેટલાય ઘરોનો શિષ્ટાચાર પણ સમાપ્ત થઇ ગયો છે. એક જ ઓરડામાં વહુને જ્યાં ઢળવાનું હોય છે ત્યાં જ સાસુનો ખાટલો પણ ઢાળેલો હોય છે દુનિયાભરનું કામ જ્યારે એક ઓરડામા કરવામાં આવે ત્યારે આંખોપર ઠિકરી આપમેળે રાખવામા આવે છે.

એક સાહેબને જ્યારે આ બારામા આજીજી કરી ત્યારે તેઓ ફવાબ કરી બોલ્યા 'મકાનના નામપર એક ઓરડો મારો; આગણું, રસોઇઘર, બાથરૂમ, સંડાસ આ બધું ભાગીદારીમા' વળી મકાન માલિકનો એવો હુકમ હતો કે ગરમીના દિવસોમા માણસો એક તરફ સુવે અને સ્ત્રીઓ બીજી તરફ અને વચમાં તેના મુનીમનો ખાટલો ઢાળવામાં આવતો હતો હવે જો મુનીમ ધારે તો તે અહીંની હવા ત્યાં પસાર થવા કોઇ કાળે ન દે. ગરમીના દહાડાઓમાં આ મુસીબત, ઠંડીના દિવસોમાં ભલા એક જ ઓરડામાં પતિ પત્ની અને આઠ બાળકો કેવી રીતે સુઇ શકે ? બાળકોને ઉપરના માળિયાપર સૂવડાવવાનું શરૂ કર્યું તો તેમાંથી એક તો ઉપરથી નીચે ગબડી પડયું તેથી હું માળિયા આડે કોળા જેવું ઉભું કરી જીવન વીતાવી રહયો છું. સંધ્યાટાણે બાળકોના ખાવા–પીવાપર કેટલી પણ સાવચેતી કેમ ન રાખું છતા પણ રાતના વખતે એક ને એક જણ તો જરૂર નીંદર બગાડયા વગર રહેતો જ નથી.

એક મિત્રની બાબતમાં જાણ્યું કે તેની પાસે ચાર ઓરડાઓ છે તેની પાસે જઇને પણ આજીજી કરી તેણે પોતાની સ્થિતિનું જે વર્ણન કર્યું તે સાંભળીને તો મને પણ તેનાપર દયા આવી ગઇ. કહેવા લાગ્યો કે છે તો ચાર ઓરડાઓ, પરંતુ બે ઓરડાઓની તો છત જ ગુમ થઇ ગઇ છે અને જમીન તો ચારે ઓરડાઓની ખરબચડી થઈ ગઈ છે મકાન માલિકને શું પડી છે કે સમારકામ કરાવે ! તેની તો એજ ઇચ્છા છે કે અમે કંટાળી જઇ આ મકાન છોડી બીજે કયાંય પણ ચાલ્યા જઇએ. જેથી કરી તે બીજા કોઇ બકરાને ફસાવી શકે અને તેની પાસેથી વધારે ભાડું વસુલ કરી શકે પાકિસ્તાન બનવાથી લાહોરના બે સગાઓ પણ આવી ગયાં હતા, જેઓ હજુ સુધી અહીંથી હડવાનું નામ પણ નથી લેતા બે સાળાઓ નોકરી ખોળવા માટે અહીં આવ્યા હતાં તેમણે પણ અહીં જ પોતાનો અડ્ડો જમાવી દીધો. થોડા દિવસ પછી બન્ને જણ પોતપોતાના સાસરે જઇ પત્નીને પણ સાથે તેડી લાવ્યાં અને ભગવાને પોતાના ઘેરથી બન્નેનાં બાળકો મોકલી આપવાનું કામ શરૂ કર્યું ઘર તો હવે જાણે

જુના પુરાણાની જાણે દુકાન હોય એવું બની ગયું. ઓફિસેથી છુટીને હું સીધો ફરવા માટે ચાલ્યો જઉં છું. અને જ્યારે પાછો ફરૂં છું ત્યારે થાકીને લોથપોથ થઇ જઉં છું. રવિવારના અને રજાના દિવસે પત્નીને લઇને સવારના પહોરમાં જ ઘેરથી નીકળી પડું છું, અને રાતે જ ઘેર પાછો વળું છું. બીજા કોઇ દિવસે જો પત્ની સાથે ઘર–ગૃહસ્થીની કોઈ પણ વાત કરવાની હોય તો પાસેની રિફ્રેશમેન્ટ રેસ્ટોરેન્ટમાં જઇને અમે બેસીએ છીએ. મારૂં ઘર તો મારા માટે લૌજ કરતાં પણ વધારે ત્રાસદાયક બની ગયું છે, ન તો કોઇને ઘેર આવવા માટે આમંત્રણ આપી શકું છું કે ન તો કોઈનું આમંત્રણ સ્વીકારી શકું છુ, શરૂઆતમા તો લખવા–વાચવાનો પણ જે થોડો શોખ હતો તે પણ સમાપ્ત થઈ ગયો, જગ્યા જ નથી રહી ત્યાં બીજું થાય પણ શું?

ત્યારપછી સાંભળ્યું કે એક મહાશયના હાલમાં જ લગ્ન થયાં છે, અને તેમના સાસરા પક્ષવાળાએ તેમને રહેવા માટે મકાનનો બંદોબસ્ત પણ કરી આપ્યો છે જે હિતચિંતકે મને આ સમાચાર આપ્યા તેણે તો એટલે સુધી કહ્યું કે તેમના સગા–વહાલાઓની તો આ શહેરમાં ઘણી જગ્યાઓ છે. અગર જો તે ધારે તો તને મકાન જરૂર અપાવી શકે તેમ છે મેં તો તરતજ તેમની પાસે જઇ કાલાવાલા શરૂ કર્યા તેમના પગે પડયો

તેમણે જવાબમાં કહ્યું 'યાર, મને બોલવા માટે લાચાર ન બનાવ. સારા સારા ઘરના માગા આવ્યા હોવા છતાં પણ મેં ઠોકર મારી અને આ ઠેકાણે મેં લગ્ન એ આશાએ કર્યાં કે આ લોકો રહેવા માટે મકાનનો બંદોબસ્ત પણ કરી આપવાનાં હતાં. કેટલાક લોકો લગ્નમાં કરીયાવરની માંગણી કરે છે ત્યારે, મેં તો રહેવા માટે મકાનની માંગણી કરી હતી. તેથી તેમણે ત્રીજા માળાપર એક ખાખેચિયા જેવડો ઓરડો રહેવા માટે આપ્યો. ઠંડીના દિવસોમાં તો જાણે કાશ્મીરમાં રહેતા હોઇએ એવો આનંદ આવે તેવો છે. અને ગરમીના દિવસોમાં તો કોલસાનું ખર્ચ ઓછું થઇ જાય તેમ છે. શાકભાજી તો ખેર પરન્તુ રોટલી તો જરૂર તેના તાપથી ટીન પર સેકાઇ જાય તેમ છે.'

એક સમાચાર વળી એ મળ્યાં કે સુપરિટેંડંટ સાહેબનું પણ પોતાના ઘરનું મકાન છે અને તેઓ પોતે તો એક સરકારી કવાર્ટરમાં રહે છે. તેમનું બારણું પણ જઇ ખખડાવ્યું સુપરિન્ટેન્ડન્ટ સાહેબ આધેડ વયના માણસ હતા. નિવેદન સાંભળતાંવેંત જ ફાઇલ એક કોરે મુકી દીધી અને આંખપરથી ચશ્મા ઉતારી, આંખપર હાથ ફેરવતાં બોલ્યાં, 'ત્રણ વર્ષ થયાં મુકદ્દમાબાજીમાં બરબાદ થઇ રહયો છું, છતાં પણ મકાન ખાલી કરી દેવામા આવતું જ નથી કવાર્ટર તો એક બીજા માણસ સાથે ભાગીદારીમાં રાખ્યું છે, અને તે તો આખા કવાર્ટરનું ભાડું મારી પાસેથી જ વસુલ કરે છે, અને પોતે સાવ મફતમા રહે છે. આખું મકાન તેણે પોતાના કબજામા લઇ લીધું છે અને મને તો માત્ર એક નાનો સરખો ઓરડો આપ્યો છે. બે જવાન છોકરીઓ કોલેજમા ભણવા જાય છે અને છોકરો દસમાં ધોરણમાં ભણે છે. ત્રણ મોટા છોકરાઓ અને અમે પતિ–પત્ની એક જ ઓરડામાં લાચારવશ બની પડી રહ્યાં છીએ, કોઇની પાસે આ વાત કરતાં પણ મને શરમ થાય છે કે અમે બધાં એક જ ઓરડામાં સૂઈ રહીએ છીએ

એવી જ રીતે એક દિવસે એ વાતની ખબર પડી કે એક ડોકટરના મકાનમાં થોડી જગ્યા ખાલી છે એમ બતાવવામાં આવ્યું છે.

હું તો તરતજ ત્યાં જઇ ચડયો. ડૉક્ટર સાહેબ તો તે વખતે ઘરમાં ન હતાં. માળીએ જણાવ્યું કે મકાનનો એક ભાગ ખાલી પડયો છે અને ડૉક્ટર સાહેબ તો આ મકાનમાં એકલાં જ રહે છે. વળી ડૉક્ટર સાહેબ તેનું વધારે પડતું ભાડું પણ માંગતા નથી તમે સવારના ભાગમાં આવી તેમની જોડે રૂબરૂમાં વાતચીત કરો.

સવારના પહોરમાં હું ડૉક્ટરની સેવામાં જઈ ઉભો રહી ગયો. ડૉક્ટર સાહેબ પોતે તો વયોવૃદ્ધ હતા અને તેમણે પ્રેમપૂર્વક બેસાડયો અને ત્યારપછી પૂછવા માંડયું 'તમને ક્યારેય પણ ચેપી રોગ તો થયો ન હતો ને?'

મને એમ લાગ્યું કે ડૉક્ટર સાહેબની કદાચ, મને બીજો દર્દી ધારી, ભૂલ થઈ રહી હશે, તેથી મેં ચોખવટ કરી દીધી પરંતુ ડૉક્ટર તો ગંભીરતાપૂર્વક બોલ્યા, 'હું ઠીક સમજી રહયો છું. હું આ મકાન એવા જ માણસને ભાડે આપીશ જેનું સ્વાસ્થ્ય બરાબર મારા સ્વાસ્થ્યને મળતું આવતું હશે કારણ કે એક જ મકાનમાં સાથે રહેવાના કારણે મારા સ્વાસ્થ્યપર તેની અસર થવાનો ભય રહે ખરો !' ત્યારપછી તો ડૉક્ટર સાહેબે પ્રશ્નોનો વરસાદ વરસાવવા માંડયો. સાત પેઢી બાપ તરફથી અને સાત પેઢી મા તરફની એ બધાનું "પોસ્ટ માર્ટમ" કરવામા આવ્યું. શરીરના એકેએક અંગનું, પગથી કરી માથા સુધીનુ ડૉક્ટર સાહેબે બારીક નિરીક્ષણ કર્યું વજન તોળવામાં આવ્યું, છાતી, ગરદનને પણ તપાસવામા આવી ગળામા ન જાણે કેટલીયે જાતનાં યંત્રો નાખીને તપાસ્યું. પેશાબ અને ખૂન તપાસ્યું અને છેવટે બોલ્યાં કે તમે તમારૂં સરનામું આપી જાવ. હું તમારા પેશાબ તથા લોહીની તપાસ કરી તમને જણાવીશ'

હું તો ખુશ ખુશ થઇ ઘેર પાછો ફર્યો, બસ હવે કામ બની જ ગયું સમજો. ભગવાનને ત્યાં મોડું ભલે થઈ જાય પરંતુ અંધારૂં તો નથી જ. ગયા મહીનામાં તો હોસ્પિટલમાં મારી ડૉક્ટરી તપાસ થઇ છે જ્યારે ત્યાં નોકરીએ રાખવામાં કોઇ જાતનો દોષ ન જણાયો તો પછી અહીં ભલા શો દોષ નીકળવાનો છે. જેથી ડૉક્ટરનું મકાન મને ભાડે આપવામાં વાંધો આવે!

અને મેં ન જણાવવામાં નવ ગુણ સમજી આ વાતની જાણ પણ મેં કોઇને થવા ન દીધી, બે ત્રણ દિવસ પછી ઓફિસમાં ડૉક્ટર સાહેબની ચિઠ્ઠી મળી જેમાં લખ્યું હતુ કે તમારુ સ્વાસ્થ્ય મારા સ્વાસ્થ્ય કરતાં ઉતરતું છે, તેથી હું તમને મારૂં મકાન ભાડે નથી આપી શકતો.

આ વાચતાની સાથેજ મારા પગ નીચેથી જમીન સરકી ગઇ. ત્યારપછી જ્યારે મિત્રમંડળમાં આ વાતની ચર્ચા થઇ ત્યારે બધાની વચ્ચે મને જણાવવામા આવ્યું કે તે ડૉક્ટર મગજના ફરેલ છે. અમને બધાને તેમણે છેતર્યા છે, અગર તેઓ મગજના ફરેલા ન હોત તો ભલા આજકાલના જમાનામાં કોઈ મકાન ખાલી પડયું રહે ખરૂં કે?

અને હું વિચારી રહ્યો હતો કે વાત તો જાણે ઠીક છે.

—o—

કમાવાની ઉત્તમ તક

કંઇ પણ મૂડી રોકાણ કર્યા વિના રોજના કલાક બે કલાક ફાજલ પાડી શકે એવા યુવાન યુવતિઓ માટે ઉત્તમ તકઃ મહિને સહેજે ચાલીસ પચાસ રૂપિયા કમાઇ શકો છો લખો—

પો. બો ૧૩૮૨. મુંબઇ ૧.

રે, વિશ્વાસ !

[એક સત્યકથા]

★

–ભોજરાજગિરિ મ. ગોસ્વામી

દરેક માનવી પોતાની દષ્ટીએ દુનિયાને નિહાળે છે. તેમ હું પણ દુનિયાને મારી દષ્ટીએ જોઉં છું, અને વિચારૂ છું. અને મારા વિચાર દોહનમાંથી પરીણમેલ સત્ય સામે જોતા હું જીંદગી જીવી જવાની એક નવી દષ્ટિ મેળવું છું

ઘણી વખત માનવીએ પોતાની દષ્ટિએ ન જોતાં, પોતાની દષ્ટિએ ન વિચારતા, બીજા અનુભવીની દષ્ટિએ જોઇને પણ જીવનમા આગળ વધવાનું હોય છે. એટલે હું મારા, અને બીજા ભાઇ–બ્હેનોનાં પ્રેરણાત્મક વિચારો પ્રસંગો અહીં આલેખીશ જેમાંથી આપણે નવી દષ્ટી મેળવી, આપણે જીવન–નવજીવન બનાવીએ

મારા એક સ્નેહી છે વર્ષો પહેલા તેમને મદ્રાસમાં ફરસાણ અને મીઠાઇની દુકાન હતી. પોતે દુકાનમા 'શેઠ' હતા. દુકાન ખુબ સુંદર રીતે ચાલતી હતી, દુકાનની વધુ પ્રગતિ થતા, શેઠને માણુસની જરૂર જણાઇ મદ્રાસમાં તેમની દુકાનને લાયક કોઈ ગુજરાતી ન મળ્યો. એટલે દુકાનને સંભાળી શકે તેવો એક મદ્રાસી ભાઇ મળ્યો. એ નવયુવાન પ્રકાશ નામનો ભાઇ પ્રથમ દષ્ટીએજ શેઠને ગમી ગયો અને શેઠે તેને રાખી લીધો. અને કહ્યું, 'પ્રકાશ! હું તારાઉપર વિશ્વાસ મૂકું છું. વિશ્વાસને વફાદાર રહેવું કે ન રહેવું એ તારૂ કામ છે. તું નોકર છો એ ભાવ ક્યારેય તારા મનમાં ન વસાવીશ તુંજ દુકાનનો માલિક છો, મારો નાનો ભાઈ છો. હવે વિશેષ મારે તને કંઇ કહેવાનું રહેતું નથી.' અને શેઠે તો છ માસ સુધી પ્રકાશની પ્રમાણીકતાઉપર લક્ષ આપ્યું.

પ્રકાશ વફાદારીપૂર્વક કામ કરતો હતો.

અને એમ બીજા બે વરસ પસાર થયા. શેઠે વફાદારીથી ખુશ બનીને પગાર પણ વધારી દીધો.

અને આમ બીજું એક વર્ષ પસાર થયું.

અને શેઠે પ્રકાશના લગ્ન કરી આપ્યા

સમય સરતો ગયો ..જમાનો બદલાતો ગયો.

શેઠની તબીયત પણ નબરે ચઢી

ત્યારે પ્રકાશને થોડી મુસ્કેલી - પડી, ત્યારે પ્રકાશે શેઠને કહ્યું. 'તમે દુકાને આવી શકતા નથી, તો એક માણુસ વધારૂ?...'

'માણુસ વધાર, પણુ તારા જેવો વિશ્વાસુ મળે તો...'

'શેઠ મારો સાળો છે...'

'સરસ, ત્યારે...'

અને પ્રકાશે તેના સાળાને નોકરીમાં રાખી લીધો. શેઠે પ્રકાશના સાળાની પ્રમાણીકતાની પણ પરીક્ષા કરી અને શેઠને એ માણુસ પણ પ્રકાશ જેવોજ પ્રમાણુક લાગ્યો

અને શેઠ, શેઠ બની ગયા, કેમ કે, હવે તેને આગળ પાછળ કઇ વિચારવાનું–જોવાનું ન હતું. ડાબા અને જમણા હાથ સમા બે વિશ્વાસુ માણુસો દુકાન સંભાળી રહ્યા હતા.

શેઠ, શેઠ બની ગયા! અને...

...અને એક વહેલી સવારે પોલીસે શેઠના ઘરના દરવાજા ખખડાવ્યાં. શેઠ હાંફળા–ફાંફળા

થતાં દુકાને આવ્યાં આવીને જોયું તો, જીંદગીની કમાણી જેવા આઠ–દસ હજાર રૂપિયા' તીજોરીમાંથી દુકાનનાં તાળા તોડીને ચાલ્યા ગયા હતાં!દુકાન સાફ હતી!

શેઠે તેનાં બંને માણસોને બોલાવ્યાં. પણ બંને માણસો મદ્રાસ છોડી છૂ... થઈ ગયા હતા... અને શેઠે કપાળે હાથ દીધો!

ભાગ્યને દોષ દઇ, ઘરમાં રહેલી એક–બે હજારની મુડી દુકાનમાં રોકી અને ભાગ્ય ચમકાવવા તત્પર બન્યા...

પણ ભાગ્યયોગે દુકાને ખોટ દીધી. અને વળી દિકરી પણ ઉંમરલાયક થઇ હોવાથી તેનાં લગ્ન પણ કરવા પડ્યાં, કરજ કરીને પણ જ્ઞાતી રીવાજો કરવા પડ્યાં અને વળી થોડું વધુ સાહસ કર્યું—પણ આખરે દુકાને દગોજ દીધો...

. અને એ ભાઇને મદ્રાસ છોડવું પડ્યું. અને મુંબઇ નાનાભાઇને ત્યાં ધામા નાંખવા પડ્યાં.

શેઠને આફત અને કંકાશનાં હિસાબે, માનસિક અશાંતિએ, ટી બી.એ હુમલો કર્યો. અને નાનાભાઇએ તેમને હોસ્પીટલમાં દાખલ કર્યા

શેઠને, નાના બાળકો સામે દૃષ્ટી દોડાવવાની પત્નીએ હિંમત આપી. અને શેઠ જીંદગીનાં ઝંઝાવાત સામે ઝઝુમીને જીવી ગયા. ટી. બી.ને આખર હાર ખાવી પડી!

પણ પછી એ ભાઇએ એક વર્ષ શું કર્યું તેનો મને ખ્યાલ ન હતો

હમણાં એક વર્ષ પછી એ ભાઇ મળ્યા. એક ફેકટરીમાં જાય છે. હવે 'શેઠ' મટી ગયા છે. સાઠ રૂપિયામાં ચાર બાળકો, અને પતિ–પત્ની બંને જીવન જીવી રહ્યાં છે.

. તેમની દિકરી હમણાં સાસરેથી આવી છે. તો બસો, ત્રણસો રૂપિયાનો કરીયાવર જ્ઞાતિ રીવાજ પ્રમાણે કરવોજ જોઇએને? એટલે તેઓ રૂપિયા કરજ કરીને લઇ આવ્યા.

મને ખબર પડી, એટલે હું તેમને ઘેર જતો હતો, ત્યારે રસ્તામાં ગરીબીનાં કારણે મને તેમનો મોટો પુત્ર અભ્યાસ બંધ કરીને હમણાં વરસાદની ઋતુ ચાલતી હોવાથી 'કલીપો' વેચી રહ્યો હતો તે મળ્યો.

હું વિચારતો હતો આ ભાઇ સંજોગો અને સમયને પારખતા નથી. સમય સાથે માનવીના મન બદલાય છે વિશ્વાસ કરવાને લાયક અત્યારના માનવીઓ રહ્યા નથી અત્યારના માનવીઓ કરજ અને પ્રમાણીકતાની કિંમત સમજતા નથી પૈસો એજ જીવન છે!

છતાંય પણ માનવીએ સ્થાપિત હિતોને લક્ષમાં રાખીને સમયને પારખીને, સારાસારનો વિચાર કરવો જોઇએ. તોજ માનવી જીવન–નવજીવન બનાવી શકે, અને જીવનનો આસ્વાદ માણી શકે.

અને મેં એ ભાઇને સમજાવ્યાં, ત્યારે તેનું મુખ બગડી ગયું.

મારી દૃષ્ટિએ...વિશ્વાસ કરવો પણ વિચારીને .. વર્તવું પણ સમય સામે જોઇને. જેથી આપણે અને આપણાં સ્નેહીકુટુમ્બને સોચવાનો સમય ન આવે

—૦

"ચેતન" આપને ગમે છે? તો ચેતનના વાર્ષિક ગ્રાહકજ બની જાવને? છુટક અંકો ખરીદવા કરતા વાર્ષિક ગ્રાહક બની જવું જ આપના લાભમાં છે!

આપ જાણો છો કે?

હેન્ડલુમના કાપડને પરદેશમાં મોકલવાથી ભારતને વરસે સાડા આઠ કરોડ રૂપિયાનું પરદેશી હૂંડિયામણ મળે છે...આપણા દેશમાં સ્ત્રીઓ પુરૂષથી દબાએલી હોય છે, જ્યારે અમેરિકામાં પુરુષો સ્ત્રીઓના હાથ નીચે દબાએલા હોય છે... આપણા દેશમાં હવે શોધ થઇ છે કે મેંદીના પાંદડાંઓ પણ કાપડ રંગવામાં વાપરી શકાય છે, અને આ રંગ ઘણોજ સસ્તો પડે છે. મેંદીના પાનને પાણીમાં પલાળીને કપડામાંથી ગાળીને અને ગાળેલા રસમાં ડાઇલ્યુટ એસેટિક એસીડ ઉમેરીને રંગ બનાવવામાં આવે છે. આ રીતે રાતા ભૂખરાથી માંડીને ભૂખરા–પીળા સુધીના બધીજ જાતના રંગો તૈયાર કરી શકાય છે.. હવે અમેરિકામાં એક એવી જાતના કેમેરાની શોધ થઇ છે કે જે બટન દાબતાની વેંતજ ફોટો પાડી લે, અને તે પોઝીટીવજ કોપી, એટલે કે, આજે જેમ પહેલાં નેગેટીવ પડે છે, અને પછી ધોઇને પોઝીટીવ બનવાય છે એમ નહિ, પણ સીધેસીધી સાચીજ કોપી...બ્રિટનના લોકો કુતરા અને બીલાડા પાછળ એટલા બધા ગાંડા છે કે તે વરસ દહાડે એને ખવરાવવા પીવરાવવા પાછળ ૬૦ કરોડ રૂપિયા ખરચે છે, એમાંથી લગભગ ૩૫ કરોડ રૂપિયાનો તો ડબ્બાઓનો (ટીન્ડ ફુડ) ખોરાક વાપરે છે. આજે બ્રિટનમાં ૩૭ લાખ પાળેલા કુતરા, ૫૦ લાખ પાળેલી બીલાડીઓ, અને ૬૦ લાખ પક્ષીઓ છે. પાળેલા પક્ષીઓ પાછળ બ્રિટન દર વરસે ૧૫ાા કરોડ રૂપિયા બગાડે છે. હમણાં હમણા અમેરિકામાં હવે એવું હેલીકોપ્ટર તૈયાર થયું છે કે જે જળ, થળ, અને બરફ વગેરે પર પણ ઉતરી શકે. આ હેલીકોપ્ટર ટર્બાઇનશક્તિ વડે ચાલે છે, એ પાણીપર ઉતરી શકે છે અને પાણીપરથીજ ઉડી શકે છે. ...હવે આપણે એરોપ્લેનની ઝડપ એટલી બધી વધારી શકયા છીએ કે ૧૯૬૦ સુધીમાં ઉતારૂ વિમાનો કલાકે ૬૦૦ માઇલની ઝડપે પ્રવાસ કરી શકશે, અને આવતા પચાસ વર્ષમાં તો કલાકે ૨૫૦૦ માઇલની ઝડપે ઉડી શકશે......દક્ષિણ અમેરિકામાં અમુક ભાગ એવો છે કે જ્યાં દર ૭ વરસેજ વરસાદના નાના ઝાપટા પડે છે, તે સિવાય કંઈજ નહિ અને છતાયે જગતનો સારો વરસાદવાળો પ્રદેશ હોય તો તે દક્ષિણ અમેરિકામાં એમેઝોન નદી પાસેનોજ છે...જગતમાં કંઇ પણ વરસાદ ન પડતો હોય એવી સૂકામાં સૂકી જગા હોય તો તે સહરાનું રણ જ છે, અને છતાંયે આ રણુથી થોડે છેટે દક્ષિણમાં નીગારનદીના મુખપાસેનો જે મુલક છે એ ખુબજ વધારે વરસાદવાળો મુલક છે કે જ્યાં એકજ રાતમાં જોડાઉપર કે ઉનના કપડાંઉપર લીલું ઘાસ ઉગી જાય છે........

★

આ રહ્યા આપના જવાબો......

[આ સવાલ-જવાબોની કટાર અમારા એક આમંત્રિત કટારલેખક લખે છે. આથી, આ કટારમાં રજૂ થતા બધા જ વિચારો એ લેખકના પોતાના જ વ્યકિતગત છે. ચેતનના સંપાદક આ કટારમાં રજૂ થતા બધાં જ મંતવ્યો સાથે સંપૂર્ણ સહમત છે એમ કદીયે માનવું નહિ સંપાદકની આ કટાર માટે નૈતિક અને અન્ય જવાબદારી સ્વીકારીને પણ આ કટાર માટે લેખકને છુટો દોર આપવામાં આવ્યો છે.] 'ગગનવિહારી

સવાલ- સાંભળ્યું છે કે ઢેબરભાઇ 'ખુબજ ગંભીર વિચાર કરવા માટે' એક એકાંત આશ્રમમાં ચાર પાંચ દિવસ માટે ગ્યા'તા (નવીના દોશી)

જવાબ- બહેન, પ્રજાની સેવા પ્રજાની અંદર ખૂંપીને. પ્રજાની સાથેજ સમરસ થઇનેજ થાય કે પ્રજાથી દૂર દૂર ભાગીને? તમેજ કહોને?

° ° °

સવાલ- નાઝની ક્રૂર હત્યાને આજે બબે મહિના થયા, છતાંયે આપણા દેશની કામ્યુનીસ્ટ પાર્ટીને એ વિષે વિચાર સુદ્ધા કરવાનો સમય પણ મળતો નથી (રામુ પંડિત)

જવાબ.- શેનો મળે? પોતાના પિતૃપ્રદેશની સહેજ ટીકા પણ કેમ કરાય? તો તો એમના હાલ પણ માલેન્કોવ કે નાઝ જ જેવા જ ન થાય?

° ° °

સવાલ - શ્રી પાટીલદાદા બોલ્યા છે કે આગામી ૨૫ વરસ સુધી દેશમાં કોંગ્રેસ જ રાજ કરવાની છે, એ શું? (કાંતિ. વડોદરિયા)

જવાબ- જો એ સાચા પડે તો હું મારી મૂંછજ મૂંડાવી નાખું!

° ° °

સવાલ:- ઇ. એમ એસ. કહે છે કે, કેરલમાં જો સામ્યવાદીપક્ષ વિરૂદ્ધ બધાજ પક્ષો એકત્રિત થશે તો દેશમાં આંતરવિગ્રહ થશે. (સવિતા શાહ)

જવાબ:- હાજી, તો તો પછી મુંબઇમાં કોંગ્રેસ સામે ડાંગેની સરદારીનીચે બધાજ ભાંગફોડીયા ભેગા મળ્યા છે, તો મુંબઇ શું ભડકેજ બળે છે એમજ ને!

° ° °

સવાલ- સૌરાષ્ટ્રના મુસાફરો કીર્તિ એક્ષપ્રેસના અકસ્માત પછીથી એન્જીન પછીના ત્રણ ડબ્બાઓમાં બેસતા પણ નથી, પ્રજામાં અકસ્માતની એટલી બધી ભડક બેસી ગઇ છે... (રસિક ભટ્ટ)

જવાબ:- અને હજીયે જો આવા અકસ્માતો બનતાજ રહેશે તો આખાયે હિન્દમાં પણ આવુ જ બનશે!

° ° °

સવાલ.- જોયુંને વિજયરાય વૈદ્યના 'માનસી' નો ડિસેમ્બર ૫૬નો અંક આજે જુલાઇ ૫૮મા બહાર પડયો! (રસિક. કવિ)

જવાબ.- દોસ્ત, આપણા ગુજરાતને એવા છાપાઓની જરૂરતજ શું છે તે એને પ્રોત્સાહન આપે? આપણને તો બસ ચકુમો અને પારસ જેવાજ છાપાઓ મળે એટલે બસ, બીજું જોઇએ પણ શું?

° ° °

સવાલ - કેરલમાં સામ્યવાદીઓએ મીંયાની મીંદડી થઇને પોતાના કાંડા બીરલાને કેવા કાપી આપ્યા છે? ત્યાં કેમ મજૂરોના પ્રાથમિક હીતોનો ભોગ ધરાવ્યો છે?

જવાબઃ– દોસ્ત, એમને મજુરોની કે દા'ડે પડી છે? એમને તો એ ઓઠાનીચે ગમે તે પ્રકારે પોતાની સત્તાજ જમાવવી છે. બાકી મજુરો શું કે માલિકો શું–ભલેને બધાયે જહાન્નમમાં જાય!

o o o

સવાલઃ– તમને જીવનમાં મોટામાં મોટો આનંદ કયો? (નવનીત શાહ)

જવાબઃ– બસ, ચોવીસે પહોર અને ત્રણુસોને પાસઠે દિ કાળી મજુરીજ!—એજ આનંદ અને એજ ઉલ્લાસ!

o o o

સવાલઃ– 'તમે એક ફુલનું નામ મોકલો, અને અમે તમને તમારું આખુંયે ભવિષ્ય ભાખી આપીશું.' એવી દેશભરના છાપાઓમા જાહેરાત આપનારા જ્યોતિષો અને રાજજ્યોતિષો પાસે એવી તે કઇ વિદ્યા છે કે તે આવા બણગા ફુંકે છે? (રામભાઇ. મુંબઈ)

જવાબઃ– વિદ્યા...? રામરામ ભજો રામરામ! બધુંજ બંડલ–ધૂતવાના જ ધંધા. અને છતાંયે નહેરૂ સરકાર કાયદો છે છતાયે આવી સરીયામ લૂંટ ચલાવવા દે છે એ પણ ગજબજ કહેવાયને?

o o o

સવાલઃ– આપણને પૈસાની આટલી બધી ખેંચ છે તો પંડિતજી કેમ મોટા મોટા મંદિરો અને મઠો પાસે અબજોના અબજો રૂપિયા કાટ ખાતા પડ્યા છે એને અડતા પણ નથી? અને...
(અહમદ શેખ)

જવાબઃ– પણ દોસ્ત, પંડિતજીને તો આપણુ ગરીબમાં ગરીબનુંજ લોહી મીઠું લાગે છે, એનું શું?

o o o

સવાલઃ– આપણી નિશાળો અને કોલેજોમાં પણ હવે ભયંકર કાળાબજારો શરૂ થયા છે એ પંડિતજી જાણે છે ખરા કે? (રમેશ. જાની)

જવાબઃ- દોસ્ત, આવી નાની નાની વાતો જાણવાની પંડિતજીને કે હિતેન્દ્ર દેસાઇને ફુરસદ પણ ક્યાં છે! કાળાબજાર તમેજ શું કામ ચાલવા દો છો? છોકરાઓને ભણાવ્યાવિનાનાજ રાખો ને!

o o o

સવાલ.– તમે છાપાઓમાં વાંચ્યુંને કે ચીનમાં એક નદીનો બંધ બાંધવા માટે માઓ અને ચો એન લાઇએ સતત નવ નવ કલાક સુધી, કેટલાયે દિવસોના દિવસો સુધી સામાન્ય મજુરોના જેવીજ મજુરી કરી હતી, અને રાતે પણ બંધની પાસેજ સામાન્ય મજુરોની માફક સૂઈ રહ્યા હતા! તો આપણે ત્યાં? (રેખા. પંડિત)

જવાબઃ– આપણા પ્રધાનો પણ ક્યાં નથી કરતા? એકાદ ક્ષણ ફોટાવાળાઓ ફોટો પાડી લે ત્યાં સુધી શું હાથમાં પાવડા અને કોદળી નથી પકડતા? યાર, તમને તો પારકે ભાણેજ મોટો લાડુ દેખાય છે! સ્વદેશનું તો તમને કદીયે કંઇ પણ સારું દેખાવાનુંજ નથી!

o o o

સવાલ.– આપણું મુંબઇરાજ્ય લેખકોને નાણાકીય મદદ કરે છે. પણ કયા લેખકો?
(એક લેખક).

જવાબઃ- જે હાજીહા કહેનારા છે તેજ, અને એમનાજ મામા માશીનાઓ. બાકી, જે સાચા લેખકો–જેમાના ચાલીસ પચાસ તો પ્રથમ કોટીના ગણાવી શકાય એવા તો ભૂખેજ મરે છે. અને છતાયે આપણા પ્રધાનો બણગાં ફુંકે છે કે અમે સાહિત્યને પણ પોષીએ છીએ!

o o o

સવાલ.– અશોક મહેતાએ હમણાંજ એક ભાષણમા કહ્યું છે કે આપણા દેશમાં સામ્યવાદીઓ અમારા મડદાં પડ્યા પછીજ સત્તા ઉપર આવી શકશે. (મનસુખ. પંચોલી)

જવાબઃ– ખોટું, બધુંજ ખોટુ મુંબઇ

રાજ્યમાં એમનીજ પાર્ટી' આ સામ્યવાદીઓને આગળ લાવતી રહી છે, અને એજ સામ્યવાદી બીરાદરો એક દિવસે પી એસ પી.ને આખી ને આખી ચાઉ ન કરી જાય તો મને જ કહેજો

સવાલ:- આપણા મુંબઈમાં ગરીબોને લૂંટતા કેટ-કેટલા ચીટ-ફંડો ચાલે છે તે શું મુંબઈની પોલીસ જાણે છે? તો શું એમાંના સંદિગ્ધ ઠગોને પકડવા એ શું પોલીસની ફરજ નથી શું?

જવાબ:- દોસ્ત, પોલીસને એવો સમય જ ક્યાં છે? પોલીસ એવો બધો ઊકરડો સાફ કરવા મંડી જાય તો તો મુંબઈની સીકલજ બદલાઇ જાય ને! અને તો તો 'બીચારી' પોલીસના પેટ ઉપર પાટું જ પડે ને?

સવાલ – મુંબઇમાં આંકડા-ફીચરના કેટલાક છાપાઓ નીકળતા હશે? [મધુર ગાંધી]

જવાબ:- આપણા બધાયે ચાલુ છાપાઓના સામટા સરવાળા કરતા વધારેજ.

સવાલ:- શું મનોહર મુંબઇમાં આટલા બધા આંકડા રમનારાઓ હશે?

જવાબ:- દોસ્ત, હું તો એમ માનું છું કે મુંબઇમાં દર દસમાંથી એક માણસ તો આંકડા ખેલનાર હોય જ છે.

સવાલ:- આજની અત્યાધુનિક કવિતાને કોઈએ 'લવિતા' કહ્યું છે. તમે શું માનો છો!
[રમેશ. મોદી]

જવાબ:- હું.. હું ? મારા કરતાં તો વિષ્ણુપ્રસાદ ત્રિવેદી કે વિજયરાય વૈદ્યનેજ પૂછોનો

સવાલ:- શિક્ષણમાં પણ આપણા ત્યાં કેવું અંધેર ચાલે છે? જેટલા રાજ્યો એટલી અલગ નીતિ, અને અલગ, આગવા, કે ઉલટાજ ચોકા... શું આજ રીતે આપણે એક અખંડ ભારત

ચા પીતાં પીતાં

બદલો

'લ્યો, તમારા બાબાનો દાંત તો હીમખીમ પાડયો, પણ તમારે મને દસ રૂપિયા આપવા પડશે.' ડૉક્ટરે કહ્યું.

'હેં? શું કહો છો? તમે તો દાંત પાડવાના બે રૂપિયા કહ્યા'તા ને હવે દસ કહો છો! આ તે શું...' ગભરાએલી માએ કહ્યું

'જુઓને, વાત એમ છે કે એના દાંત પાડતી વખતે એણે એવા બૂમ બરાડા અને રાડારાડ કરી મુકી હતી કે એનું આવું દરદ જોઇને મારા બીજા ચાર ગ્રાહકો ભાગી ગયા એના બદલાના...'

એક સામ્યવાદી – અહાહા, જુઓને કેવો સરસ વરસાદ વરસી રહ્યો છે? ખરુંને?

બીજો સામ્યવાદી' ખરું તો ખરું, પણ પૈસાદારોના ઘરેય પડી રહ્યો છે ને!

પૂરેપૂરી ચોખવટ

ન્યાયાધીશ- જ્યુરી-તમને નિર્દોષ ગણે છો

પ્રતિવાદી:- પણ સાહેબ, એનો અર્થ શું?

ન્યાયાધીશ:- એ કે તમને છોડી મુકવામા આવે છે.

પ્રતિવાદી:- અને મેં જે ઝરઝવેરાત ચોર્યું છે તે પણ પાછું નહિજ આપવાનું ને?

સર્ટીફીકેટ આપશો ?

'ડૉક્ટર સાહેબ ..! પણ મને રોગ શું છે તેજ ચોકખે ચોખ્ખું કહો ને, એટલે મને ખબર પડે '

'જુઓને વાત એમ છે કે તમે બહુજ વધારે પડતું ખાવ છો, બહુજ વધારે પડતું પીઓ છો, અને બહુજ વધારેમા વધારે આળસુ છો...'

'આભાર. પણ મને આ બધું અંગ્રેજીમાં લખી આપશો, કે જેથી હું ઓફીસમાંથી પંદર દિવસની રજા લઇ શકું?'

રચવાના છીએ?

જવાબઃ- દોસ્ત, હું તો એમજ માનું છું કે પંડિતજી જતા ઠેર ઠેર નવા નવા નાઈકરો જ જનમશે.

° ° °

સવાલ:- આજે દુનિયામાં દુઃખીમાં દુઃખી કોણ છે?

જવાબઃ- એક પંડિતજીજ—ચાલીસ કરોડના નેતા હોવા છતાં પણ એક પણ સાચા સાથી વિનાનાજ.

° ° °

સવાલ:- શું એક વખતના કોંગ્રેસના મહામંત્રિ મૃદુલા સારાભાઇ છેક છેલ્લી પાટલીએ જઇને બેઠા, અને હિંદ વિરોધી પ્રવૃતિમાં પડ્યા?

(મંજુલા. દવે)

જવાબઃ- દોસ્ત, અમસ્તુજ કહેવાય છે કે સ્ત્રી પ્રેમ પણ કરી શકે છે, અને વેર પણ લઇ શકે છે!

સવાલ.- સાંભળ્યું છે કે ફરીને નાઇકર સ[illegible] વળેલ છે, અને ફરીને જાહેરમાં હિન્દના નકશાને બાળવાનું નકકી કર્યું છે, અને ઉત્તરના લોકોનો બહિષ્કાર કરવાની પ્રવૃતિ પણ ઉપાડી છે. શું આ બધું બંધારણીય છે? આ ઝેર એક ક્ષણ પણ નહેરૂ કેમ ફેલાવા દે છે?

જવાબઃ- દોસ્ત, એજ નાઇકરે તો એમને મદ્રાસની ગાદી અપાવી'તી, હવે એજ 'મિત્ર'નો છેહ કેમ દેવાય?

° ° °

સવાલ:- તમને એમ નથી લાગતું આપણા પંડિતજીને અમુક સ્થાપિત હિતોએ ચારે બાજુએથી ઘેરી લીધા છે?

જવાબ: દોસ્ત, એથી તો એ પીંજરમાંથી છુટવા ઘણીયે વખત પાંખો ફફડાવી રહ્યાં છે, પણ જેટલી જેટલી વખત એમણે પીંજરમાંથી ઉડી જવાના પ્રયત્નો કર્યાં એટલી એટલી વખત એમના ઉપર વધારે ને વધારે ભરડો આવ્યાજ કર્યો છે

વિચારમાં, વિનોદમાં અને વ્યંગમાં

જો બાળકો એમના વડીલોને પ્રશ્નો પૂછતાજ ન હોત તો એમને કદીયે ખબરજ ન પડત કે એમના વડીલો કેટલું ઓછું જાણે છે!

° ° °

એક હોટલમાં એક તકતી લગાવી હતી કે, 'જો તમારી પત્ની રાંધી ન શકતી હોય તો તમે અહીંજ જમો આજેજ—અને કાયમજ અને તમારી પત્નીને પાળેલા પ્રાણીની પેઠે રાખો' અને એને ગ્રાહકોનો ઢગલો થઇ ગયો.

° ° °

જો બધાયે માબાપો કોલેજોની લોબીઓમાં ચાલતી વાતચીતો સાંભળી શકતા હોય તો તો બધાયે એકી સાથેજ આ શિક્ષણમાં પૂળોજ મૂકે.

° ° °

પ્રેમ શરૂઆતમાં લાલ, વચ્ચે સફેદ અને અંતમાં કાળો હોય છે

° ° °

કેળાની છાલો એ હાડવૈદના મફતના દલાલો છે.

° ° °

પ્રધાનો કરતાં એમના મંત્રીઓ વધારે ડાહ્યા

° ° °

કદાચ કાંટો કાંટાને કાઢતો હશે, પણ આગના બંબાવાળાઓ આગ આગથી નથી હોલવતા.

° ° °

પોતાની હોટેલમાં ઉતરેલા મુસાફરો રખેને પોતાનો કંઇ સામાન ભૂલી તો નથી જતાને એ યાદ આપવા માટે એક હોટેલમાં તકતી લગાવી હતી કે, 'તમારો કંઇ સામાન ભૂલી તો નથી જતાને?' જ્યારે એક બીજી હોટેલમાં તકતી લગાવી હતી કે 'તમારા સામાનમાં અમારો કે બીજા મુસાફરોનો સામાન તો નથી, આવી ગયોને તે ફરીથી અહીં તપાસી જશો?'

° ° °

કોઈ વાત ખાનગી રાખવાની છે એનો અર્થ સ્ત્રીઓ એટલોજ કરે છે કે એ ખાનગી વાત એને કોણે કહી એ એ કદીયે નહિ જ કહે, જો કે વાત કહેશે.

—: દવાખાનાના–દોસ્તો :—

ઇંગ્લેંડના દવાખાનામાં જો તમે જાઓ તો ત્યાં તમારી પરિચર્યા માટે માત્ર તબીબો અને પરિચારીકાઓજ હાજર હોય છે એવું નથી કોઈ વ્યક્તિ તમને ચ્હાનો પ્યાલો ધરશે, તો કોઇ વ્યક્તિ તમોને પુસ્તક આણી દેશે, તો વળી ત્રીજી વ્યક્તિ તમારી સમક્ષ સહસા પુષ્પો લાવી મુકશે. આ લોકો તેઓની નવરાશની પળોમાં દવાખાનામાં કામ કરે છે અને 'દવાખાનાના દોસ્તો' ના નામથી જાણીતી સંસ્થાના સભ્યો છે. દવાખાનામાં તબીબો અને પરિચારિકાઓને કેટલું બધું કામ હોય છે એ દવાખાનામાં જઇ આવેલી દરેક વ્યક્તિ જાણે છે ધારો કે તમારા કુટુંબને કાગળ લખવા માટે પરબીડિયું જોઇએ છે. આ માટે તમે પરિચારિકાઓને કહી ન શકો, કારણકે દરદીઓની દેખભાળ કરવામા તેઓ લાગેલી હોય છે પરંતુ દરરોજ સાંજે ફરતી ગાડી લઇને આવતી પ્રાઢ વયની એક આનંદી બાઇ પાસેથી તમે તે ખરીદી શકો છો. તે 'દવાખાનાની દોસ્ત' છે અને તેની લહારીમા ટિકિટો, કાગળ, સામયિકો અને દરદીઓને વારંવાર ખપમા આવતી અન્ય સામગ્રી હોય છે અન્ય બધા દોસ્તોની જેમ તે માત્ર સેવાભાવથી આ કાર્ય બજાવે છે, બીજો કોઇ દોસ્ત દરદીઓને ચોપડીઓ બદલી આપવા માટે આવતો હોય છે વૃદ્ધજનો માટેના કેટલાક દવાખાનામા આ દોસ્ત દરરોજ નમતા પહોરે દરદીઓને ચ્હા પીવડાવી જાય છે અને બે ચાર મીઠી વાતો કરતો જાય છે જો કોઇ વૃદ્ધા દરદીની વર્ષગાંઠ હોય તો વળી તેઓ ચ્હા પાણીનો ખાસ મેળાવડો પણ ગોઠવી દે છે. એક દવાખાનામાં તો વળી વૃદ્ધ સ્ત્રી દરદીઓને તેઓના જન્મદિને ફુલોની ભેટ ધરવાની પણ વ્યવસ્થા આ સેવાભાવી દોસ્તોએ કરી છે. બ્રિટનભરમાં આ 'દવાખાનાના દોસ્તોની' સ્થાનિક મંડળીઓ છે. કેટલીક ઘણી મોટી છે, અને કેટલાંય દવાખાનાઓની સેવા કરે છે. કેટલીક તદ્દન નાની છે પરંતુ પુષ્કળ કામ કરે છે. ઉત્તર ઇંગ્લેંડમાં એક મંડળીના ૧૦,૦૦૦ જેટલા સભ્યો છે, પરંતુ મોટા ભાગના સભ્યો લવાજમ ભરનારાઓ છે, કામ કરનાર સભ્યો નહિ દવાખાનાને વધારાના પૈસા પૂરા પાડવા માટે તેઓના પગારમાંથી અઠવાડિયામાં એક પેની કાપી લેવામાં આવે છે. 'દવાખાનાના દોસ્તો'ની સંસ્થાને પૈસા તેમજ કામ બંનેની જરૂર છે. સરકાર તરફથી ઇંગ્લેંડ અને વેલ્સમાં દવાખાનાં પાછળ વાર્ષિક પા. ૩૩ કરોડ ૪૦ લાખ ઉપરાંત રકમ ખરચવામાં આવે છે, એટલે કે દરેક પુરૂષ, સ્ત્રી અને બાળક માટે કરવેરાઓમાં વાર્ષિક લગભગ પા. ૭–૧૦ શિ. આ પુષ્કળ પૈસા છે પરંતુ વૈદ્યકીય સેવા, સાધનો અને વહીવટ પાછળનો ખર્ચ આ બધા પૈસા સ્વાહા કરી જાય છે. એટલે દેશભરમાં સેવાભાવી માણસોએ દવાખાનાના સ્ટાફને સહાયભૂત થવા માટે સંગઠન સાંધ્યું છે અને તેઓ ઉપયોગી સેવાસહાય પૂરી પાડી રહ્યા છે આવા સેવાભાવીઓમાં 'દવાખાનાના દોસ્તો'નો સમાવેશ થાય છે દરદીના જીવનને ભર્યું ભર્યું બનાવવા માટે આવશ્યક સાજ સામગ્રી માટે તેઓ પૈસા એકઠા કરવાનો પ્રયાસ કરે છે અને લોકો, ભારે કરવેરા હોવા છતા ઉદારતાથી મદદ કરે છે. આમ સેવાભાવી સહાય દ્વારા કેટલાય દેવળો, રાચરચીલાવાળા આનંદ પ્રમોદ માટેના ખંડો, રેડિયો ટેલીવિઝન સેટો, ગ્રામોફોન વાજા અને રેકર્ડો આદિ પૂરાં પાડવામાં આવેલ છે. એક દવાખાનામા તો ૧૫ અને ૨૦ વર્ષની વચ્ચેની વયવાળા ઉગતા 'દોસ્તોની'ની એક મંડળી તનતોડ- મહેનત કરે છે બ્રિટનમાં 'દવાખાનાના દોસ્તો'ની સંખ્યા ૨૦૦,૦૦૦ જેટલી છે તેઓ સ્વેચ્છાપુર્વક સમય, શક્તિ અને સંપત્તિનું ઉદાર દાન કરે છે. કામનો પણ કંઇ તોટો નથી અને, અને સદ્ભાગ્યે, તેઓની સંખ્યા સતત વધતીજ રહે છે

અમેરિકામાં દર વર્ષે પિવાતી બે અબજ કરોડ ચા

અમેરિકનો દર વર્ષે બે અબજ કપ ચા પીએ છે આ આકડો અમેરિકાને દુનિયાનું ચોથા ક્રમનું ચા પીનાર રાષ્ટ્ર ઠરાવે છે ચીન, બ્રિટન અને ભારત પછી તેનો ક્રમ આવે છે. આજના અમેરિકનોના પૂર્વજો ચાને એક વાર માત્ર મોજશોખની મોંઘી વસ્તુ ગણતા હતા, અને એમના એક મોટા યુદ્ધનું એક કારણ પણ ગણતા હતા પણ આજે તો અમેરિકનો વર્ષે ૧૦ કરોડ રતલ ચાનો ઉપયોગ કરે છે. અમેરિકામાં ચા ઉગતી નથી ત્યાં ચા ઉગાડવાનો પ્રયત્ન થયેલો પણ ત્યાની ચા બહારની ચા સાથે હરીફાઇમા ટકી શકી નહિ દુનિયાની સર્વોત્તમ ચા ભારત, સિલોન અને બ્રિટિશ પૂર્વ આફ્રિકાના ઉચ્ચ પ્રદેશમાથી આવે છે, એનો કદાચ અમેરિકનોને ખ્યાલ નહિ હોય; પણ ચાએ તેમના દેશના ઘડતરમા શો ભાગ ભજવ્યો છે એ તો ઘણાખરા અમેરિકનો જાણે જ છે અમેરિકાએ ગઈ સાલ ૧૦ ૨૨,૨૮,૩૭૮ રતલ ચા આયાત કરી હતી તેની કિંમત ૨૪,૦૯ ૨૪,૧૫૪ રૂપિયા જેટલી થાય છે. આમાથી ભારતે ૨,૬૯,૭૮,૨૫૮ રતલ ચા મોકલેલી, જેની કિંમત ૭ ૧૩,૪૨,૧૫૬ રૂપિયા થતી હતી બીજા દેશોની જેમ અમેરિકામાં પણ ચા વિવિધ સ્વરૂપે આપવામા આવે છે. ૯૦ ટકા જેટલી ચા તો ઘરઘરમા સાંજે વાળુ સાથે પિવાય છે વળી ફુટબોલ, બેઝબોલ, બાસ્કેટબોલ અને મુક્કાબાજી જેવી રમતોની શરૂઆતમા કે વચ્ચેના વિરામસમયમાં ખેલાડીઓ ચા પીવે એ પણ અસામાન્ય નથી. બપોરના સામાજિક પીણા તરીકે બ્રિટનમાં એને જે લોકપ્રિયતા મળી છે તે અમેરિકામાં મળી નથી, કારણકે એ સમયે અમેરિકનો "હળવા પીણા" એટલે વિવિધ પ્રકારના સોડામિશ્રિત પીણાં પસંદ કરે છે અમેરિકામાં ચા બનાવવાની અને પીરસવાની રીત પ્રણાલિકા મુજબની જ છે પણ એમાં બે અપવાદ છે—બરફમિશ્રિત ચા અને ચાની થેલીઓ

રિચર્ડ બ્લેચિન્ડન નામનો એક અંગ્રેજ ૧૯૦૪માં સેન્ટ લૂઇ [મિઝુરી] ખાતે ભરાયેલા વિશ્વમેળામાં ભારત અને સિલોનની ચાનો પ્રચાર કરવા માટે અમેરિકા આવ્યો. એણે ભારે અને રંગબેરંગી તૈયારીઓ કરેલી એક ખાસ શમિયાણામાં ગરમ ચા પીરસવા માટે તેણે રંગબેરંગી જાકીટ અને પાઘડી પહેરેલા સુંદર દેખાવના ઊંચા સિંહલી માણસો રાખેલા બ્લેચિન્ડને બધી મુશ્કેલીઓની કલ્પના કરેલી પણ ગરમ હવામાનની કલ્પના એને નહિ આવેલી. મિઝુરીમાં કોઇ દિવસ નહિ પડેલી એવી સખ્ત ગરમી પડી. પરસેવે રેબઝેબ થતા સંભવિત ગ્રાહકો કપાળ લુછતાં-લુછતા બ્લેચિન્ડનની ગરમાગરમ ચા છોડીને નજીકની ઠંડા પીણાની દુકાને પહોંચી જવા લાગ્યા પણ એ નુસખાબાજ અંગ્રેજે પાછળ ન પડી જવા માટે બરફ સાથે ચા આપવાનો અખતરો કર્યો બરફના પાણીથી ચા હળવી બની જાય એટલા માટે ચાને વધારે કડક બનાવી

શરૂઆતમાં તો થોડાક રેબઝેબ થતા સહેલાણીઓ આ નવું પીણું ચાખવા ઊભા રહ્યા. પણ પછી તો સમાચાર ફરી વળ્યા કે આ અંગ્રેજનું પીણું સ્વાદિષ્ટ પણ છે અને ઠંડક પણ આપે છે એટલે વધુ ને વધુ માણસો ઉમટયા આ મેળાને અંતે અમેરિકાને ઉનાળાનું એક નવું પીણું પ્રાપ્ત થઇ ચૂક્યું અને તે બરફ મિશ્રિત ચા આજે એ અમેરિકાનું ઉનાળાનુ અગ્રણી પીણું છે, અને ૧૦ કરોડથી વધુ અમેરિકનો દર ઉનાળે બરફવાળી ચાના અસંખ્ય પ્યાલા પી જાય છે ૧૯૦૮માં ટોમસ સલિવાન નામના એક આઇરિશ-અમેરિકને ચાનું વેચાણ વધારવા માટે નમુના આપવાની એક નવી શરૂઆત કરી. તેણે રેશમના કાપડની નાનકડી કોથળીઓમાં ભરીને ચા મોકલ્યા. ગ્રાહકોએ જોયું કે સલિવાનના નમૂનામાં ઉકળતું પાણી રેડવાથી ચા સહેલાઇથી તૈયાર થઇ જાય છે. આજે ચાની કોથળી ફિલ્ટર પેપર (પ્રવાહી ગાળવાના કાગળ)ની બનાવવામા આવે છે. અમેરિકામાં ૩૫ ટકા જેટલી ચા બનાવવામાં એ કોથળીઓજ વપરાય છે

નવનીત

શારીરિક વિક્રમો !

—હમણાંજ એક અમેરિકન કે જેનું વજન ૭૪૨ રતલ હતું તે ૩૬૪ રતલવાળી સ્ત્રીને પરણ્યો આવા અસામાન્ય વજનવાળા અને અસમાન્ય માણસો જગતમાં મળવા મુશ્કેલ નથી, પણ સહેલાઇથી મળી શકે છે હોલેન્ડમાં એક એવું દંપતિ છે કે જેનો વર પણ જગતમા ઉંચામાં ઉંચો છે, અને પત્ની પણ ઉંચામાં ઉંચી છે પતિ ૯ ફુટ અને સાડાત્રણ ઇંચ લાંબો છે, અને પત્ની ૮ ફુટ અને સાડાચાર ઇંચ ઉંચી ...જો કે જાપાનમાં હમણા એક માણસ છે કે જે ૭ ફુટ અને ૨ ઇંચ ઉંચો છે; એમ તો હિંદમાં પણ આજે માનસા કાલુ કરીને એક માણસ છે કે જે સાડાસાત ફુટ ઉંચો છે. ... જાડામા જાડા માણસ વિષે વાત કરતાં ગ્રેટબ્રિટનમા એક એવો જાડામાં જાડો માણસ થઇ ગયો કે જેનું વજન ૭૩૯ રતલ હતું, જો કે અમેરિકામાં પણ એક માણસ ૧૦૦૦ રતલનો હતો, અને સાત ફુટ અને આઠ ઇંચ ઉંચો હતો સ્ત્રીઓમા જાડાંમાં જાડી કોઇ સ્ત્રી થઇ ગઇ હોય તો તે એક અમેરિકન હબસી સ્ત્રી હતી કે જેનું વજન ૮૫૦ રતલ હતુ. લાંબામા લાંબુ જો કોઈ જીવ્યું હોય તો કેનેડામાં એક જોબર્ટ કરીને એક આદમી હતો કે જે ૧૧૩ વર્ષ જીવ્યો હતો, અને આયરલેન્ડની કેથેરાઇન કરીને સન્નારી હતી કે જે ૧૧૨ વરસ જીવી હતી જો કે ઇંગ્લેંડમા એક આદમી ૧૬૯ વર્ષ જીવ્યો હતો એવું કહેવાય છે, પણ એની ઐતિહાસિક સાબીતી નથી.. દક્ષિણ અમેરિકામાં એક સ્ત્રીએ પોતાની ૧૦૧ વર્ષની ઉંમરે એક સાજા સારા બાળકનો જન્મ આપ્યો, કે જે વખતે એના વરની ઉંમર ફક્ત ૩૩ વર્ષનીજ હતી . ઇટાલીમાં એક નવ વરસની છોકરી છે કે જે એના બાપનું દેવાળું કાઢવા બેઠી હોય એવું લાગે છે એ આજે રોજ ૩ રતલ માસ, ૧૮ ઈંડા, ૮ રતલ ફળો, ત્રણ રતલ મટન, બે રતલ ભાત અને દુધના તો કેટલાયે પીન્ટોના પીન્ટો પીધા જ કરે છે. જો કે એક ફ્રેંચમેનને ગાયને હોય એવી ચાર હોજરી છે, અને બે કલાકમા એને ૪૨૦ પીન્ટ દુધ પીવું એ તો તદ્દન સામાન્ય છે, ને દસ મિનિટમા સોથી પણ વધારે દારૂના પ્યાલાઓ પી જવા તે પણ રમત છે, એણે એક વખત તો બે દિવસની અંદર ૨૧૦ મોટા મોટા રોટલાઓ ચાઉં કરી દીધા હતા; તે જીવતી માછલી, દેડકા, અને સાપ પણ આખા ને આખા ગળી જતો, અને પછી નિરાંતના વખતે વાગોળતો

—o—

અજબ સીનેમારસિયાઓ !

જગતભરમાં ચિત્રગૃહોના સંચાલકો વુલ્વર-હેમ્પટન સ્ત્રી જેવા પ્રેક્ષકોની આશા રાખે છે, અને ઇચ્છે છે કે જો એમને આવા જ ઘણા પ્રેક્ષકો મળી જાય તો એમનો બેડો પાર થઇ જાય. વુલ્વરહેમ્પટનની એક વિધવા છેલ્લા સત્તાવીસ વરસથી નિયમિતરીતે એકજ સીનેમાઘરમાં પોતાને ઘરે ટેલીવીઝન સેટ છે, છતાયે સાત દિવસ-

માંથી ૭એ ૭ દિવસ એજ સીનેમામાં ચિત્ર જોવા જાય છે ચિત્ર ભલેને એક ને એક હોય, છતાંયે તે છેલ્લા ૨૭ વર્ષથી ત્યાં ૭એ ૭ દિવસ હાજર હોયજ છે–અને સાતમા દિવસે તે બીજા સીનેમામાં જાય છે ...જો કે આ કંઈ મોટો વિક્રમ નથી ડીલમાં આવોજ એક બીજો સીનેમારસિયો છે કે જેને હમણાંજ 'જગતના ખુબજ નામચીન સીનેમા રસિયા પેટ્રન'નું બીરૂદ મળ્યું છે, અને જેને હમણાં એક સીનેમાઘરે પોતે જીવે ત્યાં સુધી ચાલે એવો મફત પાસ આપ્યો છે આ આદમી એક નાનો વેપારી છે, એ સવારમાં એનું કામ પતાવી લે છે, અને પછી સીનેમા શરૂ થાય કે ત્યારથી બંધ થાય ત્યાં સુધી નવે નવ કલાક એ ચિત્ર જોતોજ રહયો છે. અને આ કંઇ એક બે દિવસજ નહિ, પણ વરસના ૩૬૫યે દિવસે, અને એ પણ છેલ્લા ચાલીસ વર્ષથીજ...લંડનના એક જુનામા જૂના સીનેમાએ હમણાંજ એક ૮૪ વર્ષના એના સીનેરસિયા ગ્રાહકને નવાજ્યો, કારણકે છેલ્લા પચાસ વર્ષથી એ કદીયે એક પણ સપ્તાહ ચૂક્યો નથી... નોટીંગહામમાં એક સ્ત્રી હતી કે જે છેલ્લા ૪૬ વર્ષથી એક અઠવાડિયામાં ત્રણ દિવસ એકજ સીનેમામાં એકજ જગ્યાએ બેસતી, અને જે બેઠક પાસે બેઠેલા બીજા પ્રેક્ષકોમાંથી બે પ્રેક્ષકો સાથે પ્રેમ બંધાઇ જતા, બે સાથે તો એ લગ્ન પણ કરી બેઠી હતી જો કે આ સીનેમાઘર પાછળથી બંધ થઇ ગયું ત્યારે આ સીનેમાના સંચાલકોએ પેલી બે ખુરસીઓ તે બાઇને પ્રેમના પ્રતિક તરીકે આપી કે જે ઉપર બેસીને એણે બે પ્રેમીઓ સાથે પ્રેમ બાંધ્યો હતો અને બીજી ૭૦૦૦ પ્રેમવાર્તાઓ જોઈ હતી...જગતમાં આવા પણ સીનેમાના રસિયાઓ હોય છે!

—૦—

વિચિત્ર બાળજન્મો!

—હમણાંજ અમેરીકાના સાનફ્રાંસીસ્કોમાં એક ૧૯ વર્ષની સ્ત્રીએ ચાર બાળકોને એકી સાથે જન્મ આપ્યો–એમાં ત્રણ છોકરા અને એક છોકરી હતી. આ સાંભળીને એનો સ્કોટીસ પતિ તો ખુબજ આશ્ચર્યચકિત થઇ ગયો આંકડાશાસ્ત્રીઓ કહે છે કે અગાઉ કરતાં હમણાં હમણાં આવા જોડીયા બાળકોનાં બનાવો વધતાં જાય છે. અને ૨૧ જુદા જૂદા દેશોના અને ૧૨૧૦ લાખ જન્મોના દાખલાઓ તપાસીને કહે છે કે દર નેવું સુવાવડે એક બાઇ જોડકાં બાળકને જન્મ આપે છે, અને દર નેવું જોડીયાબાળકના જન્મે એક સ્ત્રી ત્રણ બાળકોને એકી સાથે જન્મ આપે છે, અને દર ચાર કરોડ સુવાવડે એક સુવાવડી સ્ત્રી પાંચ બાળકોને જન્મ આપે છે...જગતમાં આવા પાંચબાળકોના જન્મવાળા પચાસેક જેટલા ઐતિહાસિક કેસો નોંધાયેલા પડ્યા છેજ ..૧૯૦૩માં ગોલ્ડકોસ્ટમાં એક હબસી સ્ત્રીને એકી સાથે ૭ બાળકો—પાંચ છોકરા અને એક છોકરી અવતર્યા હતા. જો કે ૭એ ૭ જીવ્યા હતા કે કેમ એ કંઇ સાબીતી નોંધાયેલ નથી ..ચીકાગોમાં ૧૯૨૦ ની સાલમા એક સ્ત્રીએ છુટાછેડા લેતા કહ્યું કે જો કે એને પરણ્યાને સાતજ વરસ થયા હતા છતાંયે એને ૧૪ બાળકો જન્મ્યા હતા–૧ વખત એકી સાથે ત્રણ બાળકો, બે વખત એકી સાથે બે બાળકો, ત્રણ વખત એકેક બાળક, અને એક વખત એકી સાથે ચાર બાળકો અવતર્યાં હતા...

° ° °

—ઇજીપ્તમાં હાજી રઝાક કરીને ૪૩ વર્ષની ઉંમરનો સાદડીઓ વેચનારો એક આદમી છે કે જે આજ સુધી ૩૧ વખત પરણ્યો છે. એ એની પહેલી પત્નીને ૨૬ વર્ષની ઉંમરનો હતો ત્યારે પરણ્યો હતો. આજે એને હૈયાત ત્રણ પત્ની છે,

મને તે તેમની સાથે અઠવાડિયામાં દરેકની સાથે એકએ દિવસ ગાળે છે. આજે એને ૧૩ પુત્રો છે.

° ° °

—એક આંકડાશાસ્ત્રીએ આંકડા આપ્યા છે કે જો આપણે ૭૦ વરસ જીવીએ તો તે નીચે પ્રમાણે વહેંચાઇ જાય છે. ૩ વરસ ભણવામાં, ૮ વર્ષ મોજમજા કરવામાં, ૭ વરસ જમવાની થાળી ઉપર, ૫ વરસ મુસાફરીમાં, ૪ વરસ વાતચીત કરવામાં, ૧૪ વરસ કામકાજ કરવામાં, ૩ વરસ વાંચવામાં, ૨૪ વરસ ઉંઘવામા અને ૩ વર્ષ ભાગી ગએલી તબીયત સુધારવામા

° ° °

—એક વૈજ્ઞાનિક કહે છે મનુષ્યો અવકાશયાનમાં બેસીને ચંદ્રઉપર પહોચવામા સફળ થાય તે પછી ચંદ્રઉપર કાયમી નગરો બાંધવામાં આવશે એક વખત આપણે ચંદ્રઉપર પહોચી શકીએ તો પછી આપણે ત્યાં સંસ્કૃતિ સ્થાપી શકીએ સંયોજનની પ્રક્રિયાથી મળતી શકિતનો ઉપયોગ કરીને અથવા સૂર્યની શકિત વાપરીને ચંદ્રના ખડકોમાથી પાણી કાઢી શકાય અને પાણીમાંથી ઑક્સીજન મેળવી શકાય ને આ રીતે વાતાવરણ ઉપજાવી શકાય તે પછી મકાનો બાંધવા માટે પ્લાસ્ટીક બનાવવા રસાયણિક ક્રિયાઓનો ઉપયોગ થાય અને પછી આપણે ચંદ્રઉપર ઘુમ્મટવાળા મોટા શહેરો બાંધી શકીએ અને તેમા કદાચ આપણે પાક અને ઢોર ઉછેરી શકીએ, ને ચંદ્રઉપર એક સંસ્કૃતિની સ્થાપના કરી શકીએ

—આખીયે દુનિયામાં સૌથી લાબામાં લાંબા સમયથી જો કોઇ અનિદ્રા (ઇનસોમનીઆના) રોગથી પીડાતું હોય તો તે ફીલીપાઇન ટાપુના મનીલાનો એક ઝીઓઝોન નામનો એક આદમી છે કે જે છેલ્લા ત્રીસ વર્ષથી આ અનિદ્રાના રોગથી સુઇ નથી શકયો. બચપણથીજ માથાના દુખાવાથી પીડાઇને એને બચપણમા ઉંઘ નહોતી આવતી. પણ જ્યારે એ ૭ વર્ષનો થયો કે ત્યારથી તો તે બીલકુલ ઉંઘી શકયો જ નથી. જો કે આવી રીતે એ ત્રીસ વરસથી નિંદ નથી લઈ શકયો છતાંયે તેની તબીયત સારીજ રહી છે.

° ° °

—પરદેશમાં એક પ્રિતમ પોતાની પ્રેયસીને લગ્ન કરવા માટેની દરખાસ્ત કેવી રીતે અને કયારે કયારે કરે છે એની પણ એક ઉંમગી આંકડાશાસ્ત્રીએ તપસીલ બહાર પાડી છે સામાન્ય રીતે પ્રિતમ જ્યારે એકાંતમાં શાંતિમાં બેઠો હોય છે ત્યારે પોતાની પ્રેયસીને લગ્ન માટેની દરખાસ્ત મૂકે છે, ઘણી વખત મોટરમાં બેઠાં બેઠાં પણ લગ્નની આવી. સો દરખાસ્તમાં સાત દરખાસ્ત તો પત્ર કે ટેલીફોન દ્વારાજ થાય છે. અને આમા પણ ઘણી વખત વૈવિધ્યતા હોય છે. એક ૧૯ વર્ષનું જોડું છેલ્લા ચારેક માસથી પ્રેમમા હતું એક દિવસે એ ફરવા નીકળ્યા હતા, ત્યાં ખુબજ વાવાઝોડું અને તોફાન થતાં તેઓ ટેલીફોનના કીઓસ્કમાં થોડોક વખત આશ્રય લેવા ઉભા રહ્યાં ત્યારે પ્રિતમે આટલા બધા વાવાઝોડા વચ્ચે કીઓસ્કના કાચ ઉપર આગળીવડે લખ્યુ કે 'હું તને ચાહું છું. તું મને પરણશે' અને પેલીએ બીજીજ ક્ષણે એજ કાચ ઉપર આંગળીથી લખ્યું કે જરૂર, તમે જેટલા જલદી કહો તેટલા.'

. . . . એક ૨૨ વર્ષના શરમાળ પ્રેમીએ પોતાની મનમાની યુવતિને એક ગ્રામોફોન અને એકજ રેકર્ડ મોકલી. અને એ યુવતિ આખોયે દિવસ બસ એકજ રેકર્ડ મૂકતી. એ રેકર્ડ એના પ્રેમીએ જ ગાયેલી કે આપણે 'પરણી જઇશું? અને પેલી પરણી પણ ગઇ...એક પ્રેમિકાએ પોતાના પ્રેમી પાસેથી ખુબજ ખીલેલા સુગંધી ને ભરાવદાર પાંચ ગુલાબ મળ્યા હતા, એ અકેકે ગુલાબની અંદર એક એક નાની છપતરી એક એક શબ્દની હતી. 'અને પાંચેય છપતરીને ભેગી કરતાં આવું બનતું હતું કે, 'તું મારી પત્ની બનશે કે?' અને તે ૭ મહિનાની અંદર પરણી પણ ગયા.

સંપાદક :
કનક વ્યાસ

નવી વાનગી

મકાઈ પનીરઃ-

સામગ્રી— ૬ મકાઈના કુમળા દાણાના ડોડા, ૧ ગ્લાસ દુધ, ચમચો ઘી, ૩-૪ લીલાં મરચાં, ૨-૩ પાતળી કાતરી આદુ, મીઠું, લીંબુ, અને થોડું તાજું ખમણેલું નાળિયેર.

રીત— મકાઇના દાણા કાઢી અધકચરા વાટી લો પછી કડાઇમાં ઘી મૂકી શેકો એકાદ મિનિટ પછી દૂધ રેડી દો અને તાપ ખુબજ ધીમો કરો અને નીચે ચોંટે નહીં માટે આમ-તેમ હલાવ્યા કરો. બરાબર ચડી રહે એટલે મીઠું કતરેલાં આદુ-મરચાં નાંખો અને લીંબુ નીચોવો. બારીક કાપેલી કોથમીર વડે શણગારી ગરમ ગરમ ખાવાના ઉપયોગમાં લો.

ચણા-દાળના સમોસાઃ—

સામગ્રીઃ— ૦।। શેર ચણાની દાળ, પા શેર મેંદો, ૧ પૂણી કોથમીર, તેલ, ખસખસ, જીરૂ, વળિયારી, મીઠું, મરચું, હળદર, ગરમ મસાલો, આદુ-લીલા મરચા, ચપટીક ખાંડ, ટોપરૂં.

રીતઃ— ૩-૪ કલાક અગાઉ ચણાની દાળને ભીંજાવી રાખો. પછી જીરાનો વઘાર દઈ દાળને બાફી લો પછી ઉપરોક્ત મસાલો દાળમાં મેળવો મેંદામાં મોણ લઈ પૂરી જેવી કણક બાંધો. પછી આશરે ૨।।-૨।। ઇંચની પુરી બનાવો આ પુરીઓને વચમાંથી કાપો. એક કટકાપર ઉપરોક્ત દાળ ભરી બીજો કટકો ઉપર ચીટકાવો. બરાબર ત્રિકોણી આકાર બનાવી તેલમાં તળી લો

લીલા વટાણાની ખીચડીઃ-

સામગ્રીઃ— ૧ વાટકી જુના ચોખા, અર્ધો રતલેક વટાણાના દાણા ઘી, હીંગ, જીરૂ, મીઠું, અને આખા લાલ મરચાં

રીતઃ— હીંગ, જીરૂં અને લાલ મરચાંને ઘીમાં મૂકી ચોખાને ધોઈને વઘારો; અને થોડું પાણી રેડો. ચોખા અધકચરા ચડી રહેવા આવે એટલે વટાણાના દાણા અને મીઠું નાંખો પછી ખુબજ ધીમી આંચે તેને ચડવા દો વટાણા સારી રીતે સુંવાળા થઇ જાય પછી ઘી નાંખી નીચે ઉતારી થોડીવાર ઢાંકી રાખો આ ખીચડી ખાવામાં સ્વાદિષ્ટ બને છે

ટમેટા ટોસ્ટઃ-

સામગ્રી.— ૦।। રતલ ટમેટાં, ૧ મધ્યમ કદનું પાઉં, ૦। શેર દુધનું પનીર, ચપટીક

બહેનો, મુંઝાવ છો શાને ?

કુટુંબની આર્થિક ભીંસને લીધે કદાચ તમે કોલેજમાં ન જઇ શકતા હો તો અમે તમને મદદ કરવા તૈયાર છીએ. જો તમારામાં દિવસમાં એક બે કલાક કામ કરવાની ખરેખરી ધગશ હોય, અને તમારામાં તમન્ના હોય તો જરૂર તમે મહિને ૫૦ રૂપિયા કમાય શકો છો.

રૂબરૂ મળો યા લખો :—

વ્યાસજી ૧૨ પદ્મીની કોર્ટ, હુકુમતનગર, તુલસી પાઇપ રોડ. દાદર. (વેસ્ટર્ન રેલ્વે) મુંબઇ ૨૮

મસાલો, નાનકડો કાંદો, મીઠું, મરી, નાનકડી ઝુડી કોથમીર, ત્રણ-ચાર ચમચા માખણ.

રીતઃ— ટમેટાને ધોઇ મોટામોટા ટુકડા કરી લો. પછી મરી અને મીઠું લગાવી વાસણમાં મૂકી રાખો કાંદાને બારીક કાપી રતાશ પડતા સાંતળી લો. સાંતળેલા કાંદાને ટમેટામાં ભેળવો. વાટકીક પાણી પણ ભેળવો અને આગઉપર મૂકો પાઉની મોટી પાતળી કાતરી કરો અને ઘીમાં એક તરફ બદામી શેકી લો બીજી બાજુ ટમેટાનો ગરમ રસ પાથરો અને કોથમીરથી શણગારી ગરમ ગરમ ખાઓ

કોબીજ બીટરૂટના મુઠીયાઃ-

સામગ્રીઃ— ાા વાટકી ચોખા, ાા વાટકી તુવેરનીદાળ, ાા વાટકી ખમણેલું બીટરૂટ, ૧ વાટકી ખમણેલી કોબીજ, ૨-૩ લાલ મરચા, હીંગ, ખાંડ, તેલ થોડી આંબલી, મીઠું, અને લસણ, આદુ-કોથમીર-મરચાં વિ.

રીતઃ— તુવેરનીદાળને ચાર-છ કલાક આગળથી ભીંજાવી રાખો ચોખાને ૧૫-૨૦ મિનિટ આગળથી ભીંજાવી રાખો. પછી દાળ અને ચોખાને અલગ અલગ વાટી લો બરાબર વટાયે આંબલી તથા લાલ મરચાં નાંખી ફરી વાટો. પછી તે વાટેલા મિશ્રણને ખમણેલા બીટરૂટ અને કોબીજમાં ભેળવો પછી તેમાં કાતરેલા મરચાં આદુ, લસણ, મીઠું, હીંગ તથા ચપટીક હીંગ નાંખી નાના મુઠિયાં વાળી, વરાળે બાફી લો. બફાયા પછી કટકા કરી તેલમાં વઘારી ચટણી સાથે ખાઓ.

કોબીજના પાતરાં

સામગ્રીઃ— ૬ મોટા ઉપલા કોબીજના પાન, ૬ મોટી કાતરી કાંદાની, ાા વાટકી રાંધેલા ભાત, ાા વાટકી વટાણાના દાણા સાંતળેલા, ાા વાટકી ખમણેલું ગાજર, ૧ મોટું બટાટાનું ખમણ, ાા વાટકી ખમણેલું અનાનસ, આદુ-કોથમીર-મરચા મીઠું, હીંગ, હળદર વિ.

રીત.— કોબીજના પાન એક-બે મીનીટ ગરમ પાણીમાં મૂકી રાખો. પછી જાડી જાડી નસ ઉતારી લો પછી જરાક મીઠું ચોપડી દો. હવે ભાત, ગાજર, બટાટા, વટાણા, અનાનસને એકઠાં કરો. તેમાં મરચાં-આદુ, મીઠું વિ નાંખી કોબીજના પાન પાથરી પાતરાની જેમ વાળો. પછી બાફી લો. બફાયે કકડા કરી રાઇનો વઘાર દઇ વઘારો અને કાંદા અને અધકચરી વાટેલી મગફળી તથા કોથમીર નાંખો. લીંબુ નીચોવી ખાવાના ઉપયોગમાં લો

આપણા ગુજરાતી કુટુંબોને ગમી જાય એવી જમવાની કોઇ પણ નવી વાનગી કોઇ પણ બહેન ખુશીથી મોકલી શકે છે. અમે સગવડ પ્રમાણે જરૂર છાપશું જ.

મિલન

મિલન પ્રેમી તણું જ્યારે,
ઘડીભર થાય છે ત્યારે,
ધરા પર કો' અનેરૂં
સ્વર્ગ પણ સર્જાઇ જાયે છે!

+ + + (ગિરધરલાલ અંધારિયા)

પ્રિયજનના મિલનની મધુર ઘડીઓને
અંતરના આલ્બમમાં સંઘરતી એક
તસવીર, એન્લાર્જમેન્ટ કે પેઇન્ટિંગ.
* ફોટોગ્રાફી * પેઇન્ટીંગ........
* એન્લાર્જમેંટ * ફ્રેમીંગ
પેગાડ સ્ટુડીયો
૩૯૫, ઠાકોરદ્વાર પોસ્ટ સામે, મુંબઇ.

—: આ ટ લી બ ધી ચિં તા શું કા મ ? :—

આપણા ત્યાં એક જુની કહેવત છે કે 'ચિંતાથી ચતુરાઈ ઘટે, ઘટેજ નૂર ને તેજ,' પણ આ કહેવતનો બોધ આપણે એનો અમલ નહિ કરવામાંજ સાકાર કરીએ છીએ નાની સરખી મુશીબત આવી પડી, કે બાબાને જરાક તાવ આવ્યો કે આપણામાંની ઘણી બહેનો લોહીનું પાણી કરી નાંખશે અને સખે ખાશે પીશે પણ નહિ, અને દુશ્મન પણ ન ધારે એવું ધારી બેસીને કાગનો વાઘ કરીને ખોટી ચિંતામા ને ચિંતામાં સળગી ઉઠશે આવી જાતની જાતજાતની ચિંતાઓની ચિંતા કરવામાંજ આપણી બહેનોના તન અને મન સુકાઇ જાય છે અને લોહીનું નામ પણ રહેતું નથી માટે, જીવનમા જો સુખી થવું હોય અને બીજાને સુખી કરવા હોય તો આપણે ચિંતાની ચિતા કરતાજ અટકવું જોઈએ, અને તોજ ચિંતાને મહાત કરીને ચિંતાને જીતી શકાશે. માનો કે, તમારે ખુબ ખુબ ચિંતા છે-ઘરની ચિંતા છે, પૈસાની ચિંતા છે, પતિની ચિંતા છે, બાળકોની ચિંતા છે—તો તે સૌ ચિંતાઓ વિષે ચિંતા કરવા માટે આખા દિવસમાંથી ફક્ત અમુકજ કલાક નક્કી કરો [દા.ખ માનો કે, બપોરે જમ્યા પછી બે કલાક બાદ જ્યારે એકલા પડ્યા હોઇએ ત્યારે] કે જે વખતે એકી વખતે એકસામટી એક પછી એક બધીજ ચિંતાઓ વિષે વિચાર કરીને ચિંતાઓને વધતી અટકાવવા કે આવતી અટકાવવા વિચાર થઇ શકે આ અમુક નક્કી કરેલા કલાકેજ ચિંતા કરવા બેસવું તે સિવાય બીજા કોઈ પણ કલાકે ચિંતા નહિજ કરવી. આ પ્રમાણે સાચી ખોટી ચિંતાનો ચિંતા કરવાનો મુકરર સમય નક્કી કર્યાથી બે ફાયદા થાય છે. એક તો એ કે બાકીના બધાયે કલાક તન અને મનને તાઝગી મળે છે અને મન ચિંતા વિના મુક્તરીતે વિહરી શકે છે; અને બીજું એ કે અમુકજ કલાક ચિંતા કરવાની ટેવ પડવાથી મનમાંથી ચિંતાજ ધીરે ધીરે એની મેળે ઓછી ઓછી થતી જશે અને બાકી જે ચિંતા રહેશે તેં સામે કડક હાથે યુદ્ધ ખેલી શકાશે.

ચિંતા એ ઘણી જ ઝેરી અને જીવલેણ છે એને કોઈ પણ રીતે પાળીને પોષવી એ ખતરનાક છે એને તો જેમ જેમ પાળશો એમ ને એમ એ દિવસે નહિ વધે એટલી રાતે વધશે અને એકમાંથી અનેક થઇને તમને ટુંપો દઈ દેશે માટે, મહેરબાની કરીને એને તો તમારાથી બાર ગાઉ દૂર જ રાખો. ચિંતા કરવાથી કંઈ કોઈ મુશીબતનો અંત કે ઉકેલ નથી આવી જતો પણ ઉકેલ તો આવે છે એ ઉપર શાંત સ્વસ્થચિત્તે વિચાર અને વ્યુહ ગોઠવવાથી માટે ચિંતાની ચિંતા કરવાનું છોડીને જીવનનો આનંદ અને ઉલ્લાસ જ માણો.

S A T A

TAILORS & CLOTH
MERCHANTS

Janmohmed Mansion,
New Charni Road,
Opp. Tarabaug,
BOMBAY 4.

—: અપ્રિય થવાના સહેલા બાર તરીકા :—

સમાજમાં આપણે પ્રિય કેવી રીતે થઇ શકીએ તે તો આપણુ સૌ સારી રીતે જાણીએ છીએ. પણ આપણે આપણા નજીકના સગાવહાલા કે સમાજમાં પણ કેવી અજાણ રીતે અપ્રિય થઇ પડીએ છીએ તે પણ આપણે જાણવું જોઇએ. એક અચ્છા સમાજશાસ્ત્રી અને માનસશાસ્ત્રી એના શ્રેષ્ઠ તરીકાઓ બતાવે છે

(૧) સામાને ન ગમે તેવા પ્રશ્નો પૂછીને:— તમારા વરનો પગાર શું છે? તમે કેવી રીતે પૂરું કરો છો? તમે આ સાડી કેટલાની લાવ્યા? તમારે કેટલી સાડીઓ છે? વિ વિ. અણગમતા ખાનગી પ્રશ્નો પૂછીને અપ્રિય સહેલાઇથી થઇ શકાય છે.

(૨) અડોશી પડોશીની કુટલી કરીને, કે એકની બીજાને મોઢે આઘી પાછી કરીને પણ એકદમજ જલદીજ અપ્રિય થઇ જવાય છે.

(૩) અમુક અગત્યની વ્યક્તિપ્રત્યે એકદમજ ભાવ દેખાડવો, અને કામની ન હોય એવી વ્યક્તિ પ્રત્યે તોચ્છડાઇ કે તુચ્છકાર બતાવવાથી પણ અપ્રિય થવાય છે.

(૪) સાસુઓએ વહુઓના કામકાજમા અને જીવનમાં હસ્તક્ષેપ કરીને, અણછાજતી ડખલ કરીને અને પુત્ર અને પુત્રવધુને પોતે ચાહે એવી સ્વતંત્રરીતે નહીં રહેવા દેવાથી પણ સામાને આંખના પાટા જેવા થઇ જવાય છે.

(૫) કોઇ પણ વસ્તુ પૂરી જોયા જાણ્યા કે વિચાર્યા વિનાજ જેમ આવે એમ ભસભસ કરવામાં અને દરેક વાતમાં દોઢડાહ્યા થવાથી પણ વહેલા મોડા જરૂર દવલાં થઇ શકાય છે.

(૬) આપણો વારો ન હોય, છતાંયે આપણા આગળ ઉભેલાને ધક્કો મારીને આપણે આગળ આવી જઇએ અને આપણો વારો લઈએ તો તે પણ અણમાનીતા થવા માટે બસ છે. બસનીક્યુ, ટીકીટલેવા માટેની હાર. અનાજ લેવા માટેની હાર. વિ વિ. વખતે આપણે કેવી વર્તણુક રાખીએ છીએ તે પણ આપણે ધ્યાન રાખવુ જોઇએ.

(૭) કોઇ જલસામાં, સભામાં, કે સીનેમામાં ઘડીએ ઘડીએ ઉભા થઈને અને આગળ પાછળનાને ખલેલ કરીને આપણે પોતે આપણું પોતાનુંજ પ્રદર્શન જ કરીએ તો પણ સામાને નજ ગમે

(૮) આપણામાં મૂળ હોયજ ઓછું, છતાંયે તે વધારેમાં વધારે છે તે એવું પ્રદર્શન કરવાથી, કે આપણે જે નથી, કે આપણામાં જે નથી એ છે એવું બતાવવાના વાર્તચીત કે વર્તનનાં પ્રયાસોથી આપણે અન્યના હાંસીનેપાત્ર બનીએ છીએ.

(૯) નાના મોટાનો ટાળો રાખ્યાવિના બધાનેજ એકજ દંડે હાંકવાથી પણ સામાની નજરમાંથી આપણે એકદમજ નીચે ઉતરી જઇએ છીએ. ટ્રેન, બસ, કે ટ્રામમા ખુબજ વયોવૃદ્ધ કે નાના બાળકો ઉભા હોય, અને આપણે બે જણાની જગા રોકીને સામાની પરવા પણ ન કરીએ, કે આવા લોકોને જગ્યા ન કરી આપીએ કે આપણે ઉભા થઇને એમને બેસવા ન દઇએ, કે આપણે બારી પાસે બેઠા હોઈએ અને પારકાનું છોકરૂ બારી પાસે ઊભું રહેવા માંગતું હોય ત્યારે આપણે મોઢું કટાણું કરી દઇએ તો જરૂર આપણે સૌના અપ્રિય થઇ પડીએ છીએ

(૧૦) આપણને ભગવાને બે પૈસા આપ્યા હોય, અને આપણી સારી સ્થિતિ હોય, પણ સામાની સ્થિતિ આપણા જેટલીજ સારી ન હોય તો તેને પગલે પગલે ટોણો માર્યા કરવો કે 'તું નીચી છે' અને 'હું ઉંચી છું' એવી વાણી કે વર્તણુક પણ નીચી વ્યક્તિજ નહિ પણ સ્થળ પામે આપણને અપ્રિય જ બનાવે છે.

(૧૧) દરેકે દરેક વાત કે વસ્તુમાંથી ફક્ત ખોડ આપણજ કાઢતા રહેવાથી કે સાર બિલકુલ નહિજ જોવાની કુટેવ પણ આપણને અળખામણા કરી મૂકે છે.

(૧૨) કાં તો વઢ કે વઢણારી દે વાળો તામસી સ્વભાવ પણ આપણને મિત્ર કરતા દુશ્મનજ વધારે બનાવે છે.

પ્રજાના આરોગ્યની સર્વાંગી જાળવણી

[આપણા દેશમાં આપણા કરોડો ભાઇ–બ્હેનો કેવા કેવા રોગોથી કીડી અને મંકોડાની જેમ બૂરા હાલે મરે છે, અને રોગીની સેવા સુશ્રુષા અને રોગ નિવારણ માટે આપણા નાના નાના શહેરો અને ગામડાઓમાં કેવી શૂન્ય જેવી સગવડ છે તે તો આપણે સૌ જાણીએ છીએ. જ્યારે બ્રિટનમાં એના પ્રજાજનોની આરોગ્યની સાચવણી માટે સરકાર શું શું કરે છે, અને એક દસકામાં એણે શું શું કર્યું છે એ પણ આપણે જાણીએ તો કામનું છે એમ સમજીને જ આ લેખ અત્રે આપેલ છે.]

બ્રિટનમાં આજે તદ્દન નજીવી ફીના બદલામા વૈદ્યકીય તથા શસ્ત્રક્રિયાનાં ક્ષેત્રોમાં દુનિયા ન માને તેવા ભવ્ય ચમત્કારો સર્જાઇ રહ્યા છે સ. ૧૯૫૮ના જુલાઇ મહિનામાં સફળતાપૂર્વક પ્રથમ દાયકો પૂરો કરતી બ્રિટનની રાષ્ટ્રીય આરોગ્ય યોજનાના આવા તો સંખ્યાબન્ધ ઉત્સાહપ્રદ પરિણામો ગણાવી શકાય તેમ છે

એ સાચું છે કે સં ૧૯૪૮માં રાષ્ટ્રીય આરોગ્ય યોજનાની મંગલ ઘડી પ્રસંગે ખર્ચની કલ્પના કરતાં તે અનેકગણો વધી ગયો છે. પરન્તુ સાથે સાથે તેણે ૧૦ વર્ષના ટુંકા ગાળામા પણ હિમાલય જેવડી મહાન સિદ્ધિઓ પ્રાપ્ત કરી છે એ પણ જરુર યાદ રહે કુટુમ્બનો રોજીનો રળનાર ગમ્ભીર લાબી માદગીનો ભોગ બને કે ન્હાનકડું પ્રાણસમુ પ્રિય બાળક અથવા તો બાળકોની માતા જીવનમરણ વચ્ચે ઝોલા ખાતા હોય અને તેમના મહામૂલા જીવનના આશાતન્તુનો કોઇ ખુબજ મોઘીદાટ ખર્ચાળ શસ્ત્રક્રિયાપરજ સમગ્ર આધાર હોય તે વખતે સ્નેહીઓની ચિત્તસ્થિતિ તેમજ ઘરમા ઉદ્‌ભવતા 'શું કરીશું ? એટલાં બધાં નાણા ક્યાંથી કાઢીશુ ?' રૂપી ગમગીનીના ગુંગળાવનારા વાતાવરણનો ખ્યાલ લાવવા માટે ભારે મોટી કલ્પના કરવાની જરૂર પડતી નથી. કંઇ નહિ તો બ્રિટનને લાગેવળગે છે ત્યા સુધી આમપ્રજાને અકળાવનારો આ મહાન બોજો સફળતાપૂર્વક દૂર કરવામાં આવ્યો છે હવે ગરીબમાં ગરીબ અદનો પ્રજાજન પણ કુટુમ્બના ન્હાના કે મ્હોટા કોઇ પણ સભ્યની માંદગીને પ્રસંગે ભયભીત કે અસ્વસ્થ બની જતો નથી, તેને હાર્લે સ્ટ્રીટના મોટામાં મોટા નિષ્ણાતની પણ સેવાઓ પ્રાપ્ત કરી શકવાની સમ્પૂર્ણ ખાતરી હોય છે. ખર્ચ વિષે ગુમરાણ કરતી વેળાએ આ પરમ આશીર્વાદ રૂપ મહાન લાભની સપૂર્ણ વિસ્મૃતિ થઇ જાય છે સં–૧૯૪૯–૫૦મા રાષ્ટ્રીય આરોગ્ય યોજના પાછળ પાઉન્ડ ૪૩,૬૦,૦૦,૦૦૦ જેટલા ખર્ચની સરખામણીમાં સં, ૧૯૫૬–૫૭મા ખર્ચનો આંકડો વધીને પાઉન્ડ ૬૦,૪૦,૦૦,૦૦૦ જેટલો થઇ ગયો હતો ખર્ચના મોટા ભાગના નાણા સીધા કરવેરામાથી જ પ્રાપ્ત થાય છે ઉપરાંત માલિકો તથા કર્મચારીઓદ્વારા ભરવામાં આવતી અઠ-વાડિક સામાજિક વીમાની રકમ પણ નાનીશી પૂર્તિરૂપ બની રહે છે

રાષ્ટ્રીય આરોગ્ય યોજનાના કોઇ પણ ગમે તેટલા મહાદૂષીથી પણ યોજનાના સફળ ચાલુ અમલ અથવા તો નિપજેલા મોટા મોટા લાભની બીલકુલ અવગણના કરી શકાય તેમ નથી. આપણે પ્રજાજનોનાં માનવદુ:ખો કેટલે બધે અંશે હળવા બની ગયા છે તે દર્શાવતી નક્કર હકીકતો જોઇએ ભાગ્યેજ કોઇ પણ ઔદ્યોગિક

દેશમાં ક્ષયરોગ સામેની લડત ચાલુ નહિ હોય, જ્યારે બ્રિટનમાં થોડાં વર્ષ પહેલાંના આયોજન મુજબ ક્ષયરોગીઓ માટે ખાટલાઓ પૂરા પાડવાની જરૂર રહી નથી. ક્ષયરોગ લગભગ સમ્પૂર્ણપણે નિર્મુળ બની ગયો હોવાથી હવે તે ખાટલાઓમાં સૂવા માટેના ક્ષયરોગીઓ ક્યાંથી કાઢવા? મબલખ હવા ઉજાસવાળા રહેઠાણો, શરૂઆતથી સાવચેતી અને ત્યારબાદ સર્વોત્કૃષ્ટ સારવારને લીધે બ્રિટનનું ક્ષયરોગ વિષેનું સમગ્ર ચિત્રજ બદલાઇ ગયું છે. બાળકોના આરોગ્યની નિયમિત તપાસ થતી રહેતી હોવાથી બહુજ ઓછાં બાળકોને દવાખાનાઓમાં રાખવાં પડે છે. દવાખાનામા રહીને લાંબા સમયની સારવારની જરૂરીઆતવાળાં બાળકોની સંખ્યા ઓછી થતી જતી હોઇ સુધરેલા આરોગ્યને કારણે કેટલાંએ દવાખાનાઓના બાળવિભાગમાં ખાટલા ખાલી પડયાં રહે છે તેજ પ્રમાણે પરિચારિકાઓદ્વારા રોગીઓની તેમના પોતાના ઘરમાંજ સારવારની વ્યવસ્થા કરવામા આવી હોવાથી રોગીઓના મનપર પણ તેની લાભદાયી અસર થાય છે સવિશેષ ખુબજ ન્હાના તેમજ ખુબજ વૃદ્ધ રોગીઓ તેમના પોતાના ઘરના સુપરિચિત વાતાવરણમાંજ સારવાર પ્રાપ્ત કરી શકતા હોવાથી રોગનો ભય તેમને એટલો બધો બિહામણો જણાતો નથી. પરિણામે અર્ધો રોગ મટી જાય છે અને રોગીઓ ઘણીજ વધારે જલ્દીથી સારા થઇ જાય છે રાષ્ટ્રીય આરોગ્ય યોજના હેઠળ અમુક દવાખાનાંઓમાં ફકત અમુકજ રોગની સારવાર કરવામાં આવે છે આ વ્યવસ્થા દેખીતી રીતેજ બુદ્ધિપૂર્વકની તેમજ કરકસરયુકત જણાય છે રોગીની તબિયત આવા દવાખાનામાં સુધરવા લાગતા પછીથી તેને સામાન્ય સારવાર માટેના કોઇ દવાખાનામાં મોકલી અપાય છે ઉદા દમથી પીડાતા બાળરોગીની દમના વિશિષ્ટ દવાખાનામાં સારવાર કર્યા બાદ તેને ખાસ પ્રકારની શ્વાસની કસરતો માટે 'વ્યાયામ દ્વારા સારવાર'ના દવાખાનામાં મોકલી અપાય છે. કાયમ માથાના સખત દુખાવાની ફરીઆદ કરતી ગૃહિણીને જનન અવયવોની સારવાર માટેના દવાખાનામાં રાખ્યા પછી ટટ્ટાર બેસતાં ચાલતાં શિખવવા માટે વળી કોઇ બીજા જ કેન્દ્રમાં પહોંચાડી દેવાય છે. માથાના દુઃખાવા માટે તેની ખુંધા બેસવાની ટેવજ આભારી હોય છે.

ચીરાએલા હોઠ કે ફાટેલા તાળવા સાથે જન્મેલા બાળકોની યાતનાઓ હવે ખુબજ હળવી બનાવી દઇ શકાય છે આવા બાળકોની ખાસ તબીબી કેન્દ્રોમાં સારવાર બાદ જરૂરી શસ્ત્રક્રિયા કરવામાં આવે છે આવાં બાળકોને દાંત ફુટવાની શરૂઆત થાય ત્યારથીજ તેની માતા તેને સારા દન્તવૈદ્યની સારવાર શરૂ કરી દે છે. પરિણામે વાંકાચુકા ઉગનાર દાંતો પ્રત્યે શરૂઆતથીજ પુરતું લક્ષ આપવામાં આવે છે તે બોલવા માંડે ત્યારે યોગ્ય કસરતોદ્વારા તેને બરાબર બોલતાં શિખવાડાય છે અને તે કન્યા હોય તો તેનો દેખાવ સામાન્યજ નહિ પરન્તુ ખરેખરજ સુન્દર બને . તે માટે વધારાની સૌન્દર્યપ્રદ શસ્ત્રક્રિયા પણ કરવામાં આવે છે.

પગની ખોડવાળાં બાળકોને ખાસ પ્રકારના જોડા તેમજ ટેકા માટેની લોખંડની પટ્ટીઓ તો પૂરી પાડવામાં આવે છેજ. ઉપરાંત બાળક ચાલી શકે તેવી જરાતરા પણ આશા હોય તો તેના પગપર શસ્ત્રક્રિયા પણ કરાય છે. ત્યારબાદ બાળકોને કરવાની ખાસ કસરતો તેનાં માતપિતાને પણ શિખવવામાં આવે છે અને જરૂર પડે તેના શિક્ષણ માટે પણ ખાસ વ્યવસ્થા કરવામાં આવે છે.

રાષ્ટ્રીય આરોગ્ય યોજનાને લગતા આંકડાઓની ઇન્દ્રજાળ તેમજ અહેવાલો પાછળ સેંકડો સુખદ અંતવાળા દુઃખપૂર્ણ કિસ્સાઓ પણ રહેલા હોય છે હજી થોડાંજ વર્ષ પહેલાં ખામી ભર્યા હૃદય સાથે જન્મેલા બાળકો માટે સામાન્ય રીતનું જીવન જીવવાની બહુ ઓછી આશા હતી પરન્તુ હવે તો આ 'ભૂરાં બાળકો'ને શસ્ત્રક્રિયાદ્વારા

માન્ય જીવનની ભેટ આપી શકાય છે ખુબજ
ર્ચાળ સારવાર માગી લેતા લોહીના વિરલ
ગોનો ભોગ બનેલા માનવીઓ માટે હવે નવ-
જીવનની ઉષા ઉગી છે. ઉદા એક મહિલાને દર
ખવાડિએ લોહી આપવું પડતું હતું. આ રીતે
તે અત્યારસુધીમાં ૫૦૦ પિન્ટ જેટલું લોહી
આપવામાં આવ્યું છે અને છતાં તે લોહીના
દાતાઓએ નિ:સ્વાર્થવૃત્તિથી કેવળ સેવાભાવે વિના-
મૂલ્યેજ આપ્યું છે મોરી નસો આંખની કીકી,
શરીરની ચામડી અને માતાના દૂધની તો રીત-
સરની બેંકો ચલાવવામા આવે છે જેને જે
જોઇએ તે વિનામૂલ્યે મળી શકે છે.

આજે બ્રિટનના તબીબો માત્ર નજીવી
કિંમતના બદલામાં ગમે તેવી મોંઘીદાટ વિરલ
દવાના ઉપયોગની પણ ભલામણ કરી શકે છે.
જરૂર પડે અમુક વિસ્તારનાં બધાજ દવાખાનાઓને
ટેલીફોન કરીને માહિતી મેળવવી પડે તો ભલે,
પરંન્તુ ખાટલાખાતુ રોગીને માટે દવાખાનામાં
ખાટલાની જરૂરી વ્યવસ્થા કરી આપે છે.
એમ્બ્યુલન્સ તૈયાર, નિષ્ણાતોના દવાખાનાંઓ
તૈયાર અને લોહી વ તપાસવાની પ્રયોગશાળાઓ
પણ તૈયારજ હોય છે હાર્લે સ્ટ્રીટનો ગમે તેવો
ખ્યાતનામ નિષ્ણાત પણ રોગીની સેવામાં હાજર
થાય છે, ગમે તેવા દુરદૂરના વિસ્તારોમાં વસતા
રોગીઓને પણ બ્રિટનની રાષ્ટ્રીય આરોગ્ય યોજના
હેઠળની તમામ સગવડોનો લાભ મળી શકે છે
જરૂર પડે તેમને તબીબ અને પરિચારિકાની
હાજરી સાથે મોટા શહેર સુધી વિમાન કે હેલિ-
કોપ્ટરમા પણ ખસેડવામા આવે છે.

પરિણામે આજે ભાગ્યેજ કોઇ પણ બ્રિટનવાસી
તે લાખો લોકોને પરમ આશીર્વાદરૂપ
લાભ બક્ષતી રાષ્ટ્રીય આરોગ્ય યોજના વિના
ચલાવી લેવાને તૈયાર હોવાનું જણાવવાને
કબૂલ થશે.

શાક કરતાં પહેલાં....

આપણામાંની ઘણી બહેનો શાકભાજી
ખરીદવા જાય છે ત્યારે એ શાકભાજીની તાજાશ
કે એના ગુણુ જોવા કરતાં પહેલાં એની
કિંમત જ જૂએ છે. પણ આ આદર્શ રીત
નથી આપણે શાકભાજી ખાઇએ છીએ–એમાં
રહેલા કીંમતિ દ્રવ્યો, સત્વો કે વીટામીન માટેજ.
માટે જે શાકભાજી તાજી તાજી હોય તેજ આપણે
ખરીદવી જોઇએ. વાશી કે બગડી ગએલી
શાકભાજી સસ્તાભાવે ખરીદીને પેટમાં ઓરીને
રોગ વહોરવા કરતા તાજી તાજી ભાજી જ ખરીદવી
એ સારી. બીજું, મુંબઇ જેવા મોટા શહેરોમાં
શાકભાજીઓ વાડીઓમાંથી આવ્યા પછી કેવી
ગંદીમાં ગંદી રીતે સાફ થાય છે એ પણ એક
વખત આપણી બહેનો પોતાની સગી આંખે
જુએ તો અમને દહેશત છે કે ઘણીયે બહેનો
આવી બાહ્યરીતે સાફ દેખાતી, પણ અંદર તો
અનેક રોગોને જન્માવે એવી શાકભાજી પણ
મુદ્દલ નહિ જ ખરીદે માટે ઉપરથી દૂધ જેવી
સાફ સાફ દેખાતી શાકભાજી આપણાં ઘરે આવે
કે એને ગરમ પાણીએ સાફ કરવાની ટેવ અવશ્ય
રાખવી જ જોઇએ
આપણે શાકનો પુરેપુરો કસ અને સાચો સ્વાદ લેતા
હોતા જ નથી. શાકને ખોટીરીતે કાપીને, ધોઇને,
બાળીભૂંજીને તેનાં વિટામિન તો નાશ પામતા હોય
છે જ, એટલું જ નહિ પણ મસાલાઓ આડે
તેનો ખરો સ્વાદ ઢાંકી દેવોમાં આવતો હોય છે
શાકને રાંધવા હોય ત્યારે જ સમારો અને ત્રીજું
એ કે કોઈ પણ શાકને સમારીને નહીં જ ધુઓ
શાકના કકડા થવાથી અને તે કકડાઓને ધોવાથી
શાકમાં રહેલ સત્વ પાણીમા વહી જાય છે. કોઈ
કારણસર શાકભાજીને વહેલા સમારવા પડે તો
સમાર્યા પહેલા ધોઈ લો અને સમાર્યા પછી
પાણી ભરેલાં વાસણમા ઢાંકીને જ મૂકો અને
રાંધતી વખતે તે જ પાણી ઉપયોગમાં લો

ચેતન

'લગ્ન-મંગલ'

લેખક :-
★ ડૉ. હરકિસનદાસ ડી. ગાંધી

'લગ્ન એક સાગર છે. કિનારે ઉભા રહીને જોતાં માત્ર તે શાંત, આલ્હાદક, સુંદર અને આકર્ષક લાગે છે, પણ એમાં તોફાન પણ છે, અને ઝંઝાવાત પણ છે, એ તો ભરદરિયે પહોંચીએ ત્યારેજ ખબર પડે છે. અને લગ્ન-સાગરમાં એકવાર પગ મૂકયા પછી 'કોઇ માત્ર કિનારે ઉભા રહીને આલ્હાદકતા માણી શકતું નથી. એમાં ખેંચાઇ જવાય છે, એ સાગરના આલ્હાદક મોજાં તમને ખેંચીજ જાય છે અંદર...અંદર અને વધુ અંદર શિકારી કરોળિયો જેમ પોતાની જાળમાં માખીને ખેંચે છે તેજ રીતે આ સાગર પરણેલા પ્રાણીને ખેંચે છે.

——અને એ સાગરની મઝાજ ભરદરિયે છે. પણ એ મઝા માણતા જીવ કેવો અકળાય છે, મુંઝાય છે, ગભરાય છે, એ મહાસુખ(!) માંહી પડેલાજ માણી શકે છે. ભરદરિયે પહોંચ્યા બાદ એને થાય છે કે તે કિનારે હતો ત્યારે વધુ મુક્ત હતો, વધુ આઝાદ હતો, વધુ આનંદમાં હતો. પણ હવે એ ઘણું મોડું થઇ ગયું છે. વચમાં ગયા બાદ કિનારે આવવાની કંઇ શકયતા નથી. વચમાં રહ્યાં રહ્યા ગળચકાં ખાતાં ખાતાં કિનારાના સૌંદર્યની અને ભુતકાળની કલ્પના કર્યા કરવા સિવાય બીજો છુટકો નથી.

લગ્નના એ સાગરને કિનારે ઉભેલાઓને એમ લાગે છે કે ત્યાં વચ્ચે કેવી મઝા છે અને વચમાં ગયેલાઓને લાગે છે કે ખરી મઝા તો કિનારેજ છે.

જે વચમાં ગયા એમને તો પાછા કિનારે આવવાને કોઇ અવકાશ નથી, પણ કિનારે છે તે જરૂર આ વાત વિચારી શકે છે'

—સમરસેટ મોંમ.

'પરણ્યા પછી પત્ની જ્યારે તમને છાપરા-પરથી નીચે કુદવાનું કહે ત્યારે ઇશ્વરનો પાડ માનજો કે એ નીચું છે.'

—સ્પેઇનની કહેવત

'લગ્ન એ એક ઘેરાયેલો કિલ્લો છે. જેઓ એ કિલ્લાની બહાર હોય છે તેઓ અંદર આવવા ઇચ્છે છે અને અંદર હોય છે તેઓ બહાર નાશી છુટવા પ્રયત્ન કરે છે.'

—અરબી કહેવત

'જ્યારે એક પ્રૌઢા કુમારીને પૂછવામાં આવ્યું કે 'તમે લગ્ન કેમ કરતા નથી?'

ત્યારે કુમારીએ જવાબ આપ્યો.

'મારે ત્યાં એક કૂતરો છે જે વારંવાર વિના કારણ ભસ્યા કરે છે'

'ઘરમાં સગડી છે તેમાંથી સિગારેટ જેવાં ધૂમાડા નિકળ્યા કરે છે.'

'એક પોપટ છે જે મીઠું મીઠું બોલે છે અને જુઠા સોગંદ ખાય છે.'

'...ને મારી બિલાડી આખી રાત ઘર બહાર ભટકયા કરે છે.'

હવે તમેજ કહો-મારે પતિની શી જરૂર છે?

—બીજ. માસિક.

'વાદ એટલે પતિ,
સંવાદ એટલે પત્ની.

અનુવાદ એટલે છોકરાં
વિવાદ એટલે પડોશી '

—શ્રી જ્યોતીન્દ્ર દવે

'પરણો, અને જરૂર પરણો. જો તમારી સ્ત્રી ગુણીઅલ ગૃહીણી હશે તો તમારો સંસાર સુધરી જશે ને કર્કશા મળશે તો તમે ફિલોસોફર બની જશો, આમ બન્ને હાથમાં લાડવા છે.'

—સોક્રેટીસ

'કુંવારા માણસો લગ્ન જીવન વિષે ઘણું સુંદર લખે છે, બોલે છે, પણ તેમના અભિપ્રાયો પર વિશ્વાસ મૂકી શકાતો નથી એ લોકો પાસે કોઇ અનુભવ નથી

...ને જેમના અનુભવપર આપણે વિશ્વાસ મૂકી શકીએ તે પરણ્યા પછી સાવ મુંગા બની ગયા હોય છે. —બનાર્ડ શો

'લગ્ન એ બે માનવો વચ્ચે સુમેળ સાધવા ઇચ્છતા જીવનની કસોટી છે. જીવનભર ચેનથી રોટલો મળશે એવી દૃષ્ટિ રાખી જે સ્ત્રી લગ્ન કરે છે તેને એથી વધારે મળતું નથી-અને ઘણીવાર એ રોટલા કડવા ઝેર જેવા લાગે છે. પોતાનું ઘર સાચવનાર અને ચાકરી કરનાર પરિચારિકા–નર્સ મળશે એ દૃષ્ટિ રાખીને જે પુરુષ લગ્ન કરે છે તેને લગ્ન જીવનમાં આનાથી કંઇ વધારે મળતું નથી એમને મળે છે, વફાદાર ગુલામડી યા ચોવીસે કલાક નાની-મોટી વાતો માટે માથું પકવનાર ઉપાધિ'

—ડબલ્યુ બેરન વુલ્ફ

'લગ્ન એટલે ગુણાકાર–ભાગાકાર, પણ શેષ વધતીજ નથી. ——પોલેંન્ડની કહેવત

'લગ્ન એટલે મોટી આપત્તિ પણ એ આપત્તિ વિના કોઇને ચાલતુંજ નથી'

—ડેન્માર્કની કહેવત

'લગ્ન એટલે એવી હાનિ જેમાં પતિ બેવફા બને તો ઘરમાંથી બારણામાં થુંકવા' જેવું અને પત્ની બેવફા નિવડે તો બહારથી ઘરમાં થુંકવા જેવું!' —નેધરલેન્ડની કહેવત

'લગ્ન એટલે પ્રભુતામાં પગલા માંડવા'

—નાનાલાલ કવિ

'લગ્ન એટલે ધાર્મિક બંધન, બે આત્માનું મિલન —ભારત

'લગ્ન એટલે બેના એક, અને એકના અનેક કરવાની કળા.' —ઇરાની કહેવત

'લગ્ન એક એવો સરવાળો છે જેમાંથી બાદબાકી થઇ શકતી નથી.'

—મૂળરાજ અંજારિયા

'પહેલાં ઘોડીયામાંજ લગ્ન થતાં......
ને હવે લગ્નમાંજ ઘોડીઆ........ '

—જ્યોતિન્દ્ર દવે

'લગ્ન પહેલાં એ વાત કરતો ને તે સાભળતી.
લગ્ન પછી તે વાત કર્યા કરતી ને એ સાભળતો
હવે બન્ને જણ વાતનું વાવેતર કરે છે અને પડોશી સાભળે છે.' —મૂળરાજ અંજારિયા

કાનનાં દર્દો માટે તુલસી કર્ણામૃત
આંખનાં દર્દો માટે તુલસી નયનામૃત
દાંતનાં દર્દો માટે તુલસી ટુથ પાવડર
અને દંતામૃત

ઉપરાંત પેટનાદર્દો, ગેસ, છાતીની બળતરા, પેશાબનાં દર્દો ઉપરાત બીજા કોઇ પણ રોગની મફત સલાહ માટે જવાબી ટીકીટ સાથે લખો અથવા મળો.

તુલસી મેડીકલ સ્ટોર્સ, મહારાજની હવેલી, ત્રીજો ભોયવાડો, ભૂલેશ્વર, મુંબઇ, ૨. મુલાકાત ખાનગી.

'પતિ-પત્નીને કાતરનાં પાના સાથે સરખાવી શકાય. એનાં બેઉ પાના જુદાં હોવા છતાં જુદાં ન પાડી શકાય એવા મજબૂત સંધાયેલા છે. કદી એ એકબીજાથી છુટાં પડે છે, લડે છે, પણ એ બેની વચ્ચે જે આવ્યો તેવો મૂઓજ પડયો સમજવો'

—ફીલીપ્સ સોપનહોર

'દાંપત્ય જીવન બાપુની ગાડીનો થર્ડ કલાસનો ડબ્બો છે. જો એ ડબ્બામા તમને સગવડતા જોઇતી હોય તો સંભાળીને કામ લેજો નહિતો તમારો સાથી ધૂંવા-ફુંવા કરશે. જો તમે અગવડતાં સ્વીકારી લેશો તો તમારા સાથીને થોડી સગવડતા મળશે અને એ પણ તમને અગવડતા ન થાય તેનો ખ્યાલ રાખશે. તમારી પાસે રમવાના પાના હોય તો કાઢજો એટલો તમારો સાથી ખુશ થઇ પોતાનો નાસ્તાનો ડબ્બો ખોલી તમને પૂરી, પેંડા કે ભજિયું જરૂર ચખાડશે વાતવાતમાં કહેતા રહેજો —

'તમે આ ડબ્બામાં છો તેથી ઘણો આનંદ થયો. મુસાફરીનો કંટાળો લાગતો નથી. સગવડતાનો પાર નથી'

તમારો સાથી એ સાંભળીને ખુશ ખુશ થઇ જશે. પાટિયાપર એ આઘો આઘો ખસી તમને એ વધુ ને વધુ જગ્યા આપશે. છેવટે એની જ જગ્યાપર એનોજ તકિયો એને ગોદડું લઇને તમે સુઇ જાઓ તો પણ એ વાંધો ન લેશે એથી તો એને વધું આનંદ થશે.

—લગ્ન અને સુખીસંસાર.

'જીવનયાત્રા : એક ત્રિઅંકી નાટક.
સ્થળ : દુનિયાનું કોઇ પણ સ્થળ
સમય : જીવન અને મરણ વચ્ચેનો
અંક પહેલો : પુરૂષ એકલો છે. પરણવાનો કોડ સેવતો હોય છે.
અંક બીજો : એ પરણે છે અને લગ્ન જીવન માણે છે.
અંક ત્રીજો : એ ઝગડે છે, ને ભગ્ન જીવન ગાળે છે.

એક નાટયકાર

'જિંદગીમાં હું બે વાર નિરાશ થયો છું. એક મને પરણવા ના પાડી ત્યારે, ને બીજી મને પરણી ત્યારે' — એચ. જી. વેલ્સ.

જે પરણ્યો જ નથી એની જીંદગી નર્ક જેવી છે. જે પરણ્યો છે તે પ્લેગનો ભોગ બન્યો છે. — રોબર્ટ બર્ટન

'લગ્ન બંધનમાં એવી શક્તિ છે કે જે પ્રેમની રક્ષા કરી તેને સુરક્ષિત રાખી શકે છે. લગ્ન બે વ્યકિતઓને ભેગાં કરી તેઓમાં એક લાગણી, એક ભાવના, એક આચાર વિચારના સમન્વયનો જન્મ આપે છે. નામ અને આશયના સમન્વયની જે ભાવના દાંપત્ય જીવનમાં છે તે અન્યત્ર છે કે ? — ગાય ડી મોપાસા

સારા અને સુંદર કાગળમાં દરેક જાતની એકસરાઇઝ બુકો તેમજ દરેક જાતની એકાઉન્ટ બુકો, તેમજ રાઇટીંગ પેડ, ડુપ્લીકેટ બુકો અને નોટબુકો વેપારી ભાવે છુટકમાં મળશે.

ચંન્દ્રકાન્ત એન્ડ કુંપની

માધવબાગ, સી. પી. ટેન્ક નાકા, મુંબઇ-૪.

અજમાવી જુઓ

એકાદ લીંબુના રસમાં થોડુંક મીઠું મેળવીને એ મીશ્રણવડે કપડાંઉપર ફળોના રસના ડાઘ કે કાટ લાગેલ હોય તો આ મીશ્રણથી ધોવાથી સહેલાઈથી ડાઘા જતા રહે છે...આપણા ધોવાના સફેદ કપડાઓને દુધથી પણ વધારે ઉજળા બનાવવા હોય તો સૌથી પહેલાં બધાજ કપડાં જેમ ધોઇએ છીએ તેમ ધોઇ નાંખવા. ત્યારબાદ એક ગેલન પાણીના તપેલામાં એક ચમચો ટરપેનટાઇન નાંખીને પાણીને ગરમ કરવું, અને પછી આ ગરમ પાણીમાં કપડાને બોળીને ઝબોળી લઇને સુકવી લેવા-કપડા દુધથી પણ વધારે ઉજળા થઈ જશે...જો અચાનકજ તમારી નસકોરી ફુટે અને લોહી વહેવા લાગે તો ગભરાઇ નહિ ઉઠશો, જરા સ્વસ્થતાથી બેસી મોઢેથી શ્વાસ લો, અને નાકે અને મોઢે થોડોક બરફ ઘસો, અને જો છતાયે લોહી બંધ ન થાય તો પાંચેક મિનિટ આગળથી નાક બંધ કરીને દબાવી રાખો અને છીંક પણ ન જ આવવા દો; અગર નાકમા પાચેક મિનિટ મલમલનું કપડું ભરાવી જુવો-નસકોરી જરૂર બંધ થઈ જશે ... ...કાનમાં કંઇ જીવડું ગરી ગયું હોય અને કેમે કરીને નીકળતું ન હોય તો કાનમાં ગ્લીસીરીન, કે જરાક નવસેકું તેલ નાંખવુ અને પાંચેક મિનિટ એ તેલને કાનમાં રહેવા દેવુ અને છતાંયે જીવડું ન નીકળે તો કાનમાં ગરમ પાણીની હળવા હાથે પીચકારી મારવી........ એલ્યુમીનીઅમના વાસણોને લીંબુથી ઘસવાથી વાસણો એકદમ ચળકતા થઇ જાય છે......જો તમારા પગના તળીયા ફાટી ગયા હોય તો ગરમ પાણીમાં ખાવાના સોડા થોડાક નાંખીને એ ગરમ પાણીમાં દસેક મિનિટ પગના તળિયા બોળી રાખવા અને પછી પગને બરાબર લૂંછીને તળીયાઉપર થોડુંક વેસલિન રોજ રાતે સૂતી વખતે લગાડવું... કપડાંની પીનોને લાંબા ગાળે ગરમ સાબુ પાણીમાં ધોવી ભૂલશો નહિ, કારણકે પીનોનો મેલ ભીના સૂકવેલા કપડાંને ડાઘાં પાડતી હોય છે...ઇસ્ત્રીના કપડાને જો ગરમ પાણી છંટકોરીને પછીજ એના ઉપર ઇસ્ત્રી કરશો તો ઇસ્ત્રી વધારે સારી અને સહેલાઇથી થશે લીંબુના રસના મીશ્રણમાં માછલીઓ થોડાક વખત રાખવાથી માછલીઓ વધારે તાજી રહે છે અને માછલીઓ ગંધાતી પણ નથીજ...કપડાં ઉપર શાહીના ડાઘા પડ્યા હોય તો કપડાંની નીચે સૌથી પહેલા એક નાનું બ્લોટીંગપેપર રાખવું, એના ઉપર કપડું મૂકવું અને પછી સ્પીરીટમાં રૂનું પૂમડું બોળીને એ ડાઘઉપર ઘસવું અને રૂ ડાઘવાળું થતું જાય એટલે બીજું નવું રૂ લેવું-અને આમ બે પાચ મિનિટ ઘસવાથી કપડાઉપરનો ડાઘ ચાલ્યો જશે... જો આપને હેડકી આવતી હોય તો થોડું ઠંડુ પાણી પી લેવુ અને બની શકે તો થોડાક બરફ પણ ગળી જવો...જો ત્રાંબાના વાસણો બહુજ ચકચકતા કરવા હોય તો વીનીગરમાં થોડુંક મીઠું મેળવીને એનાથી સાફ કરો...જો તમારા વાળ બહુજ ચીકણા રહેતા હોય તો ખાવામાં ચીકાસવાળા, તેલી પદાર્થો તથા મીઠાઇ ઓછી ખાવ અને શાકભાજી ને ફળો ખાવાના રાખો...જો તમારા વાળ બહુજ સૂકા રહેતા હોય તો સૂર્યના તડકાથી અને ખરાબ હવામાનથી રક્ષણ કરો અને દર બીજે દીવસે તેલનું શેમ્પુ કરો...જો તમારા વાળમાં કોક કોક વાળ સફેદ દેખાય તો એમ નહિ સમજતા કે તમે ઘરડા થતા જાવ છો, પણ તમારામાં વીટામીનની ખામી છે એમ સમજો.

ચેતન

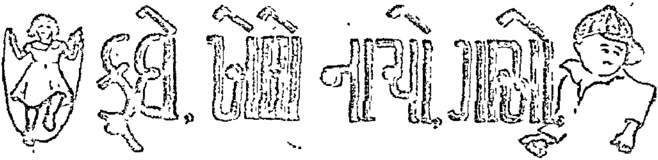

નાવડી ધીરે હંકારજે !

નાવડી, નાવિક તું ધીરે હંકારજે,
મારે જાવું દૂર દરિયાપાર —નાવડી.

નાવડી તારી નાજુક રૂપાળી?
તું હલેસાં મારતો લઈ જાય;
દૂર દૂર સાગરનાં ઉછળતાં મોજાં,
મધુરાં ગીતડાં ગાય. —નાવડી.

મોજાં ફગોળતો તોફાની સાગર,
જ્યારે દુર દુર દોડી જાય;
નાવડી તારી ડગમગ થાય ત્યારે,
દેખતાં જ ખુબ ડર થાય. —નાવડી.

પરીઓના દેશભણી દોડતી નાવડી,
ડગમગ ડોલતી જાય,
દુર દુર જોતાં કંઇ ન દેખાય ત્યારે
મન મારું મુંઝાય —નાવડી.

જાવું મારે દુર દુર પરીઓના દેશમાં,
કરવી છે દિલડાંની વાત;
દીલનો દાઝેલો હું શાંતિ ન પામતો,
અંતરમાં જીવને ઉચાટ. —નાવડી.

જીતેન્દ્ર ર. જોષી.

બિલાડી
અને
ઉંદર

લેખક :-
પ્રતાપરાય ભદ્રેશ્વરા

ઘણાં વરસો પહેલાં એક નદીના નાનકડા ટાપુ ઉપર બે મિત્રો રહેતા હતા. એ બે મિત્રો કયા હતા તે જાણો છો ? એક હતી બિલાડી અને બીજો હતો ઉંદર. તે બન્નેમાં એવી તો ગાઢ મૈત્રી હતી કે દિવસમાં એક વખત તો તેઓ અચૂક મળતાં જ.

બિલાડી ટાપુપર ઉગેલા વૃક્ષોઉપર વસતાં પક્ષીને પકડી પોતાનું ગુજરાન ચલાવતી. ઉંદર ટાપુ ઉપર થતાં રતાળુને ખાઇને પોતાનું જીવન વીતાવતો.

એક દિવસ બને મિત્રો એક વૃક્ષને છાયે બેઠા હતાં. પવનની મંદમંદ લહેરો આવતી હતી તે વખતે બિલાડી બોલી: 'દોસ્ત, હું તો આવા એકલવાયા જીવનથી કંટાળી ગઈ છું. મને તો ઇચ્છા થાય છે કે આપણે વસ્તીવાળા ગામમાં જઈને રહીએ.' ઉંદરે પૂછયું: 'આપણે ગામમાં જઈએ તેનાં કરતા તો આ નિર્જન ટાપુ ઉપર રહેવું એ શું ખોટું છે ?'

બિલાડીએ કહ્યુ: 'પણ, આપણને ગામડામાં પુષ્કળ ખાવાનું મળશે. વળી, મારે ઝાડઉપર ચઢવાની કડાકુટ નહિ રહે, તેમજ તારે રતાળુ માટે જમીન ખોદવી નહિ પડે.'

'એ બધું તો ઠીક, પણ આપણે ગામડામાં કેવી રીતે જઈશું ?' ઉંદર બોલ્યો.

'એ બધાનો મેં વિચાર કર્યો છે. એક મોટા રતાળુમાંથી આપણે એક હોડી બનાવી શકીશું' બિલાડી બોલી.

થોડીવારમાં જ તેમણે એક મોટું રતાળું શોધી કાઢયું. પછી તેઓએ રતાળુ ચોખ્ખું કર્યું. ઉંદરે પોતાંના આગલા દાંતથી તેને કોતરીને સુંદર મજાનું બાકું પાડયું આમ થોડી વારમાં જ હોડી તૈયાર થઈ

નદીનાં પાણીમાં હોડી તરતી મુકી અને બિલાડી અને ઉંદર તેમાં બેસી ગયાં ધીરે ધીરે હોડી નદીના પ્રવાહમાં તણાવા લાગી. રસ્તો લાંબો હતો. થાક તો કહે મારૂં કામ પેટમાં તો બિલાડાં બોલવા લાગ્યા. ખાવાનું તો કંઇ જ ન મળે.

બિલાડી કહે: 'મ્યાઉં, મ્યાઉં ભુખ લાગી.' ઉંદર કહે: 'ચું ચું ભુખ લાગી. હવે શું થાય ?'

બિલાડી કહે: 'હવે તો નહિ રહેવાય. હું ઉંઘી જાઉં છું. તું આ હોડીની

સંભાળ રાખજે.'

બિલાડી તો ઘસઘસાટ ઊંઘવા લાગી. ઉંદરભાઈના પેટમાં તો ગલુડિયાં બોલે ! હવે શું થાય ? ત્યાં તો તેને એક વિચાર આવ્યો. અરે હા ! આ હોડી તો રતાળુની જ બનેલી છે, તો તો બસ મજા જ મજા. તેણે તો હોડીને એક બાજુએથી ખાવી શરૂ કરી. હાશ ! હવે કંઈક ઠંડક વળી.

'કટ, કટ' અવાજ સાંભળતાંજ બિલાડીબાઈ જાગી ઉઠયાં અને બોલ્યા: 'કેમ રે અલ્યા, શું ખાય છે?' ઉંદરે કહ્યું: ના રે 'ના, હું તો કંઈ જ ખાતો નથી. એ તો ભુખથી મને ઊંઘ આવી ગઇ હતી મને લાગે છે કે મારે ઉંઘવું જોઇએ.' 'ઠીક છે.' કહી બિલાડી પણ ઉંઘવા લાગી.

થોડીવાર થઇ ત્યાં તો ઉંદરમામા તો જાગ્યા. તેમની નજર રતાળુ તરફ ગઇ. આહાહાહા કેવી મજા પડશે ! એમ કહીને તેણે રતાળુ ખાવાનું શરૂ કર્યું. તેણે તો એટલું બધું રતાળુ ખાધું કે હોડીની નીચે મોટું બાકું થયું. બિલાડીબાઇને પાણી અડતાં જ જાગી ઉઠયાં 'મ્યાઉં', મ્યાઉં, મને આ નથી ગમતું. તું હોડી ખાતો હતો. ઊભો રહે કિનારે પહોંચવા દે, પછી તારી વાત. તને તો હું ખાઈ જઇશ, સમજ્યો ?'

પછી તો હોડી પાણીથી ભરાઇ ગઈ. ઉંદરભાઇ અને બિલાડીબેન તો પાણીમાં પડયાં, અને તરતાં તરતાં કિનારે જઈ પહોંચ્યા. બાદ બિલાડીએ ઉંદરને કહ્યું: 'હવે તો હું તને ખાઇ જ જઇશ.'

'હા, જરૂર ખાવ, કારણ કે હું હોડી ખાઇ ગયો છું. મેં ભુખને લીધે ખરાબ કૃત્ય કર્યું છે, મને તેની સજા મળવી જોઇએ. પણ તું ખાય તે પહેલાં મારે તને એક વાત કહેવી છે' ઉંદરે કહ્યું.

બિલાડીએ કહ્યુ: 'તારી ઇચ્છા માન્ય રાખીશ. બોલ !'

'હું ખુબ જ ગંદો છું. તું ગંદો ઉંદર ખાય તે મને બિલકુલ પસંદ નથી. થોડીવાર થોભ, હું નદીના પાણીમાં સ્નાન કરી આવું ઉંદરે કહ્યું.

'ઠીક છે જા, જલ્દીથી આવ, કારણકે મને તો ખુબ ભુખ લાગી છે' બિલાડીએ કહ્યું.

ઉંદર તો નદીના પાણીમાં. ત્યાંથી તેણે ખોદવાનું શરૂ કર્યું અને ઝાડની બીજી બાજુએ બહાર નીકળ્યો. પછી ખુબ જ શાંતિથી પલાયન થઇ ગયો.

બિલાડીબાઇ તો પંજો નખ ઉપર મૂકી ઉંદરમામાની રાહ જોતાં બેઠાં છે. પણ ઉંદરમામા એમ કયાં હાથમાં આવે એમ હતાં ?

આજે પણ બિલાડી ઉંદરની તપાસમાં જ રહે છે. અને હાથમાં આવતાં જ તેને (ઉંદરને) ખાઇ જાય છે, કારણકે ઉંદર રતાળુની હોડી ખાઈ ગયો હતો.

વાણિયાની ચતુરાઈ

લેખક :—
અનંતરાય ચિતલીયા

સૌરાષ્ટ્રમાં અમીપર કરીને એક ગામ હતું ત્યાં હરખચંદ નામે નગરશેઠ રહેતા હતા. તેમના દીકરાનાં લગ્ન હતાં. તેમની જાન જાંબુડા ગામે ગઈ. પહેલાના વખતમાં ગાડી કે મોટર ન હતા, તેથી જાન ગાડામાં ગઇ. લગ્ન કરીને સૌ પાછાં આવતાં હતાં. રસ્તામાં ટીંમણુ કરવા સૌ બેઠાં, ત્યાં તો ચાર ચોર આવ્યા, ને બોલ્યા કે 'તમારી પાસે પૈસા, દાગીના જે હોય તે કાઢી આપો.' તે સાંભળીને હરખચંદ શેઠ બોલ્યા કે, 'ભાઈ, તમે એક વિનંતિ સાંભળો. પછી તમે કહેશો તેમ કરીશું" આ સાંભળીને ચોર બોલ્યા, 'પહેલાં પૈસા, દાગીના કાઢી આપો, પછી વાત.'

એ સાંભળીને શેઠ કહે: 'સારૂં' પછી સૌ પાસેથી દાગીના તથા પૈસા જેટલા હતા તે કાઢીને એક પોટલું વાળી ઝાડ નીચે મૂક્યું, ને શેઠ બોલ્યા: 'હવે તમે કહ્યું તેમ કર્યું. તેમ અમે પૈસા દાગીના કાઢી આપ્યા, હવે અમારી વિનંતી સાંભળો. અમારામાં એવી રીત છે કે "રંગ ભણી ગાવી." આ સાંભળીને ચાર ચોર બોલ્યાઃ ભલે, પછી તો સૌ જાનૈયા ગોળ ગોળ ફરીને વચમાં પેલું પૈસા તથા દાગીનાનું પોટલું મૂકીને ગાવા લાગ્યા કે 'રંગ ભણી રે ભાઇ રંગ ભણી વાણીયા ભાઇની રંગ ભણી.'

એટલામાંથી એક જણે જઈને જાંબુડે જાણ કરી. આ સાંભળીને એક જાનૈયો છાનોમાનો જઈ તે જાંબુડેથી પોલીસને મારતે ઘોડે બોલાવી લાવ્યો. અહીં તો ચોર વાણિયાભાઈની રંગ ભણી જોવાને મશગુલ બની ગયા છે ત્યાં તો પોલીસે ચારેય ચોરને પકડી લીધા ને હરખચંદ શેઠ તો સહીસલામત જાન લઈને વાજતે ગાજતે અમીપર જઇ પહોંચ્યા.

છે ને વાણિયાભાઇની ચતુરાઈ !

:— જુના શબ્દોના નવા અર્થ :—

○ ઉન—ઘેટા પરનું ઘાસ ○ અરીસો—અમર કેમેરા ○ તેલ—ગરીબનું ઘી ○ વાદળાં—ખેડુતની આશા ○ સાબુ—મેલનો દુશ્મન ○ શિક્ષક—છોકરાઓનો ભરવાડ ○ રેડિયો—જીવતું પ્રાણી ○ પૈસા—ચોરોનો સરદાર ○ દવા—નિરોગીનો દુશ્મન ○ સિનેમા—ગાંડાનું ઘર ○ દિવસ—દુનિયાનું તેજ ○ રાત્રિ—દુનિયાનું અંધારૂં ○ પેપર—માણસોને વાદમાં માનતા કરવવાનું સાધન ○ પરીક્ષા—ખરાબ વિદ્યાર્થીઓ માટે લોહી પીવાની રાક્ષસી માયા ○ મોટર ખટારા—ધૂડ ઉડાડવાનું મશીન ○ નિશાળ—જેલ

ચેતન

ઓળખો છો એ બાળકને ?

લંડન શહેરમાં એક શાળા છે. તે શાળાનું નામ 'હેરો સ્કુલ' દેશવિદેશમાં એ શાળાનું નામજ ગુંજતું ત્યાં શિક્ષણ આપવાની પદ્ધતિ સાવ નવા પ્રકારની છે. ઇંગ્લાંડના ઘણાં મહાન પુરૂષો એ શાળામાં અભ્યાસ કરી ગયા છે.

દુનિયાના જુદાં જુદા ભાગમાંથી વિદ્યાર્થીઓ અહીં અભ્યાસ કરવા આવતાં.

૧૯૦૬ની સાલની આ વાત છે. એક બુદ્ધિમાન ભારતીય વિદ્યાર્થી એ શાળામાં ભણતો. એ વિદ્યાર્થી સહેજ શરમાળ હતો. પરંતુ રમતગમતનો ભારે શોખ ભણવામાં પણ એવો જ. રોજ સવારે વર્તમાનપત્રો વાંચે. ઇંગ્લાંડની રાજનીતિની એકેએક વિગત એનાં હોઠપર હોય. સારા સારા પુસ્તકો વાંચવાં તેને ખુબ ગમે.

એક દિવસ શિક્ષકે એક વિદ્યાર્થીને પુછયું. 'ઇંગ્લાંડના હાલના વડા પ્રધાન કોણ છે ? આરોગ્ય પ્રધાન શા માટે નીમે છો?' એ વિદ્યાર્થી જવાબ દઇ શકયો નહિ. પછી શિક્ષક વારાફરતી બધાને સવાલો પૂછતાં ગયા. પણ કોઈ જવાબ દઇ શકયું નહિ. આખરે પેલા ભારતીય વિદ્યાર્થીનો વારો આવ્યો. તેણે બધાં પ્રશ્નોના સાચા ઉત્તર દીધાં. શિક્ષકના મોઢાપર પ્રસન્નતા છવાઇ ગઇ. નાની ઉંમરના એ સામાન્ય વિદ્યાર્થીનું જ્ઞાન જોઈ શિક્ષક છક થઇ ગયા.

એ 'ભારતીય વિદ્યાર્થી' કોણ હતા ?' અરે...એ બીજા કોઇ નહિ, પણ આપણાજ લાડીલા પંડિત જવાહરલાલ નહેરૂ ! ! !

'નયન'

પ્રમાણિક છોકરો

એક છોકરો હતો. તે દરરોજ એક ડોશી પાસેથી ફળ ખાતો. એક દિવસ તેની પાસે પૈસા ન હતા. તેણે ડોશીને કહ્યું: 'મારી પાસે પૈસા નથી, તમે મને ઉધાર ફળ આપશો ?' ડોસીએ તેને ઉધાર ફળ આપ્યાં. પછી એ છોકરો મહાન નેપોલિયન થયો. એકવાર તેને પેલા ફળની વાત યાદ આવી. તે ડોસીને પૈસા આપવા ગયો. તેણે ડોસીને કહ્યુ: 'પહેલા તમારી પાસે એક છોકરો આવતો હતો ?'

ડોસીને વાત યાદ આવી. પછી ડોસીએ પૈસા લીધા

કેવો પ્રમાણિક છોકરો ?

આપણે પણ આવા જ થવું જોઇએ.

અનંત. ચિતલીયા

વિચારીને વાંચો !

- શરૂઆતમાં માણુસ ટેવ પાડે છે, પણ પછી ટેવ માણુસને પાડે છે.
- મનુષ્ય સાધનને અભાવે નહીં, સાધનાને અભાવે નિષ્ફળ જાય છે.
- દડાને ઝીલવું એ તો એની અભ્યાસ તાલીમ છે, અને દડાને ઝીલતા ભૂલી જવું એ એની બુદ્ધિ તાલિમ છે.

આવા સુંદર નાજુક રાજકુમારને જંગલમાં જતો જોઈ ચિંતા કરવા લાગ્યા. રાજાની પુત્રી રાજકુમારી રૂપવતીએ પણ છાનો છાનો રાજકુમારને જોયો. તેને રાજકુમાર બહુ ગમી ગયો. તેણે ભગવાન પાસે પ્રાર્થના કરી કે રાજકુમાર જલદી ખજાનો મેળવી સહીસલામત પાછા ફરે. રાજકુમારી ઉપલા ઝરૂખામાંથી છાનીછાની આ દેખાવ જોતી હતી અચાનક રાજકુમારની નજર ઉંચે ગઇ, તેણે રાજકુમારીને જોઇ બન્નેની આંખ મળી. રાજકુમાર તેનો ઘોડા લાવ્યો રાજા વિજયસિંહે તેને ધ્યાન રાખવા સુચના આપી. રાજાએ તથા પ્રધાનજીએ રાજકુમારને વિદાય આપી. નગરજનોને આવા સુકોમળ રાજકુમારને મોતના મુખમાં જતો જોઇ આંખમાં આંસુ આવી ગયા. રાજકુમારીએ પણ રાજકુમારને પડદામાથી જોયો. તેણે પણ પ્રભુને પ્રાર્થના કરી કે જલદી તેનાં કામમાં સફળ થાય.

રાજકુમારે સૌને પ્રણામ કર્યા, અને પ્રધાનજીને બોલાવી કહ્યું કે મારા માતા પિતાને કોઇ પણ જાતની ચિંતા ન કરવાનું કહેશો. હું થોડા જ મહિનાઓમાં ફરી પાછો આવી પહોંચીશ. પ્રધાનજીની આંખમાં આંસુ આવી ગયા, પ્રધાને તેને આશીર્વાદ આપ્યા. આ પછી રાજકુમારે સૌને પ્રણામ કર્યા અને ઘોડાને ઉત્તર દિશા તરફ મારી મુકયો. થોડીવારમાં તો રાજકુમાર બધાંની આંખ વટાવી દૂર દૂર નીકળી ગયો. સૌ જોતા રહ્યા. સૌ વિખરાયા, પ્રધાનજી રાજાની રજા લઇ પોતાના દેશ પાછા ફર્યા.

આ બાજુ રાજકુમાર તો ભગવાનનું નામ લઈ તેનાંપર ભરોસો રાખી આગળ વધ્યે જતો હતો. તેનાં મનમાં અનેક વિચારો આવતા હતા શરૂઆતમાં રસ્તો સારો હતો, પણ હવે મુશ્કેલીઓ આવવી શરૂ થઇ હતી. થોડીવારમાં તો 'નાનાં નાનાં એવાં કેટલાય ઝરણાઓ આવ્યા, પહાડો આવ્યા, નદીઓ આવી. પણ રાજકુમારને મન તો આ કોઇ અઘરૂં કામ ન હતું. તે તો આગળ ચાલ્યો જ જાય છે. રસ્તાઓ પણ ભયંકર આવવા શરૂ થયા હતા. ચારેકોર સુનસાન જેવી શાંતિ હતી. કોઈ માણસનું નામનિશાન ન હતું. ચારેકોરથી જંગલી પ્રાણીઓના ભયંકર અવાજો આવતા હતા. આવા ભયંકર અવાજો કાન ફાડી નાખતા હતા. રાજકુમારે જેમ તેમ કરી આવું ભયાનક જંગલ પસાર કરી નાખ્યુ. રાજકુમારે ખિસ્સામાં હાથ નાખી નકશો કાઢયો. તેણે રસ્તો જોયો, અને નિશાનીઓ જોઇ. પછી ખોટો રસ્તો છોડી દીધો, અને સાચા રસ્તા ઉપર તે આવ્યો થોડીવારમાં તો જે ભારે પવન ફુંકાવા લાગ્યો. ચારેકોર ધૂળ વધવા લાગી. જોરદાર વંટોળીયો ઉમટયો હતો. રાજકુમાર તો આંખો ચોળતો જાય છે અને આગળ વધતો જાય છે. પવને વધારે જોર પકડયું. અને

[વધુ રસિક ભાગ આવતા અંકે]

—o—

હરીફાઇ ન. ૧

ચાલો જુઓ તો,

તમે કેટલા હોંશિયાર છો ?

(૧) જગતમાં પહેલવહેલો એટમબોંબ કોણે ક્યાં નાખ્યો હતો ?

(૨) નિઝામ આજે કયા રાજ્યના રાજપ્રમુખ છે?

(૩) ટેલીફોનની શોધ કોણે કરી ?

(૪) હમણા કઇ યુનીવરસીટીનું પેપર બહાર પડયું ?

(૫) અશોક મહેતા કોણ છે ? અને કયા પક્ષના છે ?

(૬) દારાસીંગ શેના માટે પ્રખ્યાત છે ?

(૭) નાસર કોણ છે ?

(૮) ભાખરાડામ શું છે અને ક્યાં આવ્યો ?

(૯) આપણું ભારતનું નાણું રૂપિયો કહેવાય છે, તો તે પ્રમાણે જપાનનુ નાણું શું છે ?

(૧૦) હૈદ્રાબાદ આજે કયા રાજ્યમાં છે ?

(૧૧) પૃથ્વીરાજ કપુર કોણ છે? બે ત્રણ લીંટીમાં એમનુ સંપૂર્ણ વર્ણન કરો

(૧૨) ચીનના વડાપ્રધાન ચાંગ-કાય-શેક છે કે કે કોણ ?

ઇનામી હરીફાઇ નં ૨.

તમે કેટલા હોંશિયાર છો ?

[નીચેના વાકયોમાં આપણા દેશના ખ્યાતનામ તીર્થધામો આડાઅવળા થઇ ગયા છે, તે સૌને અલગ અલગ તારવી આપો. એક વાકયમાં એક, બે કે ત્રણ પણ હશે એ ખ્યાલ રાખશો !]

(૧) ભગવાન કૃષ્ણે વૃંદાવનમાં કેવી લીલા કરી હતી ?

(૨) આપશ્રી નાયકજીને મળ્યા ? અને ન મળ્યા હો તો આબુમિયાને જરૂર મળતાં આવશો.

(૩) ટાઇમ્સમાં બાળકો માટેના ફક્કડ ચિત્રો ચિતરવામાં બદરી નારાયણ આર્ટીસ્ટ ઘણા હોશિયાર ગણાય છે.

(૪) અમને આજે પરિક્ષામાં બાલાજીરાવ પેશ્વા વિષે પૂછવામા આવ્યું હતું અને ધનુષ્ય-કોડીની ઐતિહાસિક વિશિષ્ટતાઓ પણ પૂછવામા આવી હતી.

(૫) તમે ગયા પછી તો તમારો કંઇ પણ પત્ર નથી, તમે એવો તે કયો ગઢ ડાબે હાથે જીતી ગયા છો; તે તો લખો !

(૬) આપણી ગુજરાતી ભાષામાં પાલી તાણા-વણાની જેમ વણાઈ ગઈ છે, અને અસંખ્ય સૈકા શી જુની પુરાણી છે.

(૭) રામેશ્વર જગનનાથજી અયોધ્યાનિવાસી છે, અને મથુરાપ્રસાદના મામાના દિકરા થાય છે.

(૮) મદુરાની સાડી બહુજ વખણાય છે અને જગતઅંબા જીહજુર ગણાય છે.

(૯) મનહર દ્વાર દ્વાર પૈસા ઉઘરાવવા ફરે છે, પણ દ્વારકાનાથ તેના પ્રયાગમાં પાણી નાંખે છે

(ફક્ત ૧૫ વરસની ઉંમરના જ બાલમિત્રો માટે. હરીફાઇ મોડામાં મોડી પંદર તારીખની અંદર જ મળવી જોઇએ બધા જ સાચામાં જે વહેલો તે પહેલો. બન્ને હરીફાઇઓમાં પ્રથમ પાસ આવેલા બાલમિત્રોને 'ચેતન' તરફથી મનગમતા ઇનામો આપવામાં આવે છે.)

શેખચલ્લી (ચાલુ) હપ્તો ૮મો. ચિત્રક લક્ષ્મણ.

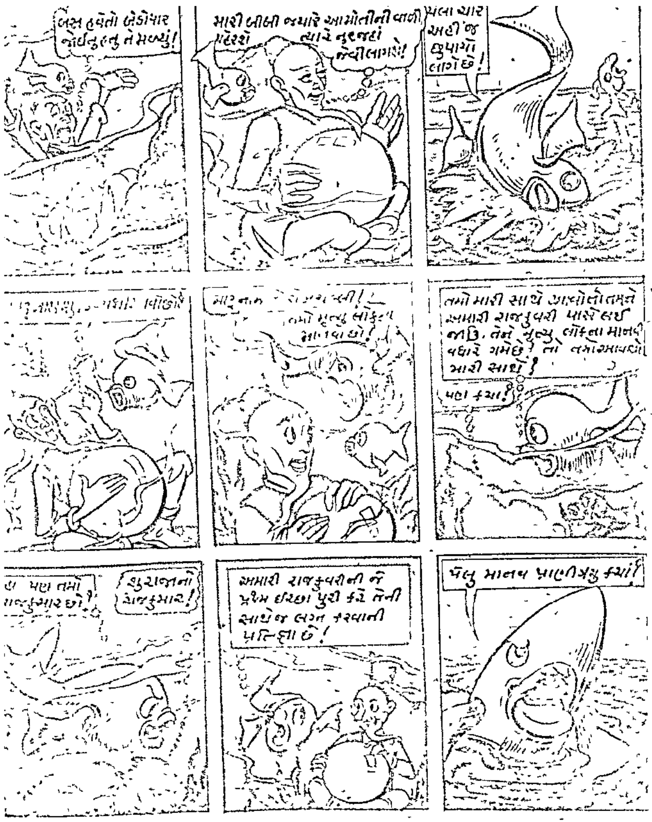
મારી બીબી જ્યારે આ મોતીની વાળી પહેરશે ત્યારે નૂરજહાં જેવી લાગશે!
અહીં જ છુપાયો લાગે છે!
તમો મારી સાથે આવો તો તમને અમારી રાજકુંવરી પાસે લઈ જાઉં. તેને મૃત્યુ લોકના માનવી વધારે ગમે છે! તો તમો આવશો મારી સાથે?
પણ ક્યાં?
પણ તમો રાજકુમાર છો?
શુ રાજાનો રાજકુમાર!
અમારી રાજકુંવરીની જે પ્રેમ ઇચ્છા પુરી કરે તેની સાથે જ લગ્ન કરવાની પ્રતિજ્ઞા છે!
પેલુ માનવ પ્રાણી ગયું ક્યાં!

※ ગતાંકની હરિફાઈઓના ઉકેલ ※

હરીફાઇ નં ૧.

તમે કેટલા હોંશિયાર છો ?

(૧) કુલુની ખીણમાં મનીલામાં

(૨) અનાજની ગુણીઓમાં ફોલીડોલ એસીડ લાગી જવાથી, અને એ અનાજ ખાવાથી

(૩) આસામમાં ચેરાપૂંજી.

(૪) સૌરાષ્ટ્ર આજે મુંબઇમાં ભળી ગયું છે; એટલે એની સ્વતંત્ર હસ્તી નથીજ

(૫) બાકીના બીજા બધા મેળવણીથી થાય.

(૬) સૌરાષ્ટ્રમાં સુરેન્દ્રનગર પાસે ચમારજ પાસે.

(૭) નાગપુર

(૮) કંડલા પાસે

(૯) મુખ્ય— તામીલ

(૧૦) ભોર વેચાય.

(૧૧) બાવળી પે.

(૧૨) શેરપા તેનસીંગ

—: પ્રથમ પાંચ વિજેતાઓ :—

(૧) સતીશ. કા મોદી (૨) શરદકુમાર એન પરેલ (૩) વિરાટ. વે. ઠાકોર. (બધાંજ સાચા)

સુરેશ. જ. દલાલ (૧ ભૂલ)

પ્રવીણ. ખીમજી. પોપટ (૧ ભૂલ)

ઇનામી હરીફાઈ નં ૨

શોધી શોધીને આપો !

૧ ચીન, ભારત

૨ રશિયા.

૩ નોરવે, મલાયા

૪ જરમની, મનીલા, ટીબેટ.

૫ તુર્કી, ઘાના

૬ ઈરાન.

૭ જાપાન, બરમા

૮ સ્વીડન, ઈટલી

૯ સીલોન, અમેરિકા.

૧૦ ઇરાક

(બધાજ સાચા)

કિરણ જ દલાલ : ઇન્દુમતિ. વોરા : ચમન દવે

રોહિણી માકડ. : શાંતિલાલ ભાવસાર (૧ ભૂલ)

'Gripoli' PRINTING INKS

DHULEKAR BROS — BOMBAY 7

ચેતન સાહિત્ય મંદિર માટે તંત્રી, મુદ્રક ને પ્રકાશક : પ્રતાપરાય પ્ર. વ્યાસે ચેતન પ્રિન્ટર્સ,ની ૨૩ એ. ગાવળા વાડી, મુંબઈ ૨ માં છાપી. ત્યાંથી પ્રગટ કર્યું છે.

સંપાદક : પ્રતાપરાય પ્ર. વ્યાસ
જનરલ મેનેજર : શિવકુમાર જોષી

શ્રી ફાર્બસ ગુજરાતી સભા

લાંબા ને ચમકદાર વાળ માટે
અદ્‌ભુત શોધ...
વાળની અચુક વૃદ્ધિ માટે 'ઝરણ' એ
ઉકાળામાં ઉકાળેલી ઔષધ છે. અન્ય કોઈ પ્રક્રિયા
વગર ગુણકારી અને ખુશબોદાર તેલ પેટીઓમાં
તૈયાર કરવાની એની સરળ રીત સૌ કોઈને
ગમે છે અને એથી જ ભારતભરમાં તે
ઝડપથી લોકપ્રિય બન્યું છે.
Jharan
ઝરણ
વાળની અચુક વૃદ્ધિ અને
ગુણકારી તેલની ખાત્રી માટે.
સોલ એજન્ટસ : ગુર્જર ઘર, ખાડીયા, અમદાવાદ ૧.
એજન્ટસ : સી. નરોત્તમની કું., મુંબઈ ૨. ફોન : ૩૦૫૭૫

MPS.

મુંબઈ અને ગુજરાતમાં ૨૫ વર્ષથી પ્રખ્યાત એવી

નારાયણ વેલપુર બીડી જ

વા પ રો.

મળતા સળતા લેબલથી બચો. અને અમારૂં રજીસ્ટર લેબલ જોઈને જ બીડી ખરીદો

ANY WHERE & EVERY WHERE

NEW GRADE 21 JEWELS

SUPER POWER BATTERIES

A Guranteed Battery for Better Starting & Lighting

SUPER POWER BATTERIES (India) Private Ltd.

Krishna Nivas, Charni Road, Corner, New Queen's Road, BOMBAY 4.

Office : 27345 Phones : Factory : 74199

ક્રાઉન બ્રાન્ડ

એલ્યુમિનિયમનાં વાસણો

બીજી કોઈપણ ધાતુનાં વાસણો કરતાં

★ કિંમતમાં સસ્તાં ★ વજનમાં ફોરાં

★ વાપરવામાં સલામત ★ કલાઈની જરૂર નહિ

★ આકર્ષક ઘાટ અને ફીનીશ,

અમારી સુટકેસો અને એનોડાઇઝ્ડ રંગીન

વસ્તુઓ ઘેર ઘેર વપરાઈ રહી છે

જીવનલાલ [૧૯૨૯] લીમીટેડ

ક્રાઉન બ્રાન્ડ વાસણો બનાવનાર

કલકત્તા–મુંબઈ–મદ્રાસ–રાજમહેંદ્રી–એડન

ઊંધીયું

શ્રી મહાલક્ષ્મી હિન્દુ હોટલ

ભુલેશ્વર, મુંબઈ–૨ ફોન નં ૨૭૯૫૦

રામભરોસે હિન્દુ હોટલ

હબીબ મેન્શન, પ્લેહાઉસ, ગ્રાંટરોડ, કોરનર,

મુંબઈ–૭

ફોન નં ૭૧૪૧૯.

આઠ જ આનામાં સુરતી ટેસ્ટની

રાઇસ–પ્લેટ

શ્રી જયભારત હિન્દુ હોટલ

દરરવાળા બીલ્ડીંગ, ગોલપીઠા, મુંબઈ–૪

ફોન નં. ૪૦૭૨૧

દરરોજ ગરમાગરમ ચટાકેદાર મસાલા ભરપુર

ટેલીફોન ૨૦૭૩૯

નાના મોટા દરેક પ્રકારના

સુંદર છાપકામ માટે

ખૂબ જ ઝડપી અને

શ્રેષ્ઠ સંતોષ માટે નામાંકિત

★

ચેતન પ્રિન્ટર્સ

★

૨૩ એ, ઝાવબાની વાડી,

રામ મંદિરની પાછળ,

ઠાકુરદ્વાર,

મુંબઈ ૨.

ચેતન

વર્ષ ૧૩મું અંક ૯મો — લોકોપયોગી સંસ્કારિક માસિક — ડીસેમ્બર ૧૯૫૮

પુણ્યવાનનાં પગલાં

હર પગલે થતી જેમના ગંગાની ઝિયારત
દુનિયામાં પામી નામના જેઓની અશારત,

ફૂલોની અંજલિ સમાં સમેટી હાડકાં
સોહાવતા ખોળો પવિત્ર ભૂમિનો ભારત !

છે હાથમાં વસી હજાર પુણ્યની ચાવી,
હૈયામાં હેત, મુખ વિષે ભાષાની મહારત;

પક્ષીઓ ગીત ગાય જેમની મયા તણા
રાખે મજાલ ના કશી શબ્દોની ઇબારત,

ના કોણ કબૂલે તમારી સાચી ચાહના
ટુકડો જમીન રક્ષવા કરનાર ઇશારત !

આપ્યું ભલે ન કોઇને ઇનામ રોકડું,
ખોળે ભવિષ્યને વસે અણુપ્રીછી ઇમારત;

છે એક એક ઢેફું જ્યાં પતીલ ખજાનો,
ભૂલી સ્વધર્મ દાગ ખમે મૂઢ હિકારત !

— પતીલ

મનની વાતું મેલ

મેલ ભર્યો છે મનડે મનડે મનની વાતું મેલ
રે મનડા ! મનની વાતું મેલ.

ખોલમાં તારા અંતર પટને, વાત બધી સંકેલ
રે મનડાં

દૂર પેલી વનરાઇમાં હતી એક રે લીલી કુંજ,
કોઈ નતું ત્યારે માણતા મોજુ એમાં તું ને હું જ,
યાદ કરે શું વળશે વા'લા બીતું જ એ સકેલ.
રે મનડાં

ક્યાં રે જવું તું ને જાય છે ક્યાં તું લેવાને જીવન—લાણુ,
વાત વધાર્યે ફાયદો શું રે મેલને પડતી પાણુ,
વાંક નથી એમાં કોઇનો, એમાં એક જુદુ સમજેલ
રે મનડાં

વાત નહીં આજ સાંભળું તારી, છોડને તારો હાથ
આવે રે ટાણે પાલવે ના મુને સ્નેહી વિનાનો સાથ,
ચારે દિશાએ આજ રેલાણી પ્રીતની રેલમ છેલ.
ઉતારે મનની વાતું મેલ.

—નાઝિર દેખૈયા

'રહો હું યે આવું'

નથી વિશ્વે મારે સ્વજન કશું કે ના મુજ સગું
અહો, એવું કોઈ ક્ષણિક મુજ જેને કહી શકું
અને ના કો' વિશ્વે સ્વજન મુજ એવું દીસત કે,
મને, સાથી હીણા–પથવિહીનને રોકતું કહીઃ–
'રહો, હું યે આવું'–

નથી જેની આજે સુખદ પળ એકેય વીતતી
ન વા જેને કાલે જીવનમહીં કો' આશ દીસતી
રહે એવી તેને નિજ ભણી ય આજે કવણ એ
વળાડી ધીરે આ રહી રહી પૂંઠે બંસ મધુરીઃ
'રહો, હું યે આવું'–

ગયા છો ને ચાલી જીવન પથ–પેથી અતીતના
રચે જોડયા થોડા — મૃદુ સ્મરણના — તો ય પગલાં
ધસે પૂંઠે મારી અધીર સ્વરમાં આર્જવ ભરીઃ
'રહો, હું યે આવું !'

—શૈલેશ મહેતા

★

બાવળનું ફુલ

ના ગમું હું ?
જાઇ ને જુઇ તણાં
કે પછી ખુશ્બૂ નીતરતાં
રાતની રાણી તણાં ફુલડાં મજાનાં જોઇએ ?
પણ ખ્યાલ કરજો
કંટકોના ઝુંડમાં ઊગેલ હું
ફૂલ છું; કાંટો નથી ! !

— નવીન મહેતા

'અંધારેથી ઉગાર'

અંધારેથી ઉગાર, પિતા ! અંધારેથી ઉગાર ! !
ઘોર બીષણતમ જીવનમાં તવ તેજ—કિરણ પ્રસાર !

પિતા ! અંધારેથી ઉગાર ! !
હું અથડાઉં કૂટાઉં પામર,
પગ પગ પર કાંટા ને કંકર;

તું છે પ્રેમ તણો અબ્ધિ તો લઇ જા મમ તવ દ્વાર;

પિતા ! અંધારેથી ઉગાર ! !
થરથર ધ્રુજું કાતિલ શીતથી,
હું ઉગરું કઇ, પિતા, રીતથી ?

અનલ તણો છે તું યજ્ઞેશ્વર, દે એક જ અંગાર !!

પિતા ! અંધારેથી ઉગાર !
જીવન નૌકા ચાયે ડગમગ,
તું પ્રકાશ પુંજ, તુ થા ઝગમગ;

વીજ માફક ચમકીને થા, હે ! તું મારો આધાર !

પિતા ! અંધારેથી ઉગાર !
અંધારેથી ઉગાર, પિતા ! અંધારેથી ઉગાર ! !

— 'અબ્ધિ'

ગુજરાતનું નવઘડતર

લેખક:—
ભાઈલાલભાઈ દ્વાભાઈ પટેલ
ઉપકુલપતિ, સરદાર વલ્લભભાઈ વિદ્યાપીઠ

કોઇ પણ દેશના ઘડતરનો વિચાર કરવો હોય તો, આપણે આવતાં અનેક વરસોનો વિચાર કરવો પડશે અને એના ઘડતર માટે કઇ કઇ ચીજોને પ્રાધાન્ય આપવું એનો પણ વિચાર કરવો પડશે. મારી સમજ પ્રમાણે કોઇ પણ દેશના ઘડતરમા ખેતી અતિ મહત્વનો ભાગ ભજવે છે. *જગતની સંસ્કૃતિની શરૂઆત હિન્દુકુશ* અને હિમાલયની પર્વતમાળામાંથી નીકળતી સપ્ત સિંધુઓના પ્રદેશમાં પહેલવહેલી શરૂ થએલી ખેતીથી જ થઇ હતી

ખેતી ખાવાના પદાર્થો પૂરા પાડે છે અને વધારેમાં વધારે માણસોને કામ આપાવી શકે છે ખેતી એકલું હળ ચલાવવાથી કે ખેત મજુરીથી થઇ શકતી નથી. અન્ય ઉદ્યોગોની માફક એ પણ એક ઉદ્યોગ જ છે અને મનુષ્ય જાતિની હસ્તી માટે એ અતિ મહત્વનો ઉદ્યોગ છે

ખેતીમાં બુદ્ધિની જરૂર પડે છે પૈસાની જરૂર પડે છે સાધન સામગ્રીની જરૂર પડે છે અને વ્યવસ્થા શક્તિની પણ જરૂર પડે છે. સારામાં સારી ખેતી થઈ શકે, એટલા માટે અતિ *ઉદ્યમી, બુદ્ધિશાળી અને સાધન સંપન્ન* ખેડુતો પાસે પૂરતી જમીન પોતાની માલિકીની હોવી એ વધુ જરૂરી ચીજ છે

અમેરિકાની ખેતી ત્યાંની વસ્તીના ૧૫ટકા માણસોના હાથમાં છે અને ખેતીની જમીન ઉપર તેમનો સમ્પૂર્ણ કબજો છે. દરેક માણસ પોતાની શક્તિ પ્રમાણે જમીન રાખી શકે છે. તેને ગીરો મકી નાણા મેળવી શકે છે. તેમજ પોતાને જો બીજો ધંધો કરવો હોય તો તે જમીન બજાર ભાવે વેચી પણ શકે છે અને પરિણામે અમેરિકાની એ ૧૫ ટકા વસ્તી આખા અમેરિકાને *અનાજ પૂરું પાડવા ઉપરાન્ત જગતના ભૂખ્યા* દેશોને અનાજ વેચી શકે છે

જ્યારે અમેરિકા કરતાં રશિયામાં વધારે જમીન હોવા છતા ખેડુતને માલિકીહક્ક ન હોવાથી અનાજનો પ્રશ્ન જોઇએ તેવી રીતે ઉકલી શકયો નથી. અનેક વરસોના અનુભવે રશિયાની સરકાર ખેડુતોને હવે વધારે અનાજ મેળવવા માટે ખાસ હક આપવા લાગી છે.

કોઇ પણ દેશના નવ ઘડતરમાં આ બન્ને મહાન દેશોનો અનુભવ ભૂલવા જેવો નથી

'ખેડે એની જમીન' એ બોલવામાં તો બહુ સારું સૂત્ર છે, પણ એકલાં સુત્રોથી કોઈ પણ દેશનો વિકાસ થઇ શકતો નથી. ફાયદાકારક ખેતી કરવી હોય તો ખેડુત પાસે એક બળદની જોડને પૂરી પડે એટલું નાનામાં નાનું એકમ હોવું જોઇએ. એથી નાના ટુકડા કરવાથી ખેડુતને બીજા વરસની ખેતી કરવા માટે પરાણે જીવતો રાખવામાં આવે છે. એથી નથી ખેડુતનું હિત

કે નથી દેશનું ! નાના ટુકડા થવાથી પેદાશ એકર દીઠ ઘટતી જાય છે અને નો પ્રશ્ન ઘણો મુશ્કેલ બને છે

ખેતીના વિકાસ માટે ખેડુત પાસે પૂરતી હોવા ઉપરાન્ત ખાતર અને પાણીની પણ જ જરૂર છે પંચવર્ષીય યોજનાઓના મે સિંદરીનું એક બહુ સુંદર કારખાનું ા દેશમાં ઉભું થએલું છે પણ એટલાથી ી જરૂરીઆત પૂરી થવાની નથી બીજાં એવાં કારખાનાં વહેલામાં વહેલી તકે તૈયાર પડશે. દેશમાં જ્યાં જ્યાં ચિરોડીના પત્થર હોય અને સાથે સાથે સસ્તી વિજળી ત્યાં ત્યાં આવાં બીજાં કારખાનાં હાથ પર પડશે

આ સિવાય છાણિયું ખાતર, અને શહેરો-દગેરેમાંથી ભેગા કરાતા કચરાનું ખાતર તથા ખત,' એનો આપણે પૂરેપૂરો ઉપયોગ પડશે કચરામાંથી ખાતર બનાવવા માટે મ્યુનિસિપાલિટીઓને 'સોન ખત' બનાવવા પંચવર્ષીય યોજનાઓમા નાણાની વ્યવસ્થા ી છે પણ નાણા ખરચવા છતાં એનું ામ આવેલું દેખાતું નથી કોમ્પોસ્ટ ખાતર માટે નાણાં ખરચી કરાવેલા ઘણા ખાડાઓ ો પાછા પૂરાઇ ગયા છે

બળતણમાં છાણનો ઉપયોગ ન થાય તેટલા ગામેગામ ચરાઓમા ઉપવનો કરાવવાની નાઓ પંચવર્ષીય યોજનામાં મૂકાએલી છે. ય એનો અમલ થએલો દેખાતો નથી

'વન મહોત્સવ'ના ઉત્સવો પણ આપણે ક વરસથી ઉજવીએ છીએ. નિયત કરેલા ામાં આખા દેશમાં વૃક્ષો વાવી આપણે ા જઇએ છીએ અને એ કુમળા છોડ ગમે પાણી વિના સૂકાય છે, કે ઢોરો એને ચરી જાય છે. બીજે વરસે આપણે એનો એ જ ઉત્સવ ઉજવીએ છીએ અને લાખો રૂપિયાની બરબાદી કરીએ છીએ આવાં નાટકો આપણે ક્યાં સુધી કર્યે જઇશુ ?

ખાતર સિવાય ખેતી માટે પાણી. એ પણ મોટો પ્રશ્ન છે. પંચવર્ષીય યોજનામાં આના ઉપર સારી પેઠે લક્ષ્ય અપાયું છે મહારાષ્ટ્રમાં જ્યાં જ્યાં શક્ય હોય ત્યાં નાનામાં નાનાં નદી નાળાં ઉપર 'પાટ બંધારા' થયા છે અને સો, બસો એકરથી માંડીને પચાસ હજાર એકર જમીનને પાણી આપે તેવાં બધાં નાનાં નહેરોનાં કામ પૂરાં થયાં છે મહારાષ્ટ્રની બધી નદીઓ ઉપર વરસાદનું પાણી સંઘરી લેવા માટે સરોવરો બંધાઇ ગયાં છે અનેક સ્થળોએ સરોવરો ભરાઈ જવા ઉપરાન્ત વધારાનું પાણી વહી જતું હોય તો, નીચલી જગ્યાએ બીજાં સરોવરો હાલ બંધાઇ રહ્યા છે.

સૌરાષ્ટ્રનું જુદું રાજ્ય હતું ત્યારે પ્રથમ પંચવર્ષીય યોજનામા આવા કામ મોટા પ્રમાણમાં થએલાં છે. બાકીનાં કામોનો સમાવેશ બીજી પંચવર્ષીય યોજનામાં થઇ ગયો છે.

કચ્છ-સૌરાષ્ટ્ર સિવાયના ગુજરાતની સ્થિતિ એના કરતા જુદી છે બનાસ કાંઠામાં, બનાસ અને સરસ્વતીનાં સરોવરો અને નહેરો હજી વિચારણા હેઠળ છે મહેસાણા જીલ્લામા પાતાળ કુવાઓના કામની ઝડપ સંતોષ આપે તેવી નથી સાબરમતી નદી ઉપર સરોવર બંધાય તો મહેસાણા અને અમદાવાદ જીલ્લામા એકંદર ત્રણ લાખ એકર જમીનમાં ખેતી થઈ શકે, જ્યારે ચોમાસાની ખેતી પૂરેપૂરી હાથમા આવે આ ઉપયોગી કામ નિદાન ત્રીજી પંચવર્ષીય યોજનામાં આવે એને માટે આપણે ખાસ પ્રયત્ન કરવો પડશે

સાબરકાંઠા જીલ્લાના નાનાં મોટાં નહેરોનાં

ચેતન

કામ ઠીક ઠીક હાથ ઉપર લેવાયાં છે. એનો યશ શ્રી નંદાજીને ઘટે છે.

અમદાવાદ જીલ્લામાં નાની અને મોટી 'ફતેહ વાડી' નહેરના કામ પૂરાં થયાં છે, પણ આ બન્ને નહેરો વરસાદી નહેરો છે વરસાદ સારો હોય અને સાબરમતીમાં પાણી હોય તો જ તેનું પાણી આ નહેરોમાં આવી શકે છે એના ઉપર બારમાસી ખેતી થઈ શકે નહિ તેમજ દુકાળનાં વરસમા તો ચોમાસુ ખેતી પણ નિષ્ફળ જાય.

ખેડા જીલ્લામાં મહી નદીની નહેરોની વાતો સને ૧૯૪૪ની સાલથી થઇ રહી છે. કડાણા આગળ સરોવર બાંધવાના તુમારો છેલ્લાં બાર વરસથી આઘાપાછા થઇ રહ્યા છે પણ હજી સુધી તેનો નિકાલ આવ્યો નથી. બે લાખ મિલીઅન ઘનફૂટ પાણી સમાય એવું અતિ વિશાળ સરોવર ત્યાં ઓછે ખરચે થઇ શકે એમ છે આટલાં પાણીથી પંચમહાલ, ખેડા અને અમદાવાદ જીલ્લાના ૫દર, સોળ લાખ એકર જમીનને સહેલાઇથી પાણી આપી શકાય એમ છે

પ્રથમ પંચવર્ષિય યોજનાની આખર આખરમાં આવું સરોવર થશે એવી વાતો સંભળાતી હતી. એ હિસાબે મહી નદીની વણાકબોરીથી નીકળતી નહેર દર સેકંડ સાત હજાર ઘનફૂટ પાણી વહી જાય એવી બાધવામાં આવી છે. તે સિવાય કડાણા સરોવરમાંથી એક જુદી નહેર કાઢીને પંચમહાલમા દોઢ લાખ એકર જમીનને પાણી આપી શકાય એવી વ્યવસ્થા પણ હતી વણાક બોરી આગળથી નીકળતી નહેરથી ખેડા જીલ્લાની દસ લાખ એકર જમીનને પાણી આપવા ઉપરાન્ત અમદાવાદ જિલ્લાના ભાલ પ્રદેશ સાથે ચાર લાખ એકર જમીનને પાણી આપવાની વ્યવસ્થા હતી.

બીજી પંચવર્ષિય યોજનામાં કડાણા સરોવરમાં એંશી હજાર મિલીઅન ઘનફૂટ પાણી માય એવું એકદમ નાનું બનાવવું એમ નિર્ણય લેવાવાનો સંભવ છે

આનું પરિણામ એ આવશે કે, ચૌદ લાખ એકરને પાણી આપે એવડી મોટી નહેર બાંધવા છતાંય તેમાં ફક્ત અઢી લાખ એકરને પાણી મળે એટલું જ પાણી પેલી મોટી નહેરમાં થઇને વહેશે

વડોદરા જીલ્લામા પૂર્વ બાજુના ડુંગરાળ પ્રદેશમા નાની નાની નહેરોની વ્યવસ્થા થઇ ગઇ છે પણ જ્યા સુધી નર્મદાની નહેર યોજના ન થાય ત્યાં સુધી વડોદરા અને ભરૂચ જીલ્લાની ખેતીનો પ્રશ્ન ઉકલવાનો નથી પંચમહાલમાં જ્યાં જ્યા શકય હોય ત્યાં નાની નહેરોમાં કામ તથા નાનાં સરોવરો બાંધવાના કામ પૂરાં થઈ ગયાં છે અગર તો થઇ રહ્યાં છે. ફક્ત લુણાવાડા તરફના પ્રદેશને કડાણાનું સરોવર બંધાય તો જ પાણી મળી શકે

સુરત જીલ્લા માટે કાકડાપારની નહેરો બંધાય છે, તે અત્યારે તો મહીની નહેરોની જેમ ફક્ત વરસાદી નહેરો જ છે જ્યારે સારો વરસાદ હશે ત્યારે નહેરોમાં પુરતું પાણી વહેશે. વરસાદ નહિ હોય ત્યારે નદીમાં જેટલું પાણી હશે તેટલું જ નહેરોમા આવશે

જ્યાં સુધી ઉકાઇનું સરોવર ન થાય ત્યાં સુધી અત્યારની નહેરોનો કંઈ ઝાઝો અર્થ નથી. અને સુરત તથા ભરૂચ જીલ્લાની ખેતીનો પ્રશ્ન ઉકલવાનો નથી.

નહેરો સાથે પાણીથી ઉત્પન્ન થતી વિજળીનો પ્રશ્ન પણ જોડાય છે મહારાષ્ટ્રમાં પાણીથી વિજળી ઉત્પન્ન કરવાનાં કામ ઘણાં વરસો પહેલા તાતા કુંએ બે સ્થળે શરૂ કર્યાં હતાં. ત્યાર પછીથી જ્યાં જ્યાં વરસાદનું પાણી સંઘરી રાખવાનાં સરોવરો બંધાયાં છે ત્યાં ત્યાં શકય

હોય તેટલી વિજળી ઉત્પન્ન કરવાનાં કામ થઇ ગયાં છે, તેમ શરૂ થવાની તૈયારીમાં છે કોયના જેવી મહાન યોજનાનું કામ પૂર ઝડપે ચાલી રહ્યું છે. પાણીથી ઉત્પન્ન થતી વિજળીનું ખર્ચ એક યુનીટે પાંચ પાઈ કે તેથી ઓછું આવે તેમ છે. ઉદ્યોગોના વિકાસ માટે સસ્તી વિજળી એ બહુ જરૂરી ચીજ છે આ સસ્તી વિજળીથી મહારાષ્ટ્રનું ઉદ્યોગીકરણ પણ ઘણી ઝડપથી થઇ રહ્યું છે

સૌરાષ્ટ્રમાં નાનાં નાનાં અનેક રાજ્યો હોવાથી રાજધાનીઓનાં મોટા શહેરોમાં વિજળી ઉત્પન્ન થતી હતી પણ તે સરોવરના પાણીથી નહિ પણ તેલ કે કોલસાથી પેદા થતી હતી આ વિજળીથી સૌરાષ્ટ્રનુ ઉધોગીકરણ બહુ ઝડપથી ન થઇ શકે કારણ કે મોઘી વિજળીથી ઉત્પન્ન કરાયેલો માલ પણ મોઘો જ થાય

ગુજરાતમાં અમદાવાદ અને સુરતમાં જ્યારે ચીજ વસ્તુના ભાવ સસ્તા હતા ત્યારે વિજળીના કારખાના ઊભાં થયા હતાં તે ઉધોગ માટેનાં કારખાનાઓને વિજળી સસ્તા દરે આપી શકતા હતા. એ કારણને લીધે જ અમદાવાદ અને સુરતમા નાના મોટા ઉધોગો દાખલ થઇ શકયા હતા અમદાવાદની ઘણી ખરી મિલોએ બોઇલરને બદલે વિજળીથી મિલો ચલાવવાના ફેરફાર કર્યો હતા

બીજા વિશ્વયુદ્ધ પછી ગુજરાતને ગામડે ગામડે વિજળી પહોચાડવાની યોજના થઇ છે આ વિચાર તો ઘણો ઉત્તમ છે પણ આ કામ અમદાવાદ ને ઉતરાણની કોલસાથી વિજળી ઉત્પન્ન કરનારી કંપનીઓ મારફત થઇ રહ્યું છે વિજળી વહેંચવાનું કામ કરવા માટે સરકારે એક સ્વતંત્ર સંસ્થા ઊભી કરી છે, પણ યુધ્ધોતર મોઘવારીમાં શરૂ થએલાં આ કારખાનાંઓમા વિજળી ઘણી મોંઘી તયાર થાય છે, જેથી વહેંચણી વખતે તે મોંઘા દરે અપાય છે.

મુંબઇ કે અમદાવાદ જેવાં શહેરોમાં ઉદ્યોગો માટે જે દરે વિજળી અપાય છે, તેના કરતાં ગામડાંમાં ત્રણથી ચારગણી મોંઘી વિજળી મળે છે. ગામડાંઓમાં ઉધોગો ન સ્થપાતાં તે શહેરોમાં શાથી વધતાં જાય છે. તેનું આ પણ એક કારણ છે

ગુજરાતના નવઘડતર માટે સસ્તી વિજળી મેળવવા આપણે પ્રયત્ન કરવો પડશે અને એક મોટું આંદોલન પણ કદાચ ચલાવવું પડશે એક બાજુ સાબરમતી અને ઉતરાણનાં વિજળી ઉત્પન્ન કરનારાં કારખાનાં એ સ્થાપિત હિતો બન્યા છે. પાણીથી સસ્તી વિજળી ઉત્પન્ન થાય, તે એમનાં હિતની વિરુદ્ધ હોય એ સ્વાભાવિક છે, જેથી આ કારખાના પણ જેમ બને તેમ જલ્દી રાજ્યની માલિકીના થવાં જોઇએ

બીજી બાજુ આપણી મહા નદીઓ ઉપર વિશાળ સરોવરો બાંધી સસ્તામા સસ્તી વિજળી ઉત્પન્ન કરવી જોઇએ ગુજરાત પાસે પાણીથી વિજળી ઉત્પન્ન કરવાની એટલી બધી શક્તિ પડેલી છે કે તે ગુજરાત, સૌરાષ્ટ્ર અને કચ્છને ગામડે ગામડે અને શહેરે શહેરે ઉધોગો માટે સસ્ને દરે વિજળી આપવા ઉપરાન્ત તે ગુજરાતની રેલ્વેઓનુ વિજળીકરણ કરી શકે એટલુ જ નહિ પણ ગુજરાતની સરહદને લગતા રાજસ્થાન, મધ્ય પ્રદેશ અને ખાનદેશના અમુક ભાગને વિજળી આપી શકે

પાણીથી વિજળી ઉત્પન્ન કર્યા સિવાય ગુજરાતનું નવઘડતર થઈ શકવાનું નથી અત્યારના સાબરમતી અને ઉતરાણનાં વિજળીનાં કારખાનાં તે વખતે ભીડ પડયે કામ લાગે એવી રીતે રાખી મૂકવા જોઇએ. ઓછો વરસાદ પડયો હોય,

સરોવરોનાં પાણી ખુટયાં હોય અને વિજળીનું ઉત્પાદન કમી થતું હોય તે વખતે અત્યારના આ કોલસાથી વિજળી ઉત્પન્ન થતાં કારખાનાં ઉપયોગમાં લઈ શકાય.

ગુજરાતમાં ઉપર જણાવ્યા પ્રમાણે જ્યારે બધી નહેર યોજનાએ પૂરી થશે અને પાણીની મદદથી વિજળી ઉત્પન્ન થશે અને એ સસ્તી વિજળી વડે ગુજરાતનાં ગામેગામ અને શહેરેશહેર વિધવિધ પ્રકારનાં યંત્રો ગુંજારવ કરતાં થશે ત્યારે જ અત્યારના જમીનના પ્રશ્નનો ઉકેલ આવશે ત્યારે જ ગુજરાતની ખેતીમાથી ગુજરાતને જોઇતું અનાજ તેમજ ઉધોગો માટે ખેતીથી ઉત્પન્ન થતો કાચો માલ પૂરતા પ્રમાણમાં મળી રહેશે.

યુદ્ધ કાળમાં અને યુધ્ધોતર કાળમાં પણ દરેક ચીજ વસ્તુના ભાવ વધતા રહ્યા છે. જેથી જમીનનો પ્રશ્ન ઊભો થએલો છે, પણ આ અકુદરતી મોંઘવારી હવે લાંબો વખત ચાલી શકે તેમ નથી અને જ્યારે મંદી આવશે ત્યારે તે ઘોડાપુરની ઝડપે આવશે. તે વખતે નિરૂદ્યમી, સાધન વગરનાં અને ખેતીના જ્ઞાન વગરનાં માણસો ખેતીમાં ટકી શકવાનાં નથી

આ સ્થિતિ આવતાં પહેલાં ગુજરાતની નહેરો અને પાણીથી ઉત્પન્ન થતી વિજળીનાં કામ પૂરાં થઇ જવાં જોઇએ, નહિ તો મંદીના સમયમાં ગુજરાતની દુર્દશાનો પાર નહિ રહે ગણોતધારાથી એ દુર્દશા અટકાવી શકાવાની નથી. ભૂદાનથી મેળવેલી જમીન જો સરકાર - મહેસુલ સદંતર માફ ન થાય તો જેને એ જમીન મળી સે તેનાથી જીરવી શકાવાની નથી જમીનમાં પ્રશ્ન ગામડામાં ઉધોગો લાવવાથી જ ઉકલી શકશે અને એ ઉધોગો એવા હોવા જોઇએ કે, તેમાથી બનેલો માલ બજારમાં સરકારની મદદ સિવાય વેચાઈ શકે. ગુજરાતના નવઘડતરનો વિચાર કરતી વખતે આ વાત ફરી ફરીને યાદ કરવા જેવી છે.

ગુજરાતની પ્રજા ઉદ્યોગપ્રિય પ્રજા જ છે. નહેરો અને સસ્તી વિજળી મળે તો ભૂતકાળમાં જેમ ગુજરાત આખા હિન્દમાં એની ખેતી અને ઉદ્યમને લીધે સમૃદ્ધ ગણાતો તેવી જ રીતે ફરીને તે હિન્દનો સમૃદ્ધ પ્રાન્ત બની શકશે. ગુજરાતનુ ઉધોગીકરણ થાય ત્યારે વાહન વ્યવહારને માટે આપણે નવેસરથી વિચાર કરવો પડશે

હિન્દુસ્તાનના કોઇ પણ પ્રાન્તને હિસાબે ગુજરાત પાસે બહુ મહત્વનો સમુદ્ર કાંઠો છે. નાનાં મોટાં મળીને પંદર, વીસ બંદરો સહેજે ઉભાં કરી શકાય તેમ છે ગુજરાતની સાહસિક પ્રજા પાસે એ શક્તિ પણ છે ગુજરાતનાં બંદરોની પાછળ રાજસ્થાન, મધ્યપ્રાન્ત અને ખાનદેશના પ્રદેશો વેપાર માટે ખુલ્લા છે આપણી રેલ્વેઓ અને આપણી સડકોનો એ દૃષ્ટિએ આપણે નવેસરથી વિચાર કરવો પડશે

અત્યારે તો મુંબઇથી નીકળતી જુની બી.બી. સી આઇ. રેલ્વે ગુજરાતને ચીરીને ઉત્તર દિશા તરફ જાય છે ગુજરાતનાં બંદરો તોડવામાં એણે બહુ મહત્ત્વનો ભાગ ભજવ્યો છે. ગુજરાતનાં બંદરો ભાંગીને મુંબઇને સમૃદ્ધ કરવામાં આ રેલ્વેએ બહુ મોટો ફાળો આપ્યો છે.

ગુજરાતનું નવું ઘડતર કરવું હશે તો, ગુજરાતનાં બંદરોથી ઉત્તર અને પૂર્વ તરફ આપણી રેલ્વેઓ લેવી પડશે. સડકોની બાબતમાં તો ગુજરાત બ્રિટિશ અમલમાં આખા હિન્દથી છુટું પડી ગયું હતું. આપણે ફરીથી જુના વખતના જે ધોરી માર્ગો હતા, તેવા જ નવાં

બંદરોએથી નવા ધોરી માર્ગો બાંધવા પડશે. તે પણ અત્યારની ભારે મોટરોનો ભાર ઝીલી શકે તેવા મજબુત બાંધવા પડશે

પંચવર્ષીય યોજનામાં ગુજરાતના વેરાન જંગલો તરફ લક્ષ્ય ગએલું છે. પરન્તુ એ જલદીથી અમલમાં મૂકાય તે આપણે જોવું પડશે ગુજરાતમાં પેટ્રોલ અને ગેસની શકયતા છે અને પંચવર્ષીય યોજનામાં એ કામ જોરશોરથી હાથમાં લેવાયું છે, એ એક બહુ આનંદની વાત છે. ગુજરાતની ખાણોના વિકાસ માટે હજી પૂરતુ લક્ષ્ય અપાયું નથી ખાણોના વિકાસ માટે ખાણો તરફ જતી રેલ્વે અને સડકોનો પણ વિચાર કરવો પડશે

દેશ સ્વતંત્ર થયા પછી ગુજરાતમાં કેળવણી તરફ પ્રજાએ ભારે પ્રગતિ કરી છે દસ વરસની અંદર લગભગ પાછલાં સો વરસોનું કામ થઈ ગયું છે પણ હજી તે પૂરતું નથી ગુજરાતનાં ઝડપી ઉદ્યોગીકરણને માટે આપણે તાલુકે તાલુકે કે તેથી પણ વધારે ટેકનીકલ સ્કુલો અને પોલીટેકનીકો ખોલવાં પડશે શિક્ષિત વર્ગની બેકારી ટાળવી હોય તો, હુન્નર ઉદ્યોગનું શિક્ષણ એ જ એક સરલ માર્ગ છે

આ તો બધી પ્રજાને સમૃધ્ધ કરવાની વાત થઇ પણ એ સમૃદ્ધિને સાચવશે કોણ ? ગુજરાતમાં એક પણ પોલીસ ટ્રેઇનિંગ સ્કુલ નથી તેમજ મિલિટરી સ્કુલ નથી ગુજરાત તો સરહદ પરનો પ્રાન્ત છે છતા રક્ષણની બાબતમાં એની આ દશા છે. જયા સુધી ગુજરાતમા પોલીસ ટ્રેઇનિંગ સ્કુલ નહિ સ્થપાય ત્યાં સુધી ગુજરાતના પોલીસ દળમા ગુજરાતીઓને સ્થાન મળવાનું નથી. તેમજ મિલિટરી સ્કુલ નહિ સ્થપાય ત્યાં સુધી લશ્કરમા ગુજરાતને નામે મીંડુ મૂકાવાનું છે

ગુજરાતની પ્રજા વેપારમાં જેમ શૂરી છે, તેમ લડવામા પણ તે શુરવીર છે. હિન્દમાં લગભગ સવાછસો રજવાડાં હતાં એમાંથી લગભગ પાંચસો રજવાડાં એકલા ગુજરાતમાં હતાં પરદેશીઓ સામે સૈકાઓથી પોતાના હક માટે ગુજરાતીઓ લડતા આવ્યા છે અને એ લડાયક ખમીર એણે સાચવી રાખ્યું છે

બહારની દુનિયા ગુજરાતને એનાં શહેરોથી જ ઓળખે છે પણ ગુજરાતનું ખરું ખમીર એનાં ગામડાંમાં છે. જો અહીંઆ પોલીસ અને મિલિટરીની કોલેજો અને સ્કુલો નીકળે તો એમાં ભરતી માટે ગુજરાતમાથી પડાપડી થશે.

ગુજરાતમાં સપાટ મેદાનો છે ગુજરાતને દરયાકાંઠો છે અને નિરભ્ર આકાશ છે, જેથી હવાઇ દળ અને નૌકાદળ માટે પણ પૂરતો અવકાશ છે ગુજરાતના નવઘડતરમાં આનો પણ વિચાર કરવો પડશે

* સુરતના ચુનીલાલ ગાંધી વિદ્યાભવનમાં તા ૩૦ ઓગષ્ટ ૧૯૫૮ના રોજ આપેલ વાર્ષિક વ્યાખ્યાન

કાનનાં દર્દો માટે તુલસી કર્ણામૃત
આંખનાં દર્દો માટે તુલસી નયનામૃત
દાંતનાં દર્દો માટે તુલસી ટુથ પાવડર
અને દંતામૃત

ઉપરાંત પેટનાદર્દો, ગેસ, છાતીની બળતરા, પેશાબનાં દર્દો ઉપરાંત બીજા કોઇ પણ રોગની મફત સલાહ માટે જવાબી ટીકીટ સાથે લખો અથવા મળો

તુલસી મેડીકલ સ્ટોર્સ, મહારાજની હવેલી, ત્રીજો ભોયવાડો, ભૂલેશ્વર, મુંબઇ, ૨ મુલાકાત ખાનગી

ગિરિજાશંકર કે. વ્યાસ

ભિનેત્રી

એક દિલજીત વાર્તા

મન્મથરાયને બબ્બે છોકરા થયા છતાં તે હજુ પોતાને જુવાન ગણી રહ્યા હતા પોતાની જાગીર સારી હતી, અને વાર્ષિક આવક પણ તેવી જ હતી. એટલે એશઆરામથી રહેવું એ એમના જીવનનું મુખ્ય ધ્યેય હતું. છતા હમણાં હમણાં એમને સિનેમાનો એવો તો શોખ થયો હતો કે કોઇ પણ ચિત્ર તેમણે ન જ જોયુ હોય તેમ ન હતું એટલું જ નહિ પણ એવા કેટલાયે ચિત્રો હતા કે જે તેમણે ડઝનેકવાર તો રમતાં રમતાં જોયા હોય !

અને પછી તો સિનેમા જીવન જીવવાનો તેમને મોહ થયો સિનેમા અભિનેતાનાં જેવો પોતાનો પોષાક રાખવા લાગ્યા, અને માથે સાધારણ ટાળ હતી તો પણ જે જે થોડા વાળ હતા તે પણ અભિનેતાની માફક ઓળવા લાગ્યા. તેમની પત્ની ચારૂનન્દિની આ બાબત ટીકા કરતી ત્યારે મન્મથરાય હસીને કહેતા :

'શિષ્ટ સમાજમાં આપણે રહેવાનું છે તેને અનુરૂપ પોષાક અને રીતભાત તો જાણવા જોઇએ ને !'

'તે આમ શિષ્ટ સમાજમાં રહેવાનું હશે ?'

'એ તું ચારૂ ! નહિ જાણે. પશ્ચિમમાં જા તો ખરી, ત્યાં તો સિનેમા અભિનેતા અને અભિનેત્રીઓને લોકો પૂરેપૂરા અનુસરે છે.'

'એટલે આપણે પણ આપણાં સંસ્કાર અને સમાજને છોડી એવા વાદરાવેડા કરવાં ખરાં કે ! ચારૂ એવી જ દલીલ કરતી.'

ઘડીભર મન્મથરાય તેનો ઉત્તર આપ શકતા નહિ અને ચારૂ પાછી પોતાના કામે ચડી જતી

પરન્તુ પછી તો મન્મથરાયની ધુન ઓર ખીલી ચારૂનન્દિનીએ સિનેમા અભિનેત્રીની માફક જુદા જુદા પોષાક પહેરી, તેના માથાનાં વાળને પણ તેજ રીતે વિવિધ સ્વરૂપો આપી, પોતાની સાથે જ સિનેમા જોવા આવવું એમ તેમણે હઠ લીધી. પ્રથમ તો ચારૂ મન્મથને રીઝવવા એમ કરવા લાગી, પણ પછીથી તો રોજનું તેમ થતાં તેને કંટાળો આવ્યો અને તેથી તે લડવા-ઝગડવા લાગી. મન્મથરાય એવા હઠાગ્રહની પ્રકૃતિનાં હતા કે તેમણે લીધી હઠ ન છોડી પણ પોતાનાં કહેવા મુજબ ચારૂ વર્તે એ ધ્યેયમાં પોતાની હઠ વધારે મજબુત કરી.

સિનેમા અભિનેતા કે અભિનેત્રીને તે પછી પોતાને ત્યાં અવારનવાર આમંત્રણ આપી તેમને પાર્ટીઓ આપવા લાગ્યો. નછૂટકે ચારૂને આમાં સાથ આપવો પડતો. આમ ચારૂ હવે પોતાની ઇચ્છા મુજબ વર્તવા લાગી તેથી મન્મથરાય મનમાં ફૂલાવા લાગ્યા અને પોતાનો તોર બહુ જ શોખ અને દમામપૂર્વક દર્શાવવા લાગ્યા.

ઘરની પાર્ટીઓ પછી તાજમહાલ હોટેલ જેવી મોટી હોટેલોમાં મન્મથરાય અભિનેતાઓ

અને અભિનેત્રીઓને માનસહ આમંત્રણ આપી ઉત્સવો ઉજવવા લાગ્યો. અને એમ જાગીરનાં પૈસા પાણીની માફક વાપરવા લાગ્યો.

એક વખત તો ચારૂએ પ્રતિજ્ઞા લીધી કે આજે તો મન્મથરાયનાં આવા શોખ બંધ કરાવું તો જ ખરી. અને જ્યારે મન્મથ ઘેર આવ્યો ત્યારે તેણે તેની સાથે આવા 'લફરાં' મૂકી દેવા ઘણું કહ્યું. પતિ–પત્નિ વચ્ચે ખુબ બોલવાનું થયું, અને તેમાંથી મન્મથે ક્રોધમાં ને ક્રોધમાં ચારૂને એક લપાટ પણ જોરથી લગાવી દીધી!

ચારૂને પછી તો આ જીવન ન જીવવા વિચાર થયો. અને એના નિશ્ચયમાં તે દૃઢ બને ત્યાં નાની બેબી તેનાં ખોળામાં બેસી પૂછવા લાગી:

'મમ્મી! મને ખાખો મારે છે મેં પપાને કહ્યું તો તે મારી સામે ઘુરકે છે મને ખાખો નહિ મરે ને ?'

બેબીનાં આવા કાલાઘેલા પ્રશ્ન સાંભળી ચારૂ ઘડીભર પાછી વિચારમાં લીન બની ગઈ આવા નાના બાળકોનુ શું થશે? તેમને કેવા સંસ્કાર મળશે? અને એવા વિચારે તે પાછી શાંત બની ગઈ.

પણ માનભંગી મન્મથરાય તો ઘર છોડી હોટલમા રહેવા લાગ્યો ત્યા દારૂની લતે પણ ચડી ગયો અંને એમ જીવનને એક હલકી પાયરીએ લાવી મકયું! ચારૂને આ બાબત ખબર પડતાં તે પાછી પસ્તાણી. આમાં પોતાનો જ વાંક છે છે એમ ગણી તે પાછી હોટેલમાં જઇ મન્મથરાયને તેડી લાવવા પ્રયાસ કરવા લાગી. ચારૂમાં એક મહત્વનો ગુણ એ હતો કે તે પાછી વિચાર કરી પોતાની મૂળપ્ર કૃતિમાં આવી જતી અને તેથી તેવી તેની પ્રકૃતિ અનુસાર તે અન્યનાં દોષ ન ગણતી, પણ પોતાને દોષિત ગણી બગડેલા 'પ્રકરણ'ને પાછી સુધારવા સતત મહેનત કરતી. તેનામાં નાનપણથી જ સંસ્કાર સારા હતા તેમાં વળી તેનાં અભ્યાસ અને વાચનથી તો તે એક 'આદર્શ' નારી બની હતી. પોતાનાં આવા આદર્શમય સ્વભાવને લઇ મન્મથરાયનાં દોષ અને ક્ષતિઓને તે ભૂલી પાછી સન્નારી બની જતી અને તેમ આજે પણ હોટેલમાં આવી મન્મથને ઘેર લઇ જવા કહેવા લાગી.

ક્રોધિત સ્વભાવનાં અને તેમાં યે હવે તો દારૂ પીતાં વધારે ક્રોધિત બનેલાં મન્મથે પ્રથમ તો ચારૂને ખુબ જ ધુતકારી, પણ આદર્શ ચારૂએ પોતે ક્ષમા માગી. 'હવે તે કહેશે તેમ વર્તશે' એમ કહી, તેને રાજી કરી પોતાને ત્યાં લઇ આવી. સ્વચ્છંદી મન્મથ' આમ પોતાને ચારૂ નમ્ર બની પાછી તેડી લાવી તેથી વધારે ખુશ થયો અને ફુલાયો. અને પ્રથમ જે છૂટથી રહેતો તે કરતાં પણ વધારે છૂટથી તે રહેવા લાગ્યો ઘેર આવ્યા પછી મન્મથ ચકચૂર દારૂમાં રહેવા લાગ્યો અને વખતે વખતે અયોગ્ય વર્તન પણ દાખવવા લાગ્યો. પોતાનાં છોકરાઓમાં આથી ખરાબ સંસ્કાર જરૂર પડવાના' અને એ ભીતિએ ચારૂએ પોતાના માણસ સાથે બન્ને બાળકોને પોતાનાં પિયર મોકલાવી આપ્યા.

છોકરાઓ જતા ચારૂ એકલી થઇ પડી અને એકલી ચારૂને અવારનવાર મન્મથ પોતાનાં સિનેમા શોખના 'લફરા લગાડવા ધમકાવવા લાગ્યો ચારૂએ હવેથી જે તે કહે તેમ કરવા લાગી; અને પોતાનાં કપડાં–પહેરવેશ અને અભિનય પણ અભિનેત્રી જેવા રાખવા લાગી આથી મન્મથ વધારે ફુલાયો અને ચારૂને વધારે 'સિનેમા જીવન'ને અનુરૂપ બનાવવા લાગ્યો.

અભિનેતાઓ અને અભિનેત્રીઓ પાછા આવવા લાગ્યા પાર્ટીઓ અને ઉત્સવો ઉજવવા લાગ્યા, અને દારૂની બાટલીઓ પણ તેટલી. સિનેમા અભિનેતા અને અભિનેત્રીઓ દારૂ પી

પોતાનાં પ્રણય જીવનને અને સિને જીવનને વધારે દીપાવે છે એવી ધુન કોણ જાણે ક્યાંથી મન્મથનાં મગજમાં ભરાઇ ગઇ કે પછી તો તે પોતાનું જીવન પણ એજ રીતે રંગવા તેણે ચારૂને દારૂની બાટલી પીવરાવવા લાગ્યો. ચારૂએ ઘણાં ધમપછાડા કર્યા પણ મન્મથનાં માર અને ધમકી આગળ ચારૂ તાબે થઇ અને પરાણે દારૂનો ઘુંટડો ગળે ઉતારી ગઇ !

અને પછી તો એમ અવારનવાર બનતા ચારૂનું જીવન અધોગતિએ ચડવા લાગ્યું. જીવનને એક પાયરી નીચી સપાટીએ લાવો અને પછી જોઇ લો કે તે નીચે ગબડી જ જાય છે ને ! અને એમ ચારૂનું જીવન ગબડી પડ્યું ! ચારિત્ર્ય એક ડગલું પાછું હટે એટલે તે છેક છેલ્લા પગથીયા સુધી પહોંચતાં જરા પણ શરમાતું નથી

જે તે અભિનેતાઓ સાથે આમ છૂટથી વર્તતા-રહેતાં હવે ચારૂ શીખવા લાગી વખતે વખતે દેશ-પરદેશનાં અભિનેતા કે અભિનેત્રીઓ આવે. દિગ્દર્શકો અને એવા સિને જગતનાં 'રસિયાઓ આવે.' અને એમ છૂટથી દરેક સાથે રહેતાં-બોલતાં ચારૂ હવે પૂરેપૂરી હોંશિયાર બની ગઇ મન્મથ આ જોઇ ખુશ થયો. પોતાની પત્ની હવે આમ પોતાનાં શીખ અનુસાર વર્તે છે જાણી તે અત્યંત રાજી થયો.

પણ તેમનાં જીવનને ધક્કો લાગે એવો એક પ્રસંગ બની ગયો ! પરદેશનો એક પ્રસિદ્ધ દિગ્દર્શક ત્યાં આવ્યો હતો અને તેમણે આ દેશમાં રહી અહિંની કોઈ સારી અભિનેત્રી મેળવી પોતાના મુલકની કથા ચિત્રપટમાં ઉતારવી હતી એમ જાહેર કર્યું. મન્મથને આ દિગ્દર્શકનાં પરિચય બાદ અને તેણે પોતાને ત્યાં બોલાવી તેનાં સન્માનમાં એક ભવ્ય પાર્ટી આપી હતી ને તે પછી સાથેના 'ગાઢ' પરિચય થતાં-ચારૂ એ ફિલ્મમાં કામ કરે એવી ઇચ્છા વ્યક્ત કરી, પરદેશી દિગ્દર્શક આ સાંભળી રાજી થયો અને ચારૂને તે માટે દરરોજ યોગ્ય તાલિમ આપવા લાગ્યો. થોડા મહિનાની તાલિમથી ચારૂ એક સરસ અભિનેત્રી થઇ શકશે એમ દિગ્દર્શકને લાગ્યું અને એથી તો પછી રાત ને દિવસ ચારૂ તેની સાથે સ્ટુડીઓમાં અને અન્ય સ્થળે જવા લાગી.

પરદેશી ચિત્રમા ચારૂનન્દિની મુખ્ય અભિનેત્રી થશે એમ પણ વર્તમાનપત્રોમાં ચારૂનાં વિવિધ 'ઢબ'નાં ફોટાઓ સાથે જાહેરાત પણ પ્રસિદ્ધિ પામી અને મન્મથરાય જાણે કે સ્વર્ગનાં ઇન્દ્રરાજ બન્યા એટલાં ખુશ થયા !

પરદેશી ચિત્ર ઉતરવા લાગ્યું એક પછી એક શુટિંગ શરૂ થયા, અને તેને લઇ દેશનાં એક ખુણાથી બીજા ખુણા સુધી ચારૂનાં વખાણ થવા લાગ્યા. ચારૂનાં કામથી દિગ્દર્શક જેટલા રાજી થયા તેથી અનેકગણાં રાજી તો મન્મથરાય થયા અને ચારૂનાં એ ચિત્રનાં વિવિધ ચિત્રો, ફોટાઓ તેમણે પોતાની રૂમમાં એન્લાજ' કરાવી-રંગાવી ટાંગ્યા પણ ખરા !

પણ એક સવારે જ્યારે તેમણે ચારૂની રાહ જોઇ અને તે ન આવી ત્યારે તે જરાક ખીજાયા અને નોકરને 'બાઇ' હજુ કેમ સુઇ રહી છે તે જાણી લાવવા તેનાં રૂમમાં જઈ તપાસ કરવા કહ્યુ. પણ નોકરે 'બાઇ'ને ચારૂને બોલાવી લાવવાને બદલે મન્મથરાયના હાથમાં એક નાનકડી ચિઠ્ઠી આપી ! અને ચિઠ્ઠી ખોલી વાંચતાં મન્મથરાય તો ખુરશીપરથી ધબ કરતાં પડી ગયા ! નોકરે એકદમ દોડી જઇ મન્મથરાયને બેઠા કરી પાછા ખુરસીપર બેસાડ્યા પણ મન્મથરાય તો ઉલટા વધારે ક્રોધિત બની ઉભા થઇ જે ફોટાઓ અને ચિત્રો ચારૂનાં લટકાવ્યા હતા તે તમામને જોશપૂર્વક ખેંચી પછાડી ભાંગી ભૂકો કરવા લાગ્યા ! શું ગાંડા તો થયા નથી ને ? એમ નોકરને

ઘડીભર લાગ્યું, અને તે તો બાઘો બની આ બધા ફોટા–ચિત્રોનાં ભૂકકે ભૂક્કા થતાં જોઇ રહ્યો! અને ઉંઘમાં આવેલા માણસને એક જોરથી લપડાક લાગતાં જેમ સ્વસ્થ બની જાય તેમ મન્મથરાય પાછાં 'ભાન'મા આવી ગયા !

'પણ એમાં ચારૂનો શો દોષ ?' ને ગણગણ્યા. 'પ્રથમ તો તે નરી આદર્શ' નારી જ હતી ને ? એ તો મારા પોતાનાં આવા 'ચાળા'થી જ એ અધમ બનીને ? અને આ.... મન્મથ એને જ તું લાયક છે' એવુ ગણગણી પોતાનાં ગાલ પર તડાક કરતાં તમાચા લગાવવા માંડ્યા શેઠ ગાંડા થયા છે એ બીતિએ નોકર ઘડીભર જે ડઘાઈ ઉભો હતો તે હવે ત્યાં દોડી આવી શેઠના હાથને રોકી રાખવા લાગ્યો 'માધુ ! તું મને હવે રોકમાં મારો જ વાંક છે ભાઇ !' મન્મથરાય રડી પડ્યા આંખમાથી આસુઓ જેને કદીએ ન આવતાં તેની આખમાથી અત્યારે શ્રાવણ–ભાદરવો વરસી રહ્યા ! અને બોલ્યા 'ભાઇ ! માધુ' હવે તારી શેઠાણી પાછી નહિ આવે !'

'શેઠાણી નહિ આવે ?' માધુ નવાઇ પામી બોલ્યો

'હા ભાઇ ! તે પેલા પરદેશી દિગ્દર્શક સાથે પ્રેમમા પડી ગઇ ને તેની સાથે જ ભાગી ગઇ'

'ના શેઠજી ! એવું ના બોલશો મને તો લાગે છે કે શેઠાણી પાછા જરૂર આવશે ' માધુ ઘડીક વિચાર કરી બોલ્યો

'અરે ગાંડા ! બાયડીની જાતનો ભરોસો નહિ. એક વખત અધમ બની પછી તે ક્યાં જઈ અટકશે તે ન કહી શકાય '

'એવું ન બોલશો શેઠ' માધુ ઉતાવળે બોલ્યો 'લ્યો તમે સ્વસ્થ થાઓ ત્યાં હું ચા લઈ આવું' કહી માધુ, ચા લેવા ગયો.

ચા પીતાં પીતાં મન્મથરાય ઘણુંયે વિચારતાં, મુંઝાતા હોય તેમ માધુને લાગ્યું. અને શેઠ કાંઈક બોલે તે પહેલાં તે બોલ્યોઃ

'મારૂં મન તો એમ કહે છે કે શેઠાણી જરૂર પાછા આવશે '

'ભાઈ ! એ તારી ભ્રમણા છે !' નિઃસાસા-પૂર્વક શેઠે ચા પૂરી કરી–ચાનો ઘુંટડો ઉતારી ગયા. પરાણે ગળા હેઠે લઇ ગયા જેમ પ્રથમ દારુ પીતાં ચારૂએ ઘુંટડો ઉતાર્યો હતો તેમ ! અને એ પ્રસંગ યાદ આવતાં પાછા મન્મથરાય રડી પડ્યા !

○ ○ ○ ○

આ વાતને થોડો સમય વીતી ગયો હવે મન્મથરાયનાં બધા વ્યસન–શોખ ચાલ્યા ગયા છે. દારુનું તો નામનિશાન પણ નથી, અરે! સિગારેટ પીવાનું બંધ કરી અસલી હુક્કો કોઇ વખતે પીએ છે ચારૂનાં કંઇ ખબર નથી માધુ દરરોજ તેમની સેવા ચાકરીમાં રહે છે અને તેમની સાથે વાતચિત કરી તેમનું પૂરતું ધ્યાન આપે છે ચારુનો પ્રથમનો–પોતાનાં લગ્ન વખતનો ફોટો કેવળ પોતાનાં ટેબલપર રાખી તેના સામે વખતે જોઇ ચારુને યાદ કરી લે છે. પણ માધુ તો જાણે ચારુ ઘરમાં જ છે એમ વર્તે, એ ફોટા પાસે આવી જાણે તેને પૂછી, પોતે કામ કરતો હોય તેમ વર્તી રહ્યો છે મન્મથ આ જોઇ હસી પડે છે.

પણ એક દિવસ સવારે ટપાલમાં પત્ર આવ્યો. માધુએ શેઠાણીનાં અક્ષર ઓળખી કાઢ્યા રાજી થતો તે મન્મથ પાસે દોડી ગયો 'શેઠજી ! શેઠાણીનો પત્ર આવ્યો છે.' કહી તે તેને આપ્યો. ધ્રૂજતાં હાથે અને મનમાં રાજી ઉછળતાં હૈયાની લ્હેરે મન્મથે પત્ર વાંચ્યો.

'વ્હાલા મન્મથ !

હું ભ્રષ્ટ–પતિતા થઇ તમને છોડી પેલા

પરદેશી દિગ્દર્શક સાથે ભાગી ગઈ એમ તમે તો મારી તે ચિઠ્ઠી પરથી જ ગણી કાઢ્યું ! અલબત્ત એ ચિઠ્ઠી મેં જ જાણી જોઇને લખી હતી મારો મન્મથ' હવે પાછો 'ભાન'માં આવી ગયો. છે તેવા સમાચાર મને મળ્યા અને હું રાજી થઇ મારૂં મૂળ પ્રયોજન સિદ્ધ થયું તેથી આ પત્ર લખી મારા ધન્યવાદ અર્પું છું ! મન્મથ ! ખોટું ન લગાડશો એ ચિઠ્ઠી લખવાનો અને એમ તે દિગ્દર્શક સાથે ભાગી જવાનો કેવળ 'ડોળ' મારે નછૂટકે કરવો પડયો અને તેનું કારણ ? કારણ ફક્ત 'મારા મન્મથ'ને સાનમાં-ભાનમાં લાવવા જ ! પ્રિયતમ ! હિન્દુ સ્ત્રી હંમેશા દેવી જ રહેવાની. ગમે તેવા ખરાબ વાતાવરણ કે સંસ્કારમાં તેને લાવો, ભોળવો કે ધકેલો છતાં તે તો આદર્શ નારી જ રહેવાની ! અને કેવળ આર્ય સંસ્કારની અભિનવ અભિનેત્રી બનવાની !'

હું તો મારા મન્મથને 'અસલ ભાન'માં લાવવા મથતી હતી. ત્યાં પેલો દિગ્દર્શક મળી ગયો. તે તો તદ્દન સજ્જનતા અને ચારિત્ર્યતાનો નર્યો આદર્શ માનવી છે ! તેણે મને પોતાની ભગિની ગણી મેં મારૂં 'દુઃખ' તેની પાસે ઠાલવ્યું અને તેણે જ આ રસ્તો લેવા સૂચન કર્યું. મને તે યોગ્ય લાગ્યું અને તેથી તમને ચિઠ્ઠી લખી તમારાથી દુર-થોડેક દુર નછૂટકે ચાલી આવી તે દિગ્દર્શક તો પછી તેનાં દેશમાં ચાલ્યો ગયો, અને હું અહિં મારા પિયરમાં આપણા વહાલા બાળકો પાસે આવી અને તમારી જ-પ્રતીક્ષા કરતી હતી તમે તમારા મૂળ સંસ્કાર ગ્રહણ કર્યા મારો મન્મથ પાછો 'ઠેકાણે' આવ્યો જાણી હું રાજી થઇ છું આજે જ આપણાં બાળકો સાથે ત્યાં તમારી પાસે કલકત્તા મેઇલમાં આવી પહોંચું છુ. વિશેષ રૂબરૂ

તમારી જ ચારુ

પત્ર વાંચી મન્મથ રાજી થતાં બોલી ઉઠયોઃ 'અરે માધુ ! જલદી ગાડી તૈયાર કર. તારી શેઠાણી આવે છે ! ચાલ ઝટ કર સ્ટેશને સામા જઇએ !'

અને હોંશીલો માધુ જલદી ગાડી તૈયાર કરવા રાજી થતો દોડતો ગયો !

*

હમેશા "જોકી" નોટબુકો જ વાપરો

એકસરસાઇઝબુક, નોટબુક, લેટરબુક, ડુપ્લીકેટબુક એકાઉન્ટબુક, રફબુક, પરીક્ષાપેપર, રીપોર્ટબુક વિ. વિ. જ્યારે જ્યારે આપ ખરીદો ત્યારે ત્યારે અમારો "જોકી" માર્કો જોઇ તપાસીને જ ખરીદશો.

રે. નં. ૨૩૩૯૭

સુરેશ સ્ટેશનરી માર્ટ

૨૮૫, અબ્દુલ-રહેમાન સ્ટ્રીટ, સેંટ્રલ બેંક સામે, મુંબઇ ૩.

સાહિત્યકારોનો આજનો સળગતો પ્રશ્ન

ઉત્તમ નિભાવ અને પ્રોત્સાહન

લેખિકા :–

સૌ. યશોબાલા

★

વખત બેવખતે સાધારણ તકો ઉપજાવી કાઢી વિદ્વત્તાનો ગલીચો સાચવનાર પુરુષાર્થીઓએ સાહિત્યની આમ હરકતોને ઉત્તેજવાને બહાને સાવ કશા વિનાની અને ફૂસફાસ ચર્ચાઓ કરી છે નહીં જેવી એમની ધગશ કોઈકને આધારે સહેજ અમથી ગરમી મેળવીને તુર્ત જ ઠંડી પડી જાય છે; અને ગણતી કે લેખામાં આવે એવું નામનું યે કોઈ કાર્ય આરંભી શકાયું નથી આ કંઇ એક બે વરસની વાત છે? જુની સરખી એક જામેલી પેઢી લગભગ નાશ પામી અને કહેવાતી નવી પેઢીયે બીજી પેઢીઓ સર્જી રહી છે, જેમનાં નામ જાણીને આપણે ધરાઇ ગયાં છીએ !

સાહિત્યકારોના હિતોને સ્પર્શતો આજની ઘડીએ સહુથી વધારે સળગતો પ્રશ્ન કયો છે તેને બરાબર જાણી લઇને નિષ્ઠાપૂર્વક આગળ કરવામાં આવે તો બેગા મળ્યા વિના નાહકના મફતનો લાડપાડનો બોજો માથે ચડાવ્યા કે આવકાર્યા વિના, તે જ ઘડીએ એનો ફેંસલો થઇ જાય. પાણીની જરુર છે, એટલે કુવો ખોદવો જ જોઇએ યા પાઇપ ઉતારવી જ જોઇએ; ખરચો કે મહેનત તો થાય જ—અને પ્રજા ખરચે, સરકાર ખરચે યા લાગતાં વળગતાં બધો ખરચે. બીજો કયો ભૂતનો ભાઈ આવીને ઉભો રહેવાનો છે? જે કોઇ સારી પહેલ કરે-તેની વાહવા અને એના પરાક્રમનો રંગ !

સાધારણ મોજશોખની હરકતો પાછળ રોજ લાડકી લક્ષ્મી હોંસે હોંસે હરાજ કરવામાં આવે છે, તો સંસ્કારજન્ય ઉપયોગિતાઓ પૂરી પાડનાર દેશવાસીઓએ શો ગુનો કર્યો હશે કે. એમની ખાસ સેવાઓના બદલામાં એલચીનાં કણ જેટલું યે નજર કુર્બાન કરતા ભલભલા માથા પૂજકોને કમકમા આવે ! એમને લીધે બીજાં બધાં કમાઇ ખાય, સારા દેખાય, વાહવા ખાટે તેમજ જાતજાતનાં જાણ્યાંઅજાણ્યાં દાનપુણ્યો આટોપી શકે છે, એ રોજ નજરે પડતી ગિના છે વારતહેવારે લોકો એટલા બધા ખણગા ફૂંકતા હોય, સંસ્કારયોગની બેઠકો શોભાવતા ઉજળા બેસધારીઓ ગમે એટલું અભિમાન ભલે લેતા હોય, સ્થાપિત હિતોવાળી ખોપરીઓ જોઇએ એટલો ફાંકો રાખ્યા કરે, બધાંએ થઇને સ્વતંત્ર દિમાગના સાહિત્ય સર્જકોના હકમા આજ દિન સુધી નોંધવા જેવો કશોયે ઇન્સાફ કર્યો નથી.

સાચું કહું તો ભારતવર્ષમાં ભીખ માગનાર અપંગોની તેહનાત તેમજ હિમાયત કરનાર ગણ્યાગાંઠ્યા થોડાયે આસામીઓ છે ઉપરોક્ત વર્ગની યાતનાઓ ટાળવા એમની પોતાની શક્તિ વડે એ એમને કોઇ રક્ષવા તૈયાર નથી માલિકને આસરે પેદા થયેલા અને માલિકને આસરે ખપી જવાની રાહ જોતાં પોતાના પરિવાર માટે એવો એક મહત્વનું જહન્નમ સર્જી રહ્યા છે. જ્યાં

કોઈનોયે હાથ પહોંચી શકતો નથી ત્યાં આપણા પ્રમુખ કવિઓનો નિવાસ છે, જ્યાં સામટો બધાનો દરોડો પડે છે, ત્યાં એમની માત્ર સુવાસ છે.

આપણને એમનું બધું ખપે છે તો એમને આપણું શું ખપી શકે? માત્ર એટલો વિચાર જ જો અત્યારે પેદા થાય તો કાલ સહવાર પહેલાં એમનો બધોયે બોજો હળવો થઈ જાય પરંતુ એવું ચોઘડિયું હજી આવ્યું જ નથી ઘડીએ સાહિત્યકારોનો નિભાવ તદ્દન અટકી ગયો છે છતાં એવો યોગ કેમ ઘડાતો નથી કે એમની સેવાઓદ્વારા એઓને સરળતાપૂર્વક ઉપયોગના ક્ષેત્રમાં પ્રવેશપાત્ર ઠેરવી શકાય?

ગુજરાતમા આટઆટલાં મોજુદ લક્ષ્મીપતિઓ હોવા છતાં કોઈએ આ પ્રશ્ન ઉપાડી લીધો નથી એવું જાહેર કરતાં જબાન લજ્જા અનુભવે છે. ઉત્તમ લેખકોને ઉત્તમ પ્રકારની રોજી મેળવવામા કયા કયા અંતરાયો નડે છે તે શોધી કાઢી સત્વરે તેનો નિકાલ કરવો અત્યંત આવશ્યક છે; તેમ કરતાં સ્થાપિત હિતોએ બિછાવેલી કુનેહ જાળોને યે સાવધતાપૂર્વક વિદારિત કરી દેવી પડશે, નહીં તો આખરે પાછું દળી દળીને કોડિયામા જ સમેટવા જેવું થઈ જાય વળી સારો કશ કે તડાકો પાડવાના જાહેર યા ખાનગી સ્થળોએ અમુક લક્ષણોવંતી કાયમી સૂરતો જ બધા તરફથી હરરોજ ભચડી ખાય અને ખરી લાયકી ધરાવનાર વ્યક્તિઓના રસ્તા બંધ કરી દે એ સર્વને ભયંકર નાનમ લગાડનારી વસ્તુ સ્થિતિ હોઈ તેનો તાબડતોડ સખ્ત પ્રતિકાર થવો જોઈએ હું એમ કહું છું કે જ્યાં જ્યાં સાહિત્ય પહોંચતું યા ખપતું હોય ત્યાં ત્યાં ઠેર ઠેર એમણે બગાડી દીધેલાં હવામાનને શુદ્ધ કરવા હરેક વાસ્તવિક પ્રયત્ન લગાતાર સ્વરૂપે, ઢોલ નોબત સહિત, ઇખ્તિયાર કરવા પડશે, નહીં તો નજીકના ભવિષ્યમાં એકે સાચો કલમવીર હયાત રહેશે નહીં. વળી એકધર્મી સત્યભાવી-ઓએ પણ કશીયે દ્વિધા અનુભવ્યા વિના એમનો હિંસક ચેપ અટકાવવા છડેચોક સુણાવી દેવું પડશે, કે જો કંઈ સેવાઓ તમારે કરવી હોય તે ચોકાઓ સર્જ્યા વિના કરતા રહો યા સેવાના પ્રદેશમાંથી કાયમ માટે રૂખસદ લઈ લો

બત્તી બળતી હોય એટલે તેલ ખપે જ, અને તેલ ખલાસ થાય તે પહેલાં બીજું પુરાવું જોઈએ, જો આપણને અજવાળું ખપતું હોય તો થોડી અમથી મામલત લઈને બેસી રહેવાથી આપણો દહાડો નહીં વળે. ખપતી વસ્તુ પુરતા સંશોધનપૂર્વક હોય ત્યાંથી લાવીને ખડકી રાખવી, એનું નામ સાહિત્ય પોતાના ખિસ્સામાથી કાઢેલાં વિચિત્ર ઢોંગ તમાશા સેવાનો ખરો ચમત્કાર કદીયે જાણશે નહીં. જેઓ સેવાઓ ઉપર વિશ્વાસ મૂકીને નહીં જેવું ઉત્તેજન પ્રાપ્ત કરે છે તેઓ પોતાનું તેજ ખોઈ ઉલ્લુઓના ગંજ સાચવી રહ્યા છે

એકવાર, બે વાર સત્તરવાર એક જ પેટું હરેક જગાએ ઘુંટણ જેટલું કુદી કુદીને આખરે થાકી જવાનું છે સૂના ખેતરો અને કાંટાળા બાવળિયા એનો ખોરાક પૂરો પાડી શકે છે, તો શા માટે હરેક જગ્યાએ એને નચાવવા ખાતર જાણીબુઝીને બાવળિયા ઉગાડી દેવા? જ્યાં બીચારું મોજુદ હોય ત્યા જઈને એને જોઈ આવીએ તોયે ચાલે? સિંહના શિકારીઓ ઘેટાના રખેવાળ તરીકે ક્યાં સુધી છુપાયલા રહેશે?

રાજનીતિની ચાલબાજીઓ ભલે જગતમાં ઉત્તમોત્તમ કળા લેખાતી હોય, સાહિત્યના સ્વયંનિર્મિત પ્રદેશમાં એની જરા સરખીયે ઉપયોગિતા નથી અને છતાં દિલસોજ હકીકત એ છે, કે જાણ્યે અજાણ્યે હરેક જાહેર યા ખાનગી તંત્ર એનો જ ખોળો અંગીકાર કરવામાં ગૌરવ અનુભવે છે.

દ ★ ર્શ ★ ન વાર્તા

લેખક :–
રમેશ પારેખ

'આજે દર્શન થયાં ?'

'ના,' નિરાશ સ્વરે ચન્તુએ કહ્યું.

ત્યારબાદ ઝુંપડીમાં મૌન પ્રસરી રહ્યું.

'હશે, ભાણું કાઢ્યું છે; ખાઇ લો' મોંઘી થોડીવારે બોલી

'ભૂખ નથી લાગી'

'ભૂખ્યા ભૂખ્યા શરીર અને ચિંતા કરી કરીને હૈયું બાળશો તો પછી જીવન ક્યાં સુધી ટક્કર ઝીલશે ? હાય રે, સત્યાનાશ જજો - એ બામણોનું.'

ચતુ અકળાયો: 'હં . હં', એઓને ગાળ ન દે આપણાં કર્મ એવાં, એટલે જ ભગવાને ઢેડ ગણ્યાં આપણા પડછાયા માત્રથી પ્રભુ અભડાઇ જાય !'

'ના, ના. પ્રભુને મેર તો સૌ સરખા જ હોય કોઇ ઉંચ નહીં. કોઇ નીચ નહીં'

'તું નથી સમજતી બામણ, વાણિયા, લવાણા એ બધું કોણે બનાવ્યું; આપણને ઢેઢ કોણે ઘડયાં ? પ્રભુએ જ કની ?'

મોંઘી ચૂપ રહી

ઝુંપડામાં ફરી મૌન પ્રસરી ગયું

ચન્તુના દિલમા એક દિવસ ઉગ્યું હતું: 'ભગવાનનાં દર્શન વિના જીવન નકામું છે ગયા જનમમા ભગવાન નહીં ભજ્યા હોય ત્યારે આ અવતાર મળ્યો છે, આ જન્મે ભગવાનને સભારૂં નહિં તો કયો અવતાર આવશે ?'

તેણે ભગવાન નરનારાયણની મૂર્તિ વિષે સાંભળ્યું હતું. મૂર્તિ મૂર્તિ ન હતી, સાક્ષાત પ્રભુ હતા ! આથી તેનો જીવ એ મૂર્તિના દર્શન માટે તલસી ઊઠયો.

ભગવાન નરનારાયણનું મંદિર ચન્તુના ગામથી ત્રણ માઇલ દૂર, બાજુના ગામમાં આવેલું હતું. એ મંદિરનો અજબ મહિમા હતો. હજારો યાત્રાળુઓ દર્શનાર્થે ત્યાં આવતાં હતાં.

એક દિવસ ચતુ ત્યાં ગયો પણ તેને દર્શન ન થયા. બધાએ એને ગાળો દઇ આપો કાઢી મૂકયો બીજી વખત એણે મંદિર નજીક પહોચવાની કોશિશ કરી તો ગાળ સાથે એકાદ બે કાંકરા પણ વાગ્યા. આખરે મંદિરના શિખરને ભાવથી નમન કરી પાછો વળી ગયો મૂર્તિનો તલસાટ આથી શમ્યો નહિં, પણ વધી પડયો

આ પછી ભગવાન નરનારાયણનાં દર્શન કરવા જવાનો નિયમ થઇ ચૂકયો ત્રણ માઇલ ચાલીને જાય અને દર્શન કર્યાં વિના જ પાછું ફરવું પડે છતા નિરાશ ન થાય, શ્રધ્ધા ન હારે– પેલા કરોળિયાની જેમ.

નિયમિત ત્રણ માસથી એ જતો હતો તે મુજબ આજે પણ એ જઇ–આવ્યો હતો હરરોજ જેમ આજે પણ દર્શન કર્યા વિના એ

કુ ટું બ નિ યો જ ન

ત્રણ વરસ, પાચ વરસ યા કાયમ બંધ
કરવા, અમારા નિષ્ણાતને રૂબરૂ
મલો અગર હકીકત લખી
સલાહ મેળવો.

કુસુમ હાઉસ એજન્સી
પાડાપોળ સામે, ગાંધી રોડ, અમદાવાદ ૧

પાછો ફર્યો હતો.

હરરોજ મોંઘી પૂછેઃ 'આજે દર્શન થયાં ?'

ચન્તુને ફક્ત નકારમાં ડોકું ધુણાવવાનું રહેતુ.

'નથી જમવું' કહી ખોં...ખોં...કરતો તે ખાટલીમાં પડયો. અને થોડી જ વારમાં સૂઇ ગયો.

બીજે દિવસે એને તાવ આવ્યો. ધીમે ધીમે તાવ વધતો ગયો. તોફાનમાં તણખલું ધ્રુજે એમ તેનું શરીર કંપતું હતું.

પંદરેક દિવસ તાવ લંબાયો આથી નર-નારાયણના મંદિરે જવાનો નિયમ તૂટયો ખુબ અશક્તિ આવી ગઇ હતી. છેલ્લા પાંચેક દિવસથી સાવ અભાન દશામા પડયો હતો તાવના ઘેનમાં એ બકતો હતોઃ 'મારે તમારાં દર્શન કરવા છે, પ્રભુ ! હું મરી જાઉં તે પહેલાં દર્શન કરવા છે!

ધીમે ધીમે તાવ ઉતર્યો. એક દિવસ કંઇ ઠીક લાગ્યું બીજે દહાડે સ્ફુર્તિ જણાઇ

લાકડીના ટેકેટેકે, મોંઘીની ના છતાં, એ દર્શન કરવા ઉપડયો. મૃત્યુ પામે એ પહેલાં તેને દર્શન કરવા હતાં.

ટપુક ટપુક ચાલતાં એ મંદિર પાસે પહોંચ્યો.

ભગવાન નરનારાયણનું મંદિર માનવોથી છલકાતું હતું. કારણ ઉત્સવ હતો, કોઇ પવિત્ર દિવસ હતો

મંદિરની આજુબાજુ ચન્તુ આંટા મારવા લાગ્યો, પણ અશક્તિને લીધે તુરત થાકી ગયો, અને તેથી થોડે દુર ખજૂરનાં છાંયડા તળે એ બેઠો

તેણે જાણ્યું કે 'ભગવાનની સવારી નીકળવાની છે ભગવાનને સાવ ખુલ્લામાં રાખી ફેરવવામાં આવશે !' તેની આંખમાં આસુ આવી ગયાં કેટલાય દિવસે એની મુરાદ બર આવવાની હતી !

મંદિરમાં અને બહાર ભાવિકોનું ટોળું વધતું હતું. કોલાહલ પણ વધુ ને વધુ આવતો હતો. એવામાં ચતુએ 'જય...જય એવો મોટો આવાજ સાંભળ્યો

ભગવાનની મૂર્તિને પાલખીમાં પધરાવી બહાર લાવવામાં આવી હતી. ખજૂરની દિવાલપર ચઢી ચતુ જોવા ઊંચો થયો. હાથની છાજલી કરી જોયું પણ માણસો જ માણસો સિવાય અન્ય કશું દેખાયું નહીં.

થાકી જઇ એ નીચે ઊતાર્યો : પાછો છાયામાં આવી બેઠીને વિચારવા લાગ્યો આખરે પાલખી પાસે જ જવાનો 'હિંસક' નિર્ણય લીધો. !

એને ટોળામાં ઘુસેલો જોઈ ખૂમરાણ મચી ગયુ બધા આઘા આઘા ખસવા લાગ્યા કેટલાક દુર ભાગવા માંડ્યાં કોઇ ગાળો દેવા લાગ્યા અને જમીન પરથી પથ્થર ઉપાડી કોઈ મારવા

S A T A

TAILORS & CLOTH MERCHANTS

★

Janmohmed Mansion,
New Charni Road,
Opp, Tarabaug,
BOMBAY 4.

લાગ્યા.

ચતુ મારપીટથી નીચે પડી ગયો

રહીરહીને સુસવાટ કરતો મોટો બધો, તોપના ગોળા જેવડો ગોળ પથ્થર તેના માથામાં વાગ્યો, અને લોહીથી રંગાઇ નીચે પડયો

ચન્તુની આંખે અંધારા આવી ગયાં માથું ઢાળીએ એમ ને એમ પડયો રહ્યો

એણે ઉંચું જોયું ત્યારે બધા લોકો દુર ચાલી ગયા હતા. ચન્તુએ ઊઠવાની કોશિશ કરી પણ ન ઉઠાયું. આથી તે ખિન્ન થઇ ત્યા જ બેસી રહ્યો ..

આખરે, માથામાં લાગેલો ગોળ પથ્થર તેણે ઉપાડયો અને થરથરતા ઉભો થયો લથડતા પગે એ ગામ ભણી ઊપડયો.

છેક સાંજે એ ઘેર પહોંચ્યો મોંઘી રાહ જોતી બેઠી હતી. ચન્તુ આવ્યો કે તુરત જ પૂછ્યું :

"સાંભળ્યું છે કે આજે મંદિરમાં ઓચ્છવ હતો. તમને દર્શન થયાં ?"

ચન્તૂ ખડખડાટ હસી પડયો : "આજ તો ભગવાન જ ઘરે પધાર્યા છે !"

મોંઘી ચમકી. એણે ચન્તુ સામે ફરી જોયું. ચન્તુ ફરી ડોકું હલાવી હસી પડયો.

"ચાલો, ચાલો ! અંદર સૂઇ જાઓ આજે નહીં તો કાલે દર્શન થશે..." મોંઘી કંપતી હતી

"હવે નિત નિત દર્શન કરવા જવાની જરૂર નથી લે દર્શન કરી લે . આ રહ્યા ભગવાન !" ચતુએ લોહીથી રંગાયેલ ગોળ પથ્થર બતાવ્યો; અને ખડખડાટ હસતાં ખાટલીમાં ઝુકાવ્યું .

મોંઘીની આંખમાંથી બે આંસુ બહાર નીકળ્યા. —અને, ઝુંપડીમા નિઃશબ્દતા પ્રસરી ગઇ ..

—મુત્સદી એ કહેવાય કે જે કંઇ પણ નવું નહિ કહેવા માટે પાચ વખત વિચાર કરે છે

—તમારા દુશ્મનને હંમેશા માફ જ કરો, એના જેવુ બીજું એને એકય સાલશે નહિ

—ભગવાને માણસને પહેલેથીજ અપૂર્ણ ઘડયો—પણ પાછળની એને સુઝયું કે આ બરાબર નથી; એટલે માણસને પોતાનાજ દોષ ન દેખાવ માટે આધળો ધર્મ બનાવ્યો

બધી બહેનોએ પારકાનીજ રોજનીશી રાખવી જોઇએ-પોતાનીની કંઇજ જરૂર નથી.

ટે. નં ૪૪૮૭

શ્રી નારાયણ હિન્દુ લૉજ

રહેવા તથા જમવા માટે શ્રેષ્ઠ સ્થાન

ખાડિયા, ચાર રસ્તા, અમદાવાદ ૧.

આ રહ્યા આપના જવાબો......

[આ સવાલ-જવાબોની કટાર અમારા એક આમંત્રિત કટારલેખક લખે છે. આથી, આ કટારમાં રજૂ થતા બધા જ વિચારો એ લેખકના પોતાના જ વ્યકિતગત છે ચેતનના સંપાદક આ કટારમાં રજૂ થતા બધાં જ મંતવ્યો સાથે સંપૂર્ણ સહમત છે એમ કદીયે માનવું નહિ. સંપાદકની આ કટાર માટે નૈતિક અને અન્ય જવાબદારી સ્વીકારીને પણ આ કટાર માટે લેખકને છુટો દોર આપવામાં આવ્યો છે.] 'ગગનવિહારી

સવાલ:—આપણા દેશમા ધુમાડા ઉડાડવા માટે જ એકાદ અલગ પ્રધાન નીમ્યા હોય તો?

જવાબ:—શું કામ? જરૂર જ શું છે? દરેકે દરેક ખાતામાં લાખો, કરોડો અને અબજોના ધુમાડા તો ઉડેજ છે, તો પછી ખાસ અલગ દફતર રાખવાની જરૂરજ ક્યાં છે?

o o o

સવાલ.—સદોબા પાટીલ દર બીજે ત્રિજે દિવસે મુંબઈમાંજ હોય છે, તો એમનું દફતર ક્યાં આવ્યું—મુંબઈમાં કે દિલ્હીમાં?

જવાબ:—દોસ્ત, દફતર દીલ્હીમા, પણ ઘર મુંબઇમા

o o o

સવાલ:—મહીસુર રાજ્યનું નામ હવે કર્ણાટક રાખવું છે...

જવાબ—અને મુંબઈનું નામ 'મહારાષ્ટ્ર' એમજ ને?

• • •

સવાલ:—આજે આપણા દેશને મોટામાં મોટો ક્યો રોગ લાગુ પડયો છે?

જવાબ:—પાસે દમડી વિના પણ મહાનમાં અને મહાન અને ભવ્યમાં ભવ્ય દેખાવાનો.

o o o

સવાલ:—તમે સવારમાં ઊઠીને સૌથી પહેલ વહેલી કોની પૂજા કરો છો?

જવાબ:—તમારી જ—ચેતનના વાચકોની જ.

o o o

સવાલ—સૌથી મોટામાં મોટું માણસ કોણ ગણાય?

જવાબ:—દોસ્ત, આજના કળિયુગમાં તો એજ ગણાય છે કે જેની પાસે અનીતિથી ભેગા કરેલા સૌથી વધારેમાં વધારે પૈસા હોય...

o o o

સવાલ:—આપણા દેશમાં દર વરસે ૪૦૦ કરોડ રૂપિયાનુ અનાજ વાંદરાઓ, ઢોરઢાંખર, નાની નાની જીવાતો અને ઉંદરડાઓથી નાશ પામે છે; તો તે શું આપણે ચીનની માફક આ વિનાશ રોકી ન શકીએ?

જવાબ:—દોસ્ત, એવી જીવ હિંસા આપણાથી થાય ખરી કે? છી છી. એ તો કોમ્યુનીસ્ટોજ કરી શકે...આપણાથી એવું પાપ વહોરાય ખરૂં કે? અનાજવિના આપણાજ બાંધવો ભલેને મરે એ તો એજ લાગના છે.

o o •

સવાલ:—તમને દસ હજાર રૂપિયા આપું, પણ મહેરબાની કરીને આ કટાર ન જ લખો....

જવાબ—ભલે, ભાઇ, ભલે તમે મને શ્વાસ લેવાનો બંધ કરવાનું કહો તો તે કદાચ કરું,

પણ આ લખવાનું તો કુબેરના ભંડારોના ભંડારો ઠાલવે તો પણ નહિજ અને નહિજ. સમજ્યા હવે?

o o o

સવાલ:- તમે, આ બધું ક્યારે લખો છો?

જવાબ—ભરઊંઘમાં જ.

o • •

સવાલ:—જયપ્રકાશ નારાયણ વારે અને છાશવારે હજીયે કંઇ ને કંઇ રાજકીય નિવેદન બહાર પાડતાજ રહે છે, અને છતાંયે પોતે કહે છે કે પોતે રાજકારણથી છુટા થયા છે. તો આનો અર્થ શું?

જવાબ—એજ કે, એમને દહીંમાં અને અને દુધમાં બન્નેમાં પગ રાખવોજ છે.

o o o

સવાલ:—તમારા આ ધંધામાં બરકત શું?

જવાબ—બસ, ગોઠનું ગોપીચંદન ઘસવાનીજ.

o o o

સવાલ:—આ વીસમી સદીમાં યે "પતિ પરમેશ્વર"!

જવાબ—છળ. ભયંકર છળ! ભોળી પ્રજાને ભરમાવવા માટેની એક ભયંકર જાળ.

• o o

સવાલ.—તમને એક દિવસ માટે દીલ્હીના સુલતાન બનાવ્યા હોય તો તમે શું કરો?

જવાબ—તો સૌથી પહેલવહેલો ફતવો હું એ બહાર પાડું કે કોઇ પણ પ્રધાને કદીયે એક પણ ભાષણ કરવુંજ નહિ—પ્રજાને બોલવાનું અને પ્રધાનોએ સાંભળવાનું જ—જીભ પણ ખોલવાની નહિજ

o o o

સવાલ.—આપણા બધાજ પ્રધાનો જવાહર-લાલની પૂજા કેમ કરતા હશે?

જવાબ—કારણ કે એજ એમના દેવ છે. કારણ કે રખેને, જો આ દેવ રૂઠ્યા તો બસ થઇજ રહ્યું, બીજીજ ઘડીયે પ્રધાનજીઓના ડાંડિયાં ડુલજ થઇ જાય!

o o o

સવાલ:—સમાચાર છે કે સંતતિ નિયમનના કૃત્રિમ સાધનો લોકપ્રિય બનાવવાની સરકારી ઝુંબેશ સામે ભાવનગરના આત્મારામ ભટ્ટ આમરણાંત ઉપવાસ ઉપર ઉતરવાના છે...

જવાબ:-ઉતરવા દો ને એવા એકસોને એકાવનને એમ એવા ત્રાગાઓથી ડરી જયે રાજ્ય ન ચાલે, સમજ્યા કે? વરસે વરસે વધતી પચાસ લાખની વસતિને ખવરાવવી ક્યાંથી? એનો રસ્તો પહેલાં દેખાડશો?

o o o

સવાલ.—તમારી પાસે શું છે?

જવાબ.—બિરલા અને ટાટા કરતાં યે મોટું અને વિશાળ હૃદય

o o •

સવાલ—દિવાળી મુંબઇમાં સૌથી વધારેમાં વધારે તડાકો કોને પડ્યો?

જવાબ—એકલા અત્રેને જ—લોકોને ભયંકરમાં ભયંકર રીતે ઉશ્કેરીને, કોંગ્રેસને વધારેમાં વધારે ગાળો આપીને..

o o o

સવાલ—ટપાલમાં દીવાળી અંકો જ ગુમ થાય છે આમ કેમ?

જવાબ—યાર, તમેય ભલા માણસ જ રહ્યા. આખુંયે વરસ તમે એકલા જ ચાલુ અંકો એકલપેટા બનીને વાંચ્યા કરો તો એકાદ અંક પણ ટપાલી કે એમના સાહેબો વાંચે તો એમાં તમારું બગડી શું ગયું? યાર, જરાક વિશાળ

હૃદય તો રાખતા શીખો.

o o o

સવાલઃ—જયપ્રકાશે સમિતિને એક સરસ પ્રમાણપત્ર લખી આપેલ છે કે સમિતિ 'ફાસીસ્ટ' નથી. પણ સમિતિને 'ફાસીસ્ટ' કહેનારા જ વધારે 'ફાસીસ્ટ' છે.

જવાબઃ—હાજી, ફાસીસ્ટ નથી જ. એટલેસ્તો મુંબઈએ આજસુધી નહિ દેખેલો એવો ભયંકર હત્યાકાંડ રચાઈ ગયો હશે—ખરું ને ? બાબુજી, બસ ગઈકાલનો ઇતિહાસ પણ આમ જ ભૂલી જશો ?

o o o

સવાલ—કાલિદાસ એ આપણા જ દેશમાં જન્મેલા સેકસપીઅર જેવા જ આપણા મહાન કવિ છે, છતાંયે એની સ્મૃતિ તાજી રાખવા આપણને કાલિદાસની ટીકીટો આજ સુધી છાપવાની ફુરસદ નથી મળી; જ્યારે રશિયાએ એ પ્રકટ કરી છે એ શું બતાવે છે ?

જવાબઃ—આપણે કેવા સજાગ છીએ તે જ.

o o o

સવાલઃ—સાંભળ્યું છે કે, કોંગ્રેસ કહે છે કે ત્રીજી યોજનાના અંતે આપણા દેશમાં અનાજનું બમણું ઉત્પાદન થશે ...

જવાબ—હાજી...અગાઉ વધ્યું હતું અને પરદેશમાં પણ નિકાસ કરી શકાય એટલું 'બધું' વધી ગયું હતું તેમજ કાગળ ઉપર જ...અગર તો અબજો રૂપિયાનું પરદેશોમાથી આયાત કરીને જ. ખરું ને ?

o o o

સવાલઃ લંડનની ઘણી ઘણી મોટી મોટી કંપનીઓમાં નોકરી કરનારાઓમાં પુરૂષો કરતાં સ્ત્રીઓની જ સંખ્યા આજે દિવસે દિવસે વધતી જાય છે; અને સરેરાશ ૫૭ સ્ત્રીઓએ ૪૩ પુરુષોની સંખ્યા આવે છે....ત્યારે આપણા દેશમાં ?

જવાબઃ—એજ અંધકાર...એજ ઓઝલ, એજ પડદા, અને એજ મોટા ઘુમટા.

o o o

સવાલઃ—કોઈ તમારી ચોટલી પકડે તો ?

જવાબઃ—તો શું ? હું એનો ડોટો જ પકડું. હું કંઇ ઈસુ જેવો નથી કે મારો બીજો ગાલ ધરૂં. સમજ્યા ?

o o o

સવાલ—મહીસુર અને કેરલ એક થાય તો?

જવાબ—અરે દોસ્ત, આપણે હિંદને એક અને અખંડ કરવું છે જ કયારે ? એના તો આપણે ટુકડે ટુકડા કરીને દરેક ટુકડે ટુકડે એકેક ઝીણા ઉભા કરવા છે; ત્યાં આ વાત જ

સેવામૂર્તિ !

પિયરની જાજરમાન "બ્હેની"
મટી, ક્ષણે તુ ગૃહિણી બની જતી—
સંજીવની, માડી તણા વિયોગનાં,
ઊંડે ઉરે સંસ્મરણો વલોવતા,
ઉરે જ દાબી સહુ તે, સ્મિતે ભરી,
શી સાસરે તું "સ્વજનો" કરી રહી !
* * * (મનસુખલાલ ઝવેરી)
સ્ત્રી એ સાક્ષાત ત્યાગ, સેવા અને
સ્નેહની મૂર્તિ છે. એ ગુણ-સુન્દરીની
એક ગૌરવશીલ તસવીર ....

સ્ટુડીઓ
૩૬૫. ઠાકોરદ્વાર પોષ્ટ સામે, મુંબઈ.

ક્યા રહી ? તમારૂં તો ચસકી નથી ગયું ને ?

° ° °

સવાલઃ–મુનશીજી કહે છે કે મદ્રાસને એનું ખુદનું હૃદય છે, અને ધબકતો આત્મા છે–પણ દિલ્હીને તો નામ નિશાન પણ નથી એનું શું ?

જવાબ–એજ મોગલશાહી–બીજું શું ?

° ° °

સવાલ–આજ સુધી પંડિતજીએ કેટલા કાળાબજારીયાઓને નજીકમાં નજીકના ઝાડેથી ફાંસીના માંચડે લટકાવ્યા ?

જવાબ–દોસ્ત, આજ સુધી તો એકેય નહિ!

° ° °

સવાલ–આજની ફેશન પ્રમાણે તમે કેવા પડા પહેરો છો–નાયલોનના કે ગેબારડીનના ?

જવાબ.–દોસ્ત, દેશી માદરપાટના જ

° ° °

સવાલ–અશોક મહેતા કહે છે કે પંડિતજીને હું છેલ્લા ત્રીસ વરસથી ઓળખુ છું. છતાયે હજી સુધી હું એમને પૂરેપૂરા ઓળખી નથી શકયો એ મારે મન હજીયે ભૂમિતિનો મહાન કાયડો જ છે.

જવાબ–અરે, ભલા માણસ, એમાં તમે નવું શું કીધું ? ખુદ પંડિતજી પોતે પણ ઘણી વખત પોતાની જાતને પૂરેપૂરા નથી ઓળખી શકતા ત્યા તમે તો શું ઓળખી શકવાના હતા ?

° ° °

સવાલ–યુનોએ હમણાં એક નકશો બનાવ્યો છે કે જેમાં જમ્મુ અને કાશ્મીર પાકિસ્તાનમા બતાવ્યું છે ..

જવાબ–અરે દોસ્ત, એના કરતાં કાશ્મીરને સર્વસત્તાધીશ ડલેસના જ ખીસ્સામાં દેખાડયું હોત તો શું ખોટું હતું ?

° ° °

સવાલઃ–તમે કદીયે ગામડાઓ દેખ્યા છે ?

જવાબઃ–હાજી, ભૂગોળમાં ઘણાં જ.

° ° °

સવાલ–સાંભળ્યું છે કે સાબરકાંઠામાં આપણા પંડિતજીની ભગવાનની જેમ જ પૂજા થાય છે, એમની એક મોટી મૂરતિ બનાવીને એમની આરતી ઉતારાય છે, એમના ભજન ગવાય છે, અને સાક્ષાત ભગવાનનો અવતાર જ મનાય છે...તે શું સાચું ?

જવાબઃ–હાજી, આ 'ભગવાન'ના નામે જ આવતી ચૂંટણીઓ જીતી જવા મારેનું આ કેટલાક બગભગતોનુ કારસ્થાન છે. બાકી, પંડિતજી આ સાભળે તો યે ઝલી જાય !

° ° °

સવાલ.–તમારૂં ચેતન ઘણું જ ફીકકું અને ફસ છે

જવાબ–તો શું તમારે તીખું અને તમ જોઇએ છે ?

° ° °

સવાલ–આજે બાર વરસ થયા તોયે હજી સુધી મુંબઇ અને અમદાવાદ વચ્ચેની પાકી સડક નથી જ પૂરી થઇ...તે હવે કયારે થશે ?

જવાબઃ–દોસ્ત, ભગવાન અને સરકારની રીત જ ન્યારી છે, એ કોઈ જ નથી કળી શકાતું; એની મહેરબાની હોય તો આજે જ–આ ઘડીએ જ, અને ન હોય તો આવતા ભવે પણ નહિ જ.

'GRIPOLI' PRINTING INKS
DHULEKAR BROS, BOMBAY 7.

સંપાદક :
કનક વ્યાસ

નવી વાનગી

બટાટાની ખીરણી —

સામગ્રી : અર્ધો રતલ બટાટા
૩–૩॥ શેર (બંગાળી) દૂધ
અધોળેક નારીયેળનુ ખમણુ
અધોળેક બદામનો ભુકો
૦॥ રતલ ખાંડ
ગુલાબજળ
ચાંદીનો વરખ
અધોળ પીસ્તા

બટાટાને ધોઇ સાફ કરી છાલ ઉતારી લો છી અર્ધા ભાગના દુધમાં ઉકાળી લો–બાફી લો રાબર નરમ થાય એટલે સારી રીતે છૂંદી લો ાકીનું દુધ ઉમેરી ધીમા તાપે ફરી મુકો તેમાં રીયેળનું ખમણુ અને બદામનો ભૂકો ઉમેરો. થોડું ગુલાબજળ ઉમેરો ખાંડ પણ ઉમેરો; અને ખાંડ ઓગળે ત્યાં સુધી હલાવ્યા કરો પછી થાળીમાં ઠારી દો પછી ઉપર કાતરેલા પીસ્તાં તથા ચાંદીનો વરખ ચોટાડો. પછી ઠંડી જગ્યામાં કે રેફ્રીજરેટરમાં રાખી મૂકો. પછી કકડા કરી ખાવાના ઉપયોગમા લો.

કેસરીયા બરફી:—

સામગ્રી :–૨ રતલ માવો
૨ રતલ ખાંડ
૧ વાટકી દુધ
૨॥ ચાની ચમચી કેસર
કેવડાનો અર્ક.
૫ તોલા પીસ્તાં
ચાંદીનો વરખ
૨ શેર પાણી

રીત—ખાંડને પાણીમાં ઓગાળી ધીમા તાપે ધાટી ચાસણી કરો. ચમચી–ચમચી દુધ ઉમેરી ચાસણીનો મેલ કાઢી નાખો જ્યારે ચાસણીમાં સારી રીતે પરપોટા વળવા માંડે અને બરાબર ઘટ્ટ લાગે ત્યારે માવો ઉમેરો. બધું બરાબર એકરસ થાય ત્યાંસુધી હલાવ્યા કરો. કેવડાના અર્કમાં કેસરને ઘુંટી માવામાં નાખો મોટી થાળીમાં ઠારી દો ચાંદીનો વરખ અને પીસ્તા વડે શણગારો. ઠંડી પડે કકડા કરી ખાઓ.

બટાટા પાક —

૧ રતલ બટાટા
૦॥ રતલ માવો
૦। રતલ મેંદો
૦। રતલ લીલા નારિયેળનું ખમણુ
૪ તોલા બદામ
૨ રતલ ખાંડ
ઘી અને ગુલાબજળ

બટાટાને ધોઇ બાફી લો. છાલ ઉતારી છૂંદી

બદામ અને નાળિયેરને પત્થર પર સારું લુગદી જેવું વાટી લો માવાને પણ ખુબ મસળી લો પછી બટાટા–નાળિયેર–બદામની લુગદીમાં માવાને ભેળવી લો. મેંદાને થોડો થોડો લઇ માવામાં ભેળવતા જાવ. નાના નાના લુવા લઈ રોટલી જેવું વણી લો: પછી તેના છરી વડે ત્રિકોણ ટુકડા પાડી લો. બધી જ કણકના આવા ટુકડા બનાવી લો

ત્રણ તારની ચાસણી બનાવી તેમાં કેવડાનો અર્ક ઉમેરો, ને ગરમ કડાઇમાં ઘી મૂકી પેલા ત્રિકોણ ટુકડાને બદામી તળી લો. તે ટુકડાને બરાબર નીતારી ચાસણીમાં ડુબાવો, થોડીવાર રાખો અને પાછા કાઢી થાળીમા છૂટા પાથરી દો

બેલેના –

૧ વાટકી સારા ઝીણા ચોખા
૦॥ વાટકી ગોળ
પાણી, સાંતળેલા કાજુ અધોળેક,
૧ ચમચી ઇલાયચીનો ભુકો,
૩–૪ ચમચી તલ, ઘી અને
૦॥ વાટકી નાળીયેરનું ખમણ

રીતઃ–ચોખાને રાંધી એક બાજુ મૂકી રાખો. ગોળમાં પાણી નાખી સાધારણ મોટા વાસણમાં મૂકી ધીમા તાપે મુકો. સારી રીતે ઉકળી જાય પછી સાંતળેલા કાજુ, ઇલાયચીનો ભુકો, ઘી અને શેકેલા તલનો ભૂકો નાખો. હવે ભાત નાખો ઘી પણ નાખો અને નીચે ચોંટે નહીં માટે હલાવ્યા કરો. વળી ઉપર નાળીયેરનું ખમણ નાખો અને બે ત્રણ મિનિટ રાખો. નીચે ઉતારી થોડી મિનિટ ઢાંકી રાખો પછી ગરમગરમ પીરસો.

ચણાની દાળની ચંદ્રકલાઃ–

૦। શેર ચણાની દાળ
૦। શેર માવો
૧॥ શેર ખાંડનું બૂરું
૧ શેર મેંદો
દ્રાક્ષ, ચારોળી

રીતઃ–૧૨ કલાક પલાળ્યા બાદ ચણાની દાળને કપડામાં બાંધી દો. દાળમાંથી બધું પાણી નીકળ્યા પછી દાળને વાટી લો અને ઘીમાં શેકો પછી વાટેલી દાળ અને માવાને ભેગા કરો મેંદામાં મોણ દઇ કડક લોટ બાંધી લો. દાળ અને માવામાં મેવો અને બૂરું નાખો. કણકમાંથી નાના લુઆ લઇ નાની પુરી બનાવો ઉપર પેલું મિશ્રણ પાથરો અને બીજી પુરી વડે બંધ કરો આમ બધી ચંદ્રકલા બનાવી ઘીમાં ધીમી આંચે તળી લો.

'આહારમાં શ્રેષ્ટ...દુગ્ધાહાર'

ડૉ. હરકિશનદાસ ડી. ગાંધી

"વર્તમાન સમયમાં ભારતની સૌથી વિશેષ આવશ્યક વસ્તુ દુધ છે. દુધની સરખામણીમાં બીજી ખાદ્ય સામગ્રી ટકી શકતી નથી. દુધ જેવો એકપણ પદાર્થ નથી જેનાપર જનસમાજના સ્વાસ્થ્યનો આધાર રાખી શકાય. જીવનની શરૂઆત થી અંત સુધી આહારમા દુધનુ અનિવાર્ય સ્થાન છે"—સર રોબર્ટ મેક કેરીસન. 'દુધ સ્વાસ્થ્ય અને દીર્ઘાયુ માટે આવશ્યક આહાર છે"—પૂ ગાંધીજી "દુધ પવિત્ર, સ્નાયુવર્ધક, શકિતપ્રદ, શુક્રાણુવર્ધક છે. રોગોમાં દુધની રોગ-નિવારણ શકિત અજબ હોય છે દુધ સર્વસંપૂર્ણ અને હિતકારી આહાર છે."—સુશ્રુત

"દુધ મીઠું, ઠંડુ, પિત્તહર, પોષણ-કારક, દસ્ત સાફ કરનાર, વીર્યને જલદી ઉત્પન્ન કરનાર, બળ આપનાર, જીવન અર્પનાર, બુદ્ધિને વધારનાર તથા ઉત્તમ બનાવનાર, મૈથુન શકિત વધારનાર, જુવાનીને સ્થિર બનાવનાર, આયુષ્યવર્ધક, રસાયનરૂપ, તથા દાડને મજબૂત બનાવનાર છે. જીર્ણ જ્વર, ભ્રમ, મૂર્છા, માનસિક રોગ, સોથ, હરસ, ગુલ્મ, ઉદર રોગ. પાંડુ, પેસાબના રોગ, રકત-પિત્ત, થાક, તૃષા, દાહ, છાતીના રોગ, શુળ, આફરો, અતિસાર, વગેરે રોગોમાં જ્યારે બીજો ખોરાક અપથ્ય થઈ પડે છે ત્યારે દુધ સર્વ રીતે હિતકારક થાય છે દુધમાં લગભગ બધાં ધાન્યનાં ગુણો સમાયેલાં છે .તેમાં છએ રસ છે, તેથી જ તે મનુષ્ય દેહના ખોરાકની ગણનામાં શ્રેષ્ઠ છ ગણાયેલું છે."....ગરીઓનો ગેદ દુધ તંદુરસ્તને વધુ તંદુરસ્તી અને રોગીને આરોગ્ય આપવાની શકિત ધરાવે છે... બનાર્ડ પેકફેડન "દુધ અમૂલ્ય ઔષધિ અને આરોગ્યની જડી બુટ્ટી છે" ડૉ. કેલોગ

ભારતીય સંસ્કૃતિમા દુધનુ સ્થાન :—

ભારતીય સંસ્કૃતિનુ મોટામાં મોટુ પ્રતીક ગાય છે ગાય આપણા અર્થતંત્રનુ કેન્દ્ર હતું. ધન અને ગૌભવનું માપ ગાયની આબાદીથી કાઢવામાં આવતુ ખોરાકનુ કેન્દ્ર દુધ હતું. આથી જ ગાયને માતાનુ બિરદ આપવામા આવ્યું છે. ગૌ–દાન શ્રેષ્ઠ દાન અને ગૌ–વધ મનોપાપ મનાતું હતું. ધર્મની કોઈપણ ક્રિયા દુધ અનેક દુધજન્ય પદાર્થો દહી–માખણ ઇત્યાદિ વિના આગળ વધી શકતી નથી ગોપાલ આપણો પરમાત્મા છે ગોપ–ગોપી આપણી સંસ્કૃતિનાં ઉન્નાયકો છે.

"ગાયો અમને મીઠું દુધ આપો" ની સંસ્કૃતિ આપણો માટે કાલની હોવાથી સડેલી અને નિષ્પ્રાણ

બની ગઈ છે. દુધનો ઉપયોગ કેવળ મોજશોખનાં સાધન જેવો થઇ પડયો છે. પ્રતિ વરસે લાખો ગાય કસાઇની છરીનો ભોગ બની રહી છે. સંભાળની ખામીને કારણે હજારો ગાય પાંજરાપોળની ફાસી ખોલીઓમાં રિબાઈ રિબાઇને મરે છે દુધની જરૂર કયાં રહી છે? ચાહ પીનારાઓ દુધનો ઉપયોગ ચાહ બનાવવા પૂરતોજ સમજે છે. દુધ આહારનુ અનિવાર્ય અંગ છે એ તો લગભગ આપણે ભૂલી ગયા છીએ. ભારતની વસ્તીનાં લગભગ ૨૫ ટકા લોકોને તો દુધનું ટીપું પણ પીવા મળતું નથી. દુનિયાનાં દેશના દુધ વપરાશના આકડા શુ કહે છે તે તો જૂઓ અને તેની સાથે ભારતને સરખાવો :—

	રતલ માથા દીઠ.
સ્વીટઝરલેન્ડ	૧.૮૩
સ્વીડન	૧.૪૮
અમેરિકા	૧.૦૦
બ્રિટન	૦.૪૪
ફ્રાન્સ	૦.૩૩
બર્લિન	૦.૩૦
ભારત	૦.૨૫

અને જૂઓ આપણું મરણ પ્રમાણ:-

	મરણ પ્રમાણ
ન્યુઝીલેન્ડ	૧૦.૬
નેધરલેન્ડ	૧૨.૮
ડેન્માર્ક	૧૨.૯
નોર્વે	૧૩.૨
ઇંગ્લેન્ડ	૧૩.૭
ભારત	૩૦.૬

પૃથ્વી પરનું અમૃત દુધ—પ્રાણીજન્ય પ્રોટીન્સમાં સૌથી અગત્યનું સ્થાન દુધનું છે. દુધ સર્વ શ્રેષ્ઠ અને સંપૂર્ણ આહાર છે. શાકાહારી અને માંસાહારી એનો કોઇપણ બાધ વિના યથેચ્છ ઉપયોગ કરી શકે છે. આરોગ્ય, સૌંદર્ય, દીર્ઘાયુ અને શરીર વિકાસ ઇચ્છતા માનવીએ દુધ અવશ્ય પીવું જોઈએ. દુધમાં જુવાની ટકાવાની અને વૃદ્ધાવસ્થા રોકવાની તાકાત છે. દુધ પીનારની જીવન શકિત ખૂબ હોય છે જીવનશકિત આરોગ્યનો સ્થાયી વીમો છે.

(૧) શરીરને ઘસી નાંખનારાં દર્દોમાં, પાચનક્રિયાના ગોટાળામાં, તીવ્ર રોગોમા, જ્ઞાનતંતુની શિથિલતામાં દુધ લહેજતદાર પૌષ્ટિક ખોરાક છે. દુધ સહેલાઇથી પચે છે. દુધ રોગ અને આરોગ્યમાં ફાયદા જનક છે.....ડૉ. થોમસન.

(૨) હાડકા અને સ્નાયુના બંધારણ અને વિકાસ માટે, શરીરમાં ચાલેલી ભાંગફોડની પુનઃરચના કરવા માટે જરૂરી શરીર સંવર્ધક દ્રવ્યો દુધમાં છે. દુધ શરીર સંવર્ધક, સુધારક અને નિયામક આહાર છે.

(૩) શરીરમાં ચેતન, ગરમી અને સ્ફૂર્તિ લાવનાર શર્કરા દુધમાં વિપુલ પ્રમાણમાં હોય છે દુધની શાકર જલદી પચી જાય છે. દુધમાં રહેલું પ્રોટીન બીજા ખાદ્ય પદાર્થોમાં પ્રાપ્ત થનારા પ્રોટીન કરતાં વિશેષ કિંમતી, સુપાચ્ય અને શરીર ઉપયોગી છે. દુધમાં ત્રણ

કારનું પ્રોટીન (૧) કેસીન (૨) લેકટો લ્બ્યુમીન અને (૩) લેકટો ગ્લોબ્યુનીન હ્યું છે જે પાચન તંત્રપર જરા પણ ભાજો નાંખ્યા વિના સહેલાઈથી પચી જઈ લોહીમાં ભળી જાય છે.

(૪) શરીરને જરૂરી કાર્ય જેવાંકે કચરાનો નિકાલ કરવો, મળ-મૂત્ર દ્વારા વિજાતીય દ્રવ્યોનો નિકાલ કરવો ઇત્યાદિ માટે જરૂરી શુદ્ધ પાણી દૂધમાંથી પ્રાપ્ત થાય છે.

(૫) સફેદ દુધ રાતા ગાલો, ચળકતી આંખો, અને પ્રકાશિત સૌંદર્યથી ભરેલો ચહેરો અર્પે છે દૂધ સફેદ માંસ છે એ યુવાન અને વૃદ્ધને, રોગી અને નિરોગીને, એમ સર્વને માફક આવે છે તે હૃદયને મજબુત, હાડકાંને અક્કડ, અને જીવનને દીર્ઘાયુ બનાવે છે દૂધ જેવો સાત્વિક અને આદર્શ આહાર બીજો એકેય નથી.

"દુધનો એક ગ્લાસ ખોરાકની દ્રષ્ટિએ નવ ઈંડા બરાબર છે. ચાર ગ્લાસ પીનારને તેને જેટલું કેલશ્યમ જોઈએ તે તેમાંથી મળી રહે છે. તદુપરાંત ૩૭ ટકા વિટામીન 'એ', ૭૫ ટકા વિટામીન 'જી'. ૭ ટકા વિટામીન 'સી'. ૬૮ ટકા ફોસ્ફરસ, ૪૬ ટકા પ્રોટીન, ૩૦ ટકા નિઆસીન, ૨૮ ટકા વિટામીન બી અને ૧૬ ટકા લોહ મળે છે. જો તમે દૂધ ન પીતાં હો તો આ કિંમતી પદાર્થોથી વંચિત રહો છો"....(જન્મભૂમી-પ્રવાસી.)

(૧) રક્ત, માંસ, હાડકાં, દાંત અને ઘટકો (Tissues) ને જરૂરી એવાં ખનીજ દ્રવ્યો તેમાં પણ ખાસ કરીને ચુનો અને ફોસ્ફરસ દુધમાં વિપુલ પ્રમાણમાં છે.

દુધના ક્ષારનું પૃથક્કરણઃ-	ટકા.
પોટેસીઅમ ઓકસાઈડ	૨૫.૪૨
સોડીઅમ ,,	૧૦.૯૪
કેલશ્યમ ,,	૨૧.૪૫
મેગ્નેસીયમ ,,	૨ ૫૪
ફેરીક (લોહ) ,,	૦ ૧૧.
સલ્ફ્યુરિક એનહાઈડ્રાઈડ	૪ ૧૧
ફોસ્ફરિક ,,	૨૪ ૧૧
કલોરિન	૧૪ ૬૦
	૧૦૩.૨૮
પ્રાણવાયુ બાદ	૩ ૨૮
	૧૦૦

દુધમાંથી પ્રાપ્ત કુદરતી ક્ષારો ખાવાને બદલે ડાકતરની ક્ષારની નકામી ગોળીઓ લેનારને શું કહેવું ? (૨) શરીરને નિયમમાં રાખવા અને રોગનો સામનો કરવા માટે જરૂરી પ્રજીવકો એમાં છે દુધમાં 'એ' અને 'બી' પ્રજીવકો ભેગાં છે બી૧, બી૨, બી૩, બી૪, બી૫, બી૬ ઇત્યાદિ ઉપરાંત પ્રજીવકો સી ડી. ઈ. તથા કે- સમાયેલાં છે (૩) શરીરને ગરમી આપનાર ચરબી અને કાર્બોહાઇડ્રેટ, શરીરનો ઘસારો પૂરો પાડી તેનું સંવર્ધન કરનાર પ્રોટીન, ટુંકમાં શરીરને જોઈતાં તમામ તત્વો દુધમાં મળી આવે છે. છાશ, દહીં, મઠ્ઠો ઇત્યાદિ . દૂધનાં

ચેતન

રૂપાંતરમાં પણ દૂધનું મહત્વ એક યા બીજા સ્વરૂપે હોય છે.

પ્ર. ૧ કેવળ દુગ્ધાહાર કરી જીવી શકાય કે ?:—જીવી શકાય પણ આદર્શ આરોગ્ય માટે દુધપર, કેવળ દુધપર આધાર રાખવાની વાત વધુ પડતી છે. દુધમાં લોહ (Iron salt)નુ પ્રમાણ ખુબ ઓછું છે. લોહ રકતનાં લાલકણો માટે પરમ આવશ્યક છે બીજું દુધમાં રેસા (સેલ્યુલોઝ)નો અભાવ હોવાથી આંતરડાંનું કાર્ય બરાબર ન થતુ હોવાથી મળનો નિકાલ યોગ્યરીતે થઈ શકતો નથી. દુગ્ધાઆહાર સાથે પૂ ગાંધીજીની માફક ફળાહારનો સમન્વય કરવામાં આવે તો સોના સાથે સુગંધ મળે.

પ્ર ૨ દુધપાક, બાસુંદી ઈત્યાદિ દુધનાં રૂપાતરોનાં લાભો શું છે ?:—એ દુધનું રૂપાંતર નથી, પણ ભ્રષ્ટ સ્વરૂપ છે. જીભના સ્વાદે સર્જેલી દુધની બરબાદી છે. દુધપાક, બાસુંદીમાં આહારના ઉપયોગી તત્વો લગભગ હોતાં નથી પણ શરીરને બરબાદ કરનાર તત્વો ભરપુર હોય છે એવાં પદાર્થો પાચનતંત્રની અનેક બિમારીને જન્મ આપે છે.

પ્ર. ૩. ડબ્બાનું દુધ વાપરવું કે?:—નાજી. ઠંડા મુલકમાં એ દુધ ખાસ નુકશાન કરતું નથી. ગરમ મુલકમાં ગરમીને કારણે દુધના ડબ્બાપર એક પ્રકારની પ્રતિક્રિયા થવાથી એક જાતનો ઝેરી પદાર્થ (Ptomaine) ઉત્પન્ન થાય છે જે આરોગ્યને માટે ખતરનાક છે !-

પ્ર. ૪. પાવડરનાં દુધ માટે તમારો શો અભિપ્રાય છે ?:—પાવડરનું દુધ તાજા દુધ જેટલું ઉપયોગી છે. સારા દુધને સુકવી, રસાયનિક ક્રિયાદ્વારા સુરક્ષિત રાખવાથી દુધનાં બધાં તત્વો એમાં સચવાયેલાં રહે છે એ દુધ પચવામાં સહેલું અને ઓછી પાચનશકિતવાળા માટે આશીર્વાદ સમાન છે

પ્ર. ૫. બાળકોને ઉપરનું દુધ પાવું કે ?:—બાળક માટે માતાનું દુધ એવું છે કે જેની સરખામણી અન્ય દુધ સાથે થઈજ ન શકે બાળકને પોતાનાં સ્તનનું દુધ પીવડાવવાની પ્રત્યેક માતાની પવિત્ર અને અનિવાર્ય ફરજ છે બાળક માટે ગાય કે બકરીનું દુધ સારું છે. બાળકના પાવડરના દુધના ડબ્બાઓ મળે છે તેમાં માતાના દુધનાં તમામ તત્વોનો સમાવેશ કરવામાં આવતો હોવા છતાં એ માતાના દુધનું સ્થાન શી રીતે લઈ શકે વારું ?

પ્ર. ૬ મને દુધ માફક આવતું નથી તો—? આવી ફરિયાદ ઘણાં લોકો કરે છે. એ લોકો પોતાની ભૂલો શોધવા કરતા દોષનો ટોપલો અન્યને ઓઢાડી દે છે. દુધને એકદમ ગટગટાવી જનારા, હાલતાં-ચાલતાં પીનાર, પાચન શકિતની મર્યાદાની પરવાહ કર્યા વગર શેરબંધી દુધ પેટમાં ધકેલનાર વ્યકિત દુધ પીવાથી શુંક શુંક થઈ આવે છે, બાદી થાય છે, ઝાડા છુટી જાય છે ઈત્યાદિ ફરિયાદ કરે તેનો શો અર્થ છે. વારું ? દુધ ધીમે ધીમે પ્રેમથી પીવું. ચુસી ચુસીને ઘુંટડે

હુંટડે પીવું. લેમન-શરબત પીવાની સ્ટ્રો નામની ઘાસની સાડીથી દૂધ પીવાથી મોઢાનું અમીરસ મળવાથી પાચન સરલ બને છે. શરૂઆતમાં થોડાં પ્રમાણમાં દૂધ લેવું. શરીર ટેવાતાં વધુ પ્રમાણમાં લેવું બેહાકુ માનવીને દુધ માફક આવતું નથી આથી દુધનો પૂરો ફાયદો ઉઠાવવાં શરીરશ્રમ જરૂરી છે. દૂર દૂર સુધી ફરવા જેવું શ્વાસોચ્છ્વાસની કસરત કરવી વાસી કે બેસ્વાદ દૂધ કદી ન પીવું દૂધમાં પીપર અને એલચી નાખવાથી સારી રીતે શરીરને માફક આવે દૂધ પીધા પછી થોડીવાર ખાટા લીંબુનો રસ લેવો થોડાં દિવસે દૂધ શરીરને અનુકૂળ થઇ પડશે.

પ્ર ૭ કયા પ્રાણીનું દૂધ ઉત્તમ છે? ગાય, ભેંસ બકરી, ઊંટડી, ઘેટી, ઇત્યાદિ પ્રાણીઓનું દૂધ ઉપયોગમા આવે છે ભારતમા મોટે ભાગે ભેંસ, ગાય અને બકરીનુ દૂધ વપરાય છે એ ત્રણ પ્રાણીઓનું દૂધ ચરબીના તત્ત્વને બાદ કરતાં લગભગ સરખું છે ભેંસનું દૂધ સારી પાચન શકિતવાળા માટે અર્થાત્ જુવાન વર્ગ માટે, ગાયનું દૂધ સાધારણ પાચનશક્તિવાળા વૃદ્ધો માટે અને બકરીનું દૂધ બાળક અને નિર્બળ અને ઓછી પાચન શક્તિવાળા માટે ઉત્તમ છે આયુર્વેદે જુદાં જુદાં પ્રાણીઓનાં દૂધના ગુણદોષની વિસ્તૃત ચર્ચા કરી છે

ભેંસનુ દૂધઃ—ભેંસનું દૂધ ગાય અને બકરીના દૂધ કરતા ખુબ પૌષ્ટિક અને મીઠું છે ચરબી પ્રમાણુ વધુ હોવાથી એ દૂધ ઘાટ્ટુ હોય છે અને પચવામાં ભારે છે. માંદા માનવીએ અને ઓછી પાચનશક્તિવાળાએ ભેંસનું દૂધ ન લેવું વીર્ય-વર્ધક-રસાયન છે. કફ કરનાર, સુસ્તી લાવનાર અને વજન વધારનાર છે.

ગાયનું દૂધઃ—ગાયનું દૂધ ઔષધ તથા પથ્ય પદાર્થ તરીકે ગાયનું દૂધ ઉત્તમ છે. દુગ્ધોપચારમાં ગાયનું દૂધ વાપરવાપર ભાર મુકવામાં આવે છે. ગાયનું દૂધ પૌષ્ટિક, રસાયન, પિત્તશામક,વીર્ય વર્ધક, અને વાતહર છે, ગાયનું દૂધ શરીરમાં કાંતિ, બુદ્ધિ, તૃપ્તિ, સૌંદર્ય અને પુરુષત્વ વધારે છે

બકરીનું દૂધઃ—બકરી ગરીબની ગાય છે. આરોગ્યની દૃષ્ટિએ બકરીનું દૂધ સર્વ શ્રેષ્ઠ છે. દૂધ કેવું છે એનો આધાર પ્રાણી જે ખોરાક ખાય છે. તેના પર રહેલો છે બકરી અનેક જાતની વનસ્પતિ ખાતી હોવાથી એનાં દૂધમાં પ્રજીવક અને ક્ષારો પ્રચુર માત્રામાં હોય છે બકરીના દૂધમાં ચેપી રોગોનાં સંસર્ગનો જરા પણ ભય નથી બકરીનુ દૂધ તુરૂં, મધુર, તથા હલકું હોવાથી માંદા, નિર્બળ અને બાળકો માટે સર્વશ્રેષ્ઠ છે રક્તપિત્ત અતિસાર, ક્ષય, ઉધરસ, તથા અસાધ્ય દર્દોમા બકરીનું દૂધ આરોગ્ય વર્ધક છે પૂ ગાંધીજી હમેશા બકરીનું દૂધ પીતા હતા તે બકરીના દુધનાં મહત્ત્વનો સુંદર પૂરાવો છે. બકરી સ્વભાવે રખડુ હોવાથી એને પૂરતો વ્યાયામ મળે છે જે એના દુધના સ્વાસ્થ્યપ્રદ ગુણમા વધારો કરે છે.

o—o

દૂધના તત્ત્વાનું પૃથક્કરણ.

તત્ત્વો	માતાનું દૂધ.	ગાયનુ દૂધ	ભેંસનું દૂધ.
પાણી ...	૮૮૦	૮૭.૬	૮૧.૦
શર્કરા ...	૭૦	૪.૮	૫૭
ચરબી ...	૩૯	૩૬	૮૮
પ્રોટિન ...	૧.૦	૩.૩	૪.૩
ક્ષારો ...	૦.૧	૦.૨	૦.૮

રમવાને ચાલો

(રાગ : ભેટે ઝુલે છે તલવાર; વીરાજી કેરી...)

રમવાને ચાલો સૌ બાળ,
બાગમાં રમવાને ચાલો.

મ્હેંકી રહ્યો છે બાગ મઝાનો,
શોભી રહ્યાં ફૂલડાં અપાર;
બાગમાં રમવાને ચાલો.

ફૂલડે ફૂલડે અમૃત પ્યાલો,
રસ ભર્યા ભ્રમર નાદ;
બાગમાં રમવાને ચાલો.

નીલકંઠ, બણુના હૃધરાજને બુલબુલ,
કોકિલાના સુણાય સાદ;
બાગમાં રમવાને ચાલો.

આમ્રતણી કુંજે પીલક સોહામણો,
શોભી રહ્યો રૂડા વનરાજ*;
બાગમાં રમવાને ચાલો.

ખેલતાં બાળ સૌ ભારતમાને,
અંતરનો અર્પીએ અનુરાગ,
બાગમાં રમવાને ચાલો.

—નટવર અંકલેસરી.

* વનરાજ : આમ્રફળ. સુરત જિલ્લાના કિસાનવર્ગે શ્રી જવાહરલાલ નહેરુને અર્પેલ ભેટ—એક પ્રકારનું આમ્રફળ.

ઝંખના
(ભાવ–ગીત)

[રાગ :—પીલુ તાલ :—લાવણી]

ઓ નાગર નંદજીના લાલ,
રોજ રોજ લેજે સંભાળ.
ઓ દુઃખભંજન દીન–દયાળ,
દિન–રાત લેજે સંભાળ—ઓ.
કાલાં–ઘેલાં રે અમે તારાં બાળુડાં
મારૂં ને તારૂં કરી કજિયો આદરતાં,
અંતરના રામને રેઢા રાખીને
દૂર દૂર દેવને શરણે આથડતાં,
માફ કરજે બધું એ ઘનશ્યામ
આપજે તું અમને આરામ.—ઓ.
કંચન જેવી રે તેં કાયા બનાવી પણ
એકજ ગુણ અને અવગુણ અઢાર,
અંતરનું આંગણું મેલું મુકીને
બીજાને ઉપદેશ દેતા અપાર,
એવું હૈયે ન ધરતો ભગવાન
સાચવજે અમારૂં સુકાન—ઓ
ઊંડા અંધકાર મહીં અટવાતા અમને
જ્ઞાનદીપ તણા અજવાળે લાવજે,
અંતરની આશ એક તારાં દરશન પ્રભુ
તારા ચરણની સેવા તું આપજે,
એક માગું છું ઓ કિરતાર
ઉતારજે તું અમને ભવપાર.—ઓ.

ભાનુભાઈ કારભદ
(ભાવનગર)

'એક અમર શૌર્ય કથા'

'નયન'

વીરભૂમી મહારાષ્ટ્રના અમર ઇતિહાસની આ શૌર્યપૂર્ણ અને સત્ય ઘટના છે.

પરકીય શાસનમાંથી માતૃભૂમિની મુક્તિ કાજે મહારાષ્ટ્રના નર રત્નોએ અપૂર્વ બલિદાનોની પરંપરા સર્જી છે. અને આત્મ ગૌરવ તથા રાષ્ટ્રાભિમાનનું જ્વલંત ઉદાહરણ ભાવિ પેઢી સમક્ષ ઉપસ્થિત કર્યું છે. ઉપરોક્ત આત્મ સમર્પણનો આવો એક ચિરસ્મરણીય પ્રસંગ છે

મહારાષ્ટ્રના એકાદ અઘોર વનમાં બે અપરિચીત માણુસો ચુપચાપ ચાલ્યા જતા હતા. એક યુવાન અને બીજો પ્રૌઢ વયનો હતો. બન્નેએ એક જ જાતના વસ્ત્રો પહેરેલાં હતાં. રસ્તાની ખબર ન હોય તેમ યુવક ખુબ જ ગંભીર પગલે ચાલતો હતો અને પ્રૌઢ માણુસ જાણે કે જંગલનો ભેમિયો હોય તેમ ચાલતો હતો.

થોડું ચાલ્યા પછી અચાનક બન્ને જણા અટકયા. પ્રૌઢ માણુસે બીજા યુવાનને કહ્યું કે, "જો આ સ્થળેથી હલ્લો કરવામાં આવે તો જરૂર સફળતા મળે, કારણ કે નવા કિલ્લેદારને આ સ્થળની જરાયે ખબર નથી." ઘોર અંધકાર અને રાત્રિનો સમય હોવાથી સર્વત્ર નિરવ શાંતિ હતી. બન્ને વ્યક્તિઓના બોલવાથી જ ફક્ત શાંતિનો ભંગ થતો હતો. એવામા 'ખટાક ખટાક' એવો અવાજ થયો. બન્ને માણુસોએ આસપાસ નજર કરી પણ અંધકારમાં કોઈ જ ન દેખાયું અત્યંત બારીકાઈથી જોવાથી સામેના કિલ્લાની દિવાલ પરથી એક માણુસ દોરડા વડે નીચે ઉતરતો જણાયો. યુવાન માણુસે તરત જ પોતાનું ધનુષ તૈયાર કર્યું અને બરોબર નિશાન તાંકી કિલ્લા-પરથી ઉતરતી વ્યકિતને ઢાળી દીધી. જખ્મી થયેલ વ્યકિતએ ચિત્કાર પાડી કહ્યું "હવે તે પતિવ્રતાની રક્ષા કોણ કરશે ? હાય ! હરે રામ !"

આ સાંભળી તીર ચલાવનાર યુવક તેની પાસે ગયો, અને સાથેના પ્રૌઢ માણુસની મદદથી તે ઘાયલ થયેલી

વ્યક્તને પોતાને ઘેર લઇ ગયો. થોડી સારવાર કર્યા પછી તે શુદ્ધિમાં આવ્યો ત્યારે તેણે કહ્યું : "હુ મેવાડનો રજપૂત સિપાઈ છું. અહીંનો મુસલમાન કિલ્લેદાર એક રજપૂત યુવતીને કે જે પોતાના પતિ પાછળ સતિ થવા જતી હતી ત્યારે તેના પિતાનું ખૂન કરીને બળજબરીથી ભગાડી લાવ્યો છે. આ યુવતિને ગમે તેમ કરીને છોડાવવાનું મેં તે યુવતિને વચન આપેલ છે આ વચન પૂરૂં કરવા હું અહીં કુટુંબ સહિત આવીને વસ્યો છું. આવતી અમાસની રાત્રિએ તે કિલ્લેદાર તે રજપૂત યુવતિ સાથે લગ્ન કરવાનો છે મારા ઘાયલ થયાની ખબર જો તે યુવતિને પડેશે તો તેની ધીરજ ખુટી જશે અને તે આખરે ધર્મભ્રષ્ટ થશે. આ બધું પાપ તમને લાગશે "

તીર ચલાવનાર યુવકને તેની ભૂલ સમજાણી. તેણે કહ્યું કે, તે પોતે તે યુવતિને અમાસની રાત્રિએ જાતે જઈને કિલ્લેદારના પંજામાંથી છોડાવશે. આ સાંભળી ઘાયલ સિપાઈ બહુ જ ખુશ થયો યુવકની આ પ્રતિજ્ઞા પૂરી કરવા માટે તેના વૃદ્ધ મામાએ પણ ઘણીજ મદદ કરી. આ બધા અપરિચિત માણસો કોણ હતા ? તમે સૌ તેમનાં નામ જાણવા આતુર તો હશો જ. આ પ્રસગ બન્યો તે સ્થળ મહારાષ્ટ્રનો પ્રખ્યાત કિલ્લો કોંડાણા હતો. ઘાયલ સિપાઈની સારવાર કિલ્લાના મુખી પટેલના ઘરમાં જ થતી હતી. પ્રતિજ્ઞા કરનાર યુવક અન્ય કોઈ નહિ પરંતુ જેની મહારાષ્ટ્રમાં ઘેર ઘેર ગૌરવ ગાથા ગવાય છે તે શ્રી તાનાજી માલસુરે હતા સાથે તેના વૃદ્ધ મામા શ્રી શેલાર હતા. રજપૂત યુવતીને ભગાડી લાવનાર કિલ્લેદાર તે ઉદયભાનુ હતો. અને તેણે તે વખતમાં જ ઈસ્લામ ધર્મ સ્વીકાર્યો હતો. સમય આવી પહોંચ્યો અને અમાસની રાત્રિએ નક્કી કર્યા મુજબ કિલ્લાપર હુમલો કરવામાં આવ્યો.

"હર હર મહાદેવ"ના ધ્વનીથી યુદ્ધ મેદાન ગુંજી ઊઠયું. યવન સૈનિકોની લાશ ઢળવા લાગી લડતાં લડતાં ઉદયભાનુના હાથે તાનાજી મરાયા મરાઠી સેના પાછી હઠવા લાગી. એવામાં તાનાજીનો ભાઈ સુર્યાજી બીજા પાંચસો ચુનંદા સૈનિકો સાથે આવી પહોંચ્યો ફરી ખુનખાર જગ થયો અને ઉદયભાનુ મરાયો સુર્યાજી તથા અન્ય મરાઠા સરદારોએ તાનાજીના શબને અગ્નિ સંસ્કાર કર્યો, કરૂણ કલ્પાંત કર્યું.

વિજયશ્રી વરમાળા પહેરાવવા હોંશે કરીને તાનાજી સમક્ષ આવેલ પરંતુ તાનાજીને બદલે તેનું શબ મળ્યું !

તાનાજી માલસુરેના અવસાનથી મહારાષ્ટ્રે એક સખત આંચકો અનુભવ્યો

ભારતીય સસ્કૃતિની રક્ષણની જવાબદારીનો બોજો તથા એક અબળા નારીના ચારિત્ર્યની રક્ષા માટે અમરવીર તાનાજીનું આત્મ સમર્પણ એ ભારતીય ઇતિહાસની તવારીખનું અમુલ્ય રત્ન છે. સંસારમાં ભારતીયતા રહેશે ત્યાં સુધી તાનાજીનું નામ ભારતીય જગતમા ગૂંજતું રહેશે. આ પ્રસંગે છત્રપતિ શિવાજી મહારાજે પણ કહ્યું કે, તાનાજીએ મૃત્યુ વહોરીને પણ પ્રતિજ્ઞા પૂરી કરી આ પ્રમાણે તાનાજી માલસુરેનું જીવન ધન્ય અને અમર બન્યું.

ચેતન

સંતોને દાન

કોઈ એક નગરમાં એક રાજા રાજ્ય કરતો હતો. તેણે એક દિવસ સંતોને દાન આપવાનો વિચાર કર્યો. આથી તેણે એક વિશ્વાસુ નોકરને બોલાવ્યો. તેના હાથમાં સોનામહોરોભરેલી એક થેલી આપી અને કહ્યું : "નગરમાં જેટલાં સાધુ–સંતો હોય એટલાને આ ધન વહેંચી દે"

પેલો વિશ્વાસુ નોકર તો સંતોની ખોળ આખો દિવસ કરતો કરતો નગરમાં ફરી ફરી રહ્યો, પણ તેને દાન લેનાર કોઈ ન મળ્યું. આખરે તેણે તે થેલી જેવી ને તેવી અકબંધ રાજાના ચરણોમાં પાછી મૂકી દીધી

રાજાએ પૂછયું : "કેમ, શું થયું ?"

નોકર હાથ જોડીને બોલ્યો : "મહારાજ! આપની આજ્ઞાથી મેં સારાયે નગરમાં સંતોની શોધ કરી, પણ કોઈ દાન લેવાવાળો ન મળ્યો"

રાજાએ ચિડાઈને કહ્યું : "મૂર્ખ, કેવી વાત કરે છે ? અનેક સાધુ–સંતો અહીં રહેવા છતાં તને કોઈ સાધુ-સંત દાન લેનાર ન મળ્યો ?"

તેણે કહ્યું : "મહારાજ, આયુષ્યવાન હો. મેં સઘળા સાધુ–સંતો પાસે જઈ આપની દાન આપવાની ઇચ્છા જાહેર કરી. જે સાચા સંતો હતા તેમણે ધન લેવાની ના પાડી, અને જે ધનના લાલચુ હતા એમણે હા પાડી, પણ તેમને સંત કહેવાય શી રીતે ? અને તેમને દાન આપવાનું આપે કયાં મંજૂર કર્યું છે ?"

નોકરની વાત સાંભળી રાજા ચૂપ થઈ ગયો. અને નોકરને ઇનામ આપ્યું.

અભિમાન

એક વખત ખ્વાજા હસન ટાઈગ્રિસ નદીને કાંઠે થઈને જતા હતા. એવામાં એમણે નદી કાંઠે એકાંતે એક હબસી અને સ્ત્રી સાથે બેઠેલા જોયા, અને કંઈક વાત કરતાં જોયા અને એમના મનમાં થયું કે 'ખરેખર, આવા લોકો કરતાં તો હું સારો છું. હું વ્યસની કે દુરાચારી નથી ! હસનની આંખ ઉપરથી પેલા માણસોને લાગ્યું કે આને આપણા વિષે શંકા આવી છે. પણ એ સંબંધી એ કંઈ પૂછે નહિ ત્યાં સુધી શું કરવા બોલવું !

એટલામાં પાસે થઈને એક હોડી જતી હતી, તે એકાએક પવનના ઝપાટાથી ઉંધી વળી ગઈ. અને એમાં બેઠેલાં સાત માણસ નદીમાં ડુબવા લાગ્યાં એ જોતાવેંત જ પેલો હબસી નદીમાં કુદી પડયો અને એક પછી એક એમ સાતેયને બચાવ્યા. છઠ્ઠાને નદીકાંઠે લાવીને સાતમાને લેવા હસન સામુ જોઈ એ બોલ્યો : "આવો સાહેબ ! તમે જાણો છો કે દુનિયામાં બધાં જ ખરાબ છે, અને હું જ સારો છું ખરા પરોપકારી હો તો આ સાતમાની મદદે આવો વળી, તમારા મનમાં રહેલી એક શંકા દૂર કરું; આ બાઈ મારી મા છે, અને પેલી બાટલી પાણીની છે. આ રેતીના રણમાં થઈ છ ગાઉ જવું છે. ત્યાં રસ્તામાં અમને તરસ લાગે તે માટે આ નદીમાંથી પાણી લઈ લીધું છે."

ખ્વાજા હસન આ સાંભળી શરમાઈ ગયા, અને તે દિવસથી કોઈનો પણ દોષ જોવો કે પોતાના ગુણનું અભિમાન કરવું એમણે છોડી દીધું.

આપણા પંડિતજીની કેટલીક વાતો!

આપણો દેશ જ્યારે આઝાદ ન હોતો બન્યો, અને જ્યારે આપણા પ્યારા નેતા પંડિતજી ભારતના વડા પ્રધાન ન હોતા બન્યા તે વખતની આ વાતો છે. આ વાતો છે જ્યારે પંડિતજી ૧૯૩૭ની સાલમાં બર્માના પ્રવાસે ગયા હતા તે વખતની. તે વખતે પંડિતજી બર્મા બિમાર હાલતમાં ગયા હતા, છતાં પણ જહાજમાંથી ઉતર્યા કે એમનું ભયંકર ધક્કામુકી વચ્ચે લાખોની મેદની વચ્ચે બાદશાહી સ્વાગત થઇ ગયું કે પછી એમને કહેવામાં આવ્યું કે હવે બે કલાક આરામના રાખેલા છે. આરામ? જવાહરને? જહાજમાં પરાણે કરવા પડેલા આરામે એ બિમાર માણસને પણ અધીરો કરી મુકયો હતો. રણ દુન્દુભીનો ગગડાટ કાને પડતાં થનગન નાચતા સમરાતુર અશ્વની જેમ જવાહરના પગ ઉપડતા હતા. જવાહર એટલે જીવતી વીજળી "બુલાઇયે ગાડી. મૈય બહાર જાના ચાહતા હું. થોડા ધૂમધામ કે. આ જાઉંગા." હજી તો ઉતારે આવ્યાને પંદર મિનિટ પણ નહિ થઇ હોય ત્યાં બહાર નીકળી પડયા. આમ, જવાહર - એટલે બસ કામ, કામ, અને કામજ: કદીયે થાક કે કદીયે આરામ પણ ન હિજ.

° ° °

........સભા ખલાસ થઇ ને લોક મંચતરફ ધસ્યું. ભચડાભચડીને લીધે બાપ દીકરી (ઇન્દિરા) અલગ પડી ગયાં એક ભાઈએ ઇન્દિરાને સલાહ આપી—"પંડિતજીને વળગી રહેજો" ત્યાં તો વાઘણની જેમ એ મુઠી હાડકાંની છોડી ફરી: "શા માટે? બીજી કોઇની જેમ હું પણ ટોળાનો મુકાબલો કરી શકું છું." કહેતી ભીડમાં ઘૂસી. અને તેના સાથીઓને એ ભારે પડી ગઇ. ભીડમાં માણસ જમીનથી અધર ઉંચકાઈ જતા હતા—છતાયે ઇન્દિરાની હિંમત કેટલી?

° ° °

આટલી બધી ધક્કામૂકીમાં પંડિતજી માટે રસ્તો કરી આપવામાં એક સ્વયંસેવક લોકને ધક્કા મારતો હતો. જવાહરે એને બે વાર રોકયો છતાં એ ન રોકાતાં,-એમણે ગર્જના કરીને તેના

બે હાથ પકડીને અદબ વળાવી. "ખબરદાર, છેક બહાર નીકળતા સુધી અદબ છોડી છે તો!" તેમણે તેને સમજાવ્યું કે ધક્કા મારવાથી જ વધારે હડસેલો લાગે છે. મગજ સમતોલ રાખીને ચાલ્યા જવાથી આપોઆપ માર્ગ થઈ જાય પેલાએ ધડકતે હૈયે છેક સુધી અદબ વાળીજ રાખી. સ્વયંસેવકને પણ કેવો બોધ પાઠ આપ્યો?

• ∘ ∘

પંડિતજી એટલે તીખો આગ જેવો સ્વભાવ. જરાતરામાં ખીજાઈને બોલે. ને બોલે બોલે જાણે ઝાટકો. પરંતુ તે પછી તરત મુક્ત હાસ્ય રેલાય ને ઠપકાનો ડંખ રહેવા પામે નહીં આડુ બોલવા બેસે તો તોબાહ પોકરાવે. જાણે "તેરા ચલે તો માર ડાલિયો" વાળી વાત. એક વાતચીત ચાલતી હતી—તેમાં તે બોલ્યા "બાકી, હું જીવતા કે મરેલા કોઈ પણ પ્રાણીથી ડરતો નથી."

મંત્રીએ ધીમેથી જવાબ દીધો: "જી હા, તમે બધાને ખાઈ જવા સમર્થ છો. બે પગાં માનવ પ્રાણી પણ તેમાંથી બાકાત નથી. અમને જ પૂછો ને!" પંડિતજી હસ્યા. તે જેમ બીજાની રેવડી કરી જાણે છે તેમ કોઈ એમની પણ જરા ચોટલી તાણે તો તેની પણ તેટલીજ નીખાલસતાથી મોજ લઈ જાણે છે મશ્કરી પણ કરી જાણે છે, તેમ સહી પણ શકે છે, બલેને મશ્કરી કરનાર એકદમ નાનો હોય

∘ • ∘

એક વખત પંડિતજી બર્મામાં એક પેગોડા જોવા ગયા. પહેલો ઘંટ જોવામાં આવતાં તેમને કહેવામાં આવ્યું કે આ ઘંટ વગાડનારને ફરીથી બર્મા આવવું પડે છે એવી લોકોમાં માન્યતા છે. જવાહરે ઝટ લાકડું પકડીને ઘંટને ફટકાર્યો ને સૌને હસાવતાં કહ્યું "હમેં બર્માકા કયા ડર હય?" પણ ઇન્દિરાને ફાવટ ન આવી પછી બીજો એક મોટો ઘંટ આવતાં ઇન્દિરાએ પણ હિંમતથી ત્રણ ઘંટનાદ કર્યા ને જવાહરલાલ તો તૈયાર હોય જ. આમ, આટલા મોટા માણસ હોવા છતાંયે એમને નાના બાળક જેવાયે થઈ જતા આવડે છે.

• • •

"હું ટોળાં જોડે કામ લેવામાં કોવિદ છુ. આ તે કંઈ મેદની છે? મેં લાખોની ભીડ જોઇ છે ને જીરવી છે મારો અનુભવ છે કે લોકમાનસથી પરિચિત શિસ્તવાળા સ્વયંસેવકોના બંદોબસ્ત સાથેની એક લાખ માણસોની ભીડમાંથી પસાર થવું સહેલું છે પરંતુ જેમાં દરેક જણ બીજાને હુકમ કરતો હોય તેવા સો માણસોના ટોળામાંથી પણ માર્ગ કાઢવો દોહ્યલો થઈ પડે છે" એમની અંતરની દેશદાઝની લાહ્યથી ભભુકતી આંખોએ, એમની તેજોમય વાણીએ, એમની ચપળ ટટ્ટાર દેહદ્દષ્ટિએ જાણે એ મહામેદની ઉપર મોહની ભૂરકી નાંખી. "જુઓ, વોલંટીઅરો, તમને પ્રત્યક્ષ પરચો બતાવું. મારા જતાં સુધી એક પણ વોલંટીઅર કે સભાજન ઉઠે

નહિ. મને મદદ કરવા કોઈ પણ ન આવે. હું અને મારા સાથીઓ બહાર નીકળી જઈએ ત્યાં સુધી કોઇ પોતાનું સ્થાન છોડે નહિ." આટલું કહેતા એમણે મંચઉપરથી માર્યો ઠેકડો તે નીચે, જાણે મૂર્તિમત અગ્નિશિખા ચાલી. અજબ ચૂપકીદી ને શાંતિ વચ્ચે તેમની મંડળી બહાર નીકળી ગઈ. ન ધાંધલ, ન ધમાલ, ન કાગારોળ. માનવસાગર ગભીરતાથી બેઠો રહ્યો. જનમાનસનો કેવો સુંદર પદાર્થપાઠ !

° ° °

....ટાંગુ તરફ નીકળતા મોષબાબુએ ખાસ દુધનાં રસગુલ્લાંની માટલી આપીને ોહ કરી હતી કે માર્ગમાં જવાહરલાલને ાાડજો. ફ્યુ આગળ મેં જવાહરલાલને વાત કરી. તે ખૂબ હસ્યા "અચ્છા ! ા બાત હૈ,ું ખેર, રાસ્તેમેં કોઈ ગે ભુકે બચ્ચોં કો દે દિજિયેગા; મુજે ડી પ્રસનતા હોગી જીતનાકી મેરે ખાનેસે ુજે નહિ હો સકતી !" તરત મેં એ મૃતસમી મીઠાઈ નજીક ઊભેલાં ધીથરેહાલ બરમીઝ બાળકોને સોંપી ીધી—ને જવાહર તો પોતે ખૂદે ખાધી ડોય તેથી પણ વધુ વધુ રાજી થઈ ગયા

• ° °

જમતી વખતે કેટલોક રમૂજી વાર્તાલાપ થયો હતો. માંડલેમાં જોવા જેવાં સ્થળોની વાત નીકળી.

"પણ સંગાઈ તો જઈશું." કોઇએ સૂચના કરી.

"એની વિશેષતા શી છે ?" જવાહરે પૂછ્યું.

"ભારતીય ને બ્રહ્મી સંસ્કૃતિઓનું એ જૂગજૂનું મથક છે. ત્યાંના પહાડોમાં વીસેક હજાર ભિખ્ખુનીઓના વિહાર છે. સેંકડો પગેડા, ગુફાઓ ને એવાં જ સ્થાનકો ત્યાં હોવાથી પહાડ યાત્રાના ધામ સમો બનેલો છે. તેનું પુરાણું નામ જીરાપુર હતું. વળી ત્યાં જતાં આવાના પુલ પસાર કરવાનો છે."

"એ પુલની શું ખાસ ખૂબી છે ?"

"એ ઘણો મોટો, ને ઇજનેરી પરાક્રમનો નમુનો છે."

"મેં ઇજનેરી કારીગરીના પ્રચંડ નમુના ઘણા જોયા છે; તેમાં કદ સિવાય બીજું તાજુબી પમાડે એવું તત્ત્વ શું છે ?"

એક ભાઈથી ન રહેવાયું. તે કહે "આવાના પુલ નીચે થઈને જહાજો પસાર થાય છે"

જવાહર હસ્યા : "મારી જાણમાં છે ત્યાં સુધી હમેશાં એમ જ બનતું આવે છે, કે જહાજ પુલની નાચે થઈ ને જ ઘણુંખરું જાય છે. પુલની ઉપર થઈને જહાજ જતાં મે હજી સાંભળ્યું નથી !"

મંડળી પેટ પકડીને હસી પડી. પેલા મિત્ર ભોંઠા પડી ગયા, પંડિતજીએ પણ કહ્યું.

'ખેર, ફીર ભી, આપ કહેતે હૈ કિ આવા ઇસ દેશકી પ્રાચીન રાજધાની થા. ઉસકો દેખ આય. ઉસમેં ક્યા હર્જ હૈ."

[રમેશનાથ ગૌતમના "આપણો જવાહર"ના લેખમાંથી]

ચેતન સાહિત્ય મંદિર માટે તંત્રી, મુદ્રક ને પ્રકાશક : પ્રતાપરાય પ્ર. વ્યાસે ચેતન પ્રિન્ટર્સ,ની રૂએ, ચાવખાનાડી, મુંબઈ ૨ માંથી છાપી, પ્રકટ કર્યું છે.

કોઈપણ ઉંમરે
આપ લોમા બેધડક
વાપરી શકો
છો.
"લોમા" વાપરવા માટે ઉમર જોવાની જરૂર નથી કોઈપણ વયે તે બેધડક વાપરી શકાય છે. કારણકે વાળને શ્યામ કરવાના મુખ્ય ગુણ ઉપરાંત, સારા ગણાતા તેલમાં હોય તે બધાજ ગુણો "લોમા"માં છે. યાદ રાખોકે લોમા કલપ નથી પણ કુદરતી રીતે વાળને શ્યામ કરતું એક હેર ટોનીક છે
લોમા
વાળને કુદરતી રીતે શ્યામ કરવા માટે દુનિયાભરમાં માન્યતા પામેલ.
સોલ એજન્ટસ: એમ. એમ. ખંભાતવાલા, અમદાવાદ ૧.
એજન્ટસ. સી. નરોતમની કું., મુંબઈ ૨.
MPE

૩૭ ન. પૈસા CHETAN REG. NO. B. 4908

કાળા ભમ્મર
જેવા લાંબા
અને મુલાયમ
વાળ કરવા
માટે

રામતીર્થ બ્રાહ્મી તેલ જ વાપરો
નકલી માલથી સાવધ રહો.
રામતીર્થ યોગાશ્રમ, મુંબઈ–૧૪.